

**საბავშვო ბაღის აღმზრდელის
დამხმარე სახელმძღვანელო**

2011

საქართველოს
ბანათლებლისა
და მეცნიერების
სამინისტრო

ეროვნული სასწავლო გეგმებისა
და შეფასების ცენტრი
NATIONAL CURRICULUM AND
ASSESSMENT CENTRE

პუბლიკაცია მომზადებულია გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) ფინანსური მხარდაჭერით.

პუბლიკაციაში გამოხატული მოსაზრებანი, შესაძლებელია, არ ასახავდეს გაეროს ბავშვთა ფონდის ოფიციალურ თვალსაზრისს.

ავტორები:

- ია აფთარაშვილი (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, ფსიქომეტრიკოსი)
- ნანა დალაქიშვილი (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, სასწავლო მასალების და დანერგვის სამმართველოს უფროსი)
- რუსუდან თაყაიშვილი (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, მუსიკის ექსპერტი)
- ნინო ლაბარტყავა (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, პროფესიული განათლების ექსპერტი)
- ნათია ნიაური (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულების მულტიდისციპლინური გუნდის წევრი)
- ბუბა ოჩიაური (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, ხელოვნების ექსპერტი)
- ქეთევან ქობალია (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, სპორტისა და ფიზიკური განათლების ექსპერტი)
- თამარ ხაჯალია (ნევროლოგიის და ნეიროფსიქოლოგიის ინსტიტუტი, ნეიროფსიქოლოგი)

ექსპერტები:

- თამარ გაგოშიძე (გამოცდების ეროვნული ცენტრი, კვლევის ჯგუფის კონსულტანტი)
- მარინე ფალავანდიშვილი (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორი)
- ნათელა იმედაძე (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორ-ემერიტუსი)
- მზია წერეთელი (ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, ეროვნული შეფასებების, კვლევებისა და ანალიზის სამმართველოს უფროსი)
- ეთერ ღვინერია (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორი)

პროექტის ხელმძღვანელი: ანა ჯანელიძე

პროექტის კონსულტანტი: მაია ყუფარაძე (გაეროს ბავშვთა ფონდის განათლების პროექტების ხელმძღვანელი)

რედაქტორ-სტილისტი: მანანა მიქელაძე

ილუსტრატორ-დიზაინერი: ია ნინოშვილი

ISBN 978-9941-0-3219-6

© ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი

**I. სკოლამდელი ასაკის ბავშვის განვითარების
თავისებურებანი..... 7**

რა არის ბავშვის განვითარება..... 7

ბავშვის განვითარების კანონზომიერების ცოდნისა და მისი
ხელშეწყობის მნიშვნელობა..... 10

ბავშვის განვითარების ასაკობრივი თავისებურებები
სხვადასხვა სფეროს მიხედვით..... 12

2-3 წლის ასაკის ბავშვები..... 12

შემეცნებითი პროცესების განვითარება..... 13

3-4 წლის ასაკის ბავშვები..... 15

შემეცნებითი პროცესების განვითარება..... 15

5-6 წლის ასაკის ბავშვები..... 20

შემეცნებითი პროცესების განვითარება..... 20

პიროვნულ-ემოციური სფეროს განვითარება..... 23

ჯანმრთელობა და ფიზიკური განვითარება..... 29

ესთეტიკური განვითარება..... 32

წიგნიერება..... 36

**II. სწავლების პრინციპები და მეთოდოლოგია
სკოლამდელი განათლების საფეხურზე..... 38**

სკოლამდელი დაწესებულების გარემო და დღის რეჟიმი..... 38

როგორ ვასწავლოთ სკოლამდელ ასაკში..... 50

ფიზიკური განვითარება.....	54
მეტყველების განვითარება.....	56
შემეცნებითი განვითარება.....	58
ესთეტიკური აღზრდის მეთოდები.....	59
სკოლისათვის მზაობა.....	61
ინკლუზიური განათლება სკოლამდელ საფეხურზე.....	64
ინკლუზიური განათლების იდეა.....	64
ადრეული ინკლუზიური განათლების დანერგვის მნიშვნელობა და აუცილებლობა.....	68
ბავშვის განსაკუთრებული საჭიროებების იდენტიფიკაცია.....	69
განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში ჩართვის პრინციპები.....	74

III. თამაშები და

პრაქტიკული სავარჯიშოები.....	88
აქტივობები სახვით და გამოყენებით ხელოვნებაში.....	88
აქტივობები მუსიკაში.....	104
აქტივობები წიგნიერებაში.....	115
აქტივობები სოციალური და ემოციური სფეროს განვითარებისთვის.....	132
აქტივობები ფიზიკური განვითარებისთვის.....	143
აქტივობები შემეცნებით უნარებში.....	170
აქტივობები მეტყველების განვითარებისთვის.....	191

წინასიტყვაობა

ადრეულ ასაკში ბავშვისადმი სათანადო დამოკიდებულება და სწავლების ხელშეწყობა მომავალში მისი პიროვნებად ჩამოყალიბების და ინტელექტუალური, ფიზიკური, სოციალური და ემოციური მდგომარეობის ფორმირების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

თქვენს წინაშეა ბალის აღმზრდელის დამხმარე სახელმძღვანელო, სადაც გაერთიანებულია ადრეულ ასაკში ბავშვის სწავლისა და განვითარების თეორიული მიმოხილვა, სწავლების მეთოდოლოგია და პრაქტიკული სავარჯიშოები.

სახელმძღვანელო ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის მიერ მომზადდა გაეროს ბავშვთა ფონდთან (UNICEF) თანამშრომლობით, რომელიც აქტიურად უჭერს მხარს სკოლამდელი განათლების სისტემის რეფორმას საქართველოში, განსაკუთრებით კი, სკოლამდელი განათლების პოლიტიკისა და სტრატეგიის ჩამოყალიბებას, მეთოდოლოგიური რესურსებისა და სასწავლო პროგრამის შემუშავებას, ინკლუზიურ განათლებასა და სასკოლო მზაობის კვლევას.

საბავშვო ბალის აღმზრდელის დამხმარე სახელმძღვანელოს შექმნაში მონაწილეობდნენ ფსიქოლოგები, პრაქტიკოსი პედაგოგები, სხვადასხვა დარგის (ხელოვნება, მუსიკა, სპორტი) სპეციალისტები.

სახელმძღვანელო დაეხმარება აღმზრდელებს, უკეთ გააცნობიერონ ბავშვის განვითარების ინდივიდუალურობა, დაგეგმონ და განახორციელონ საქმიანობები, რომლებიც ხელს შეუწყობს როგორც ბავშვის პიროვნებად ჩამოყალიბებას, ასევე მის მომზადებას სკოლისა და მომავალი ცხოვრებისათვის.

წინამდებარე სახელმძღვანელო სარეკომენდაციო ხასიათისაა და იმედი გვაქვს, რომ სკოლამდელი აღზრდის დანესებულების თანამშრომლებს სააღმზრდელო და სასწავლო პროცესის უკეთ დაგეგმვასა და წარმართვაში დაეხმარება.

I. სკოლაგდელი ასაკის ბავშვის განვითარების თავისებურებანი

რა არის ბავშვის განვითარება?

განვითარება, როგორც ფიზიკური, შემეცნებითი და ზნეობრივი მომწიფების პროცესი, ფართო გაგებით გულისხმობს ბავშვის, როგორც ბიოლოგიური ინდივიდის, პიროვნებად, საზოგადოების წევრად ფორმირებას. განვითარების პროცესი მხოლოდ რაოდენობრივ ზრდას როდი გულისხმობს; იგი ადამიანის მთელი ორგანიზმისა და ფსიქიკური სფეროს თვისობრივი გარდაქმნის პროცესია. მაგ., მეტყველების განვითარება უბრალოდ სიტყვების რაოდენობის ზრდა კი არ არის, თვისობრივი ცვლილებაა – ბავშვი უკვე წინადადებას იყენებს აზრის გადმოსაცემად, შემდეგ კი სიტყვა უკვე გარემოსთან ურთიერთობის მთავარი საშუალება ხდება. ბავშვის განვითარება კონკრეტულ სოციალურ გარემოში ხორციელდება მის გარშემო მყოფ ადამიანებთან ურთიერთობის შედეგად.

მართლაც, საოცრებაა, თუ როგორ ყალიბდება უსუსური, უმწეო არსებისგან გონიერი, შემოქმედი პიროვნება.

სწორედ ბავშვობის პერიოდი გაძლიერებული განვითარების, ცვლილებებისა და სწავლების პერიოდი. ამ დროს ხდება არა მხოლოდ ფიზიკური და ფიზიოლოგიური ცვლილებები, არამედ აქტიურად ვითარდება ყველა ფსიქიკური პროცესი, ყალიბდება ნებისმიერი ყურადღება (ნებისყოფის შედეგად ყურადღების კონცენტრირების უნარი) და მეხსიერება, შემოქმედებითი წარმოსახვა, ჩნდება ახალი გრძნობები (ესთეტიკური, ზნეობრივი, ინტელექტუალური), იკვეთება ინტერესები და ნელ-ნელა ფორმირებას იწყებს ბავშვის ხასიათიც. შესაბამისად, ბავშვის ადრეული განვითარება ის საძირკველია, რომელზეც შემდეგ საზოგადოებისთვის სრულფასოვანი, ჯანსაღი პიროვნება შენდება. ამიტომაც ძალზე მნიშვნელოვანი ბავშვის ადრეულ განვითარებასა და აღზრდაზე ზრუნვა, მისთვის განვითარების მასტიმულირებელი გარემოს შექმნა. სწორედ ამიტომ, საბავშვო ბაღში აღზრდასა და სწავლებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

ბავშვის განვითარება, როგორც მუდმივად მიმდინარე პროცესი, მის ყველა სფეროს მოიცავს:

- ფიზიკურ ზრდას, რაც გულისხმობს სხეულის ზომებისა და ფორმების, ცენტრალური ნერვული სისტემის, სენსორული და მოტორული უნარების ცვალებადობა-განვითარებას.

- კოგნიტური (შემეცნებითი) პროცესების, მეტყველების განვითარებას. რთული შემეცნებითი პროცესების აღქმის, ყურადღების, აზროვნებისა და ა.შ. განვითარებასა და ენის დაუფლებას.
- პიროვნულ ზრდა-განვითარებას. იგი გულისხმობს შედარებით სტაბილური და მდგრადი პიროვნული ნიშნების შექმნასა და საკუთარი უნიკალურობის გრძნობის განვითარებას.
- სოციალურ-კულტურულ სფეროს, რაც გულისხმობს ბავშვის სოციალიზაციას, მის ადაპტაციას საზოგადოების მოთხოვნებთან, კულტურულ გარემოსთან, სოციალურ ადეკვატურად ფუნქციონირების მიზნით.

განვითარება მთლიანი პროცესია, რომელიც გულისხმობს ცვლილებებს ყველა სფეროში და არა ცალკეული სფეროების დამოუკიდებლად განვითარებას, თუმცა სხვადასხვა პერიოდში წამყვანი შეიძლება სხვადასხვა სფერო იყოს.

ისმის კითხვა: რა ფაქტორები განაპირობებს ბავშვის განვითარებას? რა არის ის მამოძრავებელი ძალები, რომლებიც განსაზღვრავს განვითარების მიმართულებასა და შედეგებს?

წლების მანძილზე არსებობდა სხვადასხვა თეორია, რომლებიც ცდილობდა აეხსნა განვითარების კანონზომიერებები მხოლოდ ერთი რომელიმე ფაქტორით. ეს თეორიები ძირითადად ორ დაპირისპირებულ ბანაკს წარმოადგენდა: რისი შედეგია ბავშვის განვითარება – თანდაყოლილი, გენეტიკური შესაძლებლობების თუ აღზრდის?

ბიოგენეტიკური კონცეფციის და ნატივისტური თეორიების მიხედვით განვითარებაში წამყვანია ის თანდაყოლილი უნარები, რომლებსაც ადამიანის გენეტიკა განაპირობებს. ამ თეორიის წარმომადგენლები თვლიან, რომ ადამიანს თან დაყვება ყველა ის უნარი და შესაძლებლობა, რაც შემდგომში ვითარდება. გარემო ვერ წარმოქმნის ახალს, თუ ის ადამიანს წინასწარ გენეტიკურად არ აქვს ფიქსირებული. ფსიქოლოგიურ ლიტერატურაში აღწერილია შემთხვევა, რომელიც ამ კონცეფციის წარმომადგენლებისთვის უტყუარ არგუმენტს წარმოადგენს. ფრანგი მეცნიერის, ველიარის, ექსპედიციამ ცენტრალური ამერიკის გაუვალ ტყეში აღმოაჩინა პატარა გოგონა, რომელიც ბედის ანაბარა იყო მიტოვებული. იგი, განვითარების თვალსაზრისით, ყველაზე ჩამორჩენილი ტომის, გვაიაკილების წარმომადგენელი იყო. გოგონა ჩამოიყვანეს პარიზში და მიაბარეს სკოლაში, რის შედეგადაც ის ჩამოყალიბდა კულტურულ, განათლებულ ადამიანად. ეს ფაქტი ბიოგენეტიკური კონცეფციის წარმომადგენლებისთვის მოწმობს იმას, რომ ყველაფერი, რაც ადამიანს ზრდასრულ პერიოდში ხელეწიფება, არის თანდაყოლილი უნარი, გარემო კი იძლევა მისი განვითარების საშუალებას. მხოლოდ გარემოს არაფრის შექმნა არ შეუძლია.

ასევე განვითარების ერთ ფაქტორზე დაყვანას ცდილობდა ემპირისტული თეორია, რომლის მიხედვით ადამიანის უნარები და შესაძლებლობები არ არის თანდაყოლილი. ადამიანი წარმოადგენს „სუფთა დაფას“ და დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა „დაინერება“ ამ დაფაზე. შეგრძნებები ის ძირითადი წყაროა, რაც განაპირობებს ადამიანის განვითარებას. სწორედ ამის უკიდურეს გამოვლინებას წარმოადგენს ფაქტი, რომ გასულ საუკუნეში არსებობდა ისეთი სკოლები, როგორებიცაა მაგ., „200 ნიუტონის სკოლა“, რომლის დევიზი იყო: “მოიყვანეთ თქვენი შვილი ჩვენს სკოლაში დროულად და ჩვენ გავზრდით ნიუტონს.” ასეთი მიდგომა თავისთავად გამორიცხავს ბავშვის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს.

ფაქტია, რომ მხოლოდ გენეტიკა და მხოლოდ სოციალური გარემოსა და აღზრდის გავლენა ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად, ცალ-ცალკე ვერ ხსნიდნენ ბავშვის განვითარებას. ამიტომ ახალი თეორია, რომელიც კონვერგენციული თეორიის სახითაა ცნობილი, ცდილობდა, ბავშვის განვითარება აეხსნა მემკვიდრეობისა და გარემოს ურთიერთქმედების შედეგად.

ბავშვს ყოველი უნარი პოტენციური შესაძლებლობის სახით თან დაჰყვება, შემდეგ კი, გარემოს შესაბამისი პირობების გავლენით, საბოლოოდ ყალიბდება. გენეტიკური განპირობებულობა უფრო მეტად დამახასიათებელია ფიზიკური ნიშნებისთვის, უფრო ნაკლებად - ფსიქიკური ფუნქციებისთვის და კიდევ უფრო ნაკლებად - მორალურ-ზნეობრივი განვითარებისთვის.

ახალდაბადებული ბავშვის ორგანიზმი - სხეულის ანატომიური აგებულება, სისხლის მიმოქცევის სისტემა და ცენტრალური ნერვული სისტემა - თანდათანობით ვითარდება. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს თავის ტვინის სტრუქტურებისა და ფუნქციების ჩამოყალიბებასა და მომწიფებას ამა თუ იმ უნარისა და ფსიქიკური პროცესის განვითარებაში. დღესდღეობით მრავალი კვლევიტა და ექსპერიმენტით დამტ-

კიცებულია, რომ მხოლოდ სოციალური გარემო ვერ განუვითარებს ადამიანს იმ თვისებებს, რომლებიც მის გვარში არ არის და მხოლოდ მემკვიდრეობაც, შესატყვისი გარემოს გარეშე, ვერ შეძლებს ვერაფრის შექმნას (ვიგოტსკი, 1947).

უფრო ნათლად რომ წარმოვიდგინოთ, რა იგულისხმება ბიოლოგიური და სოციალური ფაქტორების ურთიერთზემოქმედებაში, დ. უზნაძის მაგალითი მოვიყვანოთ. ყველასთვის გასაგებია, რომ გარკვეული თესლისგან მხოლოდ ერთი სახის მცენარე აღმოცენდება, თუ კონკრეტულად რომელი - წინასწარაა განსაზღვრული. მაგრამ მხოლოდ მცენარის თესლი არაა საკმარისი მცენარის განვითარებისთვის, აუცილებელია ხელშემწყობი სათანადო გარემო, რათა თესლი მცენარედ იქცეს (უზნაძე, 1947).

თვითონ ბავშვის განვითარება არაერთგვაროვანი, ეტაპობრივი, რთული პროცესია, რომელშიც განსხვავებული პერიოდები შეიძლება გამოიყვანოს. მშობლები და პედაგოგები დაკვირვებულნი არიან, რომ ზოგიერთ პერიოდში ბავშვი ძალიან სწრაფი ტემპით ვითარდება, უეცრად სრულიად ახალ უნარს და თვისებას ამჟღავნებს, ზოგ პერიოდში კი განვითარების პროცესი დროში გახანგრძლივებულია და ახალი თვისებები ნელა მატულობს, თანდათანობით მჟღავნდება. ბავშვის განვითარება ხასიათდება კრიტიკული და სენზიტიური პერიოდებით.

კრიტიკული პერიოდი ისეთი დროა, როდესაც ორგანიზმის კონკრეტული ნაწილი ან ფუნქციონალური სისტემა ვითარდება გარემოს კონკრეტული სტიმულაციის გავლენით, რაც გენებით კონტროლდება. ეს განვითარება ნახტომისებური ხასიათისაა და დროში სწრაფად ხდება. მაგ., სიარულის დაწყება, ან ფეხზე დადგომა. კრიტიკულ პერიოდში ორგანიზმი მგრძნობიარეა გარემოს სპეციფიკური ზეგავლენისადმი და შესაბამისად, მოწყვლადია ასეთი სტიმულის ნაკლებობის მიმართ. მაგ., სიარულისთვის საჭირო მოტორული სისტემის მომწიფების კრიტიკული პერიოდია საშუალოდ ერთი წელი. ამიტომ არის ამ პერიოდში მნიშვნელოვანი ბავშვის ნახალისება და ხელშემწყობა აქტიურად - იფორთხოს, იდგეს, საყრდენის საშუალებით იაროს. სენზიტიურია პერიოდი, როდესაც ბავშვს უადვილდება კონკრეტული გამოცდილების მიღება და სწავლა, რადგანაც ამ პერიოდში ბავშვი მგრძნობიარეა გარემოს სპეციფიკური გამღიზიანებლების მიმართ. შესაბამისად, სენზიტიური პერიოდი კრიტიკულთან შედარებით დროში განფენილი და უფრო ხანგრძლივია. მაგ., ბავშვის მსხვილი მოტორიკის განვითარების სენზიტიური პერიოდი საკმაოდ ხანგრძლივია და 5-6 წლამდე გრძელდება. სწორედ ამიტომაც მნიშვნელოვანი სკოლამდელ ასაკში ბავშვის მსხვილი მოტორული უნარების მომწიფების ხელშემწყობა, რადგანაც ამ პერიოდში ბავშვის მოტორული სისტემა გარემო ზემოქმედების - ფიზიკური ვარჯიშების, ფიზიკური თამაშების - მიმართ განსაკუთრებით მგრძნობიარეა.

ბავშვის განვითარებისთვის დამახასიათებელი კრიტიკული პერიოდებისა და ნახტომისებური ცვლილებების ასახსნელად ლ. ვიგოტსკი განასხვავებს განვითარების აქტუალურ და უახლოეს ზონებს. განვითარების „აქტუალური ზონა“ გულისხმობს იმ უნარებსა და შესაძლებლობებს, რომლებიც ხელეწიფება ბავშვს მოცემულ მომენტში უფროსის დახმარების გარეშე. მაგ., როდესაც ბავშვი დამოუკიდებლად და თავისუფლად იცვამს ტანსაცმელს, ან შეუძლია ამბის დამოუკიდებლად თხრობა, ეს არის მისი განვითარების „აქტუალური ზონა“. რადგანაც განვითარების პროცესი არაა წყვეტილი, ის თავის თავში შეიცავს იმ შესაძლებლობებსაც, რომლებიც ჯერ არაა გამოყვანილი. ბავშვი უფროსის დახმარებით ახერხებს იმ უნარების გამოყენებას, რომლებიც ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული და სულ მალე ეს უნარები „მომწიფდება ფუნქციონისთვის“. სწორედ ესაა განვითარების „უახლოესი ზონა“. მაგ., ჩვილობაში ბავშვს უფროსი აცმევს, ბავშვი კი პასიურია. შემდეგ, 2-3 წლის ასაკში, ბავშვს ისევე უფროსი აცმევს, მაგრამ ბავშვი თვითონაც ცდილობს, ჩაიცვას და გაიხადოს ტანსაცმელი უფროსის დახმარებით. ასევე, შეიძლება ბავშვი ჯერ დამოუკიდებლად ვერ ჰყვება ამბავს, თუმცა, ადვილად პასუხობს უფროსის შეკითხვებს

ამბის გარშემო. შემდეგ კი უკვე დამოუკიდებლად ახერხებს ამბის გამართულად თხრობას.

ამრიგად, ბავშვის განვითარება უნდა წარმოვიდგინოთ, როგორც გარკვეულ კულტურულ გარემოში მიმდინარე უწყვეტი პროცესი, რომლის დროსაც ბიოლოგიური და სოციალური ფაქტორები თანაბრად მონაწილეობენ, თუმცა, განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე შეიძლება ერთ რომელიმეს მეორესთან მიმართებაში უპირატესობა ჰქონდეს.

ბავშვის განვითარების კანონზომიერების ცოდნისა და მისი ხელშეწყობის მნიშვნელობა

სკოლამდელი პერიოდი - სამიდან ექვს წლამდე – აღზრდისა და განვითარების თვალსაზრისით, მეტად საპასუხისმგებლო პერიოდია. სწორედ ამ დროს ამყარებს ბავშვი თანატოლებსა და უფროსებთან ისეთ რთულ და მრავალმხრივ ურთიერთობებს, რომლებიც არსებით ზეგავლენას ახდენს მის განვითარებაზე. ნორმალური განვითარებისას ბავშვი აქტიურად შეიმეცნებს გარე სამყაროს, ბაძავს უფროსებს, ახორციელებს როლურ ქცევებს მაშინ, როდესაც ანომალური განვითარების შემთხვევაში ბავშვი პასიური, უინიციატივო და დათრგუნულია, ნაკლებად აქვს ურთიერთობა თანატოლებთან და უჭირს როლური ქცევების განხორციელება.

თუ უფროს სასკოლო ასაკში ერთი წელი, განვითარებისა და ცვლილებების თვალსაზრისით, არ არის არსებითი, სკოლამდელ ასაკში 3 თვეში შეიძლება მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდეს კონკრეტული უნარის განვითარებაში. 3, 4, 5, 6 და 7 წლის ბავშვები არსებითად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან შემდეგი პარამეტრების მიხედვით:

- განვითარების სოციალური სიტუაციით;
- წამყვანი საქმიანობით, ანუ ქცევის წამყვანი ფორმით;
- ცენტრალური ახალწარმონაქმნით, ანუ ახალი უნარით, ან ახალი ქცევით (ვიგოტსკი, 1947).

- ❖ განვითარების სოციალური სიტუაცია ეს არის ბავშვის თავისებური, სპეციფიკური და განუმეორებელი ურთიერთობა სოციალურ გარემოსთან, რომელშიც ის ფუნქციონირებს. მისი სამყარო წარმოუდგენელია თანატოლებთან და უფროსებთან კონტაქტის გარეშე. ბავშვის ზრდასთან ერთად ეს კონტაქტები მისი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი ხდება. რადგან ბავშვი იბადება კონკრეტულ სოციალურ და კულტურულ გარემოში, მის განვითარებას განსაზღვრავს ამ გარემოს მონაპოვარი გამოცდილებები და ღირებულებები, რომლებსაც პატარა მისთვის მნიშვნელოვანი უფროსის დახმარებით ეზიარება.

ლ. ვიგოტსკი ბავშვის ფსიქიკის განვითარების ორ დონეს გამოყოფს:

პირველი - ინტერფსიქოლოგიური, სოციალური განვითარების დონე, როდესაც წამყვანი და არსებითი სოციალური გარემო, ურთიერთობები, კომუნიკაცია და გაზიარების მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაა. ამ ყველაფრის გარეშე წარმოუდგენელია სწავლა და სწავლება. მცირეწლოვანი ბავშვი უფროსთან ურთიერთობით, მისი მიზაძვით სწავლობს. მისთვის მნიშვნელოვან უფროსთან ურთიერთობა განსაკუთრებულ როლს თამაშობს მის შემეცნებით და ემოციურ განვითარებაში. მნიშვნელოვანი ადამიანი კი, მცირეწლოვანი ბავშვის ცხოვრებაში მშობლების გარდა საბავშვო ბაღის აღმზრდელიცაა. სწორედ სკოლამდელ ასაკში ეყრება საფუძველი ბავშვის ჯანმრთელ ემოციურ განვითარებას – როდესაც ბავშვი სწავლობს ერთობლივ თამაშსა და ემოციის გაზიარებას, როდესაც უფროსი მისი შემეცნებითი ცნობისმოყვარეობის წამახალისებელია, როდესაც ბავშვს გარემოს ნდობა აქვს და თავს უსაფრთხოდ გრძნობს, არ

აქვს შფოთვა და შიში. ამის გარეშე კი მისი სრულფასოვან პიროვნებად ჩამოყალიბება ვერ მოხერხდება. **მეორე** - ინტრაფსიქოლოგიური, ინდივიდუალური განვითარების დონეა, როდესაც ბავშვის მიერ გარემოდან მიღებული გამოცდილების გაშინაგანება ხდება. შესაბამისად, ბავშვი ცოდნის პასიური მიმღები კი არაა, საკუთარი ცოდნის სისტემას აგებს და მასწავლებელი, აღმზრდელი მას ამ ცოდნის აგებაში ეხმარება. უფროსი ამ შემთხვევაში ბავშვის დამხმარეა, უქმნის მას ისეთ სიტუაციას, სადაც ბავშვს გარემოს გამოძიების, ახალი გამოცდილების მიღებისა და განმტკიცების საშუალება ექნება.

- ❖ სკოლამდელ პერიოდში ბავშვის წამყვანი ქცევა თამაშია. თამაში ბავშვის ნორმალური განვითარების მაჩვენებლადაც შეიძლება მივიჩნიოთ. მას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ ბავშვის პიროვნული და შემეცნებითი, არამედ ემოციური განვითარებისთვისაც. თამაშის დროს ბავშვს უვითარდება შემეცნებითი პროცესები: აღქმა, მეხსიერება, ყურადღება, მეტყველება და ა.შ. ვითარდება ნატიფი და მსხვილი მოტორიკა, მის პიროვნებაში ხდება ძირეული ცვლილებები, სწავლობს საკუთარ შესაძლებლობებს. თამაში ასევე ეხმარება ბავშვს, გაუმკლავდეს შიშებს, მატრამვირებელ სიტუაციებს და ა.შ.

3 წლამდე თამაში მხოლოდ საგნებით მანიპულირებაა, რომლის დროსაც, სათამაშოების დახმარებით, ბავშვი შეიმეცნებს ფერს, ფორმას, ბგერას და ა.შ. მოგვიანებით ის იწყებს ექსპერიმენტირებას ამ საგნებით, შლის ნაწილებად და ცდილობს ნახოს, როგორაა მოწყობილი.

თამაში, თავისი ნამდვილი არსით, თავს იჩენს მხოლოდ 3 წლის ასაკიდან, როდესაც ბავშვს უვითარდება თვალსაჩინო-ხატოვანი აზროვნება. თავდაპირველად, თამაშის პროცესში ბავშვი უფროსების ქმედებებსა და ქცევებს ბაძავს. ამ დროს სათამაშოები წარმოადგენს იმ საგნების მოდელს, რომლებიც თავს უფროსები „თამაშობენ“. ამ პერიოდში წამყვანია სიუჟეტური თამაში, ყურადღების ცენტრში არის არა როლი, მაგ., ექიმის როლი, არამედ ის ქმედებები, რომლებსაც ამ დროს ექიმი ასრულებს: ფონენდოსკოპით მოსმენა, ნემსის გაკეთება და ა.შ. წესებისა და მოთხოვნების მიმართ 3-4 წლის ბავშვი ნაკლებ მგრძნობიარეა.

5 წლის ასაკში უკვე წამყვანი ხდება როლური თამაში. ამ პერიოდში ბავშვისთვის წინა პლანზეა როლთან იდენტიფიკაცია (მაგ., პატარას სურს, თამაშისას იყოს მხოლოდ და მხოლოდ ნითელქუდა და არა სხვა რომელიმე გმირი) და უკანა პლანზე გადადის სიუჟეტი (წინა მაგალითის შემთხვევაში, მას შეუძლია არ მიჰყვეს ზღაპრის სიუჟეტს); ანუ მთავარი როლების განაწილებაა და არა - შესრულებული მოქმედების შინაარსი.

უფროს სკოლამდელ ასაკში (5-6 წელი) კი უკვე წამყვანია თამაში წესების დაცვით. ამ დროს ბავშვისთვის მთავარი წესების მკაცრად დაცვაა და არა - როლი. იგი ცდილობს ზედმინევით დაიცვას თამაშის ყველა წესი, იმავეს მოითხოვს სხვა მოთამაშისგანაც (იქნება ეს თანატოლი თუ უფროსი) და ამისგან გადახვევას მტიკინეულად განიცდის და შეიძლება შეწყვიტოს კიდეც თამაში.

თამაშის განვითარების ასეთი დინამიკა ასახავს ბავშვის კოგნიტური და პიროვნულ-სოციალური განვითარების თავისებურებებს. შესაბამისად, როდესაც საუბარია ბავშვის სკოლამდელ აღზრდა-სწავლებაზე, მხედველობაში უნდა გვექონდეს ის ფაქტი, რომ ბავშვის ქცევის მთავარი ფორმა თამაშია. ამიტომ ნებისმიერი სააღმზრდელი და სასწავლო მოქმედება უნდა ხორციელდებოდეს თამაშის საშუალებით.

- ❖ „ცენტრალური ახალწარმონაქმნი“ კონკრეტულ პერიოდში ახალი უნარის ან ჩვევის განვითარებაა. ახალი უნარის აღმოცენება ძირითადად კრიტიკულ პერიოდში ხდება. ეს პერიოდი საკმაოდ რთულია - მართალია, ახალი უნარი აღმოცენებულია, მაგრამ გარემოს მოთხოვნებს ვერ უმკლავდება. ახლად აღმოცენებული უნარის ჩამოყალიბება და გამოყენება სწორად განვითარების სენზიტიური პერიოდით ხასიათდება, როდესაც ბავშვისთვის ეს უნარი გარემოსთან ურთიერთობაში წამყვან ადგილს იკავებს.

3-4 წლის ასაკის ცენტრალური ახალწარმონაქმნი ნებელობის ფორმირებაა. ნებისყოფის ჩამოყალიბება გადამწყვეტი ეტაპია ბავშვის შემდგომი სრულფასოვანი განვითარებისთვის. ბავშვისთვის სრულიად ახალია ის გამოცდილება, როდესაც მას შეუძლია თავისი მოთხოვნილება გადაავადოს, მაგ.,

„კანფეტს სადილის შემდეგ მომცემენ”, შეიკავოს იმპულსი და შეასრულოს მითითება. ამიტომ ამ პერიოდისათვის უკვე დიდი მნიშვნელობა აქვს მისაღები ქცევის წესების დანერგებას. ეს, ერთი მხრივ, ხელს უწყობს ბავშვისთვის წინასწარმეტყველებადი სიტუაციის შექმნას, მან იცის, მისგან რას ელოდებიან და მეორე მხრივ, იმპულსის შეკავების სწავლებასა და თუნდაც მისთვის არასასურველი მითითების შესრულებას.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია სკოლამდელი პერიოდის სქემატური დახასიათება ვიგოტსკის პარამეტრების მიხედვით.

ასაკობრივი პერიოდი	ნამყვანი საქმიანობა (ქცევა)	ასალწარმონაქმნი ასალი უნარი, ქცევა	განვითარების სოციალური სიტუაცია	მოტივაცია	დომინანტური ფუნქცია
წინასასკოლო პერიოდი	თამაში	ხატოვანი აზროვნების, ზნეობრივი წარმოდგენების, ნებელობის, მოტივებისადმი დაქვემდებარებულობის ფორმირება.	უფროსების მხრიდან მხარდაჭერა ურთიერთობაში, თანაგრძნობისა და დახმარებისათვის უპირობო მზადყოფნა.	„მინდა ვიყო კარგი”	მეხსიერება

ამრიგად, ბავშვის განვითარება რთული და ეტაპობრივი პროცესია, რომელიც გულისხმობს შესატყვის სოციალურ გარემოს. იგი აქტიურად იძიებს და შეიმეცნებს ამ გარემოს და ამაში მისთვის მნიშვნელოვანი უფროსი ეხმარება. ქცევის ნამყვანი ფორმა მისთვის თამაშია. შესაბამისად, ნებისმიერი აღმზრდელობითი პროცესი ქცევის ამ ფორმას უნდა ემყარებოდეს.

ბავშვის განვითარების ასაკობრივი თავისებურებები სხვადასხვა სფეროს მიხედვით

2–3 წლის ასაკის ბავშვები

2–3 წელი ადრეული ბავშვობის პერიოდია. ეს პერიოდი გარდატეხის ასაკად ითვლება პატარის განვითარებაში, რომელიც საფუძველს ქმნის ბავშვის შემდგომი განვითარებისთვის. სწორედ ამ პერიოდში ხდება ისეთი მნიშვნელოვანი ძვრები, როგორებიცაა: სხეულის მართვის სწავლა, მეტყველების დაუფლე-

ბა, თვითცნობიერების ჩამოყალიბება.

2–3 წელი ასევე არსებითია იმ თვალსაზრისით, რომ იცვლება პატარის ნამყვანი ქცევა. შეუმჩნეველად და თანდათანობით ხდება „მანიპულაციური“ ქცევიდან „საგნობრივზე“ გადასვლა. ბავშვი საგნებს უკვე დანიშნულებისამებრ იყენებს ისე, როგორც მის კულტურასა და გარემოცვაშია მიღებული. მაგ., კოვზით ჭამენ, ნიჩბით მინას თხრიან და ა.შ. მანამდე კი ბავშვისთვის საგანი მოსინჯვის, გაცნობის ობიექტი იყო — ათვალეიერებდა, ხელით სინჯავდა, ურტყამდა, რათა ხმა გამოეცა და ა.შ. ანუ საგანი უკვე აღარ წარმოადგენს ბავშვის „ხელის გაგრძელებას“.

მისი თვისებებიდან გამომდინარე, მას ფუნქციური დატვირთვა აქვს.

შემეცნებითი პროცესების განვითარება

შემეცნებითი პროცესებიდან ამ პერიოდში ყველაზე ინტენსიურად ვითარდება მეტყველება და მეხსიერება, რაც აზროვნების განვითარებასთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული.

აზროვნება - ახალ სიტუაციაში ორიენტაციის უნარი, პრობლემის გადაჭრის უნარი

ამ პერიოდში ბავშვის აზროვნება გარემოში პრაქტიკულ, საგნებით მოქმედებებს ეყრდნობა. ბავშვს ჯერ არ აქვს გონებაში მოქმედებების წარმოების უნარი და პრობლემას საგნობრივი მოქმედებების საფუძველზე წყვეტს, მაგალითად, როდესაც სათამაშოს აღება სურს, რომელსაც ვერ წვდება, ან კუბიკებით კოშკს აშენებს და ცდილობს ისე დადოს კუბიკები, რომ არ დაინგრეს. ყ. პიაჟეს მიხედვით 2–3 წლის ბავშვის კოგნიტური განვითარება ოპერაციამდელ სტადიაზეა. ოპერაციამდელი სტადია, თავის მხრივ, ორ ქვესტადიად იყოფა: ცნებამდელი და ინტუიციური ანუ გარდამავალი. ცნებამდელ პერიოდში (2–4 წელი) ბავშვებს ჯერ კიდევ უჭირთ ერთმანეთისგან გამიჯნონ გონებრივი, ფიზიკური და სოციალური რეალობა. მათი აზროვნება ხასიათდება ანიმიზმით, მატერიალიზაციით და ეგოცენტრიზმით.

1. ანიმიზმი გულისხმობს ბავშვის რწმენას, რომ ყოველი მოძრავი ობიექტი ცოცხალია: მაგ., მანქანა, მზე, მატარებელი და ა.შ.

2. მატერიალიზაცია ნიშნავს, რომ ბავშვი ვერ აკეთებს მკაფიო დიფერენციაციას ფანტაზიასა და რეალობას შორის. ის თვლის, რომ ზღაპრის და მისი სიზმრის გმირები რეალურად არსებობენ.

3. ეგოცენტრიზმში კი მოიაზრება ის, რომ 2–3 წლის ბავშვი ყველაფერს აღიქვამს და აფასებს საკუთარი პოზიციიდან – „თუ მე ვერ ვხედავ, შენც ვერ უნდა ხედავდე“. ამ პერიოდში ბავშვს არ შეუძლია სხვისი პოზიციის გაზიარება. მაგ., როცა ბავშვი თვალს ხუჭავს და ვერაფერს ხედავს, თვლის, რომ სხვებიც ვერ ხედავენ და დამალულია (დეტალურად ოპერაციამდელი სტადიის შესახებ იხ. გვ.18).

მეხსიერება - ინფორმაციის აღბეჭდვის, შენახვისა და შემდგომში მისი რეპროდუქციის (აღდგენის) უნარი

მეხსიერება ერთ-ერთი მთავარი შემეცნებითი უნარია. შერჩევითი აღქმა, მოვლენებისა და საგნების კლასიფიკაციის უნარი და ა.შ. ხორციელდება მეხსიერების უნარის მომნიშვნისა და განვითარების საფუძველზე. ადრეული ბავშვობა, მეხსიერების განვითარებისა და წინსვლის თვალსაზრისით, ძალიან ნაყოფიერი პერიოდია.

მესამე წელში გადასული ბავშვის მეხსიერებაში მნიშვნელოვანი ძვრები ხდება. გარემოს აღქმა უფრო

დიფერენცირებულია. ბავშვს უკვე შეუძლია მთელი საგნიდან მისი ნაწილების გამორჩევა, მაგ., ძალს რომ კუდი აქვს და ყურები, გოგოს რომ თვალები აქვს და ფეხსაცმელები აცვია და ა.შ. ჩნდება სიტყვა, რომელიც მეხსიერების განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი სტიმულია. მეტყველების განვითარება განაპირობებს, რომ ბავშვის მეხსიერება აღარაა მიჯაჭვული აღქმაზე, მას უკვე წარმოდგენა გააჩნია და ცნობიდან გახსენებაზე გადადის. მაგ., ამ ასაკის ბავშვი ცნობს კოვზს თუ ჭიქას და უკვე შეუძლია, ნათქვამი სიტყვის მიხედვით, საგნის, ანუ ჭიქის და კოვზის წარმოდგენა. თუმცა, ბავშვს ჯერ კიდევ პასიური ცნობა და უნებლიე დამახსოვრება შეუძლია, კერძოდ თამაშის ან ყოველდღიური მოქმედებების დროს.

სიტყვა შესაბამის ხატთან, წარმოდგენასთან არის დაკავშირებული. წარმოდგენების განვითარებასთან ერთად ვითარდება ასოციაციური მეხსიერებაც. ეს პასიური მეხსიერების ისეთი ფორმაა, როდესაც ერთი საგნის ან მოვლენის აღქმა ან წარმოდგენა მექანიკურად ინვესტს მასთან დაკავშირებული მეორე საგნის, მოვლენის წარმოდგენას. მაგ., როდესაც ბავშვი ხედავს ექიმს თეთრ ხალათში, ის ინყებს ტირილს, რადგან მასთან ასოცირდება აცრის დროს მიღებული ტკივილი. ბავშვისთვის უკვე საკმარისია მოისმინოს სიტყვა, რომ მის მეხსიერებაში ამოტივტივდეს მასთან ასოციაციურად დაკავშირებული წარმოდგენები.

ადრეული ბავშვობის პერიოდში ბავშვის წარმოდგენები ბუნდოვანი, უსისტემო და დაქუცმაცებულია, ამიტომ მეხსიერებაც ნაკლები სიმტკიცით ხასიათდება. აღქმული ბავშვს სწრაფად ავინყდება, მაგრამ გარკვეული ფაქტორები, როგორებიცაა ემოცია და მასალის გააზრებული აღქმა, ხელს უწყობენ მტკიცე დამახსოვრებას. ის, რაც მასზე ემოციურ ზეგავლენას ახდენს, რაც მის ინტერესს ინვესტს, ბავშვს უფრო მტკიცედ და კარგად ამახსოვრდება.

ამ ასაკისთვის განსაკუთრებით დამახასიათებელია პარადოქსული მოვლენა – რემინისცენცია. უშუალოდ დამახსოვრების შემდეგ ბავშვი უფრო ნაკლებს იხსენებს, ვიდრე შემდგომი გახსენებისას. როგორც წესი, რაც დრო გადის, ადამიანს უფრო ავინყდება ნასწავლი და დამახსოვრებული მასალა; რემინისცენციის შემთხვევაში კი პირიქით ხდება. რემინისცენცია განსაკუთრებით მაშინ იჩენს თავს, როდესაც ბავშვები მათთვის რაიმე ძალიან საინტერესოს აღიქვამენ.

ბავშვის მეხსიერებასა და დამახსოვრების შედეგზე დიდი გავლენა აქვს იმ პირობებს, რომლებშიც დამახსოვრება ხდება. მკვლევარების მიერ შესწავლილია სიტყვების უნებლიე დამახსოვრება ოთხი სხვადასხვა მოქმედების შესრულების პროცესში: თამაშის, შრომითი დავალების შესრულების, ზღაპრის, მოთხრობის მოსმენისა და ლაბორატორიული ცდის დროს. კვლევის შედეგების მიხედვით დამახსოვრება ყველაზე უფრო ეფექტური აღმოჩნდა თამაშისა და შრომითი დავალებების შესრულების დროს (ზისტომინა, 2000).

მეტყველება — კომუნიკაციის უნარი ენის გამოყენებით

ადრეული ბავშვობის ამ პერიოდში ცენტრალური ახალწარმონაქმნი, ანუ ახალი უნარი - მეტყველების დაუფლება. ეს საკმაოდ რთული პროცესია. ზოგადი თვალსაზრისით, მეტყველების განვითარება გულისხმობს ბავშვის მიერ სიტყვების მნიშვნელობისა და გრამატიკული წესების ათვისებას, ზეპირმეტყველებას, წერისა და კითხვის შესწავლას. არსებობს ორი სახის მეტყველება: რეცეპტული და ექსპრესიული. რეცეპტულ მეტყველებად ითვლება მეტყველების ან წერილობითი ინფორმაციის გაგება. ხოლო ექსპრესიული მეტყველება აზრის სიტყვებით ჩამოყალიბება და გამოთქმაა. რეცეპტული მეტყველების განვითარება წინ უსწრებს აქტიური მეტყველების განვითარებას. ბავშვი უფრო ადრე სწავლობს სიტყვების გაგებას, ვიდრე მის წარმოთქმას. პატარების უმეტესობა სიტყვების წარმოთქმას ინყებს პირველი წლის ბოლოს და მათი ლექსიკური მარაგი ძირითადად რამდენიმე ცალკეული სიტყვისგან შედგება. 2 წლიდან ლექსიკური მარაგი განსაკუთრებული სისწრაფით იზრდება. ეს პერიოდი ფსიქოლოგიურ ლიტერატურაში ცნობილია, როგორც „ენობრივი აფეთქების“ პერიოდი.

მეტყველების მკვლევარი როჯერ ბრაუნი და მისი კოლეგები აკვირდებოდნენ ბავშვების მეტყველების განვითარების პროცესს და გამოყვეს ხუთი ერთმანეთისგან მკაფიოდ განსხვავებული სტადია. მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვების მეტყველება სხვადასხვა ტემპით ვითარდებოდა, ამ სტადიების თანმიმდევრობა ყველასთვის ერთნაირი იყო (ბრაუნი, 1973). 2-3 წლიანების მეტყველების თავისებურებები

შეესაბამება რ. ბრაუნის მეტყველების განვითარების პირველ და მეორე სტადიას.

პირველი სტადია - ეს არის ორსიტყვიანი წინადადებების სტადია. უკვე 2 წლიდან ბავშვი ცდილობს სიტყვები ერთმანეთთან დააკავშიროს, თუმცა, ეს კავშირი მექანიკურია. იგი ამბობს ორ სიტყვას, რომლებიც მისი აზრის გადმოსაცემად მნიშვნელოვანია. მაგ., როდესაც ბავშვს სურს, რომ უფროსმა თოჯინა მიაწოდოს, შეიძლება თქვას: „თოჯინა, აილო“. პატარები იყენებენ ყველაზე ინფორმაციულ სიტყვებს, ხოლო დანარჩენს, რაც მეორეხარისხოვანია, გამოტოვებენ. ამის გამო, ამ პერიოდის მეტყველებას ტელეგრაფული მეტყველება უწოდეს (ბრაუნი, 1973).

მეორე სტადია - ამ სტადიისთვის დამახასიათებელია უფრო გრძელი გამონათქვამები. ბავშვები იწყებენ სიტყვათა წარმოების წესების გამოყენებას ნაცნობ სიტყვებზე. უკვე თავისუფლად შეუძლიათ აწარმოონ ზმნების წარსული და აწმყო ფორმა, არსებითი სახელის მხოლოდითი და მრავლობითი რიცხვი. ამ სტადიის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია სიტყვათა წარმოების წესების გენერალიზაცია, ანუ ერთი რომელიმე წესის ისეთ სიტყვებზე განვრცობა და გამოყენება, რომელიც არ იწარმოება ამ წესის მიხედვით. სწორედ ამ პერიოდში სჭირდება მშობელს და აღმზრდელს ძალისხმევა, რომ ბავშვმა სიტყვები სწორად წარმოთქვას.

2-3 წლის ასაკში მეტყველების განვითარებისთვის ძალიან დიდი როლი აკისრია უფროსს. თუ არ იქნა სათანადო გარემო და სათანადო სტიმულაცია, მეტყველების განვითარება შეფერხდება. როდესაც აღმზრდელი და მშობელი საუბრობენ ბავშვთან, ისინი გადასცემენ მას არა მხოლოდ სიტყვებს, წინადადებებსა და გრამატიკის წესებს, არამედ საუბრის სტილს, ლექსიკას. ისინი წარმოაჩენენ, თუ როგორ შეუძლია პატარას საკუთარი აზრის გადმოცემა, სხვებთან ურთიერთობა და აზრის, თუ ემოციის გაზიარება. უფროსები აძლევენ ბავშვს კატეგორიების გამოყოფისა და დასახელების მაგალითს. ყოველდღიურ ცხოვრებაში ისინი უჩვენებენ და ასახელებენ, რომელია ტანსაცმელი და ჭურჭელი, რა შედის ხილის კატეგორიაში და ა.შ. (ბრუნერი, 1987).

ამ ასაკში უფროსის მიერ პატარებისთვის სურათებიანი წიგნის წაკითხვა და დათვალიერება ხელს უწყობს მეტყველების განვითარებას, განსაკუთრებით კი ეფექტურია, როდესაც აღმზრდელი ბავშვს უსვამს ღია შეკითხვებს და უბიძგებს, მოიფიქროს რაიმე მსგავსი ისტორია.

ამრიგად, 2-3 წლის ბავშვის:

- აზროვნება პრაქტიკული ხასიათისაა და საგნებით მოქმედებას ეყრდნობა;
- აზროვნება ხასიათდება ანიმიზმით, ეგოცენტრიზმით და მატერიალიზაციით;
- მეხსიერება აღარაა მიჯაჭვული აღქმაზე და ცნობიდან გახსენებაზე გადადის, თუმცა, დახსოვნების პროცესი ჯერ კიდევ უნებლიე ხასიათს ატარებს;
- ლექსიკური მარაგი გასაოცარი სისწრაფით მდიდრდება და, ამ თვალსაზრისით, ეს პერიოდი წარმოადგენს „ენობრივი აფეთქების“ პერიოდს.

3-4 წლის ასაკის ბავშვები

შემეცნებითი პროცესების განვითარება

შემეცნებითი სფეროს განვითარების ისევე, როგორც ზოგადად ბავშვის განვითარების თვალსაზრისით, 3-დან 6 წლამდე პერიოდი ასევე ძალიან არსებითია.

3 წლიდან ბავშვი უკვე აცნობიერებს საკუთარ ინდივიდუალობას. თუ ადრე მისი შეკითხვები ეხებოდა მხოლოდ გარშემომყოფებს, ახლა ის იწყებს საკუთარი თავის შეფასებას და სხვებთან შედარებას. 3-4 წელი ესაა ასაკი, როდესაც მთავარი კითხვა არის “რატომ?”. შემეცნებითი ფუნქციებიც: აღქმა, ყურადღება, აზროვნება, მეხსიერება, მეტყველება აქტიურად ვითარდება. სამყაროს, საგნებისა და მოვლენების აღქმა სკოლამდელი ასაკის ბავშვისთვის უკვე გააზრებული და მიზანმიმართულია. ის მიზნობრივად აკვირდება, ეძებს, ცდილობს გაიგოს და გაიაზროს.

აღქმა – გრძნობადი (სენსორული) ინფორმაციის მიღებისა და გადამუშავების რთული პროცესი, საგნებისა და მოვლენების უშუალო, გრძნობადი ასახვა

3-4 წლის ბავშვის აღქმა საგნობრივი ხასიათისაა. საგნის ფორმა, ფერი, გემო, ზომა მისთვის საგნის განუყოფელი ნაწილია. საგნის აღქმისას მისთვის წამყვანია თვალსაჩინო, გარეგნული მახასიათებლები, რომლებითაც მას განასხვავებს სხვა საგნებისგან.

თუ 2-3 წლის ასაკში ბავშვები, საგნის ფორმასთან შედარებით, უპირატესობას ფერს აძლევენ, სამიოთხი წლიდან, ნაცნობი საგნის აღქმისას, წამყვანი ფორმა ხდება. ასაკის მატებასთან ერთად ფორმის აღქმა სულ უფრო დომინანტურია და სასკოლო ასაკისთვის მხედველობით აღქმაში წამყვანი ადგილი უკავია.

3-4 წლის ბავშვს ასევე შეუძლია კონტურული, უფერო ნაცნობი საგნის აღქმა, თუ გამოსახულება საკმაოდ მკაფიოა (ლუბლინსკაია, 1971). ხოლო უცნობი ფორმის აღქმისას ამ ასაკის ბავშვები „საგნებენ“ მას. მაგ. სამკუთხედი სახურავს ჰგავს, ოთხკუთხედი - სახლს ან ფანჯარას და ა.შ.

4 წლის ასაკიდან ბავშვს შეუძლია საგნების გარეგნული ნიშნების მიხედვით დაჯგუფება: ფერის, სიდიდის და ა.შ. ასევე შეუძლიათ საგნის ისეთი მახასიათებლების გამოყოფა, როგორებიცაა: სიგრძე, სიგანე. თუმცა, ამ ასაკში ბავშვს ერთდროულად საგნის მხოლოდ ერთი თვალსაჩინო ნიშნის გამოყოფა და, შესაბამისად, მხოლოდ ერთი ნიშნით დაჯგუფება შეუძლია. მაგ., ერთდროულად ფერსაც და ფორმასაც ყურადღებას ვერ აქცევს.

აღზრდისა და სწავლების პროცესში აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული ბავშვის მიერ ინფორმაციის აღქმის სტილი:

- ბავშვებს, ვისთვისაც წამყვანი უპირატესად სმენითი არხია (ინფორმაციას ძირითადად აღიქვამენ სმენითი-აუდიალური არხით), უყვართ ისტორიების მოსმენა, საკუთარ განცდებზე საუბარი, ზღაპრების დაბოლოებების შეთხზვა, ესაჭიროებათ ხშირი დიალოგები. მათ ხმამაღლა უნდა წაუკითხოთ, მეტი ვესაუბროთ, ვუპასუხოთ მრავალრიცხოვან კითხვებზე, მათთან ერთად ვიმღეროთ და ა.შ.
- ბავშვებს, ვისთვისაც წამყვანი უპირატესად მხედველობითი არხია (ინფორმაციას ძირითადად აღიქვამენ მხედველობით-ვიზუალური არხით), უყვართ სურათების, ნახატების დათვალიერება. დიდხანს შეიძლება ათვალიერონ ილუსტრირებული წიგნები და ჟურნალები, უყურონ ნახატ ფილმებს.
- ბავშვები, ვისთვისაც წამყვანი უპირატესად ტაქტილური/კინესთეტიკური არხია, სრულფასოვანი აღქმისთვის უნდა მოძრაობდნენ, აქტიურად მოქმედებდნენ. მათ მოსწონთ მოძრაობა, ხმაურიანი თამაშები.

წინასასკოლო პერიოდში ბავშვების დიდი ნაწილი აღქმის კინესთეტიკური ტიპია, ამიტომ უფრო კარგად იმახსოვრებენ იმას, რაც გააკეთეს, ვიდრე იმას, რაც მოისმინეს ან დაინახეს. მათ ასევე სჭირდებათ ტაქტილური კონტაქტები: ჩახუტება, მოფერება, შექება. როდესაც ბავშვს ეს აკლია, ტაქტილურ მოთხოვნებს იკმაყოფილებს ხელის კვრით, ცემით, ჭიდაობით და ა.შ.

ვინაიდან ამ პერიოდში ბავშვის აღქმა მრავალმხრივად ვითარდება, მისი სწავლება ეფექტურია მულტისენსორული პრინციპით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ბავშვს ინფორმაცია შეგრძნების სამივე არხით უნდა მიეწოდებოდეს: დაინახა, მოისმინა, შეეხო, გამოიყენა მოქმედებაში. შესაბამისად, ნებისმიერი სასწავლო აქტივობა ისეთი თამაშის სახით უნდა იყოს დაგეგმილი, რომ ბავშვს საშუალება ჰქონდეს, მხედველობითი, სმენითი და შეხების არხებით მიიღოს ერთი და იგივე ინფორმაცია.

ყურადღება – ცნობიერების მიმართვა გარკვეულ ობიექტზე, მოვლენაზე ან საქმიანობაზე

ყურადღების ყველა თვისება სკოლამდელ პერიოდში აქტიურ ცვლილებებს განიცდის, განსაკუთრებით, მისი სიმტკიცე და მოცულობა.

3 წლის ბავშვს არ შეუძლია მართოს თავისი ყურადღება და უფროსის მითითებით გადაიტანოს ერთი საგნიდან მეორეზე. მისი ყურადღება უნებლიეა და ბავშვის ინტერესით არის გამონეული. საკმარისია,

გაჩნდეს ინტერესის ახალი საგანი, რომ მისი ყურადღება ამ საგანზე გადაერთვება.

ყურადღების მოცულობა 3 წლის ასაკში 2-4 საგანია.

ყურადღების სიმტკიცე - აქტიური ყურადღების შენარჩუნება შესაძლებელია მხოლოდ 8-10 წუთის მანძილზე. ყველაზე მყარი კი აქტიური მოქმედების - თამაშის დროსაა.

4 წლიდან 5 წლამდე ბავშვის ყურადღების სიმტკიცე იზრდება 15-20 წუთამდე, თავს იჩენს ნებისმიერი ყურადღების ნიშნები. ნებისმიერი ყურადღების განვითარება, პირველ რიგში, გულისხმობს ნებისყოფის განვითარებას, რაც გამოკვეთილად 5 წლის ასაკისთვის ყალიბდება.

ყურადღების განვითარების კარგი პირობის შექმნა შესაძლებელია საბავშვო ბაღში, სადაც ბავშვები ასრულებენ ორგანიზებულ მოქმედებებს ან თამაშობენ გარკვეული წესების დაცვით.

სააღმზრდელი პროცესი საბავშვო ბაღში ნებისმიერი ყურადღების განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რადგან აღმზრდელი ბავშვებს მრავალფეროვანი განმავითარებელი თამაშების ორგანიზებით, ინტერესის გაღვიძებით, მათი ყურადღების შესატყვისი მითითებებით, შეკითხვებითა და დარიგებებით მართავს.

მეხსიერება

ნინასასკოლო პერიოდში მეხსიერება წამყვანი ფუნქციაა (ვიგოტსკი, 1934). მართლაც, მრავალი კვლევების შედეგების მიხედვით, 3-დან 6 წლამდე ბავშვებს შეუძლიათ დიდი რაოდენობის ინფორმაციის დამახსოვრება. თუმცა, 3-4 წლის ბავშვებში მეხსიერების უნებლიე ფორმებთან გვაქვს საქმე. ამ ასაკში ბავშვის მიზანი არაა, რაიმე განზრახ დამახსოვროს, ამისათვის სპეციალური სტრატეგიები და უნარები მას არც გააჩნია. იმახსოვრებს მხოლოდ იმას, რაც მისთვის საინტერესოა, ახალი, განსხვავებული და ემოციურად მნიშვნელოვანია. რითმულობა, ჟღერადობა, რიტმულობა, თვალსაჩინო-ხატოვანება (მაგალითად, ლექსი და სიმღერა, ფერადი სურათები და სათამაშოები) ხელს უწყობს ადვილად დამახსოვრებას. საგნების, სიტყვების, სურათების, მოვლენების დამახსოვრების ხარისხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენადაა ბავშვი დაინტერესებული და ჩართული მოქმედებაში. მაგალითად, ბავშვისთვის სურათების დამახსოვრება უფრო ძნელია, თუ ამ სურათებს მხოლოდ ვაჩვენებთ და ვთხოვთ, დამახსოვროს, ვიდრე იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვს ვთხოვთ, ეს სურათები რაიმე ნიშნის მიხედვით დალაგოს (მაგ., სურათები, რომელზეც გამოსახულია სათამაშოები, დაანყონ ერთად, ხოლო სურათები, რომელზეც გამოსახულია ტანსაცმელი — ერთად და ა.შ.). ანუ, როდესაც ბავშვი აქტიურად არის ჩართული მისთვის საინტერესო და შინაარსიან საქმიანობაში, მას კარგად ამახსოვრდება მიწოდებული ინფორმაცია.

თუ ბავშვისთვის რაიმე მოვლენა, ფაქტი, საგანი ემოციურად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდება და მასზე შთაბეჭდილებას მოახდენს, ის შეიძლება მთელი ცხოვრება ახსოვდეს.

ზრდასრული ადამიანის პირველი მოგონებების 75% უკავშირდება სწორედ 3-4 წელს. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ ამ ასაკში ბავშვს საბოლოო სახით უყალიბდება ხანგრძლივი მეხსიერება და მისი ძირითადი მექანიზმები, მაგ., ასოციაციური კავშირები. ამიტომაც მნიშვნელოვანი ბავშვის შემეცნების განვითარებისთვის ისეთი თამაშები, სადაც ბავშვი ერთი და იმავე საგნის სხვადასხვა თვისებას და მის სხვა საგნებთან კავშირებს იგებს. მაგ., ვაშლი რომ წითელია, მრგვალია, ტკბილი და მყავე გემო აქვს, ხეზე იზრდება, მსხალთან და ქლიავთან შეიძლება გავაერთიანოთ, საჭმელია, ხილია, მისგან შეიძლება ხილ-ფაფა, წვენი და ნამცხვარი გავაკეთოთ. საოცარია, მაგრამ მოზრდილის ხანგრძლივი მეხსიერებაში ყოველი სიტყვა ასეთი მრავალმხრივი კავშირებით ინახება. ამავე ასაკის ბავშვების უმეტესობას კარგად აქვს განვითარებული უშუალო და მექანიკური მეხსიერება. სწორედ ეს განაპირობებს ბავშვის მეტყველების სრულყოფას, ახალი სიტყვების ათვისებას და იმასაც, რომ ბავშვებს უპრობლემოდ შეუძლიათ გრძელი ლექსების დამახსოვრება.

სკოლამდელ პერიოდში წამყვანი მაინც მეხსიერების უნებლიე ფორმაა, თუმცა, 4-5 წლის ასაკიდან თანდათანობით ხდება მეხსიერების ნებისმიერი ფორმის ჩამოყალიბებაც. ამისათვის იდეალურ პირობას წარმოადგენს თამაში, რადგან იმისათვის, რომ ბავშვმა წარმატებით შეასრულოს როლი, ან განავითაროს სიუჟეტი (შეასრულოს მოქმედება), მას გარკვეული წესების დამახსოვრება უნევს.

დამახსოვრებისა და გახსენების ხერხებსა თუ საშუალებებს, როგორც წესი, ბავშვი თავად არ იგო-

ნებს; ცნობიერად თუ არაცნობიერად მას უფროსები კარნახობენ. მაგალითად, როდესაც ბავშვს რაიმეს გაკეთებას ვთხოვთ, ვეუბნებით: აბა, გაიმეორე, რა დაგავალე? როდესაც ბავშვი რაიმეს გვიყვება, ვცდილობთ დავეხმაროთ შეკითხვებით, მაგ., რომელ ცხოველს ჰგავდა? და ა.შ. ჩვენ ვთავაზობთ წარმატებით დამახსოვრების ხერხებს და ბავშვიც თანდათანობით აცნობიერებს, რომ დამახსოვრებისთვის დამხმარე საშუალებებს უნდა მიმართოს და მათ ითვისებს.

სწორედ ამიტომ 3-4 წლის ასაკის ბავშვის განვითარების კანონზომიერების ცოდნაზე დაფუძნებულ და ადეკვატურად დაგეგმილ აღმზრდელობით პროცესს შეუძლია, ბავშვს მეხსიერების განვითარებაში დაეხმაროს.

აზროვნება

ჟ. პიაჟეს ინტელექტის განვითარების თეორიის მიხედვით, სკოლამდელი პერიოდი მიეკუთვნება ოპერაციამდელ სტადიას (2-7 წლამდე). ოპერაციამდელს ჟ. პიაჟე უწოდებს იმიტომ, რომ ამ პერიოდში ბავშვის სააზროვნო მოქმედებებს ჯერ კიდევ არ აქვთ ნამდვილი ოპერაციის, ანუ გონებაში მოქმედების შესრულების სახე. ოპერაციამდელი აზროვნება ხასიათდება რამდენიმე თავისებურებით, რომლებიც ხელჩასაჭიდი და არსებითია აღზრდის პროცესში:

- ❖ ცენტრაცია - ოპერაციამდელი სტადიის პირველ პერიოდში ბავშვს არ შეუძლია, ერთდროულად ყურადღება გაამახვილოს სიტუაციის რამდენიმე ასპექტზე. მისი ყურადღების ცენტრში ხვდება მხოლოდ ერთი, ყველაზე თვალსაჩინო მხარე და ყველა სხვა დანარჩენს არ აქცევს ყურადღებას. მაგალითად, როდესაც 4 წლის ბავშვს უჩვენებენ ორი ერთნაირი ზომის პლასტილინის ბურთულას, ის ამბობს, რომ ორივე ტოლია. საკმარისია, ერთ-ერთი მის თვალწინ გავაბრტყელოთ და სიგრძეში გავზარდოთ, ის იტყვის, რომ ეს გრძელი პლასტილინი მეტია, ვიდრე მეორე ბურთულა, თუმცა, პლასტილინის ფორმა მის თვალწინ შევუცვალეთ. პიაჟეს აზრით, პრობლემა ისაა, რომ ამ ასაკის ბავშვს არ შეუძლია გაამახვილოს ყურადღება ერთდროულად პლასტილინის სიგრძესა და სისქეზე და, რადგან ოპერაციამდელი აზროვნებისას დომინირებს მხედველობითი შთაბეჭდილებები, ბავშვისთვის აქ მთავარია პლასტილინის სიგრძე, მხოლოდ ერთი თვალსაჩინო თვისება, ხოლო საგნის სხვა თვისებებს, მოცულობას ან წონას, ბავშვი იმავდროულად ყურადღებას ვერ აქცევს.
- ❖ იგივე მაგალითი მიგვითითებს ამ ასაკის ბავშვის აზროვნების მეორე თავისებურებაზე — შენახვის ფენომენზე. ბავშვის თვალწინ პლასტილინის ერთ გუნდას ფორმა შეეცვალა ისე, რომ რაოდენობა არ დამატებია, მაგრამ თვალსაჩინოდ ის უფრო დიდად გამოიყურება. 3-4 წლის ბავშვი არ ფლობს რაოდენობის შენახვის (მუდმივობის) პრინციპს. მას არ აქვს ტრანსფორმაციის გაგების უნარი. ის, რომ $2+2=4$ და ასევე $3+1=4$, ამ ასაკისათვის ჯერ კიდევ მიუწვდომელია.
- ❖ მესამე თავისებურება არის აზროვნების, ოპერაციის შეუქცევადობა. თუ პატარა გოგონას შევეკითხებით, ჰყავს თუ არა მას და, ის კი გვიპასუხებს, რომ ჰყავს, საკმარისია ვკითხოთ: შენს დას ჰყავს თუ არა და, მაშინვე არაო, გვეტყვის. მას არ შეუძლია დაინახოს და გაიაზროს მოვლენების შექცევადობა. სწორედ ესაა ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი რაოდენობის შენახვის უუნარობისა ამ ასაკში – ის რომ $3+1=4$ და $4-3=1$ ამ ასაკის ბავშვისთვის ჯერ კიდევ მიუწვდომელია.
- ❖ კიდევ ერთი თავისებურება ოპერაციამდელი აზროვნებისა ეგოცენტრიზმია. ბავშვს არ შეუძლია სხვისი პოზიციიდან შეხედოს სიტუაციას. მისთვის მთავარი და ერთადერთი რეალობა ისაა, რასაც თვითონ ხედავს, აღიქვამს და თვლის, რომ სხვებიც ზუსტად ასევე აღიქვამენ. ბავშვის ეგოცენტრულობის ნათელი მაგალითია - როდესაც ბავშვი ტელეფონზე საუბრობს, მას შეუძლია საუბრის მაგივრად თავის ქნევით ან სხვა ტიპის ფესტიკულაციით უპასუხოს მოსაუბრეს.
- ❖ თვალსაჩინო-ხატოვანი აზროვნება – ბავშვს დასკვნა გამოაქვს თვალსაჩინო ინფორმაციის საფუძველზე, განზოგადებაც ისეთი თვისებების შეუძლია, რომლებსაც აღიქვამს და შეიგრძნობს.

მეტყველება

ბავშვის განვითარების სკოლამდელი პერიოდის ბოლოს საბოლოოდ სრულდება მეტყველების დაუფლების ხანგრძლივი და რთული პროცესი. უკვე 6-7 წლისთვის ენა წარმოადგენს ბავშვისთვის კომუნიკაციისა და აზროვნების ძირითად საშუალებას.

2 წლიდან თანდათანობით ხდება ზეპირი მეტყველების ყველა ფორმის დაუფლება: მონოლოგი, თხრობა და დიალოგი. ბავშვი უფროსებთან ურთიერთობის პროცესში იმდიდრებს ლექსიკურ მარაგს, სწავლობს მშობლიური ენის გრამატიკულ კონსტრუქციებს, იწყებს კითხვების დასმას განყენებულ თემებზე, ხმამაღლა ფიქრობს, მსჯელობს. თუ 2 წლის ბავშვის აქტიური ლექსიკური მარაგი საშუალოდ 100 სიტყვაა, უკვე 3 წლის ასაკში იგი საშუალოდ 1000-1100 სიტყვას ფლობს. შეუძლია შეასრულოს უფროსების სიტყვიერი მითითებები, იცის თავისი სახელი და გვარი, იცის ლექსები და სიმღერები, შეუძლია მოჰყვეს საკუთარი თვალთ ნანახი და გაგონილი.

ამ პერიოდში ბავშვი იწყებს საკუთარ თავთან ლაპარაკს. ჟ. პიაჟე ასეთ მეტყველებას ეგოცენტრულ (საკუთარ თავთან) მეტყველებას უწოდებს. სოციალური მეტყველება უფრო რთული პროცესია და გულისხმობს მოსაუბრის მოსმენას, მისი თვალსაზრისის გაგებას, რაც სკოლამდელი ასაკის ბავშვს არ შეუძლია (პიაჟე, 1994). ბავშვის განვითარების პროცესში ეგოცენტრული მეტყველება შინაგან მეტყველებად იქცევა, რაც აზრის დასაყრდენი და ფრაზული მეტყველებისთვის აუცილებელი სქემაა.

ეგოცენტრული (საკუთარ თავთან) მეტყველების სამი სტადია შეიძლება გამოიყოს:

- პირველ სტადიაზე მეტყველება მიჰყვება შესრულებულ მოქმედებას, მაგ., ბავშვი ამბობს: „მე ავაშენე სახლი“.
- მეორე სტადიაზე ბავშვი მეტყველებს მოქმედების შესრულების პარალელურად, ანუ თან ახლავს მოქმედებას, მაგ., „მე ვაშენებ სახლს“.
- მესამე სტადიაზე, წინ უსწრებს მოქმედების განხორციელებას, მაგ., „ახლა მე ავაშენებ სახლს“.

თუ სამი-ოთხი წლის ასაკში თამაშისას ბავშვი ხმამაღლა ფიქრობს, ესაუბრება საკუთარ თავს და მოქმედებებს ახმოვანებს, ასაკის მატებასთან ერთად ეს პროცესი უკვე ნელ-ნელა გაშინაგანებული (ინტერიორიზირებული) ხდება და ბავშვს საკუთარ თავთან მეტყველება მხოლოდ რთული ამოცანების შესრულებისას სჭირდება.

3 წლის ბავშვი თანდათანობით ითვისებს ენის სოციალური გამოყენების უნარს. ის უკვე იცებს, რომ მეტყველება ასახავს ადამიანის სოციალურ სტატუსს, როლს და ა.შ. სწავლობს მეტყველების მართვას ისე, რომ თავიდან აიცილოს მოსაუბრესთან კონფლიქტი. მეტყველების მართვა (მოსაუბრესთან საუბრის წარმართვა) გულისხმობს მოსაუბრისადმი ყურადღების გამოვლენას, მიმართვის სწორი ფორმის შერჩევას, დიალოგის დაწყებასა და შენარჩუნებას, საკუთარი აზრის ნათლად და მკაფიოდ ფორმულირებას და ასევე მოსაუბრის სტატუსის გათვალისწინებას.

რ. ბრაუნის მიხედვით, ამ ასაკის ბავშვის მეტყველება განვითარების მესამე სტადიას შეესაბამება. ამ სტადიაზე ბავშვები იწყებენ მარტივი წინადადებების სახეცვლილებას (ბრაუნი, 1979); შეუძლიათ დადებითი და უარყოფითი წინადადებების ჩამოყალიბება. თავდაპირველად ბავშვი უარყოფის გამოსახატავად იყენებს უარყოფით სიტყვას „არა“, რომელსაც წინადადების თავში ურთავს, მაგრამ მოგვიანებით, მას შეუძლია უარყოფა გამოსატოს აზრობრივად ანუ შინაარსით.

თავდაპირველად (3 წლის ასაკში) ბავშვი საუბრობს მარტივი წინადადებებით, თუმცა, თანდათანობით მის მეტყველებაში 5-6 სიტყვიანი წინადადებები შემოდის. მკაფიოდ წარმოთქვამს ბგერებს, მაგრამ გამორიცხული არაა, სისინა და შიშინა ბგერებთან დაკავშირებით ჰქონდეს პრობლემები. ხშირად მისი დაძლევა უფროს სკოლამდელ ასაკშიც კი გაძნელებულია.

სოციალურ გარემოს ბავშვის მეტყველების განვითარებაში გადამწყვეტი როლი აკისრია. მშობელი და აღმზრდელი არა მხოლოდ დაუზარებლად უნდა პასუხობდნენ პატარის შეკითხვებს, არამედ თვითონ ცდილობდნენ მონახონ გზები და საშუალებები მისი ლექსიკური მარაგის გასაზრდელად და გრამატიკული კონსტრუქციების ასათვისებლად. ვინაიდან მიბაძვა და სოციალური სიტუაცია ამ ასაკის ბავშვის განვითარების მნიშვნელოვანი პირობაა, სწორედ საბავშვო ბაღში შესაძლებელი ბავშვის მეტყველების განვითარების წარმატებით სტიმულირება. მასწავლებლის მიერ მიწოდებული სწორი ფრაზები, დიალო-

გური, როლური და სიტყვიერი თამაშები ხელს უწყობს ბავშვის რეცეპტული და ექსპრესიული მეტყველების დროულ და სრულფასოვან ჩამოყალიბებას.

დადგენილია, რომ შედარებით მაღალი განათლების მქონე ოჯახის შვილები ნახევარი წლით ადრე იწყებენ მეტყველებას, ვიდრე შედარებით დაბალი განათლების მქონე ოჯახის შვილები. ამ ორ კატეგორიას შორის სხვაობა სიტყვათა მარაგის მოცულობაშიც შეიმჩნევა – შედარებით განათლებული ოჯახის შვილები მეორე კატეგორიის თანატოლებს 9-12 თვით უსწრებენ (ყოლბაია, 1998).

ამრიგად, 3-4 წლის ბავშვის:

- ❖ აღქმა საგნობრივი ხასიათისა და საგნის აღქმისას წამყვანია მისი თვალსაჩინო მახასიათებლები;
- ❖ ყურადღება უნებლიე ხასიათს ატარებს და ბავშვის ინტერესით არის გამონვეული;
- ❖ მესხიერება უნებლიე ხასიათს ატარებს და ბავშვი არ ფლობს დამახსოვრების არანაირ სტრატეგიას;
- ❖ აზროვნება თვალსაჩინო-ხატოვანია და ხასიათდება ეგოცენტრიზმით, ოპერაციის შეუქცევადობით და ცენტრაციით. ასევე მიუწვდომელია რაოდენობის შენახვის პრინციპი;
- ❖ მეტყველება აქტიური განვითარების პროცესშია და ეგოცენტრულობით ხასიათდება.

5-6 წლის ასაკის ბავშვები

შემეცნებითი სფეროს განვითარება

5-დან 6 წლამდე ასაკი უფროსი სკოლამდელი ასაკია. სხვაგვარად, მას სკოლისთვის საბაზო ასაკ-საც უწოდებენ, რადგან ბავშვის პიროვნული ნიშნების 90%-ზე მეტი სწორედ ამ პერიოდში ყალიბდება. ამ ასაკში უკვე შეგვიძლია, გარკვეულწილად, ვივარაუდოთ და შევაფასოთ ბავშვის ხასიათი და ინდივიდუალურობა, მისი შემოქმედებითობა, რომელიც განვითარების თვალსაზრისით სწორედ კულმინაციას აღწევს და შემეცნებითი პროცესებიც უფრო ინტენსიურად ვითარდება.

აღქმა

5-6 წლის ბავშვის აღქმა თანდათანობით უფრო სრულყოფილი ხდება. განსაკუთრებულ გავლენას აღქმაზე მეტყველების განვითარება ახდენს. ბავშვს ახლა უკვე შეუძლია საგნებსა და ობიექტებს დაარქვას სახელები, სიტყვიერად გამოყოს მათი თვისებები, მახასიათებლები, შეაფასოს მოვლენების მიმდინარეობა, კავშირი მათ შორის და ა.შ. ეს აღქმას უფრო დანაწევრებულსა და სპეციფიკურად ორგანიზებულს ხდის. ამ პერიოდში ბავშვი იძენს მთელიდან დეტალების გამოყოფისა და დეტალების მთლიან ხატად გაერთიანების უნარს. მასწავლებელს ან აღმზრდელს ამ ასაკში ძალიან მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შეუძლია ბავშვის აღქმის განვითარებაში, თუ სწორად შეურჩევს ნახატებს, სურათებს და დაეხმარება მას აღქმის ორგანიზებაში. მაგ., მისცემს მითითებას, დაათვალიეროს ნახატის დეტალები გარკვეული თანმიმდევრობით, იპოვოს ნახატში დეტალები, ააწყოს ნაწილებიანი თავსატეხი, და ა.შ.

5 წლიდან ბავშვს მასალის დაჯგუფება უკვე შეუძლია ერთზე მეტი ნიშნის მიხედვით. დ. უზნაძის ცდების შედეგების საფუძველზე, გამოვლინდა, რომ 5 წლიანებს უკვე ობიექტის სამი ნიშნის შემჩნევა შეუძლიათ, თუმცა, მის ერთ-ერთ ცდაში 5-6 წლიანების 44% ახერხებს მასალის დაჯგუფებას ოთხი მახასიათებლის გათვალისწინებითაც: ფერის, ფორმის, ზომის და რაოდენობის (უზნაძე, 1947).

აღქმის განვითარებაში ასეთი წინსვლის მიუხედავად, ამ პერიოდში წამყვანი მაინც საგნის გარეგნული, თვალშისაცემი მახასიათებლებია. ამას ბავშვი ხშირად შეცდომაში შეჰყავს, რადგან დასკვნას გარეგნული, თვალსაჩინო თვისებების მიხედვით აკეთებს. მაგ., ამ ასაკის ბავშვისთვის თუ რაიმე საგანი მოცულობით დიდია, მისი სიდიდის გამო ის მძიმეც უნდა იყოს.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვის აღქმის განვითარება შესაძლებელია ისეთი აქტივობების საშუალებით, როგორებიცაა: ხატვა, სურათების დათვალიერება და მათი აღწერა, ძერწვა, ზღაპრებისა და ლექსების მოსმენა და შეთხზვა, გამოცანების გამოცნობა, კუბიკებით, სამშენებლო მასალით, თავსატეხებით თამაშში, სურათებზე მსგავსება-განსხვავების პოვნა და ა.შ. ამ აქტივობების განხორციელებისას ბავშვი ერგევა ობიექტური მასალის გარდაქმნას და იძულებულია ანგარიში გაუწიოს საგნის ობიექტურ თვისებებს. შესაბამისად, წარმოდგენებში აღქმის ხატი უფრო დანაწევრებული და მრავალმხრივია და ბევრი სხვადასხვა მახასიათებლით არის წარმოდგენილი.

ყურადღება

5–6 წლის ასაკში იწყება ნებისმიერი ყურადღების აქტიური განვითარება, იზრდება ყურადღების სიმტკიცე. თუ აქამდე ბავშვს შეეძლო აქტიური ყურადღების შეჩერება 8–10 წუთის განმავლობაში, 5 წლისთვის ეს დრო 15–20 წუთამდე იზრდება, ხოლო 6 წლისთვის – 20–25 წუთამდე (პავლოვა, 2008). ბავშვები იწყებენ საკუთარი ყურადღების მართვას, ნებისმიერად შეუძლიათ წარმართონ და შეაჩერონ ყურადღება რაიმე საგანსა და მოვლენაზე. უფროსებს შეუძლიათ დაეხმარონ ამ ასაკის ბავშვებს ყურადღების ორგანიზებაში რაიმე საქმიანობაში ჩართვით, გარეგანი დამხმარე საშუალებებით, არავერბალური მანიშნებლებით და ა.შ. მაგალითად, როდესაც ბავშვები თამაშობენ რაიმე როლურ ან სიუჟეტურ თამაშს, მასწავლებელს შეუძლია, მითითებებით მათი ყურადღება მართოს. როდესაც ბავშვები რაიმე ერთობლივ საქმიანობაში არიან ჩართულნი, მაგ., გამოცანების გამოცნობა, მასწავლებელი მითითებას აძლევს ბავშვებს, დაიცვან ჯერი, ყურადღებით მოუსმინონ გამოცანას და შემდეგ უპასუხონ ხელის აწევით და ა.შ.

მეხსიერება

თუ უმცროს სკოლამდელ ასაკში მეხსიერების უნებლიე ფორმა იყო წამყვანი, 5–6 წლიდან უკვე ყალიბდება და ვითარდება ნებისმიერი მეხსიერება. თუმცა, მაინც მიზანმიმართული დამახსოვრება და აღდგენა მხოლოდ ეუბოოდურ ხასიათს ატარებს და, ძირითადად, თამაშსა და სხვა აქტივობებში ვლინდება: მაგ., უფროსების დავალების შესრულება, ვინმესთვის სხვისი ნათქვამის გადაცემა და ა.შ. ვინაიდან თამაშში სკოლამდელი ბავშვის წამყვანი ქცევაა, ბავშვს უფრო ადვილად შეუძლია თამაშის პროცესით დაიმახსოვროს მისთვის რთული მასალა, ვიდრე ხანგრძლივი მრავალსაათიანი მეცადინეობით.

როგორ სწავლობს ბავშვი ნებისმიერად? პირველი, რაც ყველაზე მთავარია, მას კარგად ესმის, რომ მაგ., კონკრეტული ლექსი უნდა დაისწავლოს და შესაბამის ამოცანას ისახავს. ამ ეტაპზე ბავშვი ჯერ კიდევ არ ფლობს სწავლის ხერხებსა და საშუალებებს, ამაში მას უფროსი ეხმარება. ის ასწავლის, გამეორების საშუალებით როგორ დაიმახსოვროს ჯერ სტრიქონები, შემდეგ სტროფები და, ბოლოს, როგორ გააერთიანოს ნასწავლი, იყენებს ისეთ დამხმარე შეკითხვებს, როგორებიცაა: მერე? ამის მერე რა მოხდა? რა მოჰყვება ამ სიტყვას? და ა.შ. ბავშვი თანდათანობით სწავლობს გამეორებას, მასალის გააზრებას, დამახსოვრების მიზნით მასალის პირად გამოცდილებასთან დაკავშირებას და დამახსოვრების სხვა საშუალებების გამოყენებას.

როგორც აღვნიშნეთ, ყველაზე კარგი პირობა ნებისმიერი დამახსოვრებისა და აღდგენისთვის არის თამაშის სიტუაცია, როცა ბავშვს საკუთარი როლის შესასრულებლად სჭირდება რაიმე ტექსტის ან ლექსის დამახსოვრება. მაგალითად, როდესაც ბავშვი ასრულებს გამყიდველის როლს და მას სჭირდება დაიმახსოვროს იმ საგანთა ჩამონათვალი, რომლებსაც ყიდის. ამ შემთხვევაში იგი იმახსოვრებს გაცილებით მეტ სიტყვას, ვიდრე აღმზრდელის ან მასწავლებლის მოთხოვნის შემთხვევაში დაიმახსოვრებდა.

ამავე პერიოდში შეიმჩნევა ლოგიკური მეხსიერების ელემენტები, რომლებიც ეფუძნება მასალის არა პირდაპირ-მექანიკურ აღდგენას, არამედ – ბავშვის მიერ თხრობის პროცესში აღმოჩენილ ლოგიკურ ჯაჭვს. მეხსიერების ეს სახე თავს იჩენს ისეთი მასალის დამახსოვრებისას, რომლის შინაარსიც ბავშვისთვის გასაგებია. მაგ., როდესაც ბავშვი ჰყვება ზღაპარს, ის არ არღვევს მის ლოგიკურ თანმიმდევრობას, თუმცა, შეიძლება რაღაც დეტალები გამოორჩეს, ან თავისი დეტალებით შეავსოს.

5–6 წლის ასაკში სმენითი და ხატოვანი მეხსიერების მოცულობა 5–6 სიტყვაა.

აღმზრდელმა შეიძლება იმუშაოს ბავშვის როგორც მექანიკური მეხსიერების, ასევე ლოგიკური მეხსიერების გავარჯიშებაზეც, სმენითი და მხედველობითი მეხსიერების მოცულობის გაზრდაზე. ამ ასაკის ბავშვებს ძალიან მოსწონთ მეხსიერებისა და აზროვნების განმავითარებელი თამაშები. მაგ., ძალიან პოპულარული თამაშებია: „აღწერე საგანი“ (ბავშვი შეხედავს რაიმე საგანს, დაათვალიერებს მას და შემდეგ თვალდახუჭული ცდილობს აღწეროს იგი), „რა შეიცვალა“ (ბავშვები სხდებიან წრეზე, ერთი ხუჭავს თვალს და ჯგუფში ხდება ცვლილება: ან ბავშვები იცვლიან ადგილს, ან ტანსაცმელს ცვლიან ერთმანეთში, ან სხვა. ეს შეიძლება მასწავლებელმა დაარეგულიროს სირთულის მიხედვით).

აზროვნება

5–6 წლის ასაკში ბავშვი უფრო მეტად არის ორიენტირებული გარემოს შემეცნებაზე. მას ახლა საკუთარი „მე“ უფრო ნაკლებად აინტერესებს, ვიდრე გარე სამყარო. იგი აქტიური დამკვირვებელია, ცდილობს შეიმეცნოს მოვლენები, დაამყაროს მიზეზ–შედეგობრივი კავშირები, განასხვავოს ერთმანეთისგან არსებითი და მეორეხარისხოვანი.

ამ ასაკში ბავშვს განზოგადების უფრო მაღალი დონე აქვს. მას შეუძლია არამართო განაზოგადოს, რომ ძალი, კატა, ლომი და ვეფხვი ცხოველები არიან, არამედ ისინი მოათავსოს ქვეკატეგორიებში: დაყოს შინაურ და გარეულ ცხოველებად. მას ასევე შეუძლია რაიმე ნიშნის მიხედვით საგნების, მოვლენების კატეგორიზაცია, მათი განსხვავებებისა და მსგავსებების შეფასება. 5 წლის ბავშვი ყოველგვარი ძალისხმევის გარეშე გვეტყვის, რით განსხვავდება პეპელა ჩიტისგან, ვაშლი პომიდვრისგან და ა.შ.

თუ აქამდე ბავშვის ინტერესი შემოიფარგლებოდა მხოლოდ საგნის დასახელებით და მისი ძირითადი შეკითხვა იყო: ეს რა არის? ახლა მას უკვე აინტერესებს, რისგანაა იგი გაკეთებული, რისთვისაა, რაში ვიყენებთ და ა.შ. მაგალითად, 5 წლის ბავშვმა უკვე იცის, რომ ბურთი ძირითადად რეზინისაა, ფანქარი – ხის, თოჯინა – პლასტმასის და ა.შ. იცის საგნების დანიშნულება და მათი გამოყენება. მას აქვს სამყაროს მოვლენების მისეული ახსნა. იგი ფიქრობს გაგონილსა და ნანახზე, სვამს შეკითხვებს, კამათობს; თუ მისი მოსაზრება არ ემთხვევა სხვის მოსაზრებას, ითხოვს, რომ პასუხი დაუსაბუთონ.

აღმზრდელისა და მასწავლებლის როლი ამ აქტიურ პერიოდში ძალიან მნიშვნელოვანია. სასურველია სწორად წარიმართოს ბავშვის ინტერესი, დაკმაყოფილდეს მისი ცნობისმოყვარეობა, რაც არ უნდა ბუნდოვანი და უადგილო გვეჩვენოს, შეკითხვებს პასუხი გაეცეს. მნიშვნელოვანია ბავშვის დახმარება და ნახალისება, რათა შეკითხვა დასვას, საკუთარი აზრი ნათლად გადმოსცეს, მოვლენებს შორის კავშირი დაინახოს. ამ პერიოდში ბავშვი განსაკუთრებით ინტენსიურად შეიძლება დაიტვირთოს ისეთი ინტელექტუალური თამაშებით, როგორებიცაა: გამორიცხე ზედმეტი, დააჯგუფე საგნები და ა.შ.

მეტყველება

უფროს სკოლამდელ ასაკში ბავშვები ძალიან სწრაფად იმდიდრებენ სიტყვიერ მარაგს, იყენებენ უფრო რთულ გრამატიკულ კონსტრუქციებს. თუ სამი წლის ასაკში ბავშვის ლექსიკა მოიცავს 1000-1100 სიტყვას, 6 წლისთვის იგი იზრდება 3000-4000 სიტყვამდე. მეტყველება უკვე წამყვან როლს ასრულებს სოციალური კავშირების დამყარების პროცესში. ბავშვი საბოლოოდ ეუფლება მეტყველების ყველა ფორმას: მონოლოგი, დიალოგი, თხრობა. 6 წლისთვის, სიტუაციური მეტყველების შენარჩუნების ფონზე, ბავშვს უყალიბდება კონტექსტუალური მეტყველება: მას შეუძლია მოჰყვეს მოსმენილი ზღაპარი, აღწეროს სურათი, გასაგებად გადმოსცეს მის მიერ ნანახი მულტფილმის შინაარსი და ა.შ. (კულაგინა, 2000).

ამ პერიოდის ბოლოსთვის ბავშვი უკვე დაუფლებულია მშობლიურ ენას, ათვისებული აქვს მისი ძირითადი კანონზომიერებანი, სწორად იყენებს მეტყველების ყველა ნაწილს წინადადებებში და მარტივი წინადადებების გვერდით თავს იჩენს რთული ქვენყობილი და რთული თანწყობილი წინადადებები (ბრაუნის მეტყველების განვითარების მე-4 და მე-5 სტადია). 6 წლის ასაკისთვის სრულდება სამეტყველო ბგერებზე სმენის, ფონოლოგიური სმენისა და წარმოთქმის უნარის განვითარება. ამ ასაკის ბავშვი მშობლიური ენის ყველა ბგერასა და ბგერათა შეთანხმებას სწორად უნდა წარმოთქვამდეს, კარგად არჩევდეს სხვის ნათქვამ რთულ წინადადებაში ბგერებსა და სიტყვებს. ბავშვის პიროვნების ჩამოყალიბებისთვის, სოციალური კონტაქტების დამყარებისა და სასკოლო მზაობისთვის ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუ

რამდენად სწორად წარმოთქვამს ბავშვი ბგერებს და რამდენად კარგად ესმის მიმართული მეტყველების აზრი. ბავშვი, რომელიც გამართულად მეტყველებს, თავისუფლად შედის კონტაქტში როგორც თანატოლებთან, ასევე უფროსებთან; ხოლო ბავშვებს, რომელთაც მეტყველების ბგერითი მხარის განვითარებაში – არტიკულაციაში – აღენიშნებათ შეფერხება, ან უჭირთ გრძელი და რთული წინადადების გაგება, უძნელდებათ კონტაქტში შესვლა ადამიანებთან, ფერხდება მათი ფსიქიკური განვითარებაც.

აზროვნების განვითარება თავისთავად გავლენას ახდენს მეტყველების განვითარებაზე. ამ პერიოდში ბავშვის ყოველდღიურ ლექსიკაში ჭარბობს ისეთი სიტყვები, რომლებიც გამოხატავს მიზეზ-შედეგობრივ, მიზნობრივ მიმართებებს: „იმიტომ, რომ“, „იმისათვის, რომ“ „თუ, მაშინ“ და ა.შ. ბავშვი ახერხებს ფრაზებში ძირითადი და მეორეხარისხოვანი წინადადებების გამოცალკევებას. ასევე აცნობიერებს შეცდომებს მეტყველებაში: მაგალითად, 6 წლის ბავშვს კარგად ესმის, რომ არ შეიძლება თქვას: „გუშინ მე წავალ“, რადგან იცის, რომ წავალ გულისხმობს მომავალს, გუშინ კი – წარსულს. ამ მიმართულებით სწორად დაგეგმილ სააღმზრდელო მუშაობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბავშვის სასკოლოდ მომზადებისთვის, რადგან იგი არამარტო სწავლობს სწორად გამოთქვას საკუთარი აზრი, არამედ ანალიზს უკეთებს საკუთარ მეტყველებას, რაც აუცილებელი პროცესია სკოლაში შემდგომი აკადემიური ჩვევების ათვისებისთვის.

უფროსი სკოლამდელის მეტყველებაზე დიდი ზეგავლენა აქვს მხატვრული ლიტერატურის გამოყენებას. ამ ასაკში მნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება არამხოლოდ ნაწარმოების შინაარსობრივ მხარეზე, არამედ მის ენობრივ-გამომსახველობით საშუალებებზე: ლექსიკა – სინონიმები, ანტონიმები, ახალი სიტყვები, ჟანრი – მოთხრობაა თუ ზღაპარი. სასურველია, თუ ბავშვს მივანოდებთ მრავალფეროვან ენობრივ-გამომსახველობით საშუალებებს: წაუკითხავთ ლექსებს, ზღაპრებს, მოთხრობებს და აქცენტს გავაკეთებთ მათ შორის მსგავსებასა და განსხვავებაზე.

ამრიგად, 5-6 წლის ბავშვის:

- ❖ აღქმა წინა პერიოდთან შედარებით უფრო დანაწევრებული და სპეციფიკურად ორგანიზებულია, თუმცა წამყვანი მაინც საგნის თვალსაჩინო მახასიათებლებია;
- ❖ ყურადღება ნებისმიერ ხასიათს ატარებს და ბავშვს ნებისმიერად შეუძლია წარმართოს და შეაჩეროს ყურადღება რაიმე საგანსა და მოვლენაზე;
- ❖ მეხსიერება ნებისმიერ ხასიათს ატარებს, თუმცა მიზანმიმართული დამახსოვრება და აღდგენა მაინც ეპიზოდური ხასიათისაა და, ძირითადად, თამაშში ვლინდება;
- ❖ აზროვნება თვალსაჩინო-ხატოვანია, თუმცა წინა პერიოდთან შედარებით იზრდება განზოგადების დონე;
- ❖ მეტყველება აქტიური განვითარების პროცესშია და ამ პერიოდის ბოლოსთვის ბავშვი უკვე დაუფლებულია მშობლიურ ენას.

პიროვნულ-ემოციური სფეროს განვითარება

სკოლამდელი ასაკის ბავშვის პიროვნული განვითარება მოიცავს ორ ძირითად მიმართულებას:

- ემოციურ-ნებელობითი სფეროს განვითარება;
- ბავშვის მიერ გარე სამყაროს აღქმა, მისგან საკუთარი თავის გამოცალკევება და საკუთარი ადგილის განსაზღვრა.

ემოციურ-ნებელობითი სფეროს განვითარება

ბავშვის ზრდასთან ერთად მის მიმართ მოთხოვნებიც იზრდება, როგორც უფროსების, ასევე თანატოლების თუ ფიზიკური გარემოს მხრიდან. ასევე იზრდება შემეცნების შესაძლებლობები, იცვლება წამყვანი ქცევა, ანუ რთულდება ასაკისთვის დამახასიათებელი ქცევები, რაც თავისთავად ხელს უწყობს

ბავშვის პიროვნების განვითარებას. თუ აქამდე ბავშვის ემოციური ცხოვრება განპირობებული იყო კონკრეტული სიტუაციის თავისებურებებით (მაგ., მიმზიდველი თუ უსიამოვნო საგნები, უფროსები), ახლა წარმოდგენები მას შესაძლებლობას აძლევს, მოსწყდეს უშუალო სიტუაციას და ჰქონდეს ისეთი განცდები, რომლებიც არაა მიბმული კონკრეტულ სიტუაციასა და საგანზე.

3–4 წლის ბავშვის ემოციები მძაფრი, ინტენსიური, მაგრამ არამდგრადია. მისი სიხარულიც და სიბრაზეც ძალიან ძლიერია და მის არსებას მთლიანად მოიცავს, თუმცა ეს მდგომარეობა სწრაფად იცვლება და ბავშვს უკვე აღარც ახსოვს წინა განცდები. როდესაც მას უხარია რაიმე, ის მთლიანად ჩართულია ამ სიხარულში, შესაბამისად, როდესაც განიცდის – განიცდის მთელი არსებით.

ამ პერიოდში ყველაზე მძაფრი და მატრავმირებელი ემოციებია – შიში და შფოთვა. ეს ორი სრულიად განსხვავებული ემოციაა. შიშს ყოველთვის იწვევს რაიმე განსაზღვრული გამლიზიანებული (იქნება ეს რეალური თუ წარმოსახული). ბავშვს ეშინია თავისივე საყვარელი ზღაპრების პერსონაჟების, სიბნელის, მარტოდ დარჩენის, დახურული სივრცის და ა.შ. ეს ყველაფერი თავს სრულად იჩენს ბავშვის დაძინების პროცესში, როდესაც ის მართლაც მარტო რჩება სიბნელეში, დახურულ სივრცეში, შიშისმომგვრელი ზღაპრული პერსონაჟების წინაშე.

შფოთვას კი არ გააჩნია კონკრეტული მიზეზი, მისი წყარო უფრო გენერალიზებული და განუსაზღვრელია. შფოთვის შემთხვევაში ბავშვებს ეშინიათ, მაგრამ არ იციან, რისი. შფოთვას შეიძლება ნებისმიერი მიზეზი ჰქონდეს, ისეთიც კი, რაც ერთი შეხედვით ძნელად მისახვედრია და ზოგჯერ წარმოუდგენელიც; მაგ., მშობელთა მოლოდინების მოულოდნელი ცვლილება, ბავშვის მიმართ ახალი მოთხოვნის წაყენება, და-ძმის გაჩენა, მშობლების თუნდაც მსუბუქი უთანხმოება და ა.შ. ბავშვი შეიძლება შფოთავდეს იმის გამო, რომ მშობელმა არ მიატოვოს ან მისი სიყვარული არ დაკარგოს (ეს შიში ამ ასაკისათვის ნიშანდობლივია). როდესაც უფროსები მოთმინებას კარგავენ, ხშირად ეუბნებიან ბავშვებს ისეთ ფრაზებს, როგორცაა: „წავალ და აღარ მოვალ“, „აღარ ვიქნები შენი დედა“, „ასე რომ იქცევი, მე ვნერვიულობ და ავად გავხდები“ და ა.შ. მათ ხშირად ავიწყდებათ, რომ 3–4 წლის ბავშვი უფროსის (მშობელი, მასწავლებელი და ა.შ.) შესაძლებლობებს ობიექტურად ვერ აფასებს და ხშირად მათ ნათქვამს პირდაპირი მნიშვნელობით იგებს, რაც მისი შფოთვის მიზეზიც ხდება. ამ დროს საჭიროა ყურადღება და მოთმინება, რომ ეს ემოციები ბავშვისთვის მატრავმირებელი არ აღმოჩნდეს. არ შეიძლება მისი დაცინვა, იგნორირება ან ძალისმიერად შიშის დაძლევის მცდელობა. მაგალითად, თუ ბავშვს ეშინია ოთახში დამოუკიდებლად შესვლის, მასწავლებელმა, მშობელმა მასთან ერთად უნდა დაათვალიეროს ოთახი დეტალურად, შეიხედოს ყველა კუთხე-კუნჭულში და არ აიძულოს ბავშვი, შევიდეს ამ ოთახში დამოუკიდებლად. როდესაც ბავშვს მაღალი შფოთვა აქვს (ამის შემჩნევას შესძლებენ მასწავლებელი და მშობელი), მას შეიძლება მოულოდნელობების მინიმუმამდე დაყვანით დავეხმაროთ: მკაფიოდ განვსაზღვროთ მისი დღე, ზუსტად ჩამოვყალიბოთ, თუ რას მოვითხოვთ დღის განმავლობაში მისგან.

იმისათვის, რომ დავეხმაროთ ბავშვებს დაძლიონ საკუთარი შიშები და თავიდან ავაცილოთ მათ სტრესი და შფოთვა, საჭიროა:

- ❖ ბავშვები არ დავაშინოთ არარეალური ფაქტებით. ნუ ვეტყვიან ისეთ რამეს, რის გაკეთებასაც არ ვაპირებთ (მაგ. შენი დედა აღარ ვიქნები, ბავშვთა სახლში წაგიყვან და ჩაგაბარებ, გუდიანი კაცი მოვა და წაგიყვანს და ა.შ.);
- ❖ არ გადავტვირთოთ ბავშვის ფანტაზია;
- ❖ გამოვრიცხოთ აგრესიული და საშინელებათა ფილმები, თუ საშიში მულტფილმები ბავშვის ცხოვრებიდან.

ბავშვები ურთიერთობის პროცესში ითხოვენ ყურადღებას, სურთ, რომ მოეფერონ, სურვილები შეუსრულონ და, თუ ამას ვერ აღწევენ, შეიძლება გამოავლინონ აგრესია.

აგრესიული ქცევა აუცილებლად უნდა განვასხვავოთ საკუთარი თავისა და პოზიციის დაცვის (ასერტიული) ქცევისაგან. ფსიქოლოგები აგრესიას განსაზღვრავენ, როგორც ქცევას, რომელიც განპირობებულია სხვისთვის ზიანის, ტკივილის მიყენების ან მასზე ძალაუფლების მოპოვების განზრახვით. ასერტიული ქცევა კი არ გულისხმობს ვინმესთვის ზიანის მიყენების განზრახვას. ამ დროს ბავშვი მხოლოდ

საკუთარ უფლებებსა და ღირსებას იცავს თავგამოდებით.

აგრესიული ქცევა შეიძლება იყოს ვერბალურიც და ფიზიკურიც. იგი შეიძლება მიმართული იყოს, როგორც ადამიანებზე, ასევე ცხოველებსა და საგნებზეც. უმცროს სკოლამდელ ასაკში აგრესიულობა იზრდება: ბიჭები უფრო მეტად ავლენენ აგრესიას, ვიდრე გოგონები. თუმცა, 6–7 წლისთვის აგრესიულობა კლებულობს იმის ხარჯზე, რომ ბავშვები ხდებიან უფრო ნაკლებ ეგოცენტრულები და სწავლობენ საკუთარი კონფლიქტების გადაჭრას არააგრესიული გზებით (სიტყვებით). ბავშვის მიერ აგრესიის გამოვლენის შემთხვევაში, მისი დასჯა არ არის გამოსავალი. მართალია, იგი აღარ მოიქცევა აგრესიულად იმ უფროსის თანდასწრებით, ვისგანაც დაისაჯა, მაგრამ აგრესია გამოვლინდება სხვა მიმართულებით. მაგალითად, ბავშვი შეიძლება ნაკლებ აგრესიული იყოს ოჯახში, მაგრამ ძალიან აგრესიული – საბავშვო ბაღში, ან პირიქით. განსაკუთრებით უარყოფითი შედეგი შეიძლება მოგვეცეს ფიზიკურმა დასჯამ, რადგან ამ დროს უფროსი თვითონ აძლევს მაგალითს ბავშვს, როგორ გადაჭრას მის წინაშე მდგარი პრობლემა აგრესიული მოქმედებით.

როგორც აღვნიშნეთ, აგრესია შეიძლება გამოვლინდეს ვერბალურადაც: პატარები ხშირად იგონებენ დამამცირებელ სახელს თანატოლისთვის, თხზავენ შეურაცხმყოფელ ისტორიას და ა.შ. კვლევებმა (შტრასსბერგი, 1994) აჩვენა, რომ ბავშვები, რომლებიც თვითონ იყვნენ ძალადობის მსხვერპლნი მშობლების მხრიდან, უფრო აგრესიულები არიან, ვიდრე მათი თანატოლები, რომლებსაც ფიზიკურად არ სჯიდნენ.

ბავშვის აგრესიულობის მართვა ყველაზე კარგად შესაძლებელია თამაშებით, იქნება ეს როლური თუ სიუჟეტური. უკიდურეს შემთხვევებში, საჭიროა სპეციალისტის ჩარევა.

4–5 წლის ასაკი ემოციური სფეროს განვითარების თვალსაზრისით, ყველაზე სენსიტიური პერიოდია. თუ ამ ასაკამდე ბავშვს არ ჰქონდა გაცნობიერებული საკუთარი ქცევის შედეგის ემოციური ხატი, ახლა ქცევის განხორციელებამდე უკვე იცის, როგორ შეფასდება მისი ქცევა უფროსების მხრიდან, როგორ აპირებს მოიქცეს: კარგად თუ ცუდად. თავისთავად ცხადია, რომ ბავშვის ემოციური სფეროს განვითარება არ იწყება საკუთარი ემოციების აღქმით, ის ჯერ სწავლობს მისთვის ახლობელი ადამიანების ემოციების გაგებას, მათი გამოვლინების საშუალებებს და შემდგომ იწყებს საკუთარ ემოციებში გარკვევას.

უფროსების როლი ბავშვის ემოციურ განვითარებაში ძალიან არსებითი და მნიშვნელოვანია. სწორად დაგეგმილი სააღმზრდელი ღონისძიებები, სათანადო ყურადღება და დროული უკუკავშირი ბავშვის ქცევისადმი ეხმარება მას, სწორად შეაფასოს სხვა ადამიანებისა და საკუთარი ემოციები.

ამ ასაკის ბავშვისათვის დამახასიათებელია აგრესიული და ბრაზიანი ქცევა, ყურადღების მიქცევის ან სასურველის მიღების მიზნით, რაც ხშირად უმართავია და კრიტიკულ სიტუაციებს ქმნის. მაგალითად, პატარას შეუძლია გამართოს სცენა იმის გამო, რომ სხვა ბავშვი „მის სკამზე“ დაჯდა, ის იწყებს ტირილს და ბრაზობს, „ადგეს, ეს ჩემი სკამია!“, ან ზუსტად ის სათამაშო უნდა, რომლითაც სხვა თამაშობს, ჯიუტად ითხოვს სათამაშოს მიცემას, არც მეორე ბავშვი თმობს და აღმზრდელი გამოუვალ სიტუაციაში ვარდება.

ამ დროს ვსაუბრობთ კრიზისზე. ასეთი კრიზისი ბავშვის განვითარებაში ნორმალურია, მისი გადალახვა პროგრესზე მიუთითებს. მას სხვაგვარად 3 წლის კრიზისს უწოდებენ (რადგან ეს მდგომარეობა თავს იჩენს 3 წლის ასაკიდან) და შემდეგი ნიშნებით ხასიათდება:

ნეგატივიზმი - ბავშვი უფროსის მხრიდან ნებისმიერ წინადადებას უარით პასუხობს და ეწინააღმდეგება. ეს წინააღმდეგობა განპირობებულია იმით, რომ უფროსის მხრიდან მოდის ინიციატივა. შეიძლება უნდოდეს ბავშვს თუნდაც თამაშში ჩაბმა, მაგრამ თუ მას აღმზრდელი მიუთითებს, შესაძლოა, იუაროს.

სიჯიუტე - ბავშვი ჯიუტობს და ითხოვს რაიმეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მას საკუთარი პოზიციის დათმობა არ უნდა.

თვითნებობა – ამ პერიოდისთვის მისთვის ძირითადი ფრაზაა „მე თვითონ“. ის ცდილობს გააკეთოს ყველაფერი თვითონ – რაც შეუძლია და არ შეუძლია.

პროტესტი – ის ხშირად მიდის კონფლიქტამდე, განსაკუთრებით უფროსებთან, თითქოს ცდის მათ მოთმინებას. მაგალითად, ძირს აგდებს სათამაშოს და, როდესაც უფროსი ეუბნება, რომ აიღოს სათა-

მაშო, ის ამბობს: „არ ავიღებ, თვითონ აიღე!“.

გაუფასურება - დემონსტრაციულად ამტკვრევს სათამაშოებს, ხატავს ფანქრით მაგიდაზე და ა.შ. ხშირად იმეორებს უხეშ ფრაზებს, რომლებიც ადრე აქვს გაგონილი.

ჭირვეულობა - ბავშვი მოულოდნელად იწყებს ჭირვეულობას. ის ენინააღმდეგება იმ საქმიანობებ- ის შესრულებასაც კი, რომლებსაც ადრე უსიტყვოდ ასრულებდა, მაგალითად, ხელების დაბანა, ჭამა და ა.შ.

ამ კრიზისის გადალახვაში ბავშვს უფროსი უნდა დაეხმაროს მის პროტესტსა და აგრესიაზე ადეკვატური რეაგირების გზით, რაც ძირითადად შემდგომში მდგომარეობს:

- როდესაც ბავშვი გაჯიუტებულია და ითხოვს რაიმეს, ტირის. პირველ რიგში, ეცადეთ ყურადღება გადაატანოთ მისთვის საყვარელ საგანზე/საქმიანობაზე: „მოდი, ვნახოთ, შენი საყვარელი დათუნია როგორ არის“, ან „ნახე, როგორი ფლომასტერები მაქვს, ვიცი, რომ ლამაზ მზეს დახატავ“ და ა.შ.
- თუ ასეთი სტრატეგია არ ამართლებს, შემდეგ სცადეთ „ჩანაცვლება“ - მაგ., ბავშვს უნდა კანფეტი, ან სხვისი სათამაშო, თქვენ ეუბნებით: „კანფეტი არ მაქვს, აი, ორცხობილა“, ან მაგ., „ანი თოჯინით თამაშობს, შენ კიდევ საყვარელ ფისუნას მოგცემ“.
- თუ აღნიშნული სტრატეგიაც უშედეგოა, მაშინ ბავშვის ულტიმატუმზე და ნაყენებულ მოთხოვნებზე მკაცრი ტონით ეუბნებით: „არა“ ან „არა, ვერ მოგცემ“ და აღარ აგრძელებთ ამ თემაზე კამათს. მთავარია, შეინარჩუნოთ სიმშვიდე, როგორი რთულიც არ უნდა იყოს. ბავშვი შეიძლება აგრძელებდეს ყვირილს, აბაკუნებდეს ფეხებს და იატაკზეც დანვს. არც ერთი უფროსი არ აქცევს ყურადღებას, არ უყურებს თვალებში, არაფერს ეუბნება – არც ეფერება, არც ეჩხუბება. ამავე დროს, საჭიროა, ბავშვი თქვენი მხედველობის ველში იმყოფებოდეს იმისათვის, რომ მან რაიმე არ დაიზიანოს.
- ბრაზიანი შეტევის დროს ბავშვთან ურთიერთობით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ გირტყამთ. ამ შემთხვევაში ფიზიკურად, ფრთხილად უჭერთ ხელს, თვალებში უყურებთ და მკაცრად ეუბნებით: „არ დამარტყა, ცემა არ შეიძლება“. თუ რაიმეს ამტკვრევს, მშვიდად ართმევთ ან აცილებთ მტკვრევად საგნებს ისე, რომ არ ელაპარაკებით და არც თვალებში უყურებთ.
- როდესაც ბავშვი გაჩუმდება, ხუთი წუთის შემდეგ შედიხართ კონტაქტში. მაშინაც არც აქებთ ბავშვს, არც აკრიტიკებთ. ურთიერთობით ჩვეულებრივ, თითქოს არაფერი მომხდარა. არ დაუბრუნდეთ ინციდენტს: „აბა, რას ჰგავდა“.

მთავარი და მნიშვნელოვანია უფროსის განწყობა: ის უნდა იყოს კეთილგანწყობილი და მშვიდი. ბავშვმა უნდა იგრძნოს, რომ უფროსი, მართალია, მის სურვილს არ ასრულებს, მაგრამ არ ბრაზობს, უბრალოდ ყურადღებას არ აქცევს. მაშინ კი, როდესაც ბავშვი მისაღებად იქცევა — ითხოვს ნებართვას, ასრულებს მითითებას – უფროსი აქებს ბავშვს, უყურებს თვალებში და უღიმის. ბავშვი ნელ-ნელა ისწავლის, რომ მის ასეთ ქცევას შედეგი არ მოჰყვება და მოუწევს ქცევის შეცვლა კონფლიქტისა და ძალადობის გარეშე.

მოტივაციური სფეროს განვითარება

მეორე მთავარი ცვლილება, რომელიც წინასასკოლო ასაკში იწყება და მთელი ამ პერიოდის განმავლობაში გრძელდება, არის „მოტივების დაქვემდებარება“ – მოტივების იერარქია. თუ ადრეულ ასაკში ბავშვის ყველა სურვილი ერთნაირი ძალისა და ინტენსივობის იყო და თითოეული სურვილი ქცევის აღმძვრელი და მიმართულების მიმცემი ხდებოდა, ახლა ბავშვი სწავლობს მოტივების მართვას. შესაბამისად, თუ აქამდე ორი სხვადასხვა სურვილი ერთდროულად აღმოცენდებოდა, ბავშვი დგებოდა პრობლემის წინაშე, მას არ შეეძლო არჩევანი გაეკეთებინა სურვილებს შორის. 3–4 წლიდან კი ბავშვის მოტივები იძენს სხვადასხვა ძალას და მნიშვნელობას. უკვე უმცროს სკოლამდელ ასაკში მას ყოველგვარი ძალდატანების გარეშე შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება რაიმეს სასარგებლოდ: მაგ., აარჩიოს რამდენიმე საგნიდან ერთი რომელიმე. არჩევანის გაკეთება მეტად მნიშვნელოვანი შენაძენია ამ ასაკისთვის, რადგან ბავშვი სწავლობს საკუთარი ქცევისა და მისი შედეგების მართვას. მას უკვე ესმის, რომ მის არჩევანზე დამო-

კიდებული, შეაქებენ თუ გააკიცხავენ, ასევე იცის, რომ შეუძლია რამდენიმე სურვილიდან ერთი, მისთვის ყველაზე მიმზიდველი აირჩიოს. ასეთი მნიშვნელოვანი ცვლილება – ბავშვის მიერ საკუთარი მოტივების დაქვემდებარება – განპირობებულია უფროსების მხრიდან პირდაპირი თუ არაპირდაპირი მოთხოვნით, იმოქმედოს რაიმე ნიმუშის მიხედვით, აირჩიოს და მოიქცეს ისე, რომ მისი ქცევა მონონებული და ნახალისებული იყოს. ნამყვანი ხდება საზოგადოებრივი ნორმების დაცვა. ბავშვს ამ ნორმების ათვისება შეუძლია შემდეგი გზებით:

- ❖ ახლობელი ადამიანების (დედა, მამა ბებია და ა.შ.) მიზაძვით;
- ❖ უფროსების ქცევაზე დაკვირვებით;
- ❖ ზღაპრების, ლექსებისა და მოთხრობების მოსმენით;
- ❖ იმ თანატოლების მიზაძვით, რომლებიც უფროსების ყურადღებას იმსახურებენ;
- ❖ ტელევიზიის საშუალებით.

ამ ასაკში ბავშვი უკვე კარგად არკვევს, ოჯახში ვის რა როლი აკისრია, ვინ არის უფროსი, ვისთან შეიძლება გაუფიქრებლად თავისი ახირება, ვისი იგნორირება შეიძლება და ა.შ. მას შეუძლია კიდევ ამ როლების გათამაშება. ხშირად ბავშვები იმეორებენ იმ ქცევებს, რომლებიც უფროსების მიერ ნახალისებულია. 3–4 წლის ასაკის ბავშვისთვის ყველაზე უფრო ძლიერი მოტივაციური ძალა აქვს დაჯილდოებას, ნახალისებას. შედარებით სუსტი მოტივაციური ძალა – დასჯას, კიდევ უფრო სუსტი – აკრძალვას და ყველაზე სუსტი – ბავშვის დაპირებას. ხშირად უფროსები ბავშვისგან მოითხოვენ პირობის, ფიცის დადებას, რომ ასე აღარ მოიქცევა. ეს დაუშვებელია, რადგან ბავშვების უმეტესობას არ შეუძლია ამ პირობის შესრულება და, რაც მთავარია, ასეთი შეუსრულებელი პირობები და დაფიცება არამხოლოდ უშედეგოა, არამედ ბავშვის პიროვნული განვითარებისთვის ზიანის მომტანიცაა, რადგან ხელს უწყობს ისეთი პიროვნული ნიშნების ფორმირებასა და განმტკიცებას, როგორცაა უპასუხისმგებლობა და უყურადღებობა.

4 წლის ასაკიდან იწყება ბავშვის ინდივიდუალური მოტივაციური სისტემის ჩამოყალიბება, თუმცა, ის ჯერ კიდევ არამდგრადია. თუ ჩვენ კარგად დავაკვირდებით ამ ასაკის ბავშვის ქცევას, ვნახავთ, რომ გამოიკვეთება დომინირებადი ნამყვანი მოტივები. მაგ., ერთი ბავშვი შეიძლება ცდილობდეს ყოველთვის ყველაფერში იყოს პირველი, ლიდერობდეს. მისთვის დომინირებადი მოტივაცია არის ეგოისტური მოტივაცია, მაშინ, როდესაც მეორე ბავშვი შეიძლება ყოველთვის ცდილობდეს სხვების დახმარებას, მას იზიდავდეს ჯგუფური თამაშები, სხვებზე ზრუნვა. ასეთ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ალტრუისტულ მოტივაციასთან (ბარკანი, 1998). თუმცა, ინდივიდუალური განსხვავებების მიუხედავად, ამ ასაკის ნამყვანი, დომინირებადი მოტივი არის „მინდა, ვიყო კარგი“.

უმცროს სკოლამდელ ასაკში ბავშვი ინტენსიურად იწყებს ეთიკური ნორმებისა და მორალის ათვისებას. თავდაპირველად ის სწავლობს მხოლოდ ზღაპრებისა და მოთხრობების გმირების შეფასებას, შემდეგ ეს შეფასებები გადააქვს რეალურ ადამიანებზე. 3 წლის ბავშვი ჯერ კიდევ კარგად ვერ იგებს ზღაპრის პერსონაჟებისადმი თავისი დამოკიდებულების მიზეზებს, ის მათ გლობალურად აფასებს – კარგი ან ცუდი. ამას ხელს უწყობს ზღაპრების სიუჟეტებიც: მაგ., ნაცარქექია ყოველთვის დადებითი გმირია და დევი კი – უარყოფითი. ბავშვს თავისი ემოციური განწყობა მთლიანად პერსონაჟზე გადააქვს და მის ყველა ქცევას ამართლებს იმიტომ, რომ ის კარგია, ან პირიქით, არ ამართლებს იმიტომ, რომ ის ცუდია.

მოგვიანებით, 4 წლის ასაკიდან, ემოციური დამოკიდებულება და ეთიკური შეფასება ერთმანეთისგან ნელ-ნელა გამოიყოფა. ბავშვი პერსონაჟის ქცევის შეფასებას უკვე მისადმი ემოციური დამოკიდებულების მიუხედავად იწყებს. პატარა ხშირად აპროტესტებს ფაქტს, რომელიც არ შეესაბამება მის ემოციურ დამოკიდებულებას ამ ფაქტისადმი: მაგ., რატომ დაუნგრია სახლი კურდღელმა მგელს, თუ ის (კურდღელი)

კეთილია და ა.შ.

ფსიქოლოგები მიიჩნევენ, რომ ეთიკური ნორმების ათვისება და ზნეობრივი განვითარება უფრო სწრაფად და ადვილად მიმდინარეობს, თუ ოჯახში ამისთვის არსებობს სათანადო გარემო. სასურველია, ბავშვს ერთ-ერთ მშობელთან, ასევე საბავშვო ბაღის აღმზრდელთან მაინც ჰქონდეს მჭიდრო ემოციური კავშირი, ანუ მისთვის უფროსი ავტორიტეტი იყოს და მისი მიბაძვა სურდეს. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ბავშვისთვის ავტორიტეტული უფროსი ზნეობრივი ქცევის მაგალითს იძლეოდეს. ბავშვები, განსაკუთრებით ამ ასაკში, მათთვის მნიშვნელოვანი ადამიანების მიბაძვით სწავლობენ. ასეთი კი მშობლები, ოჯახის წევრები და ბაგა-ბაღის აღმზრდელები არიან. როდესაც უფროსი უხსნის, რატომაა კონკრეტული ქცევა ცუდი ან კარგი, მან შესაბამისი მაგალითიც უნდა მისცეს. თუ უფროსი თვითონ ყვირის, სხვას არ უსმენს და თანაც, შეიძლება, ცუდ სიტყვებს იყენებს, ბავშვს ველარ მოსთხოვს მშვიდ საუბარსა და დიალოგს.

ამ პერიოდის მნიშვნელოვანი პროცესია ინტერნალიზაციის (გაშინაგნების) პროცესი – როდესაც სოციალური ღირებულებები და მორალური კრიტერიუმები ბავშვის პიროვნების ნაწილი ხდება. როგორ მიმდინარეობს ინტერნალიზაციის პროცესი? თუ დავაკვირდებით ბავშვის განვითარების პროცესს, ვნახავთ, რომ თავდაპირველად ბავშვი ახდენს მხოლოდ სიტყვიერი ფორმულირებების კოპირებას: მაგ., როდესაც იგი უფროსის ნივთებს იღებს, შეიძლება თავისთვის ლაპარაკობდეს: არ შეიძლება, არ შეიძლება. ის, ერთი მხრივ, აკეთებს იმას, რაც მას სურს და, მეორე მხრივ, ცდილობს შეაჩეროს საკუთარი თავი ისეთი ქმედების ჩადენისგან, რომელიც აკრძალულია. შემდეგ ეს ეთიკური ნორმა ინტერნალიზდება, ანუ გარეგანი აკრძალვა ბავშვის შინაგან ღირებულებად იქცევა.

ლორენს კოლბერგმა გამოყო მორალური განვითარების სამი ძირითადი დონე. პირველ დონეს (4-10 წლამდე), რომელიც ორ სტადიას მოიცავს, პირობითად შეიძლება ჰედონისტური დონე ეწოდოს, რადგან ამ დროს შეფასება ხდება შემდეგი ძირითადი პრინციპით: „კარგია ის, რაც მე სარგებელს მოძლევს“. ამ პერიოდში ბავშვებს ჯერ არ აქვთ გათავისებული საზოგადოებრივი წესები და ნორმები. მორალური განვითარების პირველ სტადიაზე მათი ქცევა რეგულირდება შედეგის მიხედვით. თუ მათ საქციელს დადებითი შეფასება და ნახალისება მოჰყვება, ესე იგი, კარგია, ხოლო თუ საკუთარი ქცევის გამო დაისჯებიან, ცუდია. თუ ბავშვი რაიმეს აფუჭებს, ან უფროსის ნივთს დაუკითხავად იღებს, მას ამ საქციელზე წაასწრებენ და დასჯიან, ის შეეცდება ეს უფროსების თანდასწრებით არ გააკეთოს, რათა სასჯელი თავიდან აიცილოს. მაგრამ თუ მის ამ ქმედებას ვერაფერს ხედავს, მაშინ ეს ქცევა ცუდი არ არის და გამართლებულია. მეორე სტადიაზე უკვე წამყვანი ხდება პრინციპი: „დაგეხმარები და დამეხმარე“. მაგრამ ეს დახმარება პირველ რიგში, ითვალისწინებს საკუთარი სურვილებისა და მოთხოვნების დაკმაყოფილებას: „მათხოვე შენი სათამაშო და მეც გათხოვებ“. ისინი სხვა ადამიანების ინტერესებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში ითვალისწინებენ, როდესაც მათი საჭიროებები დაკმაყოფილებულია. ამ პერიოდის ბოლომდე მნიშვნელოვანი მაინც საკუთარი „მე“-ს ინტერესებია.

თვითშეფასება

შემდეგი მნიშვნელოვანი ცვლილება ბავშვის პიროვნული განვითარების თვალსაზრისით არის თვითცნობიერების ფორმირება, რაც თვითშეფასებაში ვლინდება. ბავშვი ცდილობს საკუთარი თავი შეაფასოს მისადმი იმ დამოკიდებულების მიხედვით, როგორც აფასებენ მას სხვები – ოჯახის წევრები, აღმზრდელები ან მისი თანატოლები. კვლევებმა აჩვენა, რომ უმცროს სასკოლო ასაკში ბავშვის თვითშეფასება, ძირითადად, სხვების შეფასების ანარეკლია – სარკული გამოსახულებაა. 3 წლის ასაკის ბავშვები, რომლებიც ძალიან ცელქები და მოუსვენრები იყვნენ და, რომელთაც მშობლები თუ აღმზრდელები ხშირად უწოდებდნენ „ცუდ ბიჭს“ ან „ცუდ გოგოს“, უკვე უმცროს სასკოლო ასაკში ძალ-ღონეს არ იშურებენ საკუთარი სტატუსის გასამყარებლად და განსამტკიცებლად. ივარაუდება, რომ სკოლამდელი ასაკის თვითშეფასება შემდგომში ბავშვის საკუთარ თავზე წარმოდგენის (მე-კონცეფციის) მნიშვნელოვანი ელემენტი ხდება (ჰარტერი, 1983).

სასურველია, უფროსებმა (მშობელმა, საბავშვო ბაღის აღმზრდელმა და სხვა) თავი შეიკავონ ბავ-

შვისთვის უარყოფითი იარლიყის მინებებისგან, რადგან ეს შემდგომში მნიშვნელოვნად აისახება მის თვითშეფასებასა და პიროვნებაზე. ბავშვს უნდა მიეთითოს კონკრეტულად ქცევაზე, რომელიც მიუღებელია. უნდა ვუთხრათ, რომ მისი ქცევა არაა სწორი და არ ვუნოდოთ „ცუდი ბიჭი“ ან „ცუდი გოგო“.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვის თვითშეფასება ძირითადად მაღალია, რაც აძლევს მას საშუალებას განვითარდეს, გამოიმუშავოს ახალი უნარები. სწორედ საკუთარი შესაძლებლობების გადამეტებული შეფასების გამო, ბავშვებს არ აქვთ შიში და ყოველგვარი ეჭვის გარეშე ერთვებიან ახალ სასწავლო თუ სხვა ტიპის საქმიანობებში (მილერი, 1992).

დადებითი და შედარებით ადეკვატური თვითშეფასების მქონე ბავშვები იზრდებიან ისეთ ოჯახებში, სადაც მშობლებს საკუთარი შვილებისთვის დრო ყოველთვის აქვთ, მათ გონივრულ და ფიზიკურ შესაძლებლობებს დადებითად აფასებენ, მაგრამ ამ შესაძლებლობებით თანატოლებისაგან არ გამოარჩევენ, მის სასკოლო მიღწევებთან დაკავშირებით დადებით პროგნოზებს აკეთებენ, ხშირად წაახალისებენ, მაგრამ არა საჩუქრებით. დასჯა გამოიხატება ბავშვისთვის საყვარელ საგანზე ან აქტივობაზე დროებით უარის თქმით.

ხოლო ბავშვები, რომელთაც დაბალი თვითშეფასება აქვთ, იზრდებიან ისეთ ოჯახებში, სადაც მშობლებსა და შვილებს შორის ემოციური კავშირი განწყვეტილია, ბავშვებს ძირითადად უარყოფითად აფასებენ, საყვედურობენ, ხშირად სხვების თანდასწრებითაც სჯიან და მომავალში მათგან არანაირ წარმატებას არ მოელოდნენ; ან ისეთ ოჯახებში, სადაც ბავშვის მისაღები და მიუღებელი ქცევის დიფერენცირება არ ხდება, ბავშვისთვის ყველაფერი დასაშვებია, მას არაფერს უკრძალავენ და ყველა სურვილს უსრულებენ. ბავშვის დაბალი თვითშეფასება შეიძლება გამოვლინდეს მუდმივი შფოთვით, გუნება-განწყობილების ხშირი ცვლით, უფროსის ან თანატოლის შენიშვნაზე განსაკუთრებით მწვავე რეაქციით.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სწორედ სკოლამდელ პერიოდში ჩამოუყალიბდეს ბავშვს ადეკვატური თვითშეფასება, საკუთარ შესაძლებლობებში დარწმუნების გრძნობა, რათა შეძლოს თავისი დადებითი მხარეების აღმოჩენა, რაშიც აღმზრდელის მიერ სწორად შერჩეული თამაშები და აქტივობები დაეხმარება.

ჯანმრთელობა და ფიზიკური განვითარება

ფიზიკური განვითარების ცნება ვინრო გაგებით გულისხმობს ორგანიზმის განვითარებას, რომელიც განისაზღვრება ანთროპოლოგიური და ბიომეტრული მაჩვენებლებით: სიმაღლე, წონა, გულ-მკერდის შემოწერილობა, ტანადობის მდგომარეობა, ფილტვების სასიცოცხლო ტევადობა და სხვ. ფართო გაგებით კი ფიზიკურ განვითარებაში ფიზიკური თვისებების განვითარებაც იგულისხმება (სისწრაფე, სიმარდე, მოქნილობა, ძალა, ამტანობა).

სკოლამდელ ასაკში სრულყოფილი ფიზიკური განვითარების შედეგად ბავშვს უძლიერდება მოძრაობის მოთხოვნილება, უვითარდება წარმოდგენა ჯანსაღი ცხოვრების წესის შესახებ, რომელიც ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოებისადმი შეგნებულ დამოკიდებულებას უზრუნველყოფს. ბავშვი ერჩევად დღის რეჟიმის დაცვას, მას უჩნდება ინტერესი ყოველდღიური ფიზიკური აქტივობებისადმი, რომლის შესრულება ხელს უწყობს არა მხოლოდ ფიზიკურ, არამედ მრავალმხრივ განვითარებას (შემეცნებითი, ზნეობრივი, ესთეტიკური).

სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ორგანიზმი სწრაფად ვითარდება, ორგანოები და ფიზიოლოგიური სისტემები სწრაფად იზრდება და ყალიბდება, მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ მათი მოქმედება ჯერ არასრულყოფილია, ორგანიზმის დაცვითი თვისებები სუსტად არის გამოვლენილი. ამის გამო სკოლამდელ ბავშვებზე გარემოს არახელსაყრელი პირობები ძალიან ადვილად მოქმედებს. სწორედ ამიტომ საჭიროა, დაბადებიდანვე ვიზრუნოთ ბავშვის ძვლოვანი სისტემების განვითარებაზე, კუნთების ყველა ჯგუფისა და სუნთქვითი სისტემის განმტკიცებაზე, ნერვული სისტემისა და გრძნობათა ორგანოების განვითარებაზე და სხვ.

ჯანმრთელობა - სრულყოფილი ფიზიკური და ფსიქიკური განვითარების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა. ამასთან, იგი ნორმალური განვითარების პროცესის შედეგიც არის. ჯანმრთელობის განმტკიცებისა და ჯანსაღი ცხოვრების წესის ჩამოყალიბების წანამძღვრებია:

- რაციონალური დღის რეჟიმი (ძილისა და სიფხიზლის ხანგრძლივობა, ასაკობრივი და ინდივიდუალური თავისებურებების მიხედვით);
- ოპტიმალური მოძრაობითი აქტივობების სრულყოფა და ფიზიკური თვისებების განვითარება;
- სრულფასოვანი დაბალანსებული კვება;
- პირადი ჰიგიენური ჩვევების ჩამოყალიბება შესატყვისი პირობების უზრუნველყოფით;
- მწვავე და ქრონიკული დაავადების შემთხვევების შემცირება;
- ფსიქოლოგიური კომფორტის შექმნა;
- დადებითი ემოციური მდგომარეობა (აქტივობა, კეთილგანწყობა, გარემოსადმი ინტერესი);
- ბავშვის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

ფიზიკური განვითარების ამოცანებია:

- ბავშვის ჯანმრთელობის დაცვა და განმტკიცება;
- ფსიქო-ფიზიკური განვითარების ხელშეწყობა, ორგანიზმის გაკაჟება;
- რაციონალური ტანდევობის ჩამოყალიბება;
- ბავშვის ორგანიზმის ფუნქციური შესაძლებლობების სრულყოფა;
- ჯანმრთელობისადმი შეგნებული მიდგომა, მისი განმტკიცების მისაწვდომი ხერხების გაცნობა;
- ყოველდღიური ფიზიკური აქტივობებისადმი მოთხოვნილების ჩამოყალიბება; მოძრაობითი აქტივობების ნაქეზება;
- მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება—განმტკიცება, ფიზიკური თვისებების (სისწრაფე, სიმარდე, ძალა, ამტანობა, მოქნილობა) განვითარება;
- სივრცესა და დროში ორიენტაცია, წონასწორობის შენარჩუნება, რიტმულობისა და თვალზომის განმტკიცება;
- დამოუკიდებელი მოქმედებების სრულყოფა, საკუთარი მოძრაობების შესატყვისობა მოზრდილების ფიზიკურ აქტივობებთან.

მოტორიკის განვითარების თავისებურებები

- **2-3 წლის ასაკი**
სიარული გაფანტულად, წყვილებად, წრეზე ხელჩაკიდებით. რბენა სხვადასხვა მიმართულებით. გადახტომა იატაკზე გავლებულ 1 ან 2 პარალელურ ხაზზე (მანძილი 10-30 სმ). ადგილიდან სიგრძეზე ხტომა ორივე ფეხით; 10-15 სმ სიმაღლის საგნებიდან ჩამოხტომა. ცოცვა სატანვარჯიშო კედელზე ნებისმიერი ხერხით.
- **3-4 წლის ასაკი**
სიარული ფეხის ცერებზე მუხლების მაღლა აწევით. რბენა მიმართულებების შეცვლით, კლაკნის ბილიკზე. ზეხტომები ორ ფეხზე, წინხტომებით 2-3 მ გავლა, გადახტომა 4-6 პარალელურ ხაზზე (მანძილი მათ შორის 25-30 სმ). ცალ ფეხზე ზეხტომები, გადახტომა დაბალ საგანზე (სიმაღლე 5 სმ); ჩამოხტომა 15-20 სმ სიმაღლიდან. 30-40 სმ სიმაღლის საგნებს შორის გაძრომა; ცოცვა დახრილ კიბესა და სატანვარჯიშო კედელზე. ბურთის სროლა ვერტიკალურ მიზანსა და სიშორეზე.
- **4-5 წლის ასაკი**
სიარული ცერებზე, ქუსლებზე ტერფის გარეთა ნაწილით, წინ მიდგმითი ნაბიჯებით. რბენა სხვადასხვა მიმართულებით, წრეზე ხელჩაკიდებით. ასკინკილა (მარჯვენა და მარცხენა ფეხით);

ადგილიდან სიგრძეზე ხტომა. ფორთხვა კლაკნილად; მუხლებზე ხოხვით ხელებზე მიზიდვა; ოთხზე გავლა ხელებსა და ტერფებზე დაყრდნობით („დათვურად“).

- **5-6 წლის ასაკი**

სიარული ნახევარბუქნით, ქუსლიდან ცერზე გადასვლით („მამლისებური“ ნაბიჯი); მიდგმითი ნაბიჯით ორივე მხარეს. რბენა მუხლების აწევით; წინხტომებით 3-4 მ გავლა, ასკინკილა წინსვლით; გამორბენით სიგრძეზე და სიმაღლეზე ხტომა. ხტომები მოკლე და გრძელ სახტუნელაზე. საგნებს შორის კლაკნილად ფორთხვა; სკამის ქვეშ გაძრომა. დვირზე ჯდომისას (ფეხები დვირზეა) წინ გადაადგილება ხელებისა და ფეხების დახმარებით.

ფიზიკური თვისებების განვითარება

ფიზიკური თვისებების განვითარება ფიზიკური აღზრდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა. ფიზიკური თვისებების განვითარების დონე განსაზღვრავს ბავშვთა ფიზიკური აქტივობების წარმატებულობას, მოძრაობის ახალი ფორმების დაუფლების უნარსა და მათ მიზანშეწონილად გამოყენებას ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

ძირითადი ფიზიკური თვისებების განვითარება მჭიდრო კავშირშია მოძრაობითი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებასთან. ფიზიკური ვარჯიშები უნდა შეირჩეს თანმიმდევრულად და თანდათანობითი გართულებით.

სისწრაფე განისაზღვრება მოძრაობითი რეაქციის სიჩქარით, მოძრაობების გამეორების სიხშირით. სისწრაფე ვითარდება ყველა ძირითადი მოძრაობის სწავლებისას. განსაკუთრებით მიზანშეწონილია სხვადასხვა სახის რბენითი ვარჯიშების სისტემატური გამოყენება სწრაფი და ნელი ტემპის მონაცვლეობით.

სიმარდე წარმოადგენს ახალი მოძრაობების სწრაფ დაუფლებას, მოძრაობითი აქტივობის სწრაფ შეცვლას გარემოს ახალი პირობების შესატყვისად. სიმარდის აღზრდა დაკავშირებულია მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარებასთან, იგი ყოველი მოძრაობის აუცილებელი კომპონენტია (რბენა, ხტომა, ტყორცნა და სხვ.).

სიმარდის გასავითარებლად იყენებენ მრავალფეროვან ფიზიკურ ვარჯიშებს: სიარულსა და რბენას საგნებს შორის; რბენას სხვადასხვა დაბრკოლების გადალახვით (სალტეში გაძრომა, „ნაკადულზე“ გადახტომა და სხვ.). სიმარდის სრულყოფისთვის მიზანშეწონილია ვარჯიშების შესრულება საგნებით - ბურთით, სახტუნელათი, ჯოხით და სხვ. სიმარდის განვითარება მოითხოვს ვარჯიშების სისტემატურ შეცვლას და მათ გამოყენებას ახალ ვარიანტებში.

ძალა - ფიზიკური აქტივობებისას გარე წინააღმდეგობის დაძლევის უნარია. აღზრდაში გასათვალისწინებელია სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ორგანიზმის ასაკობრივი თავისებურებები - კუნთების სისუსტე, ნერვული სისტემის მიერ მათი არასაკმარისი რეგულაცია, მომხრელი კუნთების ტონუსის სიჭარბე, ამიტომ ძალის თანდათანობით გასავითარებელი ვარჯიშები ხერხემლისა და მსხვილი კუნთების ჯგუფების განმტკიცებისკენ უნდა იყოს მიმართული. ამ მხრივ განსაკუთრებით მიზანშეწონილია ზოგადად განმავითარებელი ვარჯიშების გამოყენება. ძალის გასავითარებლად გამოიყენება აგრეთვე მცირე სიმაღლიდან ხტომა, ადგილიდან წინ გადახტომა, ნახტომები ადგილზე და წინსვლით ნელი და ჩქარი ტემპის მონაცვლეობით და სხვ.

გამძლეობა - მოქმედებისას დაღლილობის გაძლებას გულისხმობს. სკოლამდელი ასაკის ბავშვების ორგანიზმის ენერგეტიკული რესურსები ასაკობრივ განვითარებაზე იხარჯება, რის გამოც ზედმეტმა დატვირთვამ შეიძლება დააზიანოს სიმაღლეში ზრდის პროცესი. საჭიროა, ბავშვს თანდათანობით განვეუვითაროთ ზოგადი ამტანობა, რასაც უზრუნველყოფს ხანგრძლივი მუშაობა ზომიერი ინტენსივობით. ამტანობის განვითარების დონის ასამაღლებლად მიზანშეწონილია საშუალო სიჩქარით რბენა, ძუნძულით რბენა, ნახტომებისა და ხტომების ხანგრძლივი შესრულება. ამტანობის აღზრდა ხორციელდება როგორც მეცადინეობაზე, ისე მოძრავ თამაშებსა და სპორტულ ვარჯიშებში.

მოქნილობა - განისაზღვრება კუნთებისა და მყესების ელასტიკურობით. გასათვალისწინებელია, რომ

სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა ხერხემალი გამოირჩევა განსაკუთრებული პლასტიკურობით, რის გამოც დატვირთვაში შესატანია ზოგადად განმავითარებელი ვარჯიშები საგნებითა და უსაგნოდ. ვარჯიშების მოცულობა და ინტენსიურობა თანდათანობით უნდა იზრდებოდეს.

ფიზიკური განვითარების შედეგები

- **2-3 წლის ასაკი**
ბავშვი ფლობს: სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან მოძრაობებს (სიარული, ცოცვა, რბენა, ხტომები, საგნებით მოქმედებები), სივრცეში გადაადგილების უნარებს, ჰიგიენურ უნარ-ჩვევებს და თვითმომსახურეობის ელემენტებს (შეუძლია დახმარებით ტანსაცმლის გახდა- ჩაცმა, დახმარებით ცდილობს გაიხეხოს კბილები, დახმარებით იხოცავს ცხვირს);
- **3-4 წლის ასაკი**
ბავშვი ფლობს ფიზიკურ უნარ-ჩვევებს, ეცნობა ჯანსაღი ცხოვრების წესს. შეგნებულად ასრულებს ჰიგიენურ პროცედურებს (მაგ. ხელების დაბანას, კბილების გახეხვას, ჩაცმას და სხვ.), თვითმომსახურეობასთან დაკავშირებულ მოქმედებებს.
შეუძლია დაარეგულიროს თავისი მოძრაობითი აქტივობები, ფლობს სასიცოცხლოდ აუცილებელ ძირითად მოძრაობებს (ცოცვა-ფოფხვა, სიარული, რბენა, ხტომები);
- **4-5 წლის ასაკი**
ბავშვი ზოგადად ფლობს ყველა ძირითად მოძრაობას. იგი ცდილობს ფიზიკური ვარჯიშების ზუსტ შესრულებას, თავისი და ამხანაგების ფიზიკური აქტივობების შეფასებას. ფიზიკური აქტივობები თანდათან ხდება უფრო მრავალფეროვანი და ბავშვი ინტერესით ასრულებს მათ;
- **5-6 წლის ასაკი**
ბავშვი ფლობს თავის სხეულს, შეუძლია რთული ფიზიკური აქტივობების შესრულება. უვითარდება მოძრაობითი წარმოსახვა, რომელიც მოტორიკის გამდიდრებისა და მოძრაობების შესრულების ხარისხის გაუმჯობესების მნიშვნელოვანი სტიმულია. ბავშვი ფლობს კულტურულ-ჰიგიენურ უნარ-ჩვევებს და ესმის მათი შესრულების აუცილებლობა ჯანმრთელობის გასამტკიცებლად.

ესთეტიკური განვითარება

ესთეტიკური განვითარება ბავშვის განვითარების ძალიან მნიშვნელოვანი მხარეა. იგი ამდიდრებს მის ემოციურ სფეროს, ხელს უწყობს ფიზიკურ და კოგნიტურ განვითარებას, ზრდის შემეცნებით აქტივობას.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ესთეტიკური განვითარება ორ ძირითად მიმართულებას მოიცავს:

- გარე სამყაროს მიმართ ესთეტიკური დამოკიდებულების ჩამოყალიბება;
- შემოქმედებითი უნარების განვითარება: ხატვა, ძერწვა, კონსტრუირება, სიმღერა, იმპროვიზაცია, ცეკვა, სიტყვიერი შემოქმედება.

ესთეტიკური აღზრდა არის ბავშვის პიროვნებაზე მიზანმიმართული სისტემატური ზემოქმედების პროცესი გარე სამყაროს სილამაზის, ხელოვნების აღქმისა და შემოქმედებითი უნარების განვითარების მიზნით. იგი გულისხმობს ბავშვის ესთეტიკური დამოკიდებულების განვითარებას ბუნების, შრომის, საზოგადოებრივი ცხოვრების, ხელოვნების მიმართ და ა. შ.

ესთეტიკური აღქმის განვითარება თავისთავად გულისხმობს სენსორულ განვითარებასაც, რადგან

აღქმის ამ სახისთვის არსებითია საგნების სენსორული მახასიათებლები: ფერი, ხმა და ფორმა. ბავშვის მიერ სილამაზე აღიქმება, როგორც ფორმისა და შინაარსის ერთიანობა, მაგრამ ესთეტიკურ აღქმად მხოლოდ მაშინ გადაიქცევა, როდესაც ის ემოციურადაა შეფერილი. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს, აღზრდელი ფლობდეს გრძნობებისა და ემოციების გამოხატვის ხერხებს: მხატვრულად წაკითხული ლექსი, რაიმე საგნის დანახვისას გულწრფელად და ემოციურად გამოხატული აღფრთოვანება, გემოვნებით, ასაკისთვის შესაფერისად შერჩეული მუსიკა და ა.შ. ბავშვზე ზემოქმედების აქტიური მეთოდია, რადგან ამ ასაკის ბავშვის თავისებურებას – მიმბაძველობას ემყარება.

ბავშვის ესთეტიკური აღზრდისთვის აუცილებელია სათანადო გარემო, რომელსაც ყოფიერების ესთეტიკას უწოდებენ. თუ ბავშვი თავიდანვე იმყოფება იმ გარემოში, სადაც მას ესმის გამართული მეტყველება, ხედავს თბილ და ჯანსაღ ურთიერთობებს ადამიანებს შორის – ეს ნორმად იქცევა და ნებისმიერი გადახვევა ნორმისგან მისთვის მიუღებელი გახდება. ასევე მნიშვნელოვანია, სწორად შეირჩეს მასალა, რომელსაც ვაწვდით ბავშვს: მუსიკალური ნაწარმოები, ნახატი, ფილმი და ა.შ.

სპეციალისტების მტკიცებით, სკოლამდელი ასაკი – ეს არის პერიოდი, როდესაც საწყისი შემოქმედებითი უნარები ყალიბდება. თუ ამ დროს ბავშვს აქვს შესაძლებლობა, ჩაერთოს და მონაწილეობა მიიღოს სხვადასხვა სახის შემოქმედებით საქმიანობაში, ეს საშუალებას მისცემს თავისი შესაძლებლობები გამოავლინოს.

იმისათვის, რომ სწორად წარიმართოს ბავშვის ესთეტიკური აღზრდა, აუცილებელია წინასწარ განისაზღვროს, რა კონკრეტული მოთხოვნები და ამოცანები უნდა დაუყუყუნოთ მოცემულ ასაკობრივ ჯგუფს და რა მეთოდებითა და ხერხებით მივაღწიოთ სასურველ მიზანს. ესთეტიკური აღზრდის პროგრამა მიმართულია აღქმის, წარმოსახვის, მეხსიერების, ბავშვის ინტერესებისა და შესაძლებლობების განვითარებაზე. ეს ყველაფერი ერთად კი ქმნის ცხოვრებისადმი, სამყაროსადმი აქტიურ დამოკიდებულებას. ესთეტიკური განვითარება რთული პროცესია და ძალიან ძნელია მას თვალი მივადევნოთ. მაგალითად, როდესაც ზოგადად ვსაუბრობთ, რომ ბავშვს უნდა განვუვითაროთ ემოციური აღქმის უნარი, შევუწყნოთ ხელი შესაძლებლობების გამოვლენაში, აუცილებელია კონკრეტიზაცია, რას ვგულისხმობთ ამ ფრაზებში, კონკრეტული ასაკისთვის რა კონკრეტული მოქმედებებით არის შესაძლებელი ამ მიზნის მიღწევა და ა. შ. მაგ., როდესაც ვსაუბრობთ მუსიკალური სმენის განვითარებაზე, საჭიროა მკაფიოდ ჩამოვყალიბოთ, რას მოვითხოვთ ბავშვისგან: განასხვავოს ბგერების სიმაღლე, ჟღერადობის სიძლიერე და ხანგრძლივობა, შეძლოს მუსიკალური ბგერის, მოტივის, ფრაზის გამეორება და ა. შ.

ესთეტიკური განვითარება არ არის იზოლირებული პროცესი, რომელიც მოითხოვს რაიმე განსაკუთრებულ გარემოსა და პირობებს. მისი რეალიზება შესაძლებელია ბავშვის საქმიანობის ნებისმიერი ფორმით: თამაშის, ყოველდღიური რუტინული საქმიანობისა და სწავლების პროცესში.

მუსიკა

დღეისათვის დამტკიცებულად ითვლება ის ფაქტი, რომ ყველა ბავშვი ადრეული ასაკიდანვე ავლენს მუსიკალურ მონაცემებს და მასზე ემოციური ზეგავლენა მეტყველებაზე ადრე მუსიკას აქვს. ვიზუალიზაციის თანამედროვე მეთოდებით ჩატარებული კვლევები აჩვენებს, რომ ნაყოფი უკვე მუცლადყოფნისას რეაგირებს მუსიკაზე, სიმღერაზე, რაც მისი მოძრაობისა და გულისცემის სიხშირის ცვლაში აისახება (ზენტერი, იროლა, 2010).

მუსიკის ნეირობიოლოგიის მონაცემების თანახმად, ადამიანის თავის ტვინს დაბადებიდანვე შეუძლია მუსიკის აღქმა და ბავშვისთვის იგი მეტყველებამდელი საკომუნიკაციო საშუალება, ერთგვარი „წინასამეტყველო ენაა“. ერთი წლის ასაკისთვის ბავშვი ბაძავს სიმღერას და ცდილობს, მოძრაობით აჰყვეს მუსიკას. ცდები აჩვენებს, რომ ჩვილს იზიდავს კეთილხმოვანი ბგერების წყარო, მელოდიური მუსიკა და პირიქით, აღიზიანებს არაკეთილხმოვანი ჟღერადობა (ვეინბერგერი, 2004).

კვლევები აჩვენებს, რაოდენ დიდი დატვირთვა აქვს ადრეულ სამუსიკო განათლებას უმაღლესი კოგნიტიური ფუნქციების განვითარებისთვის ჩვილობის ასაკშიც კი. ადრეულ ასაკში დაწყებული მუსიკალური

საქმიანობა ააქტიურებს, გზას უხსნის მუსიკის აღქმასა თუ გაგებაზე პასუხისმგებელ თანდაყოლილ მექანიზმებს და აძლიერებს მათ წვლილს თავის ტვინის სხვა უმაღლესი ფუნქციების ჩამოყალიბებაში. ადრეულ ასაკში კი ამგვარი მუსიკალური საქმიანობა სიმღერის, მუსიკის თანხლებით მოძრაობის, მუსიკის მოსმენის, მუსიციერების სახით შეიძლება შესრულდეს.

ამრიგად, ბავშვის მუსიკალური განვითარება ყველაზე ადრეული ასაკიდანვეა მიზანშეწონილი. როგორც პრაქტიკოსი პედაგოგები გვიჩვენებენ, წლამდე ასაკში ამგვარ საქმიანობას დროის მცირე მონაკვეთი შეიძლება დაეუთმოთ, ბაგასა და საბავშვო ბაღში კი მუსიკასთან დაკავშირებული აქტივობების ხანგრძლივობა 10-დან 25-30 წუთამდე შეიძლება გაიზარდოს. რაღა თქმა უნდა, ამგვარი მეცადინეობები არაერთგვაროვანი უნდა იყოს და მოიცავდეს რამდენიმე ტიპის აქტივობას.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საბავშვო ბაღში მუსიკის სწავლების მიზნებად უნდა დაისახოს:

- ბავშვის მუსიკალური კულტურის ჩამოყალიბება;
- ბავშვის მუსიკალური მონაცემების გამოვლენა და განვითარება;
- ბავშვის ჩართვა ერთობლივ შემოქმედებით საქმიანობაში.

მუსიკალური კულტურის ჩამოყალიბება გულისხმობს მუსიკალური გარემოს შექმნას, რაც სიმღერით, მუსიკის მოსმენით, მუსიკასთან დაკავშირებული სხვადასხვა დავალების შესრულებით, მუსიკალურ თამაშობებში ჩართვით განისაზღვრება. ამის შედეგად მუსიკა ბავშვის ცხოვრებაში ორგანული კომპონენტის სახით უნდა დამკვიდრდეს და მასთან ურთიერთობა მოთხოვნილებად ექცეს. ამ პროცესში სასიმღერო და მოსასმენი რეპერტუარის საშუალებით მოხდება ბავშვის მუსიკალური გემოვნების ჩამოყალიბებაც.

ბავშვის მუსიკალური მონაცემების გამოვლენასა და განვითარებაში მუსიკალური ნიჭიერების საბაზისო კომპონენტების – მუსიკალური სმენის, რიტმის გრძნობისა და მუსიკალური მეხსიერების – განვითარება იგულისხმება, რაც მუსიკასთან დაკავშირებული უნარ-ჩვევების შექმნას – სუფთა ინტონირება, რიტმული მოძრაობა, მოსმენას და ა. შ. – მოიცავს. მუსიკალური სმენისა და მეხსიერების განვითარებას მეცადინეობაზე შესრულებული (აქტიურად თუ პასიურად) ყველა ფორმა იწვევს. მუსიკის ნეირობიოლოგიის უახლესი კვლევების თანახმად, ბავშვი ყველაზე მეტად რიტმზე რეაგირებს, რაც მუსიკალურ სავარჯიშოებში აისახა რიტმის განვითარებაზე მიმართული სხვადასხვა აქტივობის, მათ შორის, ცეკვის ელემენტების შემოტანის გზით.

ერთობლივი შემოქმედებითი საქმიანობა ამ ასაკში განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს, ვინაიდან საერთო მიზანზე ორიენტირების მეშვეობით, თანამშრომლობის სრულიად უნიკალურ სახეს წარმოადგენს, რომელიც შემოქმედებითი და საკომუნიკაციო უნარების გააქტიურებას იწვევს.

ზემოთ მოყვანილი მიზნების მიღწევისას ბავშვი ბუნებრივად, ძალდაუტანებლად აითვისებს მუსიკალურ ცნებებს, რომელსაც მუსიკალური აქტივობების დროს პრაქტიკულად გაცნობა. ასეთებია, მაგალითად, რიტმი, ტემპი, მელოდია, მუსიკალური თანხლება, საკრავთა სახელწოდებები, ორკესტრი, დირიჟორი, ფერხული, რეპეტიცია და ა. შ.

მუსიკის მეცადინეობებისთვის განკუთვნილი სავარჯიშოები, რომელიც ბავშვის მუსიკალური და ზოგადი უნარების განვითარებაზეა მიმართული, ერთგვარი წინაპირობა, მომზადებაა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მუსიკის კურსისთვის. საბავშვო ბაღის აღმზრდელის სახელმძღვანელოში მუსიკის ნაწილის ჩართვით ერთიან სისტემაში ექცევა ზოგადი სამუსიკო განათლების ორი რგოლი – სკოლამდელი და საშუალო სკოლისა.

სახვითი ხელოვნება

პიროვნების აღზრდა და ჰარმონიული განვითარება შეუძლებელია ხელოვნებასთან მისი ზიარების გარეშე. ხელოვნება აღქმასა და გრძნობას აფაქიზებს, წარმოსახვის უნარს, შემოქმედებით მიდგომასა და

კრიტიკულ აზროვნებას ავითარებს, რის გარეშეც წარმოუდგენელია ადამიანის ნებისმიერი საქმიანობა.

სწავლებისას ყურადღება მახვილდება განწყობა-დამოკიდებულებების, პრაქტიკული, შემოქმედებითი და კვლევა-ძიების უნარ-ჩვევების განვითარებაზე.

სკოლამდელ ასაკში, ბავშვების ასაკობრივი თავისებურებიდან გამომდინარე, თვალსაჩინო, პრაქტიკული აზროვნება და სამყაროს ემოციური აღქმა სჭარბობს, ამიტომ მათთვის მნიშვნელოვანია თამაშზე დაფუძნებული აქტივობა, რასაც შესანიშნავად მიესადაგება ხელოვნების სხვადასხვა დარგის (ხატვა, მუსიკა) შესწავლის სპეციფიკა.

სკოლამდელ ასაკში მნიშვნელოვანია შემოქმედებითი აქტივობები, როგორცაა ხატვა, ძერწვა და სხვა ნატიფი მოტორიკის განვითარებისთვის.

ხელოვნების სწავლებას რამდენიმე ამოცანა აქვს:

- შემოქმედებითი აზროვნებისა და გაგების უნარის განვითარება;
- ემოციური სფეროს განვითარება;
- წარმოსახვის, გემოვნებისა და კრიტიკული აზროვნების განვითარება;
- მხედველობითი აღქმის, სივრცითი წარმოდგენების, დაკვირვების უნარის განვითარება;
- მხედველობითი მეხსიერებისა და ნატიფი მოტორიკის განვითარება;
- შრომითი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება; საკომუნიკაციო უნარების განვითარება.

ზემოთ ჩამოთვლილი ამოცანების მისაღწევად სახელმძღვანელოს მესამე ნაწილში მოცემული სავარჯიშოები გაერთიანდება შემდეგი საკითხების გარშემო:

1. ხაზი.

- ხელების შემოხაზვა ფანქრით და კონტურების შიგნით გაფერადება (გადაკვეთის ადგილები ფერადდება სხვა ფერით);
- სხვადასხვა ტიპის ხაზების (წყვეტილი, ტეხილი, ტალღოვანი) დახატვა;
- სხვადასხვა ტიპის ხაზების გამოძერწვა და შემდეგ მარტივი ფიგურების შექმნა;
- თავისუფალი თემა სხვადასხვა ტიპის ხაზების გამოყენებით, ბავშვი თვითონ ირჩევს მასალას და თემას.

2. ფორმა.

- დაჭმუჭნული ქალაქით ფორმების გაკეთება და შენება;
- სხვადასხვა გეომეტრიული ფორმის ან ფიგურის გამოძერწვა;
- ფერადი ფანქრებით, გუაშით ან ფლომასტერებით სხვადასხვა ფიგურების, ფორმების შემოხაზვა და მათი გაფერადება;
- თავისუფალი თემა: გეომეტრიული ან სხვა ფიგურებით, ფორმებით ქმნის კომპოზიციას. ბავშვი თვითონ ირჩევს მასალას და თემას.

3. ფერი.

- ფერადი ქალაქების დახევა ან დაჭრა და აპლიკაციის გაკეთება;
- თბილი ფერები;
- ცივი ფერები;
- სავარჯიშოები ფერების შეზავებაზე;
- გარემოზე დაკვირვება და შესაბამისი ფერით გადმოცემა;
- თავისუფალი თემა: ბავშვი თვითონ ირჩევს თემას და მასალას (ფლომასტერი, გუაში, ფერადი ფანქრები, ფერადი ქალაქები).

4. ნაკითხულის გადმოცემა ნახატით, განსახიერება.

5. სხვადასხვა მასალით კოლაჟის გაკეთება.

6. პორტფოლიო.

ნიგნის გაკეთება. ბავშვები საკუთარ ნახატებს აკინძავენ ნიგნის სახით, რაც აღმზრდელს განმავითარებელი შეფასების საშუალებას მისცემს. პირველ რიგში აკეთებენ ნიგნის ყდას: ბავშვები ხატავენ ნახატს, (შესაძლებელია ეს იყოს მათი ავტოპორტრეტი), შემდეგ აღმზრდელი (ან თვითონ, აღმზრდელის დახმარებით) დაანერს ბავშვის სახელს და გვარს.

შემდგომ ნამუშევრებს თანდათანობით მიამაგრებენ ყდას.

ნიგნიერება

ნიგნიერება – კითხვის, წერისა და ანგარიშის უნარ-ჩვევები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბავშვის განვითარებისა და პიროვნებად ჩამოყალიბებისათვის. წერა-კითხვისა და არითმეტიკული ოპერაციების წარმატებით ათვისება ბავშვის არა მხოლოდ აზროვნებისა და შემეცნების განვითარებას უწყობს ხელს, არამედ მის სრულფასოვან პიროვნებად ჩამოყალიბებას. სასკოლო სირთულეები წერა-კითხვისა თუ მათემატიკის ათვისებაში ნეგატიურად მოქმედებენ ბავშვის თვითშეფასებასა და სწავლის მოტივაციაზე. ამიტომ სკოლამდელ პერიოდში ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ ბავშვს სკოლაში სწავლის პრობლემა არ შეექმნას. ეს კი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ უწყობენ ხელს ნიგნიერებას საბავშვო ბაღში.

ნიგნიერების პროგრამა ითვალისწინებს ბავშვებში კითხვის, მოსმენის, წერისა და ანგარიშის ელემენტარული უნარ-ჩვევების განვითარებას. ბავშვები იძენენ წერა-კითხვისათვის საჭირო ძირითად უნარებს ნაკითხულის მოსმენით, შინაარსის გააზრებით და თამაშით.

აღმზრდელის მთავრ მიზანს წარმოადგენს შეაყვაროს ბავშვებს ნიგნები, გაზარდოს მათი ინტერესი და ჩამოუყალიბოს დადებითი განწყობა ნიგნების მიმართ. სკოლამდელ ასაკში დადებითი განწყობის შემუშავება ნიგნებისა და კითხვის მიმართ მნიშვნელოვნად დაეხმარება ბავშვს სკოლაში როგორც შემეცნებითი ინტერესის განვითარებაში, ასევე აკადემიური ჩვევების წარმატებით ათვისებაში.

ბალის ასაკში ნიგნიერების პროგრამის მთავარი მიზნებია:

- ბავშვებში ნიგნის მიმართ ინტერესის გამოწვევა და დადებითი განწყობის ჩამოყალიბება;
- ლექსიკური მარაგის გამდიდრება და ენის გააზრება;
- მოსმენის უნარის გამომუშავება;
- ნიგნის ნახატებიდან შინაარსის ამოცნობა და კითხვების დასმა მოსმენილთან დაკავშირებით;
- ნანერისადმი ინტერესის გამოხატვა.

ამრიგად, ნიგნიერების პროგრამა არ გულისხმობს ბავშვებისათვის წერა-კითხვის პირდაპირ სწავლებას საბავშვო ბაღში. ამავე დროს უკვე საბავშვო ბაღში უნდა ჩამოუყალიბდეს ბავშვს წერა-კითხვისა და ანგარიშისათვის საჭირო უნარები, რაც სკოლაში გაუადვილებს წერა-კითხვისა და მათემატიკის ათვისებას.

კერძოდ, უფროსი სკოლამდელი ასაკის ბავშვს უნდა შეეძლოს სიტყვაში ბგერების გარჩევა და ბგერების სიტყვად გაერთიანება, გართიმვა, ასოების შედარება და მსგავსის ამოცნობა, მარტივი ფიგურების გადახატვა, საგნების გადათვლა, უფრო მეტი- უფრო ნაკლების გარჩევა საგნების რაოდენობაზე.

კითხვისადმი დადებითი განწყობის შესამუშავებლად აუცილებელია გამოყოფილი იყოს სპეციალური სივრცე, სადაც ბავშვები კომფორტულ, მშვიდ და მოწესრიგებულ გარემოში მოუსმენენ მასწავლებლის მიერ წაკითხულ ზღაპარს, მოთხრობას ან ლექსებს. კითხვის დროს ბავშვები უნდა მოთავსდნენ ისე, როგორც მათ ესიამოვნებათ, თუმცა რაც შეიძლება ახლოს უნდა განთავსდნენ მასწავლებლის გარშემო იმისათვის, რომ შეძლონ ნაკითხულთან დაკავშირებული ნახატების დათვალიერება. ბავშვების ასაკიდან და ინტერესებიდან გამომდინარე კითხვა 10 წუთიდან 30 წუთამდე გრძელდება.

აუცილებელია, რომ მასწავლებელმა:

- შეარჩიოს ნახატებიანი წიგნი იმისათვის, რომ ბავშვებმა დაუკავშირონ ნაკითხული ნახატებს, დაათვალიერონ და შემდეგ ნახატების მიხედვით შეკითხვებზე უპასუხონ;
- იკითხოს ნელა და გამოთქმით, ინტონაციის გამოყენებით. ნელ ტემპში კითხვა ეხმარება ბავშვებს გაიაზრონ ნაკითხული.
- კითხვის დროს განმარტოს უცხო სიტყვები, რაც დაეხმარება ბავშვებს, უკეთ ჩანვდნენ და გაიაზრონ ნაკითხულის შინაარსი და გაიმდიდრონ ლექსიკური მარაგი;
- ნაკითხულის შინაარსის გარშემო დაუსვას შეკითხვები, რომლებზეც ბავშვები უპასუხებენ ზეპირად ან ნახატებზე მოძებნიან პასუხებს. ასეთი აქტივობები უვითარებს ბავშვებს თხრობით მეტყველებასთან ერთად მხედველობით-სივრცით გარჩევასაც.
- ისაუბაროს ბავშვებთან ნაკითხულის შესახებ და გამოიკვილოს, რა გაიგეს და ვერ გაიგეს ნაკითხული მასალიდან.

ნასაკითხი მასალა უნდა იყოს მრავალფეროვანი, არ უნდა შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ მოთხრობებითა და ზღაპრებით. ბავშვებისათვის სასარგებლოა მრავალფეროვანი ლიტერატურის – მოთხრობების, ლექსების, საბავშვო ენციკლოპედიების, საბავშვო ჟურნალ-გაზეთებიდან პატარა სტატიებისა და იუმორისტული მოთხრობების ნაკითხვა. ასევე საინტერესო და მიმზიდველია ნაწილობრივ მეგობრებისადმი ან ოჯახის წევრებისადმი მიწერილი მოსაწვევები, მისალოცი ბარათები და წერილები. ასეთი მრავალფეროვანი მასალა ხელს უწყობს ბავშვის ინტერესის გაღვივებას კითხვისადმი, ბეჭდვითი სიტყვისადმი ყურადღებისა და კითხვისადმი დადებითი განწყობის ჩამოყალიბებას.

მასწავლებელმა შეიძლება საკითხავად გამოიყენოს წარწერები საკვებ პროდუქტებზე, სარეკლამო ბუკლეტები, წამლის ან კოსმეტიკის სარეკლამო ფურცლები. ამით ბავშვები იგებენ კითხვის მნიშვნელობას ყოველდღიურ ცხოვრებაში და იმასაც, რომ კითხვა აუცილებელია ინფორმაციის მისაღებად.

ბაღში წერის სწავლება არ გულისხმობს, ვასწავლოთ მოსწავლეებს ასოებისა და სიტყვების წერა. იმისათვის, რომ ბავშვი წერისათვის მზად იყოს, მას კარგად უნდა ჰქონდეს განვითარებული თითების სწრაფი და ზუსტი მოძრაობის უნარი და თვალისა და ხელის შეთანხმებული მოძრაობა. ეს კი ბავშვისათვის ისეთი სასიამოვნო აქტივობებით მიიღწევა, როგორცაა ძერწვა, მოზაიკით თამაში და ხატვა. წერის განვითარებისათვის საფუძველს ჯღაბნა და ხატვა წარმოადგენს. ამიტომ მეტად მნიშვნელოვანია ბავშვებისათვის ესთეტიკური აღზრდის ნაწილში მონოდეზინის სავარჯიშოები და აქტივობები, რომლებიც ესთეტიკურ გემოვნებასთან ერთად ნატიფი მოტორიკის განვითარებასაც უწყობენ ხელს. მნიშვნელოვანია დავეხმაროთ ბავშვებს გაიგონ, რომ კითხვა და წერა ერთმანეთთან არის დაკავშირებული, რადგან ორივე შემთხვევაში ასოებს იყენებენ.

ანგარიშის სწავლების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ის, რომ ბავშვს შეეძლოს კონკრეტული საგნების გადათვლა, ცოტა და ბევრი რაოდენობის გარჩევა და მათი შედარება.

ამრიგად, წიგნიერება სკოლამდელ პერიოდში ის საძირკველია, რაზეც შემდგომში დაწყებითი სასკოლო განათლება შენდება.

II. სწავლების პრინციპები და მეთოდოლოგია სკოლამდელი განათლების საფეხურზე

სკოლამდელი დანესებულების გარემო და დღის რეჟიმი

სკოლამდელი დანესებულების დღის რეჟიმი

დღის რეჟიმი არის სიფხიზლის, ძილის, კვებისა თუ სხვადასხვა საქმიანობის მონაცვლეობა. სწორად ორგანიზებული დღის რეჟიმი ხელს უწყობს ბავშვის ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობას, ხელს უშლის ნერვული სისტემის გამოფიტვას, ახდენს პიროვნული თვისებების ფორმირებას და საჭირო ჩვევების გამომუშავებას.

დღის რეჟიმის შედგენა ადამიანის ცენტრალური ნერვული სისტემის შრომისუნარიანობისა და დასვენების აუცილებელი ხანგრძლივობის გათვალისწინებით ხდება.

სკოლამდელი დანესებულების დღის რეჟიმი შემდეგ მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს:

- სააღმზრდელო/საგანმანათლებლო აქტივობები სკოლამდელ დანესებულებაში უნდა მიმდინარეობდეს მაშინ, როდესაც ორგანიზმის შრომისუნარიანობა ამალღებულია (დილის საათებში);
- აუცილებელია ჰაერზე სეირნობა;
- გარკვეული საქმიანობები, საგანმანათლებლო აქტივობები ერთსა და იმავე დროს უნდა ჩატარდეს;
- სააღმზრდელო აქტივობების და დასვენების ფაზები ერთმანეთს უნდა ენაცვლებოდეს;
- ფიზიკურ აქტივობას (ვარჯიშებს, სეირნობას) უნდა დაეთმოს დღეში არანაკლებ 6 საათისა;
- დღის რეჟიმში გათვალისწინებული უნდა იყოს დრო თავისუფალი აქტივობისთვის.

ბავშვის დღის რეჟიმი შემდეგი ელემენტებისგან შედგება:

- სააღმზრდელო აქტივობები;
- სუფთა ჰაერზე სეირნობა;
- ძილი;
- თავისუფალი თამაში ან ბავშვის თავისუფალი აქტივობა (საკუთარი სურვილისამებრ ზღაპრის მოსმენა, ხატვა, ძერწვა);
- კვება;
- პირადი ჰიგიენა.

მოკლედ მიმოვიხილავთ აღნიშნულ ელემენტებს:

სააღმზრდელო აქტივობები

სააღმზრდელო აქტივობები, ფიზიკური აქტივობა, სეირნობა, სასურველია, ბავშვის სიფხიზლის პერიოდს დაემთხვეს, ანუ როდესაც მისი შრომისუნარიანობა მომატებულია. ფიზიოლოგები ასეთ დროდ დღის 10 - 12 საათს მიიჩნევენ.

სიფხიზლის პერიოდი - ეს არის ადამიანის ორგანიზმის აქტიური ფაზა, რომლის დროსაც ადამიანი განსაკუთრებით შრომისუნარიანი და პროდუქტიულია. ამ დროს ბავშვი უკეთ ითვისებს, აქტიურად თამაშობს.

სააღმზრდელო/საგანმანათლებლო აქტივობათა ხანგრძლივობა ბავშვის ასაკობრივ შესაძლებლობებს უნდა ითვალისწინებდეს. სკოლამდელ დაწესებულებებში ბავშვების ასაკობრივ ჯგუფებად დაყოფა წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ ცხრილში.

ჯგუფები	ასაკი
• უმცროსი ჯგუფი	2-3 წლამდე
• საშუალო ჯგუფი	3-დან 4 წლამდე
• უფროსი ჯგუფი	4-დან 5 წლამდე
• სკოლისათვის მოსამზადებელი ჯგუფი	5 წლიდან 6 წლამდე

სააღმზრდელო აქტივობების რაოდენობა კვირაში უნდა შეადგენდეს: უმცროსი და საშუალო ჯგუფებისთვის — 10 სთ-ს; უფროსისთვის – 15 სთ-ს; მოსამზადებელი ჯგუფისთვის — 19-20სთ-ს.

ერთი აქტივობის ხანგრძლივობა უმცროს და საშუალო ჯგუფში — 15 წთ-ია; უფროს ჯგუფში — 20-25 წთ; მოსამზადებლისთვის კი — 20-30 წთ.

ყველა ჯგუფში სააღმზრდელო აქტივობების შუალედში უნდა ტარდებოდეს ფიზიკულტურის წუთები — 1,5 – 2 წთ-მდე. დასვენება აქტივობათა შორის უნდა გრძელდებოდეს 10 - 12 წთ. შესვენებისას უნდა ტარდებოდეს ზომიერი ინტენსივობის მოძრაი თამაშები.

საშინაო დავალებები არ უნდა ეძლეოდეს არცერთ ჯგუფს.

სააღმზრდელო აქტივობების ცხრილის შედგენისას რეკომენდებულია, რომ სასწავლო დატვირთვა დღის, კვირისა და წლის განმავლობაში თანაბარზომიერი იყოს. კვირის დასაწყისსა და ბოლოს, სასურველია, შინაარსითა და სირთულით შედარებით იოლი მასალის მიცემა. საგანმანათლებლო აქტივობებს უნდა ენაცვლებოდეს ცეკვა, ხატვა ან თავისუფალი თამაში.

ფიზიკური აქტივობა

ფიზიკური აქტივობა სკოლამდელ დაწესებულებაში მოიცავს დილის ვარჯიშს, ფიზიკური აღზრდის მეცადინეობებს (შენობაში თუ მის გარეთ), სხვადასხვა საგანმანათლებლო აქტივობას შორის ფიზიკულტურის წუთებს, მოძრა თამაშებს.

ფიზიკური აღზრდა სკოლამდელ დაწესებულებებში ტიპური პროგრამით უნდა განხორციელდეს. პროგრამა ბავშვის განვითარების ასაკობრივ თავისებურებებს, ჯანმრთელობის მდგომარეობას უნდა ითვალისწინებდეს და მიმართული იყოს ბავშვის ჯანმრთელობის განმტკიცებისა და ორგანიზმის ფუნქციური შესაძლებლობების სრულყოფისკენ.

სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფისთვის ფიზიკური აქტივობების სახეებს წარმოგიდგინთ ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში.

ფიზიკური აქტივობების სახეები	ასაკობრივი ჯგუფები, საადგილო აქტივობების ორგანიზაციის და ხანგრძლივობის თავისებურებები		
	უმცროსი და საშუალო ჯგუფი	უფროსი ჯგუფი	სკოლისათვის მოსაფად. ჯგუფი
ფიზიკური აღზრდის მეცადინეობები	3-ჯერ კვირაში. მათ შორის, 2 - აქტივობისთვის განკუთვნილ დროში, ერთი - სეირნობის დროს.		
	15 - 20წთ.	15 - 20წთ.	25 - 30წთ.
დილის ვარჯიშები	4-5 წთ.	6-8 წთ.	8-10წთ.
მოძრავი თამაშები	6-10 წთ.	8-10 წთ.	10-12 წთ.
ფიზიკური ვარჯიშები ჰაერზე სეირნობისას	5-10 წთ.	8-12 წთ.	10-15 წთ.

ძილი

ძილი ადამიანის ორგანიზმის ყველა სისტემის აღდგენას, დასვენებას უზრუნველყოფს. პატარები ძალიან ბევრს მოძრაობენ, თამაშობენ, ამიტომ სკოლამდელ დაწესებულებაში შუადღის ძილს დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს.

სკოლამდელ დაწესებულებაში შესვლის დღიდან, სასურველია, ბავშვებს ჩამოეყვალათ ძილისადმი პოზიტიური განწყობა. მშვიდი განწყობის შექმნა პატარებისთვის, სასურველია, აღმზრდელმა უზრუნველყოს სეირნობიდან დაბრუნების შემდეგ და შეინარჩუნოს სადილის და ძილისთვის მზადების დროს.

ერთსა და იმავე დროს დაწოლა ხელს უწყობს სწრაფად დაძინების ჩვევის გამომუშავებას.

სკოლამდელ დაწესებულებაში ძილის ორგანიზება ჰიგიენური ნორმების დაცვით უნდა მოხდეს. ყველა ბავშვს უნდა ჰქონდეს თავისი საწოლი, თეთრეული, დაძინებამდე უნდა მოხდეს საძინებლის/და-

სასვენებელი ოთახის განიავება.

ნარმოვიდგენთ ასაკის მიხედვით შუადღის ძილის ხანგრძლივობის ამსახველ ცხრილს.

ასაკი	შუადღის ძილის ხანგრძლივობა
2-3	2. 30
3-4	2. 15
4-5	2 (თუ ბაღის გარემო და დღის რეჟიმი იძლევა საშუალებას)
5-6	1. 45 (თუ ბაღის გარემო და დღის რეჟიმი იძლევა საშუალებას)

კვება

ბავშვის ნორმალური ზრდისა და განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სწორად ორგანიზებული კვება. ზრდადი და სწრაფად განვითარებადი ორგანიზმი საჭიროებს საკმარის და სრულფასოვან კვებას. როგორც არასაკმარისი, ისე ზომაზე მეტი კვების რაციონი ნეგატიურად აისახება ბავშვის ჯანმრთელობაზე, შესაძლოა გამოიწვიოს ნივთიერებათა ცვლის, საჭმლის მომნელებელი სისტემის დარღვევა, შეაფერხოს ბავშვის როგორც ფიზიკური, ისე ფსიქიკური განვითარება.

სწორი კვება უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ კრიტერიუმებს:

- საკვებში უნდა იყოს ყველა საჭირო ინგრედიენტი (კალციუმი, ცილები, ნახშირწყლები, აუცილებელი რაოდენობის ცხიმი, ვიტამინები);
- საკვები უნდა იყოს სწორად და ჰიგიენურ პირობებში მომზადებული.

კვების რეჟიმი განსაზღვრავს ბავშვის კვების რაოდენობას და მათ შორის ინტერვალებს. სკოლამდელის კვება 4-ჯერადი უნდა იყოს, 3-4 საათიანი შუალედებით. თუ ბავშვი სკოლამდელ დაწესებულებაში 5-6 საათს ატარებს, მაშინ მას სამხარი და სადილი ბაღში უნევს. ბავშვებისთვის საუზმე, სამხარი თუ სადილი ერთსა და იმავე დროს უნდა იყოს გათვალისწინებული.

სკოლამდელი დაწესებულების დღის რეჟიმი ისე უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ აქტიური თამაშობები, სეირნობა კვებამდე ნახევარი საათით ადრე დასრულდეს და დრო შედარებით მშვიდ აქტივობას და პირად ჰიგიენას დაეთმოს.

აღმზრდელმა უნდა იზრუნოს, რომ პატარებს ჩამოუყალიბოს ჭამის წინ ხელების დაბანის, მათი გამშრალების ჩვევა. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ კვება ორგანიზებული პროცესი იყოს. უფრო ადრე მოწესრიგებულმა ბავშვებმა უნდა დაუცადონ სხვებს და მათთან ერთად შეუდგნენ სადილს.

სწორი კვების ორგანიზებისას ძალზედ მნიშვნელოვანია, თუ როგორ არის მაგიდა განწყობილი. სკოლისთვის მოსამზადებელი ჯგუფის ბავშვები, შესაძლოა, ძიძას ან აღმზრდელს დაეხმარონ სუფრის განწყობაში: დააწყონ ხელსახოცები, ჩანგლები.

გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ პატარებს მოსწონთ ღია ფერის სუფრა და ლამაზად განწყობილი მაგიდა. ეს მათ აკურატულობასაც უწყობს ხელს. ჭურჭელი პატარებისთვის მოსახერხებელი, სასურველია, ყველასთვის ერთნაირი იყოს. მაგიდაზე არ უნდა იდგას ზედმეტი ჭურჭელი, რაც ხელს შეუშლის პატარებს პურის ან ხელსახოცის აღებაში.

კვებისას აღმზრდელი აქცევს ყურადღებას, რომ ბავშვებმა ჩანგალი, კოვზი სწორად დაიჭირონ, უვითარებს მათ დამოუკიდებლად ჭამის ჩვევებს. უხსნის, რომ ჭამისას ოდნავ უნდა დაიხარონ თევზისკენ და საკვები უხმაუროდ, დახურული პირით დალექონ.

კვების პროცესისადმი დადებითი განწყობის ჩამოყალიბებას ხელს უწყობს სწორად ორგანიზებული დღის რეჟიმი. საკმარისი სეირნობა, ძილი, თამაშები ალვიძებს კარგ მადას. მნიშვნელოვანია კერძების ლამაზად გაფორმება.

კვების დასრულებისას პატარები უცდიან დანარჩენებს, რათა აღმზრდელთან ერთად ორგანიზებულად დატოვონ სასადილო სივრცე.

სეირნობა

სეირნობა დასვენების განსაკუთრებით ეფექტური ფორმაა, ის ხელს უწყობს ორგანიზმის გაკაჟებას, ზრდის მის ფიზიკურ აქტივობას.

სეირნობისას ბავშვები ბევრს მოძრაობენ, თამაშობენ. მოძრაობა ხელს უწყობს ნივთიერებათა ცვლას, სისხლის მიმოქცევას, აუმჯობესებს მადას. მოძრაობისას ბავშვები მეტად მოქნილები და გაბედულები ხდებიან, უვითარდებათ მოძრაობის ჩვევები, კუნთური სისტემა.

სეირნობა გონებრივ განვითარებასაც უწყობს ხელს, ვინაიდან ბავშვები ბევრ ახალ ინფორმაციასა და შთაბეჭდილებას იღებენ: წელიწადის დროების მიხედვით ბუნების ცვლილების, ტრანსპორტის სახეობების, ქუჩაში მოძრაობის წესების შესახებ. გარემოზე დაკვირვება მათ დაკვირვების უნარს, თვალსაწიერს უვითარებს, ეხმარება მოვლენათა შორის ელემენტარული კავშირების აღქმაში.

სეირნობისას აღმზრდელს შეუძლია მიაწოდოს ინფორმაცია მშობლიური ქალაქის, დაბისა თუ სოფლის შესახებ, გაუმახვილოს ყურადღება სკოლამდელი დანესებულების ირგვლივ არსებული შენობების დანიშნულებაზე.

სკოლამდელი დანესებულების ეზოში, სასურველია, იყოს ქვიშა, საქანელა, აინონა-დაინონა, ჩამოსასრიალებელი; ასევე პატარა ბოსტანი, სადაც უფროსი და სკოლისთვის მოსამზადებელი ბავშვები მორწყავენ ყვავილებსა თუ ნათესებს.

აუცილებელია პატარა გადახურული სივრცის არსებობა, სადაც პატარები მზეს თავს შეაფარებენ.

იმისთვის, რომ ბავშვები ხალისით გაემართონ სასეირნოდ, სასურველია, აღმზრდელმა წინასწარ მოუყვეს, სად ისეირნებენ, რა აქტივობებით დაკავდებიან. თუ სეირნობის პროცესი კარგად ორგანიზებული და გარკვეული შინაარსის მატარებელია, მაშინ ის სკოლამდელთა საყვარელი აქტივობაა.

სასეირნოდ წასვლისთვის მზადება დიდ დროს რომ არ მოითხოვდეს, სასურველია ბავშვებისთვის მოსამზადებელი სივრცის ისე ორგანიზება, რომ ინდივიდუალური კარადებიდან ქურთუკების აღებისას ერთმანეთს ხელი არ შეუშალონ. უმცროს და საშუალო ჯგუფის ბავშვებს ჩაცმასა და გახდაში აღმზრდელი ან ძიძა ეხმარება, მაგრამ აძლევს შესაძლებლობას დამოუკიდებლად გააკეთონ ის, რაც მათ უკვე შეუძლიათ. უფროს და სკოლისთვის მოსამზადებელ ბავშვებს კი, საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლოა ელვის, ღილების შეკვრაში ან შარფის მოხვევაში დაეხმაროს.

სეირნობის დასრულებისას აღმზრდელმა უნდა გამოუმუშავოს ბავშვებს სათამაშოების ალაგების, შენობაში შესვლისას ფეხსაცმლის განმენდის ჩვევა. შენობაში შესვლისას ბავშვები საკუთარ სამოსსა და ნივთებს გამოყოფილ ადგილზე აბრუნებენ და მონესრიგდებიან.

სეირნობის რეჟიმი წელიწადის დროის მიხედვით იცვლება. სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ზამთარში სეირნობა სასურველია დღეში არანაკლებ 1,5-2 საათისა, გაზაფხულზე აქტივობების დიდი ნაწილი შესაძლოა გარეთ ჩატარდეს, ზაფხულში კი დილის საათებში, სანამ მზეს არა აქვს ინტენსიური გამოსხივება.

პირადი ჰიგიენა

დღის რეჟიმი, ზემოთ ჩამოთვლილი აქტივობების ყოველდღიური გამეორება ხელს უწყობს კულტურულ-ჰიგიენური ჩვევების ჩამოყალიბებას - ტანსაცმელი ერთსა და იმავე, მათთვის განკუთვნილ ადგილზე უნდა შეინახონ, ჭამის წინ, ჭამის შემდეგ ხელები დაიბანონ და გაიმშრალონ, კვების დროს გამოიყენონ ხელსახოცი. აღნიშნული ჩვევების განვითარება მოტორიკის განვითარებასა და სრულყოფას უწყობს ხელს.

აქტივობების გამეორების გარდა, ძალზე მნიშვნელოვანია პატარებისთვის ახსნა, თუ რატომ უნდა დაიცვან ჰიგიენის წესები, რომ ეს ხელს უწყობს ჯანმრთელობას, იცავს ვირუსებისა და

ავადმყოფობებისგან.

რაციონალურად განაწილებული და სწორად ორგანიზებული დღის რეჟიმი უზრუნველყოფს ბავშვის დროულ და ჰარმონიულ განვითარებას, შრომისუნარიანობის ოპტიმალურ დონეს და იცავს ბავშვს გადაღლისგან.

გთავაზობთ სკოლამდელი დაწესებულების დღის განრიგის ნიმუშს:

აქტივობები	დრო
ბალში გამოცხადება, თამაში, დღის ვარჯიში	9.00-9.30
სააღმზრდელი/საგანმანათლებლო აქტივობები (შესვენებითურთ)	9.30-10.00
მომზადება სეირნობისთვის, სეირნობა, დაბრუნება სეირნობიდან	10.00-12.30
სადილი	12.30-13.10
ძილისთვის მზადება, ძილი	13.10-15.10
მზადება სააღმზრდელი/საგანმანათლებლო აქტივობებისთვის	15.10-15.25
შუადღის სააღმზრდელი/საგანმანათლებლო აქტივობები	15.25-15.55
თავისუფალი თამაში	15.55-17.00

სკოლამდელი დაწესებულების გარემო

ბავშვის განვითარება და მოქმედების მიმართულება დიდად არის დამოკიდებული იმ გარემოზე, რომელშიც ის ვითარდება. მნიშვნელოვანია, როგორი სათამაშოებითა და დიდაქტიკური მასალებით არის აღჭურვილი გარემო და ამასთანავე, როგორ არის ყველაფერი ეს განლაგებული.

მნიშვნელოვანია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც მისცემს ბავშვებს საკუთარი უნარების გამოვლენის საშუალებას. ამიტომაც არის აუცილებელი მისი შექმნისას ბავშვის ფსიქო-ფიზიოლოგიური თავისებურებების გათვალისწინება.

დღეს აქტიურად გამოიყენება ტერმინი – განმავითარებელი გარემო.

განმავითარებელი გარემო

განმავითარებელი გარემო არის სოციალურ და მატერიალურ ფაქტორთა ერთიანობა, რომელსაც ბავშვის ცხოვრებაზე გავლენის მოხდენა შეუძლია.

განმავითარებელი გარემო 3 კომპონენტს მოიცავს, რომლის მიმართაც გარკვეული მოთხოვნები არსებობს:

1. **სოციალური კომპონენტი** – გულისხმობს, რომ ადამიანი მეორე ადამიანისთვის სოციალურ გარემოს წარმოადგენს, რომელსაც საკუთარი ქცევითა და დამოკიდებულებით ბავშვზე გავლენის მოხდენა შეუძლია.

ამიტომ მნიშვნელოვანია:

- ბავშვებთან ურთიერთობისას პოზიტიური განწყობა;
  - ჯგუფის ყველა წევრის ჩართვა აქტივობების პროცესში;
  - ურთიერთობათა პროდუქტიულობა.
2. **საგნობრივ-სივრცითი გარემოს კომპონენტი** - მოიაზრებს გარემოს მრავალფეროვნებას, სხვადასხვა კუთხეებად/ადგილებად დაყოფას, რაც შესაძლებელს გახდის სხვადასხვა სახის საქმიანობაში ბავშვების ჩართვას;
  3. **ფსიქოდინამიკური კომპონენტი**- გულისხმობს, რომ სკოლამდელი განათლება ემყარება უფროსისა და ბავშვის თანამშრომლობაზე დაფუძნებულ, ბავშვზე ორიენტირებულ ურთიერთქმედებას, ითვალისწინებს ბავშვის ფიზიოლოგიური და ფსიქიკური მოქმედების მოთხოვნილებას და უზრუნველყოფს:
    - ბავშვის ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვას;
    - თითოეული ბავშვის ემოციურ კეთილდღეობას;
    - ინტელექტუალური და პიროვნული განვითარებისთვის საჭირო პირობების შექმნას;
    - სააღმზრდელო პროცესის ოპტიმიზაციის მიზნით, ოჯახთან თანამშრომლობას.

განმავითარებელი გარემოს მონაცემებისა შემდეგი პრინციპები უნდა გავითვალისწინოთ:

1. **აქტივობის პრინციპი** – გარემო უფროსისა და ბავშვის აქტიური თანამშრომლობის შესაძლებლობას უნდა იძლეოდეს;
2. **სტაბილურობა-დინამიურობის პრინციპი** - საჭიროების, გემოვნებისა და განწყობილების მიხედვით შესაძლებელი უნდა იყოს გარემოს შეცვლა და იმავდროულად, უნდა არსებობდეს სტაბილური, უცვლელი ადგილები. მაგ., სათავსოები სათამაშოებისა თუ პირადი ნივთებისთვის კონკრეტულ ადგილზე უნდა იყოს განთავსებული.

აღნიშნული პრინციპის განსახორციელებლად საჭიროა:

- რბილზედაპირიანი ლეიბები და ხალიჩები;
- ავეჯი, რომელიც იოლად იშლება;
- სათამაშოების შესანახი სათავსოები.

3. **კომპლექსურობისა და მოქნილობის პრინციპი** – გარემო უნდა იძლეოდეს განსხვავებული აქტივობის შესაძლებლობას, რათა ბავშვები ერთდროულად სხვადასხვა საქმიანობით დაკავდნენ. ამისათვის საჭიროა: სათამაშო და თემატური ადგილების/კუთხეების და დასასვენებელი ადგილის მოწყობა.
4. **არაორდინარული და ჩვეული ელემენტების შერწყმის პრინციპი** – მნიშვნელოვანია გარემოს ესთეტიკური კომპონენტი. ადამიანი ინფორმაციის უმეტეს ნაწილს თვალთა ალიქვამს, ამიტომაც არის მნიშვნელოვანი გარემოს გაფორმება სხვადასხვა ფაქტურის სათამაშოებითა და სახალისო, დეკორატიული ელემენტებით.
5. **სქესისა და ასაკის მიხედვით განსხვავების პრინციპი** - გარემო უნდა იძლეოდეს შესაძლებლობას, რომ გოგონები და ბიჭები, უმცროსი და უფროსი ასაკის ბავშვები, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, სხვადასხვა სახის აქტივობით დაკავდნენ. **აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული აღსაზრდელთა ასაკობრივი და პიროვნული თავისებურებები** (ტემპერამენტი, მოძრაობის სურვილი, ინტერესები, განვითარების მაჩვენებლები).
6. **განვითარების უახლოესი ზონის პრინციპი** – გარემო უზრუნველყოფილი უნდა იყოს როგორც ბავშვებისთვის ნაცნობი საგნებითა და მასალებით, ისე იმ მასალებითა და სათამაშოებით, რომელსაც ბავშვი უფროსის დახმარებით დაეუფლება. სათამაშოების შერჩევას, პირველ რიგში უნდა დავეყრდნეთ ბავშვის მოქმედების 4 ძირითად სახეს: თამაშის, შემოქმედების, შემეცნება-ძიებისა და მოძრაობის და გავითვალისწინოთ:
  - სათამაშოების პედაგოგიური ღირებულება;
  - 3,5 წლის ასაკიდან ბავშვების სქესთან იდენტიფიკაცია (ამიტომ უნდა გვქონდეს როგორც სათამაშო მანქანები და კონსტრუქტორები, ისე თოჯინები სხვადასხვა ატრიბუტით);
  - სათამაშო მასალა უნდა აკმაყოფილებდეს ბავშვის მოქმედების ოთხივე სახეს;
  - არ უნდა იწვევდეს აგრესიის პროვოცირებას;
  - სასურველია, ჰქონდეს კარგი დიზაინი;
  - ჰქონდეს დიდაქტიკური ფუნქცია;
  - იყოს სირთულის მიხედვით განსხვავებული;
  - შესაძლებელი იყოს მისი გამოყენება ჯგუფურ თამაშში;
  - იყოს სხვადასხვა ფაქტურის;
  - იძლეოდეს მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის, ალქმის, აზროვნების, მეტყველების, გარემოსადმი ინტერესის, სოციალურ-ემოციური, შემოქმედებითი, სიუჟეტურ-როლური თამაშის განვითარების შესაძლებლობას.

საგნობრივ-სივრცითი გარემო

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საგნობრივ-სივრცითი გარემო სკოლამდელი ბავშვის განმავითარებელი გარემოს შემადგენელი, მნიშვნელოვანი კომპონენტია. ამიტომ მას ვრცლად შევხებით. საგნობრივ-სივრცითი გარემო გულისხმობს იმ მატერიალური ობიექტების/საგნების სისტემას, რაც განაპირობებს ბავშვის ფიზიკურ და ფსიქიკურ განვითარებას. მასში იგულისხმება სათამაშოები, ავეჯი, საყოფაცხ-

ოვრებო საგნები, რომლის მეშვეობითაც და უფროსის დახმარებით ბავშვი შეიმეცნება სამყაროს. მატერიალურ გარემოში საზოგადოების კულტურაა წარმოდგენილი. ნივთებში აღბეჭდილია რამდენიმე თაობის გამოცდილება, ცოდნა, გემოვნება, უნარები და მოთხოვნილებები. ბავშვის ფსიქიკური განვითარების ძირითადი პირობა ხომ კაცობრიობის საზოგადოებრივ-ისტორიული გამოცდილების გათავისებაა. სკოლამდელი ასაკის ბავშვს სამი ძირითადი მოთხოვნილება აქვს:

1. მოძრაობის;
2. ურთიერთობის;
3. შემეცნების.

ამიტომ გარემო იმგვარად უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ ბავშვს ჰქონდეს არჩევანი, სად, როგორ და რა ითამაშოს. ამიტომაც აუცილებელი სივრცის დაყოფა სხვადასხვა ადგილებად/კუთხეებად. ძირითადად სასურველია თამაშის, განმარტოების, დასვენების, ბუნების, შემოქმედების და სხვა ადგილების/კუთხეების არსებობა. მასალა (სათამაშოები, წიგნები) ბავშვებისთვის ხელმისაწვდომ ადგილზე უნდა იყოს განთავსებული.

- „თავისუფალი აქტივობის ადგილი/ კუთხე“ უნდა შეიცავდეს მასალას სხვადასხვა სახის საქმიანობისთვის.
- „თამაშის ადგილი/კუთხე“ აღჭურვილი უნდა იყოს სიუჟეტურ-როლური, დიდაქტიკური თამაშების ატრიბუტებით. მაგ. სხვადასხვა სახის კონსტრუქტორებით, ფაზლებით, მოზაიკით, ლოტოებით.
- „ენობრივი უნარების კუთხეში“, სასურველია, იყოს საბავშვო ლიტერატურა ილუსტრაციებით, კომიქსები.
- „თეატრალური ადგილი/კუთხე“ მეტყველების, წარმოსახვისა და შემოქმედებითობის განვითარებას უწყობს ხელს. ამიტომ, სასურველია აღჭურვილი იყოს სხვადასხვა ტიპის თეატრის ატრიბუტებით. (სამაგიდო, თითების, ჩრდილების). სასურველია თეატრალურ კუთხეში “სკივრის” არსებობა, საიდანაც ბავშვები სათამაშოებს აარჩევენ.
- „შემოქმედების კუთხეში“, სასურველია, მოთავსებული იყოს სხვადასხვა ზომის ფურცლები, გრაფიკული, ფერწერული, დეკორატიული ნამუშევრების ნიმუშები, ბუნებრივი მასალა.
- „მოძრაობის ადგილი“ უნდა აკმაყოფილებდეს ბავშვის მოძრაობის მოთხოვნილებას და აღჭურვილი იყოს მასალით, რომელიც აღუძრავს ბავშვს ფიზიკური აქტივობების სურვილს (სახტუნაო თოკი, ბურთები, კეგლი, რგოლები და ა.შ).

სხვადასხვა ადგილი/კუთხე უნდა იყოს რაციონალურად განლაგებული და მოსახერხებელი ბავშვებისთვის (მაგ. ბიბლიოთეკა, ლიტერატურული ცენტრი და სამაგიდო თამაშები, სასურველია, განთავსებული იყოს გვერდიგვერდ ან იყოს შერწყმული დასასვენებელ ზონაში, სადაც მაგიდა, პატარა სავარძლები, დივანი, დასათვალიერებელი წიგნები, ალბომები იქნება და გარემო ბავშვებს ინტელექტუალური დასვენებისთვის განაწყობს);

ყველა ასაკობრივი ჯგუფისთვის უნდა იყოს გათვალისწინებული მოსასვენებელი ოთახი-სივრცე, რომელიც, სასურველია, განთავსდეს საძინებელ ოთახში. სივრცე, სასურველია, აღჭურვილი იყოს ლეიბებით, ბალიშებით, კარვებით. შესაძლოა მსგავსი ტიპის სივრცის გაფორმება აკვარიუმით, სათამაშოებით „ფიფქები სფეროში“ ან „მოცურავე თევზები“.

4 წლიდან ბავშვებისთვის, სასურველია, გათვალისწინებული იყოს “ხელშეუხებელი ადგილი”, სადაც ბავშვები შეინახავენ მათთვის ღირებულ ნივთებს: ნახატებს, სახლიდან წამოღებულ სათამაშოებს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საგნობრივ-სივრცითი გარემო უნდა პასუხობდეს ბავშვის ასაკობრივ თავისებურებებსა და მოთხოვნილებებს. (მაგ., უმცროსი და საშუალო ჯგუფის ბავშვებს (3-4 წლიანებს)

სჭირდებათ თავისუფალი სივრცე, სადაც ისინი შეძლებენ მოძრაობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, ეს სივრცე, სასურველია, იყოს აღჭურვილი ჩამოსასრიალებლებით, საქანელებით, სამთვლიანი ველოსიპედებით.

აღნიშნული ასაკის ბავშვების საყვარელი თამაში „სახლობანა“, ამიტომ საგნობრივ-სივრცითი გარემო, სასურველია, აღჭურვილი იყოს თოჯინებით, სამშენებლო კონსტრუქტორებით (შედარებით დიდი ზომის), სხვადასხვა ზომის მანქანებით.

უმცროსი ჯგუფისთვის დამახასიათებელია უფროსების მიბაძვა, ამიტომ გარემო მიახლოებული უნდა იყოს საოჯახო გარემოსთან.

უფროსი ჯგუფის ბავშვების (4-5 წელი) თავისებურებას წარმოადგენს თანატოლებთან თამაშის მოთხოვნილება, ამიტომ სასურველია, გარემო დაყოფილი იყოს პატარა კუთხეებად, სადაც 2-3 ბავშვი თავისუფლად ითამაშებს. საჭიროა მრავალფეროვანი მონყობილობები დიდაქტიკური და სიუჟეტურ-როლური თამაშებისთვის.

განსხვავებული უნდა იყოს გარემო სკოლისთვის მოსამზადებელ ჯგუფში (5-6 წელი).

გარემო იმგვარად უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ აკმაყოფილებდეს სკოლამდელთა ექსპერიმენტისა და ძიების მოთხოვნილებებს. მსგავსი ექსპერიმენტებისთვის მასალა შეიძლება იყოს: ჭურჭელი წყლით, ქვიშით, სხვადასხვა ზომის კენჭები, ლითონის და არა ლითონის საგნები, მაგნიტი, სხვადასხვა ფორმა, სხვადასხვა ზომის ჭიქები, ჭურჭელი, კომპასი, ლუპა და ა.შ. ანუ ყველაფერი, რათა ბავშვებმა ჩაატარონ სხვადასხვა ცდა, დააკვირდნენ მცენარეებს, გამოიტანონ დასკვნები მათი განვითარებისა და ამისთვის საჭირო პირობების შესახებ, დააფიქსირონ სამყაროში არსებული მიმართებები.

უფროსი სკოლამდელისთვის სამუშაო ზონა, სასურველია, მრავალფუნქციური იყოს. სამუშაო ზონაში მაგიდების განლაგება, სასურველია, იმის მიხედვით შეიცვალოს, თუ რა სახის სამუშაო სრულდება. მაგიდების გაერთიანება მცირე ჯგუფებში 4-6 ბავშვს უნდა აძლევდეს მუშაობის საშუალებას.

ავეჯის, სათამაშოების გარემოში განლაგება უნდა აკმაყოფილებდეს უსაფრთხოების მოთხოვნებს და ბავშვებს თავისუფალი გადაადგილებისას ხელს არ უნდა უშლიდეს;

ავეჯი და სხვა დანადგარები უნდა პასუხობდეს სანიტარულ-ჰიგიენურ მოთხოვნებს (ავეჯი უნდა შეესაბამებოდეს ბავშვის სიმაღლეს, განათების რეჟიმი სამუშაო ზონაში სპეციფიკური უნდა იყოს).

მარია მონტესორის პედაგოგია

წარმოგიდგინთ მარია მონტესორის, XX საუკუნის იტალიელი პედაგოგისა და მეცნიერის, აღზრდის სისტემის ძირითად პრინციპებს. მონტესორის პედაგოგიაში დიდი ყურადღება ეთმობა ბავშვისადმი ინდივიდუალურ მიდგომას და სწორად ორგანიზებულ გარემოს. მონტესორის სისტემის თანახმად, ბავშვი თვითონ ირჩევს გარემოდან მისთვის საინტერესო მასალას და მას საკუთარი შესაძლებლობიდან გამომდინარე შეიცნობს.

ამ პრინციპზე დაყრდნობით, მონტესორის აღზრდის სისტემის ძირითადი ელემენტი გარემო და განმავითარებელი მასალებია. ამდენად არის ის ჩვენთვის მეტად საინტერესო. გარემო იმგვარად უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ უზრუნველყოს ბავშვს უფროსის დახმარების საჭიროების შემცირებისა და დამოუკიდებლად მოქმედებისკენ. საგნობრივი გარემო (მაგიდები, სკამები, სათავსოები) ბავშვის პროპორციების შესაბამისია.

მარია მონტესორი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მოტორიკისა და სენსორული უნარების განვითარებას. ბავშვებს ისეთ გარემოს უქმნიდა, რომელიც მათ აღუძრავდა მოქმედების სურვილს, მოქმედებისას კი ხდებოდა მათი უნარების გამოვლენა და განვითარება.

აღნიშნული მეთოდის თანახმად, მასწავლებელი კი არ მიუთითებს ბავშვს, თუ რა უნდა გააკეთოს, არამედ ბავშვი გარემოდან თვითონ ირჩევს მასალას და ამ მასალით აკეთებს იმას, რასაც მისი „შინაგანი, შემოქმედებითი სული კარნახობს“. ცნობილია, რომ ბავშვი უკეთ ითვისებს მაშინ, როდესაც ის აქტიურად არის მოქმედებაში ჩართული.

მონტესორის სისტემისთვის მნიშვნელოვანია დიდი ეზო თავისუფალი მოძრაობისთვის და პატარა ბოსტანი.

სამეცადინო გარემო მონტესორის სისტემაში ჰგავს „ბავშვის სახლს“ - იგი მაქსიმალურად მიმსგავსებულია სახლის სიტუაციას. ავეჯი და მასალა სრულად შეესაბამება იქ მყოფთა გაბარიტებს. მაგიდები, სკამები, კარადები/სათავსოები იმდენად პატარა და მსუბუქია, რომ 3-4 წლის ბავშვებსაც შეუძლიათ მათი გადაადგილება და სივრცის საკუთარი სურვილისამებრ მონყობა.

პატარა კარადები და მათი თაროები ბავშვის თვალის გასწვრივაა განთავსებული. პირსაბანი და პატარა სამზარეულო ასევე შეესატყვისება ბავშვის სიმაღლეს. ბავშვებს, თამაშისა თუ სხვადასხვა საქმიანობის შემდეგ, ევალებათ გარემოს მონესრიგება, გამოყენებული სათამაშოების თავის ადგილზე დაბრუნება, განმენდა, საკუთარი ჭურჭლის გარეცხვა, მაგიდების დასუფთავება.

აღნიშნული აქტივობები (რომელიც სახლში ბავშვების უმრავლესობისთვის აკრძალულია), მონტესორის აზრით, ავითარებს პატარების მოტორიკას, მოძრაობის კოორდინაციას. იმავდროულად, ბავშვები ითვისებენ პრაქტიკულ უნარებს და უფროსებისგან მეტად დამოუკიდებელი ხდებიან.

წარმოგიდგინოთ მონტესორის სისტემის (მონტესორის მასალის) ნიმუშებს.

პრაქტიკული უნარების განმავითარებელი მასალა:

ყვავილების მოვლა:

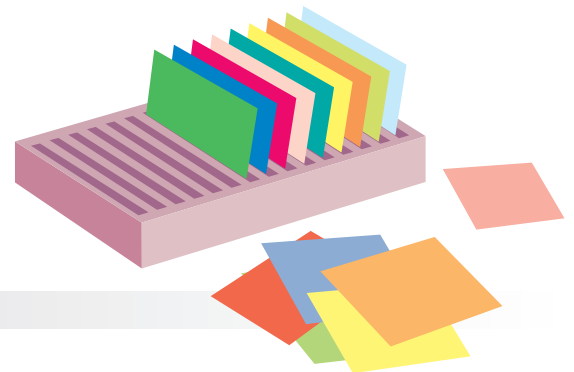

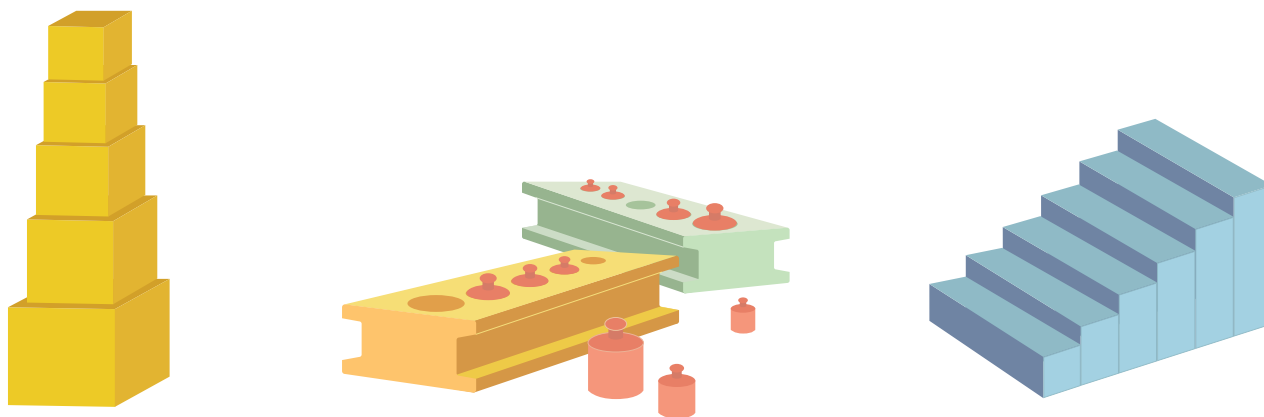
განსხვავებული მოსაზრება აქვს მონტესორის სათამაშოებთან დაკავშირებით. მისი აზრით, თანამედროვე სათამაშოები (დანყებული თოჯინების ავეჯით, დამთავრებული მეომართა იარაღით) წარმოადგენს ჩვენს, უფროსების, გამოცდილებას. პატარებს კი სიამოვნებას მეტად მარტივი სათამაშოები ანიჭებთ. ხშირად ბავშვები საკუთარი შექმნილი ნივთებით უკეთ თამაშობენ. ამიტომ ავეჯის მაგივრად მონტესორი უკეთეს სათამაშოდ ხის კუბებს ან პატარა ნაფოტებს მიიჩნევს, რომლებითაც ბავშვები საკუთარი ფანტაზიით აწყობენ ოთახის მონყობილობებს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მონტესორი დიდ ყურადღებას უთმობდა სკოლამდელთა აღქმის განვითარებას. მისი მასალები მიმართული იყო კონკრეტულად გრძნობის რომელიმე ორგანოს განვითარებისკენ, მაგრამ იმავდროულად გრძნობის სხვა ორგანოების განვითარებასაც უწყობდა ხელს. ბავშვი თამაშში ეცნობოდა კატეგორიებს: დიდი-პატარა, ხმაურიანი-ჩუმი, გლუვი-ხაოიანი; აფიქსირებდა მათ შორის განსხვავებას, არჩევდა ფორმებს, ფერებს, საგნების მასალას და ამით აზროვნების რთულ ოპერაციებს – ანალიზსა და სინთეზსაც ეუფლებოდა.

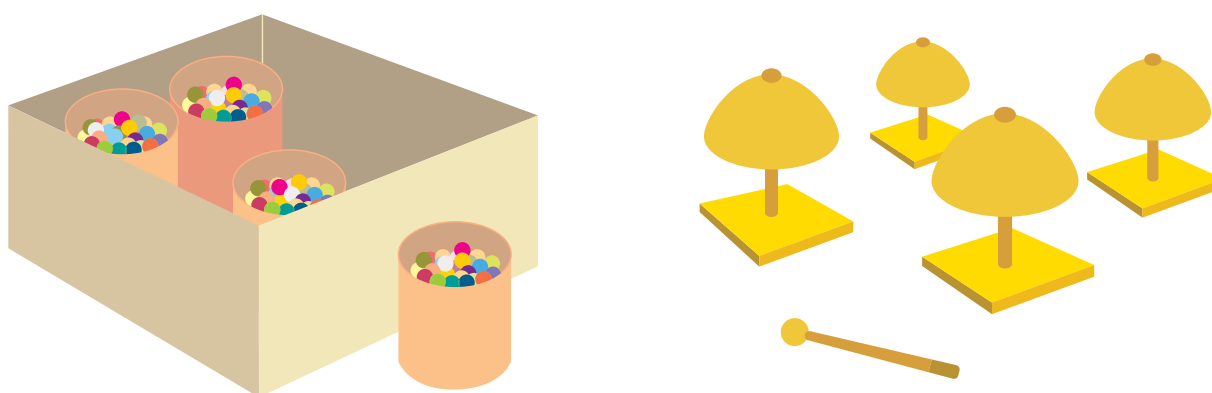
გთავაზობთ ნიმუშებს:

მასალა ფერის, ფორმის, ზომის აღქმის განვითარებისთვის:

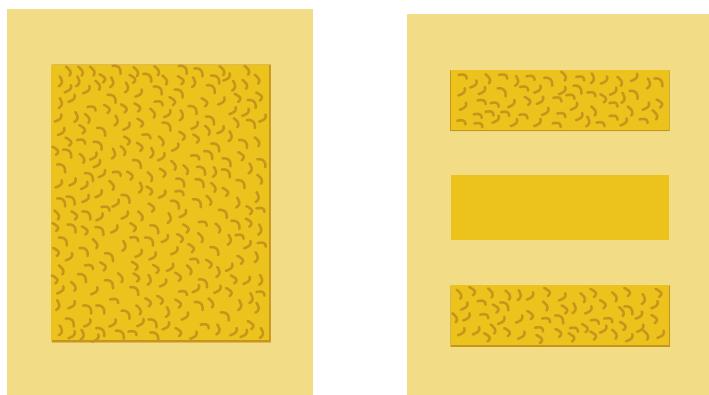

მასალა განსხვავებული ხმაურების აღქმის განვითარებისთვის:

მასალა შეხებით აღქმის განვითარებისთვის:

გემოს შეგრძნებების განვითარებისთვის - სხვადასხვა გემოს მქონე საკვებს ან სითხეს იყენებდა;
ტემპერატურის შეგრძნებისთვის - თერმულ ბოთლებს;
სუნის შეგრძნებისთვის კი - ქილებს სხვადასხვა სურნელით.

მონტესორის სისტემა მთლიანად ბავშვის მოქმედების მოთხოვნილებებზე დაფუძნებულ გარემოს ორგანიზებას ემყარება. მეცადინეობები მთლიანად ბავშვის აქტივობაზეა დაფუძნებული, რომლის გასაშლელადაც, უპირველეს ყოვლისა, გარედან მასალის მიწოდებაა საჭირო.

როგორ ვასწავლოთ სკოლამდელ ასაკში

პედაგოგიურ პრაქტიკაში, ტრადიციულად, სკოლამდელი ასაკი განიხილება პერიოდად, რომლის დროსაც ბავშვი ფიზიკურად, ინტელექტუალურად და პიროვნულად ვითარდება, „მნიფდება“ და აღწევს სკოლისთვის მზაობის დონეს. სამწუხაროდ, ზოგი პედაგოგი და მშობელიც მიიჩნევს, რომ ზედმეტია სკოლამდელი ასაკის ბავშვის განვითარებაზე ზრუნვა, თუ ის ასაკობრივი ნორმის ფარგლებშია და 6-7 წლის შესრულებასთან ერთად, ავტომატურად, თავისით აღწევს სასკოლო მზაობის დონეს.

მაგრამ ის შეხედულებაც მცდარია, რომ სკოლამდელ ასაკში ბავშვის სკოლისთვის მომზადება ძალიან დიდი რაოდენობის ინფორმაციის მიწოდებას, ბევრი ლექსისა თუ მოთხრობის დაზეპირებას გულისხმობს.

ადამიანის ჰარმონიული განვითარებისთვის ბავშვობის ხანა ძალიან მნიშვნელოვანია. მთავარი ის კი არ არის, სწავლება დავაჩქაროთ და სკოლამდელი ბავშვი სასწრაფოდ ვაქციოთ მოსწავლედ; მთავარია, ბავშვის ქცევისა და უნარების განვითარებასა თუ გამდიდრებას შევუწყოთ ხელი.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვებისთვის პროგრამის შედგენისას გასათვალისწინებელია არა მხოლოდ ის, თუ რისი სწავლა შეუძლია ბავშვს, არამედ ისიც, თუ რა ფიზიკური და ფსიქიკური ენერჯის ხარჯზე მოხდება სწავლა. მაგალითად, ცნობილია, რომ 2 - 6 წლის ბავშვები გამოირჩევიან მოუსვენრობითა და აქტიურობით. მაგრამ მათი მოტორული აქტივობა ვლინდება მეტად ფართო ამპლიტუდის და არაზუსტ მოძრაობებში. ამავე დროს, საკმარისია უმცროს სკოლამდელს დავავალოთ ზუსტი მოძრაობების შესრულება (მაგ. წერა), ბავშვი იოლად დაიღლებს. შესაბამისად, მოტორიკის განვითარება ფიზიკური აქტივობებით, თავსატეხების აწყობით, ხატვითა და ძერწვით მეტად სასარგებლოა და ხელს უწყობს ხელის მტევნის მომნიფებას სასკოლო ასაკში წერის დაუფლებისთვის.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვისთვის პროგრამის შედგენისას მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ სწავლების ფორმა. აუცილებელია, რომ მეთოდები და ფორმები შეესაბამებოდეს ბავშვის ფსიქო-ფიზიოლოგიურ თავისებურებებს. სკოლამდელთა აღზრდა/სწავლება სასურველია დიდაქტიკური თამაშების, საგნებით მოქმედებების შესრულების (მანიპულაციის), პრაქტიკული და შემოქმედებითი საქმიანობის საშუალებებით და არავითარ შემთხვევაში – სასკოლო გაკვეთილების სახით.

ვინაიდან სკოლამდელი ასაკის წამყვანი ქცევა თამაშია, სწორედ თამაშის საშუალებით იქმნება ბავშვის ფსიქიკისა და პიროვნების განვითარებისთვის განსაკუთრებით ხელსაყრელი პირობები.

სკოლამდელ დაწესებულებაში მეცადინეობის პროცესი უნდა განსხვავდებოდეს სასკოლო გაკვეთილებისგან. მისი მიზანი ბავშვისთვის მხოლოდ გარკვეული ცოდნის მიწოდება კი არაა, პირველ რიგში, ბავშვის ფსიქიკური პროცესების – აღქმის, მეხსიერების, აზროვნების, მეტყველებისა და პიროვნული თავისებურებების განვითარების ხელშეწყობაა.

სკოლამდელი ასაკის ბავშვებთან მუშაობისას უნდა გვახსოვდეს შემდეგი პრინციპები:

- სწავლების პროცესში ცენტრალური როლი თვითონ ბავშვს ეკუთვნის. აღმზრდელმა უნდა უზრუნველყოს გარემო, სადაც მოხდება ბავშვის ხუთივე გრძნობის ორგანოს ჩართვა. გარემოს გაცნობისას ბავშვს უნდა შეეძლოს ყველაფრის დანახვა, მოსმენა, ხელით შეხება, სუნისა და გემოს შეგრძნება;
- აღზრდა-სწავლება სკოლამდელ დანესებულებაში ჯგუფური აქტივობების სახით მიმდინარეობს და მოიცავს თამაშით მეცადინეობებს მეტყველების, კითხვისთვის საჭირო უნარების, მათემატიკური უნარების განვითარების მიზნით, გარემოს გაცნობას, ესთეტიკურ და შემოქმედებით საქმიანობას;
- სკოლამდელ დანესებულებაში ბავშვის განვითარების მთავარი პირობა უფროსისა და ბავშვის თანამშრომლობაზე დაფუძნებული საქმიანობაა, როდესაც აღმზრდელი ითვალისწინებს თითოეული ბავშვის განვითარების თავისებურებებს. თანამშრომლობისას აღმზრდელი რამდენიმე მოდელს იყენებს:
  - უყვება ახალ შინაარსებს, უვითარებს ახალ ჩვევებს;
  - ბავშვის საქმიანობის მონაწილეა;
  - ეხმარება წამოჭრილი სირთულეების დაძლევაში, აძლევს რჩევებს, უსწორებს შეცდომებს.

თანამშრომლობისას მნიშვნელოვანია ოქროს შუალედის გამონახვა, რომ არ ჩაიხშოს ბავშვის ინიციატივა და იმავდროულად მოხდეს სწორი მითითებების მიცემა.

სწავლების ძირითადი პრინციპები

ფსიქოლოგების აზრით სწავლა არის ახალი ჩვევების, ინფორმაციის, ცოდნის, უნარების, დამოკიდებულებისა და განწყობის შექმნა. სწავლა მოიაზრებს ცვლილებებს რომელიმე ზემოთ ჩამოთვლილ სფეროში და ეს ცვლილებები მოსწავლის მიერ გამოცდილების მიღების შედეგია. მაგალითისთვის მოვიყვანოთ ზონრების შეკვრის სწავლა. ეს რთული ჩვევა რამდენიმე მოქმედებას აერთიანებს: ზონრის გადაკეცვას, მარყუჟის გაკეთებას. მის შესრულებას სხვებზე დაკვირვება, პრაქტიკა და გამოცდილების შექმნა ჭირდება.

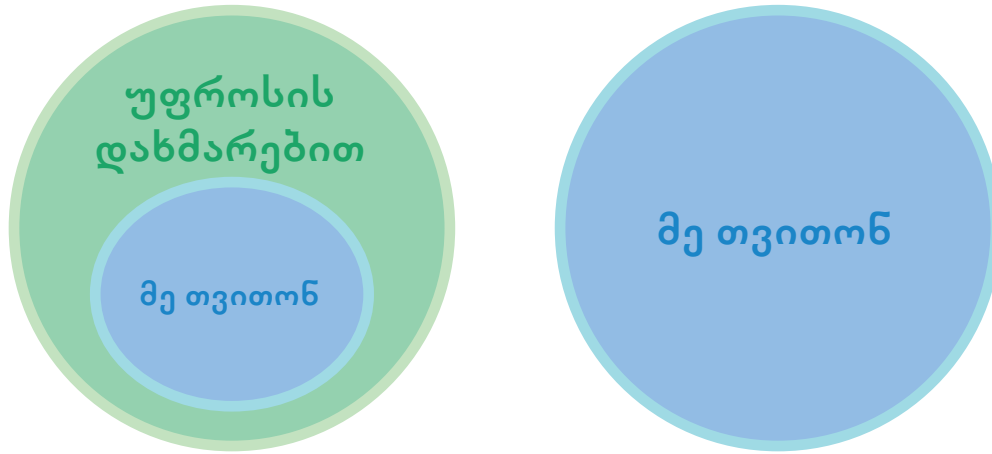
სწავლა საბოლოოდ გამოცდილების შედეგია – მას მოჰყვება მოქმედების ცვლილება. მოქმედების ცვლილება შეიძლება იყოს როგორც რეალური (დაკვირვებადი), ისე პოტენციური, რადგან ყველა ცვლილებაზე დაკვირვება შეუძლებელია.

სწავლა/სწავლების პროცესში პედაგოგთან ერთად მოსწავლეს მონაწილეობს. ის არ არის ცოდნის მხოლოდ პასიური მიმღები, მასწავლებელი კი – მხოლოდ ცოდნის გადამცემი. სასწავლო-აღმზრდელი ბიტი პროცესი მოსწავლის საჭიროებიდან, მისი ასაკობრივი თავისებურებიდან, ფიზიკური თუ შემეცნებითი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე უნდა დაიგეგმოს. მასწავლებელი მოსწავლის ძიების მასტიმულირებელი, მის მიერ ცოდნის შექმნის ხელშემწყობი უნდა იყოს და წაახალისოს ბავშვის ცნობისმოყვარეობა, მისი აქტიურობა სწავლების პროცესში.

ყველა ასაკში არსებობს გარკვეული აქტივობები, რისი შესრულებაც ბავშვს დამოუკიდებლად შეუძლია, აქტივობები, რომლის შესრულებაც მხოლოდ უფროსის დახმარებით შეუძლია და აქტივობები, რომელიც მისთვის ჯერჯერობით მიუღწეველია. მაგ., 1 წლის ბავშვს დედა აჭმევს, რადგან მას ჯერ კიდევ არ შეუძლია კოვზის მიზანმიმართული გამოყენება. 2 წლის ბავშვს უკვე შეუძლია მშობლის დახმარებით კოვზის გამოყენება, მაგრამ დამოუკიდებლად ჯერ კიდევ ვერ ჭამს. 3 წლის ასაკში ბავშვი თვითონ ცდილობს კოვზის გამოყენებას ჭამის დროს და ამას დამოუკიდებლად ახერხებს.

ბავშვის უნარების ეფექტური განვითარებისთვის უფროსის დახმარება უნდა ეყრდნობოდეს ბავშვის უახლოესი განვითარების ზონას (ვიგოტსკი, 1991). ამის სადემონსტრაციოდ მარტივ სქემას შემოგთავაზებთ:

სქემა 1.

დიდი წრის შიგნით პატარა წრე აღნიშნავს საქმიანობებს, რომლებსაც ბავშვი დამოუკიდებლად ახორციელებს, პატარა წრის გარშემო სივრცე აღნიშნავს საქმიანობებს, რომლებსაც ბავშვი უფროსის დახმარებით ასრულებს, დიდი წრის გარეთ არსებული სივრცე კი – იმ საქმიანობებს, რომლებიც ბავშვისთვის ჯერჯერობით მიუღწეველია.

უფროსთან თანამშრომლობითა და მისი მითითებების შესრულების ხარჯზე პატარა წრე თანდათან ფართოვდება.

ბავშვი დღეს დამოუკიდებლად ასრულებს იმას, რასაც გუშინ უფროსების დახმარებით ახერხებდა. უფროსთან ერთად, მისი მითითებებით შესრულებული საქმიანობა ბავშვის განვითარების პოტენციალია. ამიტომაც ჰქვია მას უახლოესი განვითარების ზონა (ვიგოტსკი, 1991).

ბავშვები ერთმანეთისგან აქტუალური და უახლოესი განვითარების ზონის მიხედვით განსხვავდებიან. ამიტომაც არის მნიშვნელოვანი აღზრდა/სწავლების პროცესში თითოეული ბავშვისადმი ინდივიდუალური მიდგომა.

სწავლების მეთოდები

სკოლამდელ ასაკში მეტად მნიშვნელოვანია ის, თუ სწავლების რა მეთოდებს ვიყენებთ ბავშვის ფიზიკური, შემეცნებითი სამეცყველო და სოციალური სფეროების განვითარებისთვის. სკოლამდელი ასაკისთვის შეუფერებელი სწავლების მეთოდები, როდესაც არ არის გათვალისწინებული ამ ასაკობრივი ჯგუფის თავისებურებები, ბავშვის უარყოფით დამოკიდებულებას იწვევს სწავლისადმი და მის თვითშეფასებას აქვეითებს. ეს კი მნიშვნელოვან პრობლემებს შეუქმნის ბავშვს სკოლაში და კიდევ უფრო გააღრმავებს მისი არასრულფასოვნების განცდას. ყოველივე ამან კი შეიძლება ბავშვის ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე სერიოზული გავლენა იქონიოს.

ქვემოთ აღწერილია ის მეთოდები, რომლებიც სასარგებლო და ეფექტურია სკოლამდელი ასაკის ბავშვების სწავლებისას მათი ასაკობრივი თავისებურებებიდან გამომდინარე.

თამაშის ქცევის განვითარება

როგორც უკვე აღინიშნა, სკოლამდელ ასაკში წამყვანი ქცევა თამაშია. სკოლამდელ დაწესებულებაში აღზრდა/სწავლება თამაშის ფორმით მიმდინარეობს.

აღმზრდელის ამოცანა 2-3 წლიანებთან მუშაობისას თამაშის მოქმედებების მოცულობის გაზრდაა. მან ხელი უნდა შეუწყოს, თამაშში აისახოს ის ქცევები, რომლებსაც ბავშვი გარემოში აღიქვამს. უფროსის ჩართულობა თამაშის პროცესშიც მნიშვნელოვანია. მისი მონაწილეობის გარეშე შესაძლოა თამაში დიდხანს დარჩეს ერთფეროვან და პრიმიტიულ თამაშად.

უფროსის თამაშში ჩართულობა რამდენიმე ფორმით არის შესაძლებელი:

1. ბავშვისთვის სხვადასხვა მოქმედების ჩვენება და ახსნა, თუ რას ვაკეთებთ — „გახმოვანება“. მაგ., „ნახე, შენი თოჯინა საწოლში ჩავანჯინეთ, თან საბანი დავაფარეთ“;

2. მხოლოდ მითითებების მიცემა: „მოდი, ახლა მანქანა ფარეხში შევიყვანოთ“;

3. მინიშნების მიცემა იმ ფორმით, რომ ბავშვმა გაიხსენოს მანამდე შესრულებული მოქმედება. „დროა თოჯინა დააძინო“;

4. თამაში – განსახიერება. მნიშვნელოვანია, რომ ერთ სათამაშოზე ნაჩვენები მოქმედება თანდათან გადავიტანოთ სხვა ობიექტებზე. მაგ., ბავშვი თამაშობს სათამაშო კნუტით, ვითომ აჭმევს მას, შესაძლოა, რომ შევთავაზოთ: „მოდი, ახლა ლეკვსაც აჭამე“. ეს მინიშნება გვეხმარება განზოგადების უნარის განვითარებაში. ბავშვმა უკვე გაიგო, რომ ჯამიდან შესაძლოა ძალსაც აჭამოს და კნუტსაც. შესაძლოა ასევე, ერთი და იმავე საგნით სხვადასხვა, მაგრამ თანმიმდევრობით შესასრულებელი მოქმედებები ვასწავლოთ. მაგ., თოჯინას ჯერ ტანსაცმელი უნდა გახადო და შემდეგ დააძინო.

2-3 წლის ასაკის ბავშვის თამაშში მნიშვნელოვანია რეალური სიუჟეტის გამეორება. მასწავლებლის მიერ შეთავაზებული სიუჟეტი და მოქმედებები უნდა იყოს ოდნავ უფრო რთული, ვიდრე ის მოქმედებები და სიუჟეტები, რასაც ბავშვი დამოუკიდებლად თამაშის დროს იყენებს (ანუ უნდა ეყრდნობოდეს „უახლოესი განვითარების ზონას“). ახალი თამაშის შეთავაზების მიზანია ბავშვების დაკვირვების, მარტივი მითითების გაგების, გამეორების უნარის განვითარება. აღმზრდელის ამოცანაა, რომ შემდგომში, თამაშისას, ბავშვებმა დამოუკიდებლად შეძლონ მის მიერ ნაჩვენები მოქმედების განხორციელება.

მარტივი მოქმედებებისა და სიუჟეტების გათამაშების შემდეგ, მნიშვნელოვანია, ყურადღების გამახვილება სიუჟეტში არსებულ როლებზე. ამ დროს აღმზრდელის ჩართულობაც თამაშის პროცესში იცვლება.

- აღმზრდელი სიტყვიერ მინიშნებებს აძლევს ბავშვს და თან უჩვენებს მოქმედებებს, ყურადღებას ამახვილებს სათამაშოების ძირითად თვისებებზე, უხსნის მათ გამოყენებას;
- მართავს და ნელ-ნელა ართულებს ბავშვის მიერ დანყებულ თამაშს, შეაქვს მასში ახალი შინაარსები, ახსენებს უკვე ნაცნობ შინაარსს. მაგ., ბავშვი თუ თამაშობს თოჯინით და ვითომ აჭმევს მას, აღმზრდელმა შესაძლოა დაუსვას შეკითხვები: „ხელები დაბანილი აქვს?“ „ამის შემდეგ სად წაიყვან?“

აღმზრდელი ნელ-ნელა ამცირებს უშუალო დირექტივებს და მეტ ყურადღებას ამახვილებს მინიშნებებზე. ის ქმნის პირობებს, როგორც ინდივიდუალური, ისე ჯგუფური თამაშისთვის. ბავშვების თამაშის დროს ყურადღებას ამახვილებს როლებზე. მაგ., როცა კუბებით თამაშობენ, აღნიშნავს, რომ კარგი მშენებლები არიან.

მასწავლებლის მინიშნებებით ბავშვებისთვისაც მნიშვნელოვანი ხდება როლი, რომელსაც თამაშის დროს ასრულებენ.

თამაშში თანდათანობით შესაძლებელია სხვადასხვა დიდაქტიკური მასალის შეტანა: კონსტრუქ-

ტორების, მოზაიკის, ასანწყობი სათამაშოები. დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს ჯგუფურ თამაშებს. აღნიშნული თამაშები წესების დაცვას მოითხოვს, აღმზრდელი უხსნის ბავშვებს თამაშის წესებს და შემდეგ პროცესშიც ახსენებს.

მნიშვნელოვანია, რომ ბავშვმა სკოლამდელ ასაკში აქტიურად ითამაშოს როგორც სიუჟეტურ-როლური, ისე წესებიანი თამაში. ვინაიდან სწორედ თამაშში ვითარდება სააზროვნო ოპერაციები, მეტყველება, ფანტაზია, წესების შესრულების უნარი, ანუ ყველა ის ფუნქცია, რაც სასკოლო მზაობისთვის არის მნიშვნელოვანი.

ფიზიკური განვითარება

ფიზიკური განვითარებისა და მოძრაობის რთული ჩვევების ჩამოყალიბებისთვის დემონსტრაციის, თვალსაჩინო და ხმოვანი ორიენტირების, სიტყვიერ და პრაქტიკულ მეთოდებს მიმართავენ. ისინი ფიზიკური ვარჯიშების, იმიტაციის (მიბადვის), ხმოვანი სიგნალების მიცემის, დახმარების გზით ხორციელდება.

დემონსტრაციის მეთოდი

ფიზიკური მოქმედებების დემონსტრირება ხდება ახალი ვარჯიშის/აქტივობის გაცნობის გზით, რათა ბავშვს შეექმნას თავდაპირველი წარმოდგენა ფიზიკურ აქტივობაზე. თანდათან (როდესაც აღმზრდელი იმეორებს ილეთს) ყურადღება გამახვილდება ცალკეულ ელემენტებზე. მნიშვნელოვანია, სასურველი ილეთი აღმზრდელმა დიდი სიზუსტით შეასრულოს და ჯგუფი ისე იყოს განლაგებული, რომ ყველა ბავშვმა შეძლოს აღმზრდელის შესრულებას დააკვირდეს. დემონსტრაციის შემდეგ მნიშვნელოვანია, ბავშვების ჯგუფმა გაიმეოროს მოძრაობები და ერთმანეთის შესრულებასაც დააკვირდნენ.

(ამგვარი მეთოდი წარმოდგენილია მოტორიკის განმავითარებელ სავარჯიშოებში. მაგ., აღმზრდელი ჯერ თვითონ უჩვენებს ბავშვებს, თუ როგორ უნდა გააგორონ ბურთი, აღსაზრდელები კი მის ქცევას ბაძავენ).

იმიტაცია

სკოლამდელ ასაკში ბავშვები ბევრ რამეს მიბადვით სწავლობენ. მათ შეუძლიათ მიბადონ უფროსის, ცხოველებისა თუ ფრინველების მოქმედებას. კურდღლის ხტომის, დათვის ბაჯბაჯის მიბადვას პატარა აღსაზრდელები სიამოვნებით ახორციელებენ. აქტივობის პოზიტიური მუხტი, თამაშის ელემენტი უბიძგებს პატარებს, რომ აქტივობა მრავალგზის გაიმეორონ და მოძრაობის უნარები დახვეწონ. მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი მოქმედება უშუალოდ მოდელზე დაკვირვება არ არის; ჯერ ხდება წარმოდგენა, შემდეგ კი იმიტაცია, რაც შემოქმედებითობისა და სიმბოლოების გამოყენების უნარის განვითარებასაც ემსახურება.

იმიტაცია გამოიყენება ძირითადი მოძრაობების (სიარულის, სირბილის, ხტომის) განვითარებისას. აღნიშნულ მეთოდს ყველა ასაკობრივ ჯგუფში მიმართავენ, მაგრამ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეთოდის გამოყენება 2-3 წლიანთა ჯგუფში.

თვალსაჩინო ორიენტირების მეთოდი

თვალსაჩინო ორიენტირები (სპეციალური საგნები, სათამაშოები) პატარებს მოძრაობისკენ უბიძგებს და მოძრაობის უნარების დახვეწის შესაძლებლობას აძლევს. მაგ., როდესაც აღმზრდელი ხაზავს ბილიკს,

რათა პატარები სიარულისას მას გაჰყვნენ, ამ გზით უვითარებს მოძრაობის ზუსტი შესრულების უნარს, გავლენილი ხაზი კი, ამ შემთხვევაში, მხედველობითი ორიენტირია.

ხმოვანი ორიენტირების მეთოდი

ხმოვანი ორიენტირების მეთოდი გამოიყენება რითმის, მოძრაობის ტემპის რეგულირებისა და სავარჯიშოს წესების განმტკიცებისთვის. ხმოვან ორიენტირებად გამოიყენება მუსიკალური აკორდები, ტაში, სიგნალები.

სიტყვიერი მეთოდი

მას მიეკუთვნება სავარჯიშოს წესების ახსნა, მინიშნებების, ბრძანებების გაცემა. სიტყვიერ მეთოდს აღმზრდელი მიმართავს მაშინ, როდესაც აძლევს ნიშანს, რომ „მზეა“ და ბავშვებმა უნდა ირბინონ მოედანზე, ნიშანზე „წვიმა მოდის“ კი კონკრეტულ ადგილზე უნდა გაჩერდნენ. ასევე ეხმარება და უხსნის, თუ როგორ უნდა დაიჭირონ ტანი, როგორ უნდა შეასრულონ მოქმედებები.

ახსნის მეთოდი

გამოიყენება მაშინ, როდესაც აღმზრდელი ზუსტად უხსნის პატარებს, რა და როგორ უნდა შეასრულონ. აღნიშნული მეთოდის გამოყენება მეტად შედეგიანია 5-6 წლიანების ჯგუფში. მაგ., ბურთის აგდებისას აღმზრდელი მხოლოდ იმას კი არ ასწავლის, ეს ბურთი სწორად როგორ ააგდონ, იმასაც უხსნის, ბურთის დაჭერის დროს სათანადოდ როგორ იმოძრაონ (ჩაბუქონ, ახტენ, ბურთთან მიიბრინონ, თუ ის არც ისე ზუსტად არის ნასროლი). ახსნა უნდა იყოს ლაკონიური და პატარებისთვის გასაგები. ახსნა თან უნდა ახლდეს დემონსტრაციას. მისი მიზანი მოძრაობების სრულყოფაა. ახსნის მეთოდს აღმზრდელი მიმართავს მაშინაც, როდესაც აფასებს, თუ რა იყო კარგად შესრულებული ან რას უნდა მიეცეს შემდგომში ყურადღება.

პრაქტიკული მეთოდი

გამოიყენება მოძრაობის ჩვევების განსამტკიცებლად. პატარები ახალ მოძრაობებს, იღებენ იოლად ახორციელებენ, მაგრამ მალე ავიწყდებათ, ამიტომ ძალზედ მნიშვნელოვანია ათვისებული იღებების, სავარჯიშოების გამეორება. განმეორებათა სიხშირე და ინტენსივობა კი სწორად უნდა იყოს განსაზღვრული, რათა არ მოხდეს პატარების გადაღლა.

გადაღლისა და მოყირჭების თავიდან ასაცილებლად მნიშვნელოვანია თამაშში შეჯიბრის ელემენტების შეტანა. მას შემდეგ, რაც პატარები კარგად დაეუფლებიან გარკვეულ მოძრაობებს და აღმზრდელის ამოცანა გარკვეული აქტივობის სრულყოფაა, შეჯიბრის ფორმა ძალზედ ეფექტური ხდება: მაგ., გაიმარჯვებს ის, ვინც უფრო შორს გადახტება.

პატარების ჯგუფში (2-3 წელი) აქტივობები და ვარჯიშები დემონსტრაციის ან იმიტაციის ფორმით მიმდინარეობს. მნიშვნელოვანია თვალსაჩინო ორიენტირების გამოყენება. სიტყვიერი მეთოდი კი ნახალისებისთვის გამოიყენება.

საშუალო და უფროს ჯგუფში მეტად ეფექტურია სიტყვიერი ახსნის მეთოდი. ასევე სასურველია, რომ აქტივობები თამაშის ფორმით მიმდინარეობდეს.

მეტყველების განვითარება

ბავშვის მეტყველება და ზოგადად ფსიქიკა უფრო სწრაფად ვითარდება, როდესაც აღმზრდელი ბავშვს უქმნის სამეტყველო ქცევის გამოვლენის პირობებს. სკოლამდელი ასაკის ბავშვის მეტყველების გასავითარებლად მიმართავენ იმიტაციის, საუბრის, გამეორებისა და თხრობის მეთოდებს.

იმიტაციის მეთოდი

აღნიშნული მეთოდის გამოყენებისას უფროსი ნელა და მკაფიოდ ესაუბრება ბავშვს, ის კი იმეორებს, ბაძავს მის არტიკულაციას, აკავშირებს სიტყვას რეალურ საგანთან, მოქმედებასთან. ამიტომაც არის ძალზედ მნიშვნელოვანი, რომ აღმზრდელმა მკაფიოდ გამოთქვას ბგერები, არ „მოიჩლიქოს ენა“ და არ მიბაძოს ბავშვის მეტყველებას. ამ მეთოდს აღმზრდელები/მშობლები ძალზედ ადრეული ასაკიდან იყენებენ. მისი გამოყენების საუკეთესო საშუალება თამაშია. თამაშის დროს ბავშვები სათამაშოებით სხვადასხვა მანიპულაციას ახდენენ: აგორებენ, ერთმანეთს აჩვენებენ, მათ ფუნქციებს იკვლევენ. მნიშვნელოვანია, რომ ამ დროს აღმზრდელი ესაუბროს ბავშვს, დაუსვას შეკითხვები: „როგორი ბურთია? რა ფერია? დიდი?“ ბავშვი ამ დროს პასუხობს აღმზრდელს, ავლენს თავის ცოდნას. შესაძლოა, უფროსმა თვითონ უპასუხოს თავისსავე შეკითხვას: „ნახე, როგორი ლურჯი ფერის ბურთია, მრგვალია!“ აუცილებელია თამაშისას ბავშვების და საკუთარი მოქმედებების გახმოვანება: „მე წითელი კუბიკი დავდე, შენც წითელი კუბიკი დადე. გიომ მანქანა შემოაგორა.“ კუბებით და კონსტრუქტორით თამაშისას მნიშვნელოვანია, უფროსმა დაასახლოს დეტალები, რომლითაც ხდება მაგ., „სახლის აგება“. „მოდო, ახლა აივანი გავეუკეთოთ, სახურავიც ხომ აუცილებელია?“ ამ გზით მდიდრდება ბავშვის ლექსიკა.

- ❖ ბავშვის მეტყველების განვითარებისთვის ხელსაყრელ პირობებს სიუჟეტურ-როლური თამაში ქმნის. თამაშში ბავშვი იმეორებს იმ სიტუაციას, რომელიც მას უნახავს ან უფროსებისგან სმენია. ამ დროს ბავშვი ცდილობს, ზუსტად გაიმეოროს უფროსების მეტყველება. აღმზრდელი აქაც თამაშის წარმმართველის როლშია. მაგ., ბავშვები თამაშობენ სტუმრების მოსვლის სცენას. თან მაგიდაზე სხვადასხვა ნივთს აწყობენ. აღმზრდელი: „ვინ გესტუმრათ? რით უმასპინძლდებით სტუმრებს?“ აღმზრდელი მაგალითს აძლევს და ნაახალისებს ბავშვებს, რომ გათამაშებული სიტუაცია სიტყვებით გამოხატონ.

მნიშვნელოვანია თამაშის დროს სხვადასხვა სათვლელის გამოყენება. მათ პატარები ჯერ უფროსთან ერთად, ხოლო თანდათან თამაშის დროს დამოუკიდებლად მიმართავენ.

იმიტაციის მეთოდის გამოყენების შემთხვევაში უფროსი და ბავშვი ერთსა და იმავეს ამბობენ. ჯერ აღმზრდელი აძლევს მაგალითს, თუ რა და როგორ უნდა თქვას ბავშვმა, მაგრამ მნიშვნელოვანია, რომ ბავშვს არ აიძულებს გაიმეოროს მისი ნათქვამი. 2-3 წლის ასაკის ბავშვის ბუნებიდან გამომდინარე, ის თვითონ დიდი სიამოვნებით გაიმეორებს უფროსის ტექსტს.

საუბრის/კითხვა-პასუხის მეთოდი

საუბრის მეთოდს კითხვა-პასუხის მეთოდითაც მოიხსენიებენ. ასეთ შემთხვევაში აღმზრდელი სვამს შეკითხვებს და უბიძგებს ბავშვს, რომ გაიხსენოს და წარმოთქვას მისთვის ნაცნობი საგნების სახელები, გაივარჯიშოს არტიკულაცია, გამოიყენოს სწორი გრამატიკული ფორმები. მაგ., მასწავლებელი ავარჯიშებს 3 წლიანებს ჟ-ს და ზ-ს სწორ გამოთქმაში. ამისათვის ეკითხება - „როგორ ბზუის ფუტკარი?“ „როგორ ბზუის ხოჭო?“ „ბზზზ- ჟჟჟჟ. . .“ წარმოთქვამენ ბავშვები. შესაძლოა, როლური თამაშიც შესთავაზოს:

„ნატუკა და დათო, თქვენ ფუტკრები ხართ და ანასა და გიორგისკენ მიფრინავთ. აბა, როგორ შეატყობინებთ, რომ მიფრინდით მათთან?“

კითხვების დასმის მეთოდით აღმზრდელმა უნდა განუვითაროს პატარებს რეალური ობიექტების დასახელების, მათთვისებებზე ყურადღების გამახვილების უნარი და აქაც დიალოგის – კითხვა-პასუხის – მეთოდი გამოიყენოს. რეალურ საგნებად ნახატების გამოყენებაც შეუძლია. მაგ. „ბავშვებო, ნახეთ, მე ხილისა და ბოსტნეულის სურათები მაქვს, მოდით ხილი და ბოსტნეული ცალ-ცალკე დავანყოთ“. კლასიფიკაციის შემდეგ აღმზრდელი სთხოვს, დაასახელონ ისინი და თუ სახელწოდება არ იციან, თვითონ ეუბნება და სთხოვს გამეორებას.

აღმზრდელმა იგივე მეთოდი შეიძლება დიდაქტიკური თამაშების დროსაც გამოიყენოს. 3-4 წლის ბავშვებს შესაძლოა უჩვენოს სხვადასხვა პროფესიის ადამიანთა სურათები და ჰკითხო: რას აკეთებს მზარეული? თუ ბავშვები სწორად ასახელებენ რომელიმე კერძს, შესაძლოა, სხვებს სთხოვოს დამატება: „კიდევ რას აკეთებს მზარეული?“ იმავე თამაშის წამოწყება 4-5 წლიანებთან სურათის ჩვენების გარეშეც შეიძლება.

5-6 წლიანების ჯგუფში მიზანშეწონილია უფრო რთული თამაშების გამოყენება: „ბავშვებო, მომიტანეთ საგანი, სადაც ლექსები წერია და გიკითხავთ ხოლმე“ ან „მომიტანეთ საგანი, რითაც ფეხბურთს ვთამაშობთ“. ან „დამისახელეთ მრგვალი საგნები ჩვენს ოთახში“, „დამისახელეთ საგნები, რომელიც ასო-მზე იწყება“. შეიძლება გამოცანებიც შესთავაზონ. ამ დროს მთავარია, რომ ამ საგნებს ბავშვები ოთახში ხედავდნენ და შეეძლოთ მათზე რეალური დაკვირვება.

საუბრის/კითხვა-პასუხის მეთოდის გამოყენების შემთხვევაში უფროსი შეკითხვების დასმით ცდილობს, უბიძგოს ბავშვს, გამოიყენოს მისთვის ნაცნობი სიტყვები, ფრაზები.

ამ დროს მნიშვნელოვანია რეალური საგნებისა და მათი სურათების გამოყენება.

გამეორების მეთოდი

4-6 წლიანებთან, მეტყველების განვითარებისას სხვა მეთოდებთან ერთად, შესაძლოა გამეორების მეთოდის გამოყენებაც.

მისი არსი შემდეგში მდგომარეობს: აღმზრდელი უკითხავს ბავშვებს ზღაპარს, ახსენებს, თუ რა ნახეს სეირნობისას, უყვება სხვადასხვა ისტორიას, ესაუბრება სხვადასხვა საგნის, სათამაშოს შესახებ. ამის შემდეგ კი უბიძგებს, რომ პატარებმა დაუსვან შეკითხვები, გაიმეორონ მისი მონათხრობი. აღმზრდელმა შესაძლოა გაზარდოს შუალედი მოსმენასა და გამეორებას შორის. მაგ., „ახლა მე წაგიკითხავთ ამბავს წინილაზე, თქვენ კი ყურადღებით მომისმინეთ“. თხრობის დასრულებისას კი შეკითხვებს უსვამს. მაგ., „რა ნახა წინილამ სეირნობისას?“

თხრობის მეთოდი

აღმზრდელის როლი შედარებით მცირეა, როდესაც სკოლამდელს თხოვს მოიგონოს ზღაპარი, მოყვეს თავისი ამბები, აღწეროს სურათები. მაგ., „გაიხსენე, რა ნახე ზოოპარკში, რა მოგეწონა იქ ყველაზე ძალიან. ან რას აკეთებს სურათზე ეს ბიჭი? ვის მისდევს ძაღლი?“ და ა.შ.

აღწერილი მეთოდების მთავარი ღირებულება ის არის, რომ სკოლამდელი ბავშვი მეტყველებას უშუალოდ ურთიერთობის, დიალოგის პროცესში ისე ეუფლება, რომ ვერც კი ამჩნევს, თუ მას მეტყველებას უვითარებენ.
აღმზრდელი ბავშვების ლექსიკური მარაგის გამდიდრებაზე მუდამ ზრუნავს — ბავშვების ბაღში მიღების, კვების, მეცადინეობებისთვის მზადების, სეირნობისა თუ თამაშის პროცესში.

შემეცნებითი განვითარება

ბავშვის შემეცნებითი განვითარება პრაქტიკულ, მანიპულაციურ მოქმედებებს ეყრდნობა. სკოლამდელ ასაკში ბავშვი ამოცანას აღმზრდელის ქცევაზე დაკვირვებით ან საგნობრივი მოქმედებების საფუძველზე წყვეტს. გასათვალისწინებელია ბავშვის წამყვანი ქცევა - თამაში.

საგნების ფერების, ფორმების, მათ შორის განსხვავებებისა და მსგავსების დაფიქსირება, უშუალოდ საგნებზე დაკვირვებით, მანიპულაციით, აღმზრდელის მითითებებით ხდება. შემეცნებითი სფერო მჭიდრო კავშირშია მოტორულ სფეროსთან და მათი გამიჯვნა წარმოუდგენელია. ამიტომ დავალებები ბავშვის მხრიდან მოტორულ აქტივობას უნდა მოიაზრებდეს.

შემეცნებითი სფეროს განვითარების მიზნით, აღმზრდელი დემონსტრაცია-ჩვენების, სიტყვიერ, კითხვა-პასუხის და პრაქტიკულ მეთოდებს მიმართავს.

იმისთვის, რომ ბავშვმა დააფიქსიროს სხვადასხვა საგანი და მათი თვისებები, აღმზრდელმა უნდა

უჩვენოს ისინი, მოახდინოს მათი ერთი რომელიმე თვისების დემონსტრირება და თან გაახმოვანოს სიტყვებით. მაგ., დიდი და პატარა კუბიკის, ბურთის ჩვენება და გახმოვანება. ამის შემდეგ კი აუცილებელია ბავშვის პრაქტიკული მოქმედება, როდესაც ის უშუალოდ ატოლებს, აზომებს საგნებს ერთმანეთს. აქაც მიზანშეწონილია მითითებების მიცემა, თუ რა უნდა გააკეთოს ბავშვმა. მაგ., „აილე ხელში საგანი და დაატოლე ამ საგანს. ხედავ, უფრო პატარაა“. ან აღმზრდელი ბავშვის წინ სხვადასხვა საგანს აწყობს, თვითონ კი ერთ საგანს იტოვებს, ხაზს უსვამს მის ფორმას და ასახელებს მას (დასახელება ლექსიკური მარაგის გამდიდრებასაც უწყობს ხელს). ამის შემდეგ აძლევს ინსტრუქციას: „ყურადღებით შეხედე საგნებს, ახლა ჩემს საგანს შეხედე, მოძებნე ასეთივე საგანი შენს საგნებში, მოიტანე ის საგანი, რომელიც ამის მსგავსია, შეადარე ჩემს საგანს“.

მნიშვნელოვანია ბავშვის მიერ შესრულებული მოქმედების ანალიზი.

აუცილებელია იმის დაფიქსირება, რა გააკეთა კარგად, რის შესრულებისას იყო ბავშვი განსაკუთრებით დამოუკიდებელი და რას ვერ ახერხებს დამოუკიდებლად.

შემდგომში თანდათან მცირდება ჩვენებისა და მითითებების სიხშირე.

აღმზრდელი მხოლოდ აძლევს ბავშვს დიდაქტიკურ მასალას და მოკლე ინსტრუქციას. აღმზრდელის მიზანია, რომ თანდათანობით ბავშვმა დამოუკიდებლად შეძლოს ინსტრუქციის შესაბამისი მოქმედება. მოქმედების შემდეგ კი აუცილებელია, რომ ბავშვმა აღმზრდელის დახმარებით გამოთქვას, თუ რა გამოვიდა. ახალი სიტყვებისა და გრამატიკული კონსტრუქციების დაუფლება სკოლამდელ ასაკში ძალზე მნიშვნელოვანია. მაგ., „ეს საგანი უფრო დიდია, ამ კალათში უფრო ბევრი ყვავილია, ამ გოგოს გრძელი თმა აქვს, იმას კი მოკლე“ და ა.შ.

მნიშვნელოვანია, რომ აღმზრდელმა მიმართოს კითხვა-პასუხის მეთოდს.

მას შემდეგ, რაც ბავშვი დაეუფლება საგნების მანიპულაციური სახით შედარების მეთოდს, ჰკითხოს: „როგორ უნდა მიხვდე, რომელი ფანქარია უფრო გრძელი? რომელ კალათშია უფრო მეტი ვაშლი? სად არის უფრო ცოტა კუბიკი?“ და ა.შ.

ესთეტიკური აღზრდის მეთოდები

ესთეტიკური აღზრდა პედაგოგის და ბავშვის თანამშრომლობის, მშვენიერების აღქმის უნარის, შემოქმედებითი და პრაქტიკული უნარების განვითარების კენაა მიმართული. აღზრდის შედეგი დიდად არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად ხდება ბავშვის ინდივიდუალური თავისებურებების, ინტერესების, მოთხოვნილებების გათვალისწინება.

ესთეტიკურ ინფორმაციას ბავშვი სხვადასხვა არხით ღებულობს (სოციალური, საგნობრივი და ბუნებრივი გარემოს, ხელოვნების ქმნილებების დათვალიერება თუ მოსმენა). ამიტომ მნიშვნელოვანია ნახატის, მუსიკალური ნაწარმოების მთლიანობითი აღქმა, თანდათან კი ყურადღების გამახვილება ცალკეულ კომპონენტებზე, ბგერებზე, საგნის ფერებსა და ფორმებზე, ამგვარი აქტივობით დაკვირვების უნარის განვითარებაც ხდება.

ესთეტიკური აღზრდის მეთოდები იყოფა სიტყვიერ და თვალსაჩინო მეთოდებად. შესაძლოა ბავშვებს ვაჩვენოთ ხელოვნების ქმნილებები ან სიტყვიერად მივანოლოთ, თუ რას უნდა მიაქციონ ყურადღება, რა არის მნიშვნელოვანი.

მეთოდები საქმიანობის სახის მიხედვითაც იცვლება; სიმღერის დროს აღმზრდელი თვითონ ასრულებს ან ასმენინებს ბავშვს მუსიკას, ხატვისას და ძერწვისას ასწავლის ხერხებს, როგორ შეასრულონ სხვადასხვა მოქმედება, შექმნან დეტალები. ბავშვების დამოუკიდებელი საქმიანობის დროს აღმზრდელი

მხოლოდ ახსენებს ცალკეულ მოქმედებებს, უსწორებს შეცდომებს.

ესთეტიკური აღზრდის მეთოდების ცალ-ცალკე გამოყოფა საკმაოდ რთულია, ვინაიდან ერთმანეთს ავსებენ. როდესაც აღმზრდელი ბავშვების ყურადღებას მიმართავს აკვარიუმში მცურავი თევზებისკენ, ის მიმართავს დემონსტრაციის მეთოდს; როდესაც უსვამს შეკითხვებს ან უხსნის რაიმეს, მიმართავს სიტყვიერ მეთოდს; ხოლო, როდესაც სთხოვს აკვარიუმის დახატვას ან გაფორმებას, მიმართავს მათ პრაქტიკული საქმიანობისკენ.

პედაგოგიკაში ესთეტიკის შეგრძნების, მისი შეფასებისა და პრაქტიკული გამოყენების განსავითარებლად შემდეგ მეთოდებს მიმართავენ:

- დარწმუნების მეთოდს - რომელიც მიმართულია მშვენიერების აღქმის, შეფასების, გემოვნების ფორმირებისკენ;
- სწავლების მეთოდს – რომელიც პრაქტიკული მოქმედებების განვითარებისკენ არის მიმართული;
- პრობლემური სიტუაციების მეთოდს - რომელიც მიმართულია შემოქმედებითი მიდგომის უნარის განვითარებისკენ.

დარწმუნების მეთოდი

დარწმუნების მეთოდს აღმზრდელი მაშინ იყენებს, როდესაც სურს ბავშვების ყურადღება რაიმე ობიექტზე გაამახვილოს, იქნება ეს გარემოში არსებული ობიექტები, თუ ხელოვნების ქმნილებები: ათვალეიერებინებს ილუსტრირებულ წიგნებს, ყურადღებას ამახვილებს ცალკეულ დეტალებზე, მეცადინეობის ოთახში არსებულ თვალსაჩინოებებზე, ხოლო ბუნებაში სეირნობისას სხვადასხვა ობიექტზე, მათ სილამაზეზე. მაგ., „ნახე, რა ლამაზი ფოთლებია“, ან „შეხედე, რა ლამაზად არის დახატული“. მისი ამოცანაა, ბავშვს განუვითაროს გარემოს დაკვირვების, მშვენიერების შეფასებისა და აქტივობაში გადატანის სურვილი. ასევე, საბავშვო სიმღერების მოსმენისას, მნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება მუსიკის განწყობაზე, მაღალ და დაბალ ბგერებზე, სიმღერის ტექსტის შინაარსზე.

სწავლების მეთოდები

მიმართულია ბავშვისთვის ცოდნის ან ჩვევის პრაქტიკულ მოქმედებაში გადატანისკენ, რაც მრავალჯერადი გამეორებით ხორციელდება. იქნება ეს მელოდიის გამეორება, ახალი სიტყვის მნიშვნელობის გაგება, თუ რაიმე ობიექტის დახატვა ან ძერწვა.

აღმზრდელი სწავლების შემდეგ მეთოდებს მიმართავს:

- დემონსტრირებისა და ახსნის მეთოდს, როდესაც აღმზრდელი უშუალოდ უჩვენებს ობიექტებს, ილუსტრაციებს ან ახდენს დემონსტრირებას, თუ როგორ უნდა შეასრულონ ბავშვებმა ესა თუ მოქმედება. მაგ., ხატავს მრგვალს, უკეთებს ჯოხებს, თან ურთავს სიტყვიერ ინსტრუქციას. ბავშვებმა ზუსტად უნდა გაიმეორონ აღმზრდელის მოქმედებები;
- გამეორების მეთოდი, როცა აღმზრდელი ამეორებინებს ბავშვებს ერთსა და იმავე მოქმედებებს. „აბა, კიდევ ვცადოთ, კონტური ისე შემოატარე, რომ არ დაშორდე წერტილებს“. მიმართავს ნახა-ლისებას.

დარწმუნებისა და სწავლების მეთოდების გამიჯვნა რთულია. აღზრდელი თან უმახვილებს ბავშვებს ყურადღებას მშვენიერებაზე და თან უბიძგებს, რომ მშვენიერება საკუთარ მოქმედებაში გამოხატონ. მაგ., „ნახე, რა ლამაზი ფოთლებია შემოდგომაზე? მოდი თ ახლა შემოდგომა დავხატოთ“. აღზრდელი ახსენებს ბავშვებს შემოდგომის ფერებს, ყურადღებას ამახვილებს ფორმებზე.

პრობლემური სიტუაციების მეთოდი

რეალობის აღქმისა და განსახიერების გარდა, ესთეტიკური აღზრდის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა ინიციატივისა და შემოქმედებითი უნარების განვითარება, ამიტომაც ესთეტიკური აღზრდის ერთ-ერთი მეთოდია პრობლემური სიტუაციების მეთოდი. პრობლემური სიტუაციების არსი შემდეგში მდგომარეობს: აღზრდელი სთავაზობს ბავშვებს მიწოდებული იდეის განხორციელებას. ამგვარი დავალება შესაძლოა იყოს რომელიმე ზღაპრის პერსონაჟის გამოსახვა, მის შესაქმნელად სხვადასხვა მასალის გამოყენება. ბავშვებმა თვითონ უნდა გადაწყვიტონ, რომელ პერსონაჟს დახატავენ და რა მასალას გამოიყენებენ. აღზრდელი მხოლოდ უბიძგებს მათ ორიგინალურ ფერთა შეხამების, სხვადასხვა ფორმის გამოყენებისკენ; მუსიკის მეცადინეობებზე ან თამაშისას კი ორიგინალურ მოძრაობების გამოგონების, მარტივი მელოდიების იმპროვიზირებისკენ.

ესთეტიკური აღზრდის მეთოდები მიმართულია ემოციური დამოკიდებულების, შემოქმედებითობისა და პრაქტიკული უნარების განვითარებისკენ. მხოლოდ მრავალფეროვანი მეთოდების გამოყენება ხდის შესაძლებელს პატარა აღზრდელის ესთეტიკურ განვითარებას.

სკოლისათვის მზაობა

როგორც ვნახეთ, სკოლამდელი დანესებულების ძირითადი მიზანი ბავშვების სკოლისათვის მომწინეობა და მომზადებაა.

სკოლაში სწავლების დასაწყისი სრულიად ცვლის ბავშვის ცხოვრებას. იგი განვითარების ახალ საფეხურზე გადადის, სადაც თამაშის ადგილს სწავლა იკავებს. შეიძლება ითქვას, რომ ბავშვი პირველ ნაბიჯებს დგამს საქმიან ცხოვრებაში, სადაც წამყვანი წესები და მოვალეობებია.

სკოლა ბავშვისგან მოითხოვს რეჟიმისა და ქცევის წესების დაცვას და იმ საქმიანობის შესრულებას, რომელსაც მასწავლებელი ავალებს; მოსწავლე კი ვალდებულია, დაემორჩილოს წესებს და შეასრულოს დავალებები.

იმისათვის, რომ პირველკლასელმა სკოლის მოთხოვნები დააკმაყოფილოს, მას იმ დროისთვის შესაბამისი ფიზიკური და ფსიქიკური უნარები უნდა ჰქონდეს მომწინეობის. პირველ რიგში, ბავშვს უნდა შეეძლოს მშვიდად ჯდომა, ყურადღების კონცენტრაცია და სხვა გარეშე გამღიზიანებლების უგულვებლყოფა. მასწავლებლის მიერ მოცემული დავალების შესასრულებლად მოსწავლემ ნათქვამი ჯერ უნდა აღიქვას, გაიგოს, დაიმახსოვროს და შემდეგ საჭირო სიტუაციაში განახორციელოს.

სკოლაში შესვლისას ბავშვს წერა-კითხვისა და მათემატიკის ასათვისებლად საბაზო უნარები უნდა ჰქონდეს მომწინეობის. სმენითი და მხედველობითი აღქმა, უშუალო მეხსიერება, აზროვნების ოპერაციები, წარმოდგენა გარკვეულ დონეზე უნდა ჰქონდეს განვითარებული. ამ უნარების ამოქმედება კი მაშინ უნდა შესძლოს, როცა ამას გარედან მიწოდებული დავალება მოითხოვს.

ამგვარად, სკოლისთვის მზაობა გულისხმობს:

1. ფიზიკურ;
2. კოგნიტურ (შემეცნებით);
3. სოციალურ-პიროვნულ მზაობას.

ფიზიკური მზაობა

როგორც ცნობილია, გაკვეთილი მკაცრად განსაზღვრული წესრიგით ხასიათდება. ამიტომ ბავშვმა სკოლაში სიარული და ყველა სასწავლო დავალების შესრულება რომ შეძლოს, აუცილებელია ორგანიზმი ფიზიკურად განვითარებული ჰქონდეს და მოტორული აპარატის მიზანდასახული მართვა შეეძლოს. დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვის ძვალ-ხრტილოვანი და კუნთური სისტემის მომნიჭების დონეს.

ანატომიურ-ფიზიოლოგიური მომნიჭებიდან ყურადსაღებია შემდეგი:

- მსხვილი კუნთების განვითარება ნინუსნრებს წვრილი კუნთების განვითარებას, ამიტომ ბავშვები უკეთ ასრულებენ შედარებით ფართე ამპლიტუდიან მოძრაობებს, ვიდრე იმ მოძრაობებს, რომლებიც დიდ სიზუსტეს მოითხოვს. 6 წლის ასაკის ბავშვების უმრავლესობას კარგად შეუძლია სირბილი, ორ და ცალ ფეხზე ხტომა, ცალ ფეხზე წონასწორობის დაცვა, ბურთით თამაში.
- ნატიფი მოტორიკა განსაკუთრებით ინტენსიურად სწორედ 6-7 წლის ასაკისთვის ვითარდება. მისი განვითარების შედეგია თითების სწრაფი და ზუსტი მოძრაობების შესრულებისა და თვალისა და ხელის კოორდინაციის უნარი. ბავშვებს ამ დროისთვის უკვე თავისუფლად შეუძლიათ პლასტილინითა და ფანქრით მუშაობა, თუმცა ზოგიერთ 7 წლის ჯანმრთელ ბავშვსაც არ შეუძლია რომბის დახატვა ან ასოების კარგად გამოყვანა.
- 6-7 წლისთვის იზრდება ნერვული პროცესების მდგრადობა. სკოლამდელ ასაკთან შედარებით უფრო მეტად შეინიშნება აგზნების და შეკავების პროცესების თანასწორობა, თუმცა აგზნების პროცესები მაინც უპირატესია (რაც განაპირობებს უმცროსი სასკოლო ასაკის ბავშვების ისეთ დამახასიათებელ თავისებურებებს, როგორცაა მოუსვენრობა, მომატებული ემოციური აგზნება).

კოგნიტური (შემეცნებითი) მზაობა მოიცავს:

1. აღქმის დანაწევრებას (ბავშვს შეუძლია მთელიდან დეტალების გამოყოფა და დეტალების ერთ მთლიან ხატად გაერთიანება);
2. ყურადღების კონცენტრაციას;
3. ანალიტიკურ აზროვნებას; მოვლენებს შორის კავშირის და მიმართების დამყარების უნარს;
4. ლოგიკურ დამახსოვრებას;
5. სენსომოტორულ კოორდინაციას – კიდურების, ხელის და თვალის შეთანხმებული და კოორდინირებული მოძრაობის უნარს;
6. ნიმუშით ხელმძღვანელობის უნარს;
7. ნატიფ მოტორიკას – თითების მოქნილ, ზუსტი და სწრაფი მოძრაობის უნარს. (ანასტაზი. 1982).

სოციალურ-პიროვნული მზაობა

ა. სოციალურ მზაობაზე მეტყველებს:

7. ბავშვის თანატოლებთან ურთიერთობის მოთხოვნილება და უნარი, დაუქვემდებაროს საკუთარი ქცევა ჯგუფის წესებს;
8. მოსწავლის როლის შესრულების უნარი;
9. ქცევის სიტუაციის შესაბამისად მართვის უნარი.

ბ. ემოციურ მზაობაზე მეტყველებს:

1. იმპულსური რეაქციების შემცირება და იმპულსის შეკავების უნარი;
2. უინტერესო საქმის ხანგრძლივად კეთების უნარი;
3. ემოციის სიტყვით რეგულირების უნარი.

როდესაც ბავშვის სკოლისთვის მომწიფების ამ სამ მხარეს შორის ურთიერთქმედებისას ბალანსია დაცული, მაშინ ბავშვი ჰარმონიულადაა განვითარებული. სამწუხაროდ, ეს ჰარმონია ყოველთვის არაა დაცული, რომელიმე მხარე სხვებს ხანდახან ჩამორჩება ან წინ უსწრებს.

ხშირ შემთხვევაში სკოლამდელი ასაკის ბავშვის სოციალურ-პიროვნული განვითარების ტემპი ჩამორჩება მისი ინტელექტუალური განვითარების ტემპს. ბავშვების უმრავლესობას უმძიმეს იმ სოციალურ-პიროვნული ტვირთის ტარება, რომელსაც სკოლაში სწავლების პირველი წელი აკისრებს (ჩხარტიშვილი, 1975). შესაბამისად, ბავშვი შეიძლება ინტელექტუალურად მზად იყოს სკოლაში სწავლისთვის, მაგრამ მისი ემოციური და ნებელობითი სფერო ჯერ კიდევ არ იყოს მომწიფებული ნებითი აქტივობის შესასრულებლად, ყურადღების დიდი ხნით კონცენტრაციისა და იმპულსის შესაკავებლად.

ფსიქოლოგიური მზაობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია მეტყველების განვითარება. მეტყველების განვითარების დონე ნათელ სურათს გვაძლევს, როგორც ბავშვის ზოგადი, ისე ლოგიკური აზროვნების განვითარების შესახებ. გარდა ამისა, კითხვის სწავლების მეთოდიკა ეყრდნობა სიტყვის ბგერით ანალიზს, რაც საჭიროებს სათანადოდ განვითარებულ ფონემატურ სმენას, ანუ სპეციფიკურ სმენას სამეტყველო ბგერებზე.

სკოლისათვის ბავშვის პიროვნული მზაობა მოტივაციური და ნებელობითი სფეროს განვითარებას გულისხმობს. სკოლისათვის მზაობაში გამოიყოფა სწავლის მოტივების 2 ჯგუფი. პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება:

1. სასწავლო საქმიანობასთან უშუალოდ დაკავშირებული მოტივები: ბავშვის შემეცნებითი ინტერესები, ინტელექტუალური აქტივობის მოთხოვნილება: ბავშვს აინტერესებს საგნების, ცოცხალი ორგანიზმების, ბუნების მონყობილობა, მოსწონს თავსატეხები, სახალისო ამოცანები.
2. მეორე ჯგუფს წარმოადგენს სწავლის ფართო სოციალური მოტივები, ანუ მოტივები, რომლებიც დაკავშირებულია სხვა ადამიანებთან ბავშვის ურთიერთობის, მათგან შექებისა და აღიარების მიღების მოთხოვნილებასთან; ასევე ბავშვის სურვილთან, დაიკავოს გარკვეული ადგილი თანატოლების ჯგუფში.

ბავშვს სკოლაში სწავლა იმიტომ უნდა, რომ დაიკმაყოფილოს შემეცნებითი ინტერესები და მიღწევის მოთხოვნილება, ასევე სხვა ადამიანების მხრიდან აღიარების მოთხოვნილება, რომელსაც ვეღარ იკმაყოფილებს სახლის თუ საბავშვო ბაღის პირობებში. ასეთი „მოსწავლის შინაგანი პოზიცია“ მიიჩნევა სასკოლო მზაობის უმაღლეს კრიტერიუმად (ბოჟოვიჩი 1972).

ნებელობა სასკოლო მზაობის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია, რადგან მის გარეშე წარმოუდგენელია კიდევ სასკოლო სწავლება. ბავშვის ნებელობის მომწიფების ნიშნებია:

1. საკუთარი ქმედების წესებისთვის ცნობიერად დაქვემდებარება;
2. მოსაუბრის ყურადღებით მოსმენა და ზეპირად მიწოდებული მითითებების მიხედვით მოქმედება;
3. თვალსაჩინოდ მიწოდებული ნიმუშით ხელმძღვანელობა (ელკონინი, 1981).

სკოლაში სწავლისთვის არანაკლებ მნიშვნელოვანია ბავშვის კომუნიკაციისა და სოციალური ურთიერთობის უნარიც. სასკოლო მზაობის აუცილებელ კრიტერიუმად თანატოლებთან და უფროსებთან ბავშვის თანამშრომლობისა და კოოპერაციის უნარიც განიხილება (კრავცოვი, 1987).

ამრიგად:

სასკოლო მზაობა ბავშვის ფსიქიკური განვითარების უცილობელი და საკმარისი დონეა, რაც აუცილებელია სკოლაში ბავშვის წარმატებული ფუნქციონირებისთვის.

იმისათვის, რომ ბავშვი მზად იყოს სკოლაში აკადემიური საქმიანობისთვის, წერა-კითხვისა და მათემატიკის წარმატებით ასათვისებლად და სასკოლო თუ საკლასო მოთხოვნების შესასრულებლად, აუცილებელია მომნიშვნელოვანი ჰქონდეს:

1. შემეცნებითი უნარები: აღქმა, მეხსიერება, აზროვნება;
2. მეტყველების უნარები: აზრის სიტყვებით ჩამოყალიბება და სხვისი მეტყველების გაგება;
3. პიროვნულ-ემოციური სფერო;
4. ნებელობა.

ინკლუზიური განათლება სკოლამდელ საფეხურზე

ინკლუზიური განათლების იდეა

ბავშვთა უფლებათა კონვენციის თანახმად, ყველა ბავშვს აქვს უფლება, მიიღოს განათლება. უფრო მეტიც, ყველა ბავშვს აქვს უფლება, ისწავლოს მიუხედავად მისი ფიზიკური, ინტელექტუალური, სოციალური, ემოციური თუ სხვა მდგომარეობისა. აღნიშნული ასევე მოიცავს "ქუჩის ბავშვებს", შეზღუდული შესაძლებლობებისა და ნიჭიერებით გამორჩეულ ბავშვებს, სხვადასხვა კულტურული, რელიგიური, სოციალურად დაუცველი ფენების წარმომადგენლებს.

ქვეყნის საგანმანათლებლო ვალდებულებას წარმოადგენს, მოძებნოს ყველა ბავშვის წარმატებით სწავლების გზები, რაც განსაკუთრებით ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლების იდეის და ღირებულებების დანერგვის მნიშვნელობას საგანმანათლებლო სისტემაში.

ინკლუზიური განათლების ძირითადი ღირებულებებია:

- ❖ ბავშვების სოციალური ინტეგრაცია;
- ❖ თანადგომისა და ურთიერთდახმარების გარემოს შექმნა;
- ❖ განსხვავებულობის აღიარება და პატივისცემა;
- ❖ ყურადღების გამახვილება არა შეზღუდვასა და სისუსტეებზე, არამედ ძლიერ მხარეებზე;
- ❖ ყველა ბავშვისთვის ეფექტიანი სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო პირობების შექმნა;
- ❖ ბავშვებში თანასწორობის სოციალური ღირებულების დანერგვა.

ინკლუზიის იდეა ეფუძნება რწმენას, რომ ყველა ბავშვს აქვს უფლება, მიიღოს განათლება და მაქსიმალურად გამოავლინოს საკუთარი პოტენციური თავის თანატოლებთან, განურჩევლად იმისა, აკმაყოფილებს თუ არა სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებულ ტრადიციულ სტანდარტებს. მაგრამ გასათვალისწინებელია, რომ ბავშვის უბრალოდ ჯგუფში მოთავსება და თანატოლებთან ერთად გარკვეული დროის გატარება, სოციალური ინტეგრაციის, მისი შესაძლებლობების გათვალისწინებით, აქტიური თანამონაწილეობის გარეშე არ წარმოადგენს ინკლუზიის არსს და მეტად საეჭვოა, ეს შედეგიანი იყოს როგორც განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის, ისე ჯგუფის სხვა წევრებისათვის. ინკლუზიური განათლების მოდელის მიხედვით, განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვი ჯგუფის სრულუფლებიანი წევრია. ჯგუფის აღზრდელი ვალდებულია, მშობელთან და ბაღის პერსონალთან თანამშრომლობის (ადმინისტრაცია, ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი, აღზრდელის თანაშემწე და ა.შ.) საფუძველზე, სწავლა-აღზრდის პროცესში გაითვალისწინოს თითოეული ბავშვის მოთხოვნილებები და საჭიროებები. მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ბავშვის უფლებები განმტკიცებულია კონკრეტული ღონისძიებებით საკანონმდებლო, ადმინისტრაციულ და აღმასრულებელ სფეროებში.

დღესდღეობით საქართველოს საგანმანათლებლო პოლიტიკაში აღიარებულია ინკლუზიური განათლების დანერგვის აუცილებლობა. ამას მრავალი დოკუმენტი ადასტურებს, მათ შორის, საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული „ადრეული ასაკის ბავშვთა განვითარების ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2007-2009 წლებისთვის“. „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვთა განათლების სახელმწიფო სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2009-2011 წლებისთვის.“ (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო USAID –ისა და Save the Children –ის მხარდაჭერით; თბილისი 2008 წელი).

ზემოთ აღნიშნული დოკუმენტები მკაფიო ვალდებულებას და პასუხისმგებლობას აკისრებს სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებებს. მათში ასახული ღონისძიებების მიზანია, უზრუნველყოს ხარისხიანი სკოლამდელი განათლების ხელმისაწვდომობა, სამართლიანობა და ინკლუზიურობა. ამ დოკუმენტებში, ასევე, მკაფიოდაა ჩამოყალიბებული ადრეული ინკლუზიური განათლების დანერგვის მნიშვნელობა და აუცილებლობა ქვეყნის განათლების სისტემაში.

ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და განვითარების აუცილებლობას თავად სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულების საქმიანობის მარეგულირებელი წესდებაც ითვალისწინებს (თბილისი, მთავრობის 2009 წლის დადგენილება, მუხლი 2. პუნქტი 2.2).

ტერმინები და საზოგადოებაში არსებული სტიგმა

ტერმინები, რომელსაც საუბარში ვიყენებთ, გამოხატავს არა მარტო ჩვენს დამოკიდებულებას ადამიანების და მოვლენების მიმართ, არამედ ნათლად ასახავს საზოგადოებაში გავრცელებულ სტერეოტიპებსაც. ე.წ. „იარლიყების“ მინიჭებით, ხშირად ხელოვნურად ვუქმნით ბარიერებს მათ, ვინც ჩვენგან „განსხვავებულია“ და ვერ თავსდება საზოგადოების მიერ აღიარებულ „სტანდარტებში“. სამწუხაროდ, საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ რთულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სრულფასოვან ნევრებად მიღება. ჯერ კიდევ ძლიერია გაუცხოების და „სიბრაღლის“ ფაქტორი. მათზე საუბრისას ხშირად გაისმის სიტყვები „საბრალო“, „სანყალი“, „უბედური“, რაც არა მარტო არაეთიკურია, არამედ – დამამცირებელიც.

ფუნქციონირებას, ხელს უშლის მისთვის სასურველი ქმედების განხორციელებას და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თანამონაწილეობას.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვი/პირი ან განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვი — ტერმინი მიუთითებს არა ბავშვის რომელიმე თვისებაზე, არამედ აღწერით ხასიათს ატარებს. ის აღნიშნავს, რომ ბავშვი სწავლა-აღზრდის პროცესში შესაძლოა, საჭიროებდეს დამატებით მომსახურებას, სწავლების მეთოდის მოდიფიკაციას, ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას და ა.შ.

საქართველოში ჯანმრთელობის დაცვისა და განათლების სფეროში მიღებული ტერმინებია:

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვი/პირი – სიტყვა „შესაძლებლობები“ განზრახ არის შერჩეული. შესაძლებლობების ქვეშ იგულისხმება ადამიანის უნარი ან გარემო ფაქტორი, რომელიც ზღუდავს ადამიანის

<p>სტიგმა – როგორც წესი, ეს არის სიტყვები და ფრაზები, რომლებიც პიროვნებას გარკვეული ნიშნის განზოგადებით უარყოფითად ახასიათებს, უგულვებლყოფს მის სხვა მრავალ მახასიათებელს, ძლიერ მხარეებს და ინვესს ღირსების შელახვას.</p>	
შეზღუდული ბავშვი	ბავშვს უამრავი ძლიერი და სუსტი მხარე აქვს, პიროვნების მოხსენიება, როგორც შეზღუდულის, მხოლოდ შეურაცხყოფას აყენებს მას. აქცენტი კეთდება მის სუსტ მხარეზე და, რაც მთავარია, ხდება ამის განზოგადება მთელ პიროვნებაზე.
„ისეთი“ ბავშვი	ქმნის სეგრეგაციისა და იზოლაციის საფუძველს.
ინკლუზიური ბავშვი	„ინკლუზია“ სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს ჩართვას. ინკლუზიური ახასიათებს ნებისმიერ მოქმედებას, აქტივობას, რომელიც მოიცავს ადამიანთა ერთობლივ მოქმედებაში ჩართვას. ინკლუზიური შეიძლება იყოს განათლება, მიდგომა, საზოგადოება.
უუნარო ბავშვი	ბავშვს უამრავი ძლიერი და სუსტი მხარე აქვს, პიროვნების მოხსენიება უუნაროდ მხოლოდ შეურაცხყოფს მას. აქცენტი კეთდება მის სუსტ მხარეზე და, რაც მთავარია, ხდება ამის განზოგადება მთელ პიროვნებაზე. ჩვენი მოვალეობაა, დავინახოთ ბავშვის შესაძლებლობები.
შეფერხებული	ადამიანის განვითარება შეიძლება გარკვეული მიზეზების გამო შეფერხდეს, რაც განსხვავებულად აისახება სხვადასხვა სფეროსა და უნარზე. ამ სიტყვის გამოყენებისას აქცენტი ისევ და ისევ კეთდება მის სუსტ მხარეზე და, რაც მთავარია, ხდება ამის განზოგადება მთელ პიროვნებაზე.
ავადმყოფი ბავშვი	ნებისმიერი ბავშვი შეიძლება იყოს ან გახდეს ავად, რაც ასახავს ბავშვის გარკვეულ მდგომარეობას. შეურაცხმყოფელია ამ მდგომარეობის, როგორც პიროვნების მახასიათებლის გამოყენება.
დეფექტიანი ან დეფექტური ბავშვი	მექანისტური მიდგომა ადამიანს განიხილავდა, როგორც ცოცხალ მანქანას, რომელიც კარგად მუშაობს, თუ ყველა დეტალი და ნაწილი გამართულია, ხოლო ცუდად – თუ რაიმე “გაფუჭდა” ან წუნი აქვს. დღესდღეისობით მიდგომა შეიცვალა. ადამიანი მიჩნეულია გონიერ, სულიერ არსებად, რომელიც, პირველ რიგში, პიროვნებაა საკუთარი რესურსებით, ღირებულებებით, ნებით. არ არსებობს დეფექტის მქონე ადამიანი, ყველა ადამიანი უნიკალურია. სხვადასხვა ადამიანი უმრავლესობისგან სხვადასხვა ნიშან-თვისებით განსხვავდება.
არანორმალური	სიტყვა არანორმალური თავის მნიშვნელობას კარგავს, რადგან სამყარო მრავალფეროვანია და სწორედ ამაშია მისი ნორმალურობა, ბუნებრიობა.

ადრეული ინკლუზიური განათლების დანერგვის მნიშვნელობა და აუცილებლობა

მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის განათლების სისტემა სულ უფრო და უფრო მეტ ყურადღებას უთმობს ინკლუზიური განათლების პრინციპების დანერგვას საგანმანათლებლო დაწესებულებებში რაც შეიძლება ადრეული ასაკიდან. რადგან ბავშვის განვითარებაში პრობლემების დროული იდენტიფიკაცია და მის საჭიროებებზე მორგებული აღზრდა-განათლება:

- ხელს უწყობს განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვის უნარების განვითარების სტიმულირებას და სკოლისათვის მის მზაობას;
- ეხმარება განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის ოჯახებს;
- ამცირებს სოციალურ დახმარებაზე სახელმწიფოს მიერ განეულ ხარჯებს.

განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვის უნარების განვითარების სტიმულირება

მრავალი ქვეყნის გამოცდილება და ფაქტები ცხადყოფს, რომ რაც უფრო მცირე ასაკიდან იწყება ბავშვის ფსიქო-ფიზიკურ განვითარებაში პრობლემების იდენტიფიკაცია და დროული ჩარევა, მით უკეთესი შედეგები აქვს მომავალში ბავშვს სწავლასა და განვითარებაში (სმიტი, 2004).

ინკლუზიური განათლების გამოცდილების მქონე ქვეყნებში ჩატარებული კვლევების მიხედვით, განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვებზე მორგებული საბავშვო ბაღის გარემო მათთვის განვითარების სხვადასხვა სფეროში წარმატების მიღწევის უნიკალურ შესაძლებლობას იძლევა (ოდომი, 1998). ბავშვის თანატოლებთან, უფროსებთან და მთლიანად გარემოსთან ურთიერთობის გზით საგრძნობლად უმჯობესდება კომუნიკაციის/მეტყველების უნარ-ჩვევები, იზრდება თვითშეფასება, დამოუკიდებლად ფუნქციონირების ხარისხი - თვითმომსახურების უნარები, სოციალური ურთიერთობები, მოტორული თუ კოგნიტური (გონებრივი) შესაძლებლობები, რეგულირდება ქცევა და გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ბაღის ორგანიზებულ ჯგუფურ აქტივობებსა და თავისუფალ თამაშებში წარმატების განცდა, საგრძნობლად ზრდის განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვის მოტივაციას და ჯგუფში მისი ჩართულობის ხარისხს.

ინკლუზიურ განათლებაზე საუბრისას სპეციალისტები (ფლეჩერი და ფურმანი) განსაკუთრებით ხაზს უსვამენ მის სოციალურ ასპექტს და აღნიშნავენ, რომ ინკლუზიურ გარემოში შესაძლებელია თანატოლებთან განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვმა სხვადასხვა დამოკიდებულების ჩამოყალიბება შეძლოს. მაგალითად: თამაშის გზით კონტაქტი, მეგობრული ურთიერთობა, დახმარებისა და მხარდაჭერის მიღება, მათზე დაკვირვებით და მიბაძვით სწავლა, კომუნიკაციის უნარისა და მეტყველების განვითარების სტიმულირება და სხვა. ასევე მნიშვნელოვანია ისიც, რომ განვითარების მასტიმულირებელი და ნათლად სტრუქტურირებული სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო გადამწყვეტ როლს ასრულებს მსუბუქი ხარისხის შეფერხების მქონე განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვების განვითარების ნორმალურ-ზაციაში (სმიტი, 2004). ბავშვის საჭიროებებზე მორგებული ადრეული აღზრდა-განათლება ხელს უწყობს ასეთი ბავშვების განვითარების სტიმულირებასა და პრობლემების დაძლევის სკოლაში შესვლამდე. ამგ-

ვარად, ადრეული ინკლუზია უზრუნველყოფს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მეტ-ნაკლებად მზაობას სკოლისათვის.

განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვთა ოჯახები

ბაღის ადმინისტრაციისა და მთლიანად მომსახურე პერსონალის პოზიტიური დამოკიდებულება ინკლუზიური განათლების მიმართ ეხმარება განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მშობლებს, იოლად გადაჭრან ბავშვის სწავლა-აღზრდის საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემები. გარდა ამისა, ოჯახის წევრები ხედავენ, რომ ბავშვი ისეთსავე გარემოში იზრდება და სწავლობს, როგორშიც მას შემდგომშიც მოუხდება ცხოვრება. განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის ადრეული ჩართვა სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებაში ხელს შეუწყობს მასში გარემოსთან ადაპტაციის უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას. აქედან გამომდინარე, ადრეული ინკლუზია ეხმარება ასეთი ბავშვის ოჯახს იმ სტრესის დაძლევაში, რაც შეიძლება საზოგადოების მიერ განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის უარყოფის და იზოლაციის შიშით იყოს განპირობებული.

ადრეული ინკლუზია ზოგადად სახელმწიფოს მიერ სოციალურ დახმარებაზე განეულ ხარჯებს. განვითარებულ ქვეყნებში ეკონომიკური გამოთვლებით დადგენილია, რომ რაც უფრო ადრეულ ასაკში მოხდება განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის ინკლუზიურ განათლებაში ჩართვა, მით ნაკლებია სარეაბილიტაციო დანახარჯები სკოლის ასაკში. აქედან გამომდინარე, მით უფრო მეტ თანხებს ზოგადად სახელმწიფო შემდგომში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების რეაბილიტაციასა და დახმარებაზე (1994, გალაჰერი, 1989).

ბავშვის განსაკუთრებული საჭიროებების იდენტიფიკაცია

იმისათვის, რომ საბავშვო ბაღში სწორად განისაზღვროს, თუ რა ტიპის სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო იქნება კონკრეტული ბავშვისთვის ყველაზე ადეკვატური და მისაღები, აუცილებელია მოხდეს თითოეული აღსაზრდელის საჭიროებების იდენტიფიკაცია, რაც გულისხმობს ბავშვის ფსიქო-ფიზიკური განვითარების შეფერხებისა და სწავლის სირთულეების აღმოჩენას და დადგენას.

მასწავლებელი ადვილად ხვდება ბავშვის განსაკუთრებულ საჭიროებებს, თუ მას გამოხატული (თვალ-საჩინო) ფიზიკური ან გონებრივი პრობლემები აქვს. მაგალითად, ბავშვს, რომელსაც სირთულეები აქვს განვითარების ერთ ან რამდენიმე სფეროში და უჭირს ახალი მასალის ათვისება, ვერბალური მითითებების აღქმა/გაგება, ან მოტორული აქტივობების (სათამაშო/სასწავლო, თვითმოვლის) დამოუკიდებლად შესრულება, მეტყველება, აღენიშნება ქცევის დარღვევა, ეს მასწავლებლისთვის ადვილად შესამჩნევია.

ამ შემთხვევაში აღმზრდელი განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის მშობელთან, ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორთან და ბაღის დამხმარე სპეციალისტებთან (ლოგოპედი, ფსიქოლოგი, ექთანი და ა.შ.) თანამშრომლობით თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში დეტალურად განსაზღვრავენ აღსაზრდელის საჭიროებებს, რის საფუძველზეც თანხმდებიან მისთვის ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შედგენაზე (იხ. გვ 82), რაც გულისხმობს ბავშვის უნარებზე მორგებულ სასწავლო პროგრამას და სწავლების განსხვავებულ სტრატეგიებს.

ხშირად ამ პროცესს აიოლებს ის, რომ საშუალო და მძიმე ხარისხის განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები, რომელთა პრობლემებიც უფრო თვალსაჩინოა, ბაღში მიღებამდე შეფასებულნი არიან (ფორმალური ტესტის საფუძველზე). სპეციალისტის, ან სპეციალისტთა გუნდის მიერ წინასწარაა განსაზღვრული მათი ძლიერი მხარეები, ანუ შესაძლებლობები და სუსტი მხარეები, ანუ საჭიროებები. ამ შემთხვევაში ბაღის მომსახურე პერსონალისთვის უფრო ადვილია უზრუნველყოს განსაკუთრებული

საჭიროების მქონე აღსაზრდელი მომსახურების ისეთი ფორმებით, რომელიც მაქსიმალურად მისი ინტერესებიდან და საჭიროებებიდან გამომდინარეობს.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, აღმზრდელებს, რომელთაც არ აქვთ ცოდნა ბავშვის ნორმალური განვითარების კანონზომიერებების შესახებ, განსაკუთრებით უჭირთ მსუბუქი ხარისხის განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის საჭიროებების იდენტიფიკაცია. სწავლა-აღზრდის პროცესში მცირედი პრობლემები (მაგალითად, როცა 4-5 წლის ბავშვს უჭირს ცალ ფეხზე ხტუნვა, მაკრატლით ჭრა, ან ფერების ცნობა, 3-4 წლიანებს თავსატეხის აწყობა, მცირე ამბის გასაგებად გადმოცემა და ა.შ.) ხშირად მათთვის ჩვეულებრივ მოვლენად ითვლება და, ერთი შეხედვით, განსაკუთრებული ყურადღების საფუძველს არ ქმნის. მასწავლებლის მხრიდან აღსაზრდელების განვითარების სხვადასხვა სფეროში სირთულეების გაუთვალისწინებლობა და სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესებში საჭირო სპეციალისტის (ფსიქოლოგის, ნეიროფსიქოლოგის, სპეციალური განათლების პედაგოგის, ოკუპაციური თერაპევტის, ექიმის და სხვ.) დროული ჩაურევლობა ზრდის ბავშვის სკოლაში სწავლისას პრობლემების რისკს. ბავშვი ვერ დააკმაყოფილებს სკოლისათვის მზაობის მოთხოვნებს და აკადემიური მიღწევის დონით ჩამორჩება თავის თანატოლებს.

სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის ძირითადი წარმართველი ფგუფის აღმზრდელია და, შესაბამისად, მას უნევს დღის განმავლობაში თითოეულ ბავშვზე ხანგრძლივად ზრუნვა, მან უნდა შეძლოს სწავლა-აღზრდის პროცესში ბავშვის სირთულეების განსაზღვრა და დახმარებისთვის საჭირო გზების მოძიება, როგორც დამოუკიდებლად, ისე სხვა სპეციალისტების დახმარებით. ბავშვის განვითარება გარკვეულ ასაკში შესაბამისი ასაკობრივი საფეხურებისთვის დამახასიათებელი უნარებისა და ჩვევების განვითარებით ფასდება. ამიტომ აღსაზრდელის განსაკუთრებული საჭიროებების განსაზღვრა არც ისე ადვილია და დამოკიდებულია აღმზრდელის ბავშვზე დაკვირვების უნარ-ჩვევებზე (სასწავლო/სათამაშო, რუტინული აქტივობებისას), ბავშვის განვითარების ზოგადი კანონზომიერებებისა და განვითარების ინდიკატორების (ჩვევების, უნარების) ცოდნაზე. ვინაიდან ბავშვები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან ინტერესებით, სწავლის სტილით, ტემპით, მიდრეკილებებით და ა.შ., აღმზრდელმა შეფასებისას, ბავშვის ასაკთან ერთად, მისი ინდივიდუალური თავისებურებაც უნდა გაითვალისწინოს. ცნობილია, რომ ამა თუ იმ ჩვევისა თუ უნარის ათვისება ერთი და იმავე ასაკის ბავშვის მიერ ერთსა და იმავე დროს არ ხდება. ზოგიერთი ბავშვი ორი წლის ასაკში უკვე წინადადებებით ლაპარაკობს, ზოგი კი მხოლოდ ცალკეულ სიტყვებს ამბობს, რაც, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ განვითარების ნორმას არ შეესაბამება. მაგრამ მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ თითოეული ინდიკატორისთვის არსებობს დროითი საზღვრები, რომლის განმავლობაშიც მოსალოდნელია მოცემული უნარის განვითარება (გაგოშიძე, 2006). მაგალითად: ბავშვი, რომელიც 2 წლის ასაკშიც ვერ იყენებს ცალკეულ სიტყვებს კომუნიკაციისთვის, უკვე ბადებს სერიოზულ ეჭვს, რომ პრობლემები აქვს განვითარებაში და საჭიროებს სპეციალურ მიდგომას.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები ერთ ან რამდენიმე ინდიკატორს განსხვავებულ დროში აღწევენ, ანუ უფრო მოგვიანებით, ვიდრე მათი ტიპური თანატოლები. სწორედ საბავშვო ბაღის აღმზრდელს შეუძლია დიდი დახმარების განევა ბავშვის განვითარებაში პრობლემის გამოვლენაში, რადგანაც ბავშვი თავისი დროის უმეტეს ნაწილს საბავშვო ბაღში ატარებს. დაკვირვებულ მასწავლებელს დეტალურად შეუძლია ბავშვის ქცევების აღწერა და მისი სუსტი თუ ძლიერი მხარეების აღმოჩენა.

მასწავლებელმა ეჭვი უნდა შეიტანოს, რომ ბავშვს გარკვეული სიძნელეები აქვს განვითარებაში, თუკი მაგალითად:

მსხვილი მოტორული აქტივობების შესრულებისას 2-3 წლის ასაკში:

- ვერ ინარჩუნებს წონასწორობას დახრის, დამოუკიდებლად ფდომის და სირბილის დროს;
- ადვილად ეცემა, ვარდება სკამიდან;

- მისკენ გაგორებულ ბურთს ვერ ურტყამს ფეხს;
- ვერ ხტება ორი ფეხით ადგილზე.

4 წლის ასაკში:

- ბურთს ვერ იჭერს და ვერ ისვრის;
- უჭირს კიბეებზე ფეხის მონაცვლეობით ასვლა-ჩასვლა;
- ვერ ხტუნავს ცალ ფეხზე.

5 წლის ასაკში:

- ვერ დახტის ასკინკილა;
- უჭირს ბურთით თამაში.

ნატიფი მოტორული აქტივობების შესრულებისას 3 წლის ასაკში:

- უჭირს წიგნის თითო ფურცლის გადაშლა;
- ვერ აცვამს მსხვილ მძივებს ზონარზე;
- უჭირს ფურცლის ოთხად დაკეცვა;
- ვერ აწყობს კოშკს 10 კუბიკისგან.

3 - 4 წლის ასაკში:

- ვერ აწყობს 3-4 ნაწილისაგან შემდგარ ფაზლს (თავსატეხს);
- ფანქარს არასწორად იჭერს, უჭირს ჰორიზონტალური და ვერტიკალური ხაზის გავლება;
- უჭირს პლასტილინისგან მარტივი ფიგურის გამოძერწვა - "ბურთის", "ძეხვის".

4 - 5 წლის ასაკში:

- უჭირს მაკრატლით ქრა;
- მოზაიკის ლილების რიგში სწრაფად ჩარჭობა ცალი ხელით.

ექსპრესიული (აზრის სიტყვებში ჩამოყალიბება) მეტყველება 2 - 3 წლის ასაკში:

- საკუთარი განცდებისა და სურვილების გამოხატვის მიზნით ვერ იყენებს სიტყვებს;
- ამახინჯებს სიტყვებს ისე, რომ რთულია მისი ლაპარაკის გაგება;
- უჭირს 2-3 სიტყვიანი წინადადების გამოყენება; ვერ აწყვილებს სახელსა და ზმნას.

რეცეპტული (მოსმენილი/აღქმული) მეტყველება

2 წლის ასაკში:

- ვერ იგებს მასწავლებლის ინსტრუქციას - ერთსაფეხურიან მითითებებს. (მაგ. "მომეცი სათამაშო");
- უჭირს მარტივი შეკითხვის აღქმა/გაგება;
- უჭირს სხეულის ნაწილების ჩვენება.

3 წლის ასაკში:

- არ აინტერესებს მოკლე ზღაპრების, მოთხრობების მოსმენა;
- არ მოსწონს სურათების დათვალიერება და მითითებით შესაბამისი გამოსახულების ჩვენება.

კომუნიკაციისას მეტყველების პრაგმატული მხარე

2 წლის ასაკში:

- ყურადღებას არ აქცევს სხვის ლაპარაკს;
- ხშირად ფრაზას და სიტყვას არამიზანმიმართულად, სიტუაციისთვის შეუსაბამოდ იყენებს.

3 - 4 წლის ასაკში:

- უჭირს შეტყობინების გადაცემა;
- არ სვამს შეკითხვებს: რატომ? როგორ?
- უჭირს დიალოგის დანყება და წარმოება.

სოციალურ-ემოციურ სფეროში

3 - 4 წლის ასაკში:

- უჭირს ემოციების გარჩევა და გამოხატვა;
- უჭირს მიბაძვით თამაშებში მონაწილეობის მიღება;
- უჭირს აღმზრდელის მიერ ორგანიზებულ ჯგუფურ თამაშში წესების დაცვა;

4 - 5 წლის ასაკში:

- საჭიროების შემთხვევაში უჭირს დახმარების თხოვნა;
- უჭირს თანატოლებთან ერთობლივი თამაში და ა.შ.

რა თქმა უნდა, ინდიკატორების ეს მოკლე ჩამონათვალი არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ აღმზრდელმა ბავშვის განსაკუთრებული საჭიროებების იდენტიფიკაცია შესძლოს. ზემოთ აღნიშნული ქცევების ეს ჩამონათვალი მხოლოდ მაგალითია იმისა, თუ რას უნდა მიაქციოს ყურადღება აღმზრდელმა ბავშვის სწავლა-აღზრდის პროცესში.

მასწავლებელმა ბავშვის სირთულეების აღმოჩენის შემდეგ, აღსაზრდელზე სიღრმისეული და სისტემატიური დაკვირვების საფუძველზე, უნდა დაადგინოს, განვითარების რომელ სფეროში აღენიშნება ბავშვს სიძნელეები. საჭიროების ობიექტურად და ზუსტად განსაზღვრის მიზნით, ამ პროცესში იგი აქტიურად უნდა თანამშრომლობდეს ბავშვის მშობელთან, ბალის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორთან და დამხმარე სპეციალისტებთან, რომლებიც კომპეტენციის ფარგლებში ეხმარებიან აღმზრდელს აღსაზრდელის ძლიერი და სუსტი მხარეების, საჭიროებების დადგენაში.

ვინაიდან ბავშვის განვითარების პირველ წლებში უმთავრესი როლი მშობლებს ენიჭებათ, მათ თანამონაწილეობას ინკლუზიური სწავლების განხორციელების ყველა ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. ბავშვის შეფასების პროცესში მათ შეუძლიათ დეტალური ინფორმაცია მიაწოდონ სპეციალისტებს საკუთარი შვილის ინტერესების, შესაძლებლობების, ქცევითი მახასიათებლებისა და განვითარების თავისებურებების შესახებ. აღნიშნული ინფორმაცია დაეხმარება აღმზრდელს, დროულად დაადგინონ ბავშვის განვითარებაში არსებული პრობლემები და გასცენ რეკომენდაციები მისთვის დამატებითი მომსახურების განევის საჭიროების შესახებ.

ბავშვის საჭიროებებზე მშობელთან საუბრისას აღმზრდელმა უნდა გაარკვიოს, ამჟღავნებს თუ არა ბავშვი აღნიშნულ სირთულეებს სახლის გარემოში და როგორია უფროსების დამოკიდებულება და მათი ურთიერთობის სტილი აღნიშნულ პრობლემასთან მიმართებაში.

ზოგჯერ მშობელი სკოლამდელი ასაკის ბავშვის განვითარებაში მსუბუქ შეფერხებას პრობლემად არ მიიჩნევს და მას სხვადასხვა გარემოებით ხსნის. ყველაზე გავრცელებულია დაგვიანებულ მეტყველებასთან დაკავშირებული მითები, მაგალითად, ზოგი გენეტიკური ფაქტორით ხსნის და ამტკიცებს, რომ თვითონაც გვიან დაიწყო ლაპარაკი, მაგრამ მისთვის ამას ხელი არ შეუშლია, ან რადგანაც ბავშვს ყველაფერი ესმის და არ ლაპარაკობს, ის უბრალოდ ზარმაცია და ამიტომ აგვიანებს მეტყველებას და ა.შ. მართლაც, ზოგიერთმა ბავშვმა შეიძლება დამოუკიდებლად და დაძლიოს განვითარებაში არსებული პრობლემები, მაგრამ რთულია იმის წინასწარი განსაზღვრა, რომ ყველა ბავშვი შესძლებს შეზღუდული უნარების კომპენსირებას და ეს მის შემდგომ განვითარებაზე უარყოფით გავლენას არ მოახდენს (ვოლოზინი, 1999).

ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ მშობელთან თანამშრომლობის საწყის ეტაპზე ბავშვის შეფასების შედეგებზე მსჯელობისას აღმზრდელმა თავდაპირველად ყურადღება გაამახვილოს აღსაზრდელის ძლიერ მხარეებზე, ანუ იმ უნარებზე, რომლებშიც ბავშვს გარკვეული წარმატება აღენიშნება. ამის შემდეგ გამართოს დიალოგი იმ სირთულეებზე, რომლებსაც ბავშვი სწავლა-აღზრდის პროცესში აწყდება. ამგვარი პოზიტიური მიდგომა ზრდის მშობლის სურვილს, ითანამშრომლოს ბაღის პერსონალთან, რაც დაეხმარება მათ, ერთად გადაჭრან ბავშვის განვითარებაში არსებული პრობლემები.

სპეციალისტებმა მშობელთან ერთად უნდა დაგეგმონ და განახორციელონ ყველა ის საჭირო აქტივობა, განსაკუთრებული მიდგომა და სტრატეგიები, რაც დაეხმარება აღსაზრდელს განვითარებაში არსებული პრობლემის დაძლევაში, როგორც ბაღის, ისე სახლის გარემოში.

მშობელთან ერთად ბავშვის საჭიროებების იდენტიფიკაციის შემდეგ აღმზრდელმა და ინკლუზიური განათლების კოორდინატორმა შეიძლება აღსაზრდელისთვის საჭიროდ მიიჩნიონ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება, ან გარკვეული ცვლილებების გატარება სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესებში, მაგ.: კონკრეტული ბავშვისთვის დახმარების ფორმების (ფიზიკური, დამატებითი ვერბალური ინსტრუქციები, ვიზუალური მანიშნებლები) და მათი ინტენსივობის განსაზღვრა, მშობლის აქტიური ჩართვა პროცესში, ცვლილებები ჯგუფის ორგანიზებაში, დღის რეჟიმში და ა.შ.

იმ შემთხვევაში, თუ ბაღს არ ჰყავს კვალიფიციური პერსონალი (ფსიქოლოგი, სპეციალური განათლების პედაგოგი, ლოგოპედი და სხვა), რომელიც დაეხმარება აღმზრდელს ბავშვის საჭიროებების დადგენაში, აუცილებელია ბაღის დირექციამ კონსულტაციისთვის მოიწვიოს საჭირო სპეციალისტი, ან ურჩიოს მშობელს, ისარგებლოს ამა თუ იმ სადიაგნოსტიკო ცენტრის მომსახურებით, სადაც ფსიქოლოგი, სამედიცინო პერსონალი, ან მათი გაერთიანებული ჯგუფები ფორმალური შეფასების (ტესტირების/გამოკვლევის) საფუძველზე დეტალურად დაადგენენ ბავშვის ძლიერ მხარეებს, ფსიქო-ფიზიკური განვითარების თავისებურებებს და მოახდენენ განვითარებაში გამოვლენილი შეფერხების ხარისხისა და მისი განმაპირობებელი ფაქტორების განსაზღვრას.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში სკოლამდელ დაწესებულებაში ინკლუზიური განათლების წარმატებით დანერგვას ხელი შეუწყო არასამთავრობო ორგანიზაციული სტრუქტურების აქტიურმა თანამშრომლობამ ბაღის პერსონალთან, რომელთაც ჯერ კიდევ არ ჰქონდათ სათანადო ცოდნა და გამოცდილება განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვის იდენტიფიკაციისა და სწავლა-აღზრდის საქმეში. აქედან გამომდინარე, საწყის ეტაპზე ინკლუზიური განათლების წარმატებით დანერგვისა და განხორციელებისთვის სასურველია, სააღმზრდელი დაწესებულების ადმინისტრაციას მჭიდრო კავშირი ჰქონდეს თემში არსებულ რესურსებთან და აქტიურად იყენებდეს მათ სერვისებს, რაც ხელს შეუწყობს აღმზრდელთა კვალიფიკაციის ამაღლებას და მათ მიერ საბავშვო ბაღის გარემოში განეული მომსახურების ეფექტურობის გაზრდას.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვის სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში ჩართვის პრინციპები

1994 წლის 7-10 ივნისს სალამანკაში (ესპანეთი) 92 ქვეყნის მთავრობისა და 25 საერთაშორისო ორგანიზაციის 300-მა წარმომადგენელმა მიიღო განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვების სწავლების პრინციპების, პოლიტიკისა და პრაქტიკის შესახებ განცხადება და ე.წ. სამოქმედო გეგმა.

სალამანკას განცხადებაში ნათქვამია:

- ყველა ბავშვს აქვს განათლების მიღების უფლება;
- ყველა ბავშვს აქვს უნიკალური თვისებები, ინტერესები, უნარები და სწავლის საჭიროებები;
- საგანმანათლებლო სისტემამ მხედველობაში უნდა მიიღოს ეს მრავალფეროვანი თვისებები და საჭიროებები.

სალამანკას კონფერენციაზე შემუშავებული პრინციპების საფუძველზე: „ინკლუზიურმა სასწავლო ცენტრებმა უნდა შეძლონ მოსწავლეთა განსხვავებული საჭიროებების იდენტიფიკაცია, გამოიყენონ სწავლების განსხვავებული სტილი და ტემპი, უზრუნველყონ ყველასათვის ხარისხიანი განათლება ადეკვატური სასწავლო პროგრამების, ორგანიზაციული ღონისძიებების, სასწავლო სტრატეგიებისა და რესურსების გამოყენებით“ (სალამანკას დეკლარაცია, Unesco, 1994).

სკოლამდელ დანესებულებაში, დღეს არსებული სიტუაციის გათვალისწინებით, ინკლუზიური განათლების მოდელის დანერგვა გარკვეული ცვლილებების გატარებას მოითხოვს. ეს ცვლილებები ეხება შენობის ინფრასტრუქტურას, მენეჯმენტს, მომსახურე პერსონალის კომპეტენციებს, პროგრამებს, ჯგუფების ორგანიზებას და ა.შ, რამაც საბოლოოდ უნდა უზრუნველყოს გარემოს/სივრცისა და სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის ისეთი თვისებრივი ცვლილებები იმგვარად, რომ თითოეული მოსწავლე თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში მთლიანად ჩაერთოს საბავშვო ბაღის აქტივობებში.

იმისათვის, რომ აღმზრდელმა, ბაღის პერსონალის დახმარებით ყველა აღსაზრდელისთვის ეფექტური სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო შექმნას, აუცილებელია ფლობდეს ინფორმაციას, რომელიც მას ჯგუფის ფიზიკურ მოწყობაში დაეხმარება. ფიზიკური გარემოს სწორად ორგანიზება ხელს შეუწყობს აღსაზრდელთა სასწავლო-სააღმზრდელო აქტივობებში ჩართვას.

ფიზიკური გარემოს მოდიფიკაცია

ფიზიკური შეზღუდულობისა და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვა პრობლემების მქონე ბავშვები ხშირად არ საჭიროებენ დიფერენცირებულ სასწავლო პროგრამას, ვინაიდან ფსიქიკური განვითარებით არ ჩამორჩებიან თავიანთ თანატოლებს. თუმცა, ჯგუფში ფუნქციონირებისთვის საჭიროებენ გარემო ცვლილებებს მათი ოპტიმალური დამოუკიდებლობის ხელშესაწყობად.

ფიზიკური შეზღუდულობის მქონე ბავშვებისთვის ძირითადი აქცენტი კეთდება შესასვლელებზე,

კიბეებზე (მოაჯირებზე) და ადაპტურ საპირფარეშოებზე. ბავშვი, რომელიც ეტლით, ან სასიარულო ჩარჩოთი გადაადგილდება, საჭიროებს ფართო გასასვლელებს, პოზის შეცვლის შესაძლებლობებს (ეტლში, ხალიჩაზე, მაგიდასთან ჯდომისას) ისე, რომ ისუნთქოს და იმოძრაოს თავისუფლად. ბაღის გარემოში მოტორული უნარების განვითარებასთან ერთად, მათ შესაძლებლობა უნდა მიეცეთ, აქტიურად შეისწავლონ მათ ირგვლივ არსებული ნივთები – მიცოცდეს, ხელი მოკიდოს, პირში ჩაიდოს, მოსინჯოს და ა.შ (სმიტი, 1998). ბაღის სივრცეში კედლებზე სხვადასხვა შინაარსის სიმბოლური ნიშნების განთავსება მნიშვნელოვანი დამხმარე საშუალებაა ორიენტაციისთვის როგორც განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის, ისე ყველა აღსაზრდელისთვის. ამისთვის მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს მარტივი, ბავშვების ასაკის შესაფერისი ნახატ-სიმბოლოები. დასურათებული, თვალსაჩინო ცხრილი, რომელიც თანმიმდევრულად ასახავს ყოველ მომდევნო აქტივობას ბაღის გარემოში, განსაკუთრებით აიოლებს აღსაზრდელების საბავშვო ბაღთან ადაპტაციის პროცესს და ზრდის ჯგუფში ორგანიზებულობის და დისციპლინის დაცვის შესაძლებლობებს (კრაიერი, ჰარმსი და რაილი, 2000).

ასევე მასალების ყუთები, სასურველია, აღინიშნოს შესაფერისი ნახატ-სიმბოლოთი, რომ ბავშვი ადვილად მიხვდეს, რა არის მასში და სწრაფად მიაგნოს სასურველ ნივთს. გარდა ამისა, გარკვეული მინიშნება-სიმბოლოები (ნახატი შესაბამისი წარწერით) უნდა გაკეთდეს კარადაებზე, სადაც სათამაშო/სასწავლო, ან სამუშაო მასალებია შენახული. ეს გაცილებით აადვილებს ბავშვის გარემოში ორიენტაციას, ზოგავს დროს და, რაც მთავარია, ანიჭებს ბავშვებს მეტ დამოუკიდებლობას, ხოლო მასწავლებელს – თავისუფალ დროს.

აუცილებელია, რომ ბაღის ოთახის გარემო სთავაზობდეს ბავშვს ნივთებს და მასალებს, რომლებიც გაამდიდრებენ და სტიმულაციას გაუკეთებენ ბავშვის ფსიქო-ფიზიკურ განვითარებას. ამისათვის სასურველია, გამოვიყენოთ ბუნებრივი მასალა: ხე, ქვა, ბარდა, გირჩები და ა.შ., რომლებიც იქნება შეგროვილი ოთახში სათამაშოდ. ასეთი მასალები ბევრად უფრო მდიდარ და რაც მთავარია, ბუნებრივ შეგრძნებებს მატებენ ბავშვს, ვიდრე მხოლოდ პლასტმასის ან რბილი სათამაშოებით თამაში (ქავთარაძე, 2001).

განსხვავებულობის მიმართ მიმდებლობისა და მულტი-კულტურული ჯგუფებისადმი დადებითი დამოკიდებულების ჩამოსაყალიბებლად ჯგუფში, სასურველია, არსებობდეს სპეციალური მასალა — სხვადასხვა ეთნიკურ/რასობრივი წარმომავლობის, გარეგნობის მქონე თოჯინები, დასურათებული ნიგნები, პოსტერები, თოჯინები ეტლით, ყავარჯნით, ყურსასმენი აპარატით, სათვალთ. განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის ჯგუფში დამოუკიდებლად ფუნქციონირების ხელშესაწყობად მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს იოლი და იმავდროულად იაფი დამხმარე საშუალებები, რომელიც გააადვილებს ბავშვის თანამონაწილეობას სათამაშო/სასწავლო აქტივობებში. მაგალითად: გასქელებული ფან-

ქრის ტარი, ზამბარიანი მაკრატელი, ანტისლიპი ფურცლის მაგიდაზე მოძრაობის შესაფერხებლად. ასევე კვებისას პლასტიკური ღეროები (სანრუჰავეები), ჭიქის დამჭერი, რაც შესაძლოა უზრუნველყოფდეს ბავშვის დეფიციტური უნარის კომპენსაციას ან მის გაუმჯობესებას. აღსანიშნავია, რომ მათი გამოყენებისას სასწავლო მასალის შინაარსი და სირთულე იგივეა, იცვლება მხოლოდ მისი მიწოდების ფორმა და სტრატეგია (კინგ სერსი, 2001). ბავშვისთვის დამხმარე საშუალებების შერჩევა მშობლის და შესაბამისი პროფესიონალის მონაწილეობით უნდა ხდებოდეს. მაგალითად, ჯდომის სწორი პოზის შესარჩევად შესაძლოა განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელს დასჭირდეს ადაპტური სკამი, მაგიდა, გადასაადგილებლად ეტლი, ან სასიარულო ჩარჩო (ჭოჭინა), რომელსაც ფიზიოთერაპევტი, ან ოკუპაციური თერაპევტი ურჩევს კონკრეტულ ბავშვს.

დღის განრიგში ცვლილებების შეტანა

დღის განმავლობაში ჩასატარებელ სასწავლო-სააღმზრდელო და რუტინულ აქტივობათა თანმიმდევრობას ჯგუფის ცხრილი განსაზღვრავს, რომლის შეცვლაც მასწავლებელს შეუძლია ბავშვების ინტერესებისა და მოთხოვნილებების შესაბამისად. თუ ჯგუფში განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვია, შესაძლოა დღის განრიგში საჭირო გახდეს შემდეგი ცვლილებების გათვალისწინება:

- ზოგიერთი ჯგუფური აქტივობის ხანგრძლივობის შემცირება;
- დასვენების (რელაქსაციის) დროის ხანგრძლივობის ან მისი სიხშირის გაზრდა მათთვის, ვინც მალე იღლება;
- ბავშვის ინდივიდუალური კვების რეჟიმით უზრუნველყოფა;
- აღსაზრდელისთვის დასწრების ინდივიდუალური გრაფიკის შემუშავება; (ბავშვის საჭიროებებიდან გამომდინარე მან შეიძლება მთელი დღის ნაცვლად ბაღში იაროს 2-3 საათით დღის განსაზღვრულ მონაკვეთში, ან ნახევარი დღე) (კრაიერი, ჰარმსი და რაილი, 2004).

ბაღის დირექტორის როლი ინკლუზიურ განათლებაში

ინკლუზიური განათლების შესახებ დირექტორის სწორ ინფორმირებულობასა და ხედვაზეა დამოკიდებული ბაღში ინკლუზიური განათლების პრინციპების დანერგვა და მისი წარმატებით განხორციელება.

ბაღის ადმინისტრაციამ უნდა გაითვალისწინოს, რომ ინკლუზია რთული და ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც მუდმივად საჭიროებს ცვლილებების გატარებასა და სიახლეების დანერგვას.

განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის ბაღში ჩართვისა და მისი სრულფასოვანი მომსახურებისთვის აუცილებელია, ადმინისტრაციამ გაითვალისწინოს შემდეგი ძირითადი საკითხები:

- ჯგუფის აღმზრდელების კვალიფიკაციის ამაღლება; მათი ტრენინგებით, სემინარებით, თეორიული და პრაქტიკული ინფორმაციით უზრუნველყოფა განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელების ეფექტურად მომსახურებისთვის;
- ჯგუფის აღმზრდელის დასახმარებლად და მხარდასაჭერად ბაღში ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის გამოყოფა, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც ჯგუფის მასწავლებელი, ისე მეთოდისტი, ფსიქოლოგი, ან ბაღში მომუშავე ნებისმიერი სხვა სპეციალისტი;
- ინკლუზიური განათლების მიმართ პოზიტიური განწყობის შექმნა საბავშვო ბაღში.

სკოლამდელ დაწესებულებაში ინკლუზიური განათლების წარმატებით დანერგვისთვის აუცილებელია, ბაღის დირექტორმა ხელი შეუწყოს ბაღის პერსონალის მიერ დადებითი განწყობის შექმნას ინკლუზიური განათლების მსოფლმხედველობისადმი. ის ასევე ვალდებულია, ყველა აღსაზრდელის მშობელს მიაწოდოს ინფორმაცია ბაღში დაგეგმილი და მიმდინარე პროცესების შესახებ. ამისთვის მას შეუძლია გამოიყენოს სხვადასხვა საშუალება, მათ შორის, საინფორმაციო პლაკატები, საინფორმაციო ბუკლეტები, შეხვედრები მშობლებთან.

ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი და მისი როლი

განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელებს ხშირად სხვადასხვა სპეციალისტის მომსახურება ესაჭიროებათ, შესაბამისად, ინკლუზიური განათლების მოდელი გუნდური მუშაობის პრინციპზეა აგებული. არა მარტო ჯგუფის აღმზრდელმა, არამედ ბაღში მომუშავე პროფესიონალებმაც, უნდა გაიზიარონ განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელებზე ზრუნვა და შეიტანონ წვლილი მათი მომსახურების საქმეში თავიანთი პროფესიული მიმართულებით. ბაღის სპეციალისტთა გუნდმა ერთად უნდა უზრუნველყოს კონკრეტული ბავშვის ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების დასახვა და შესრულება.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვების მომსახურებისთვის საჭირო რესურსებისა და გუნდის ორგანიზებული მუშაობის კოორდინაციისთვის მიზანშეწონილია, ბაღში გამოიყოს ერთი სპეციალისტი, რომელსაც ესმის ინკლუზიური განათლების პრინციპები და დირექციასთან მჭიდრო თანამშრომლობის საფუძველზე სისტემატიურად უზრუნველყოფს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელებისთვის ადეკვატური სასწავლო-სააღმზრდელო გარემოს შექმნას.

მასწავლებლის მიერ ბავშვის განვითარებაში სირთულეების პირველადი დაფიქსირების შემდეგ ის, პირველ რიგში, სწავლების სტრატეგიებსა და მიდგომას ცვლის. თუ ატყობს, რომ მისი ძალისხმევა არ არის საკმარისი იმისთვის, რომ ბავშვი ამა თუ იმ ჩვევას დაეუფლოს, დახმარებისთვის მიმართავს ინკლუზიური განათლების კოორდინატორს, რომელიც ვალდებულია, კონკრეტულ ბავშვზე მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე აღმზრდელთან ერთად გადაჭრას განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მომსახურებასთან დაკავშირებული საკითხები.

აღსაზრდელის განსაკუთრებული საჭიროებების განსაზღვრისა და მისთვის ადეკვატური სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის დაგეგმვის მიზნით კოორდინატორი ბაღში ქმნის სპეციალისტთა გუნდს, რომელშიც შედიან: ჯგუფის აღმზრდელი, აღმზრდელის თანაშემწე, მშობელი, ექთანი და, თუ ჰყავს ბაღს, დამხმარე სპეციალისტი (მეთოდისტი, ფსიქოლოგი, ლოგოპედი და ა.შ.).

კოორდინატორის მიერ ორგანიზებულ შეხვედრაზე სპეციალისტთა გუნდი თანხმდება იმ საერთო სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებზე, რომელიც კონკრეტული ბავშვის განვითარებაში გარკვეული შედეგების მიღწევას უზრუნველყოფს.

კერძოდ, გუნდური შეხვედრები ეხმარება სპეციალისტებს:

- სხვადასხვა გარემოში (ჯგუფში, ეზოში, სახლში) ბავშვის ქცევისა და სწავლა-აღზრდის თავისებურებების შესახებ დაკვირვებებისა და ინფორმაციის მოგროვებაში;
- ბავშვის ძლიერი და სუსტი მხარეების განსაზღვრაში;
- ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების/პრიორიტეტების გამოყოფაში;
- მიზნების მისაღწევად საჭირო აქტივობების, მეთოდებისა და სტრატეგიების შემუშავებაში;
- ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირების გამოყოფასა და მათი სამუშაო გრაფიკის/ცხრილის განსაზღვრაში;
- აღსაზრდელის განვითარებაში არსებული მიღწევების მონიტორინგისა და მისი პროგრესის შესახებ ანგარიშგებაში.

კოორდინატორის ძირითადი ამოცანა გუნდის შეხვედრების ორგანიზება, წარმართვა, განხილული ინფორმაციის თავმოყრა და მისი ინდივიდუალურ სასწავლო პროგრამაში ასახვაა.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი ვალდებულია:

- დაამყაროს კონტაქტები და ითანამშრომლოს ბალის გარეთ დამხმარე სპეციალისტებსა და ორგანიზაციებთან;
- მოახდინოს დოკუმენტაციის წარმოების კოორდინაცია და ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის კომპონენტების განხორციელების უზრუნველყოფა.

იმ შემთხვევაში, თუ ბალს თავისი რესურსებით არ შეუძლია ბავშვის შეფასება და მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების იდენტიფიკაცია, კოორდინატორი დირექციასთან ერთად წყვეტს ბავშვის მულტიდისციპლინური შეფასების აუცილებლობას. ამისთვის ადმინისტრაციას შეუძლია მოიწვიოს ბალში საჭირო სპეციალისტი, ან ურჩიოს მშობელს, მისი შვილის საჭიროებიდან გამომდინარე შეფასებისა და კონსულტაციების მიღების მიზნით, მიმართოს სადიაგნოსტიკო ცენტრს.

ჯგუფის აღმზრდელის როლი ინკლუზიურ განათლებაში

ჯგუფის აღმზრდელი ინკლუზიური განათლების საქმეში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. ის მთავარი პასუხისმგებელი პირია აღსაზრდელის სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების მიღწევაზე. მას დღის განმავლობაში ხანგრძლივი კონტაქტი აქვს აღსაზრდელებთან და, შესაბამისად, ყველაზე კარგად ფლობს ინფორმაციას თითოეული ბავშვის სოციალური, მოტორული, კოგნიტური განვითარების და ყოველდღიური საჭიროების შესახებ. მასწავლებელი მშობელთან და სპეციალისტებთან შეთანხმებით ირჩევს აღსაზრდელისთვის გრძელვადიან და მოკლევადიან სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებს პრიორიტეტების მიხედვით, ქმნის და ნერგავს სათამაშო/სასწავლო და ყოველდღიურ აქტივობებს, ახდენს რესურსების მოძიებას დასახული მიზნებისა და პროგრამების განსახორციელებლად გუნდის სხვა სპეციალისტებთან ერთად და აფასებს მათ მუშაობას.

გარკვეულწილად სწორედ მასწავლებელზეა დამოკიდებული განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის ჯგუფში წარმატებული ჩართვა. კერძოდ კი, მის მიდგომაზე, სწორ სტრატეგიებსა და ასევე აქტივობებზე, ანუ იმაზე, თუ რამდენად შეძლებენ ისინი, მოემზადონ თავად და მოამზადონ ჯგუფი განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვების მისაღებად (იონსენი).

ჯგუფში განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის მომსახურებისას/პროცესში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ასევე მასწავლებლის თანაშემწეს, რომელიც, მშობელთან და სპეციალისტებთან კონსულტაციის გზით, ეხმარება მასწავლებელს აღსაზრდელის თვითმოვლის – კვებისა და ტუალეტის

უნარ-ჩვევების ათვისებაში, ძილის და დასვენების ორგანიზებაში. საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოფს მის სათამაშო/სასწავლო აქტივობებში მონაწილეობასაც.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის მშობელი

საბავშვო ბაღში მშობლის თანამონაწილეობას ინკლუზიის პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. მშობლებს შეუძლიათ ბაღის პერსონალს მიაწოდონ მაქსიმალურად ამომწურავი ინფორმაცია თავიანთი შვილების შესაძლებლობებისა და საჭიროების შესახებ. ისინი მუდმივად ესწრებიან ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის მიერ ორგანიზებულ ჯგუფურ შეხვედრებს, რომელიც ეხება მათი შვილების შეფასების შედეგების გაცნობას და უზიარებენ სპეციალისტებს საკუთარ მოლოდინებს და პრიორიტეტებს პროგრამასთან დაკავშირებით. აუცილებელია მშობელი ჩართული იყოს არა მხოლოდ სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესის დაგეგმვაში, არამედ განხორციელების პროცესშიც. ის ბაღთან ერთად იზიარებს პასუხისმგებლობას აღსაზრდელის მიზნების მიღწევაზე. სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში ჩართული მშობლები იღებენ მეტ ინფორმაციას საკუთარი შვილის შესახებ განვითარების სხვადასხვა სფეროში და სწავლობენ სახლში იმ სტრატეგიების გამოყენებას, რომელსაც ბაღში მასწავლებელი იყენებს.

სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამის მოდიფიკაცია და ინდივიდუალური გეგმის შექმნა

საბავშვო ბაღის სკოლამდელთა პროგრამაში განსაზღვრული სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნები და ამოცანები ზოგადაა თითოეული ასაკობრივი ჯგუფისთვის და ის ყველა აღსაზრდელის განვითარებაში მეტ-ნაკლებად ერთნაირი შედეგების მიღწევაზეა ორიენტირებული.

ბაღის აღმზრდელის ამოცანაა სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესი სასწავლო გეგმის შესაბამისად წარმართოს ისე, რომ იმავდროულად მოარგოს ის აღსაზრდელის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს და ინტერესებს. სწავლა-აღზრდის პროცესში ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინება კიდევ უფრო აქტუალური ხდება, თუ აღმზრდელს ჯგუფში განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელი ჰყავს. ხშირად იმის გამო, რომ პროგრამით გათვალისწინებული მოთხოვნები არ ითვალისწინებს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის შესაძლებლობებს და განვითარებაში არსებულ პრობლემებს, საჭირო ხდება მასში ცვლილებების შეტანა, ანუ აღსაზრდელის საჭიროებების გათვალისწინებით, მისი მოდიფიკაცია.

ჯგუფის პროგრამის მოდიფიკაცია გულისხმობს აღსაზრდელის ინდივიდუალური საჭიროების გათვალისწინებით პროგრამის შინაარსის, სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების, მეთოდებისა და სტრატეგიების ცვლილებას, ისე, რომ აღსაზრდელს საშუალება მიეცეს, სწავლა-აღზრდის პროცესში გამოიყენოს და განიმტკიცოს უკვე არსებული ჩვევები და განვითარდეს სხვა, მისთვის საჭირო უნარები.

ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ აღსაზრდელს შეიძლება სხვადასხვა სახის სასწავლო-სააღმზრდელო საჭიროება ჰქონდეს, მაგრამ პროგრამით გათვალისწინებული მიზნებიდან და ამოცანებიდან მხოლოდ ნაწილი მოითხოვდეს ინტენსიურ ცვლილებას და მის საჭიროებაზე მორგებას.

ის, თუ პროგრამით გათვალისწინებულ რომელ სფეროში რა მიზანი და, შესაბამისად, რა აქტივობები საჭიროებს მოდიფიცირებას, განისაზღვრება ბავშვის საჭიროებების გამოყოფის საფუძველზე. როცა

აღმზრდელს შეუძლია ბავშვზე მოპოვებული ინფორმაციის შედეგად სწორად განსაზღვროს მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები, ანუ საჭიროებები.

აღმზრდელი ვალდებულია, კონკრეტული ბავშვის საჭიროების გათვალისწინებით შეადგინოს ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელი პროგრამა, რომელშიც დასახული მიზნები და ამოცანები განსხვავებული იქნება სხვა აღსაზრდელების პროგრამით გათვალისწინებული მიზნებისგან. მთავარია, რომ ინდივიდუალურ გეგმაში წარმოდგენილი მიზნები შესაბამისობაში მოდიოდეს ჯგუფის პროგრამით გათვალისწინებულ საერთო აქტივობებთან და რუტინასთან.

მაგალითად: ზოგადი პროგრამით მასწავლებელს დაგეგმილი აქვს ასწავლოს ბავშვებს მოზაიკით თამაში, სადაც ისინი სურათზე მოცემული ნიმუშის მიხედვით ააწყობენ მარტივ ფიგურებს (ყვავილს, სოკოს, ხეს და ა.შ). განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელის ინდივიდუალური მიზანია ისწავლოს სხვადასხვა საგნის ფერების (მაგ. წითელი და მწვანე) მიხედვით დაჯგუფება. ამ შემთხვევაში აღსაზრდელს, რომელსაც განსაკუთრებით უჭირს ჯგუფის საერთო დავალების შესრულება, მასწავლებელმა შეიძლება სთხოვოს მოზაიკის 4 ფერის ღილებიდან აარჩიოს და ერთად დაალაგოს ჯერ წითელი, ხოლო შემდეგ მწვანე ღილები.

იმისათვის, რომ ინდივიდუალური მიზანი მაქსიმალურად მიუახლოვოს ჯგუფის საერთო აქტივობას, მასწავლებელს შეუძლია ფიზიკურად დაეხმაროს აღსაზრდელს მოგროვებული ღილების მოზაიკის დაფაზე ერთ მწკრივად განლაგებაში.

ამდენად, ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელი მიზნების და ამოცანების მიღწევა კონკრეტული აქტივობების შესრულების პროცესში უნდა მოხდეს. ამიტომ მათი დაგეგმვისას აღმზრდელმა წინასწარ უნდა განსაზღვროს, რომელ აქტივობაში რა სახით იქნება ჩართული განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელი, რას გააკეთებს და რა სახის დახმარების განევა დასჭირდება მას ინდივიდუალური მიზნით გათვალისწინებული ამოცანის შესრულებისთვის.

მაგალითად: სადილის შემდეგ დაგეგმილია ზღაპრის მოსმენა და თხრობა. განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვმა, რომელსაც მეტყველების პრობლემა აქვს, ინდივიდუალური გეგმის მიხედვით უნდა მიაღწიოს, ვთქვათ, დაასახელოს სურათი ან მარტივ კითხვაზე გასცეს ერთსიტყვიანი პასუხი. შესაბამისად, მასწავლებელმა წინასწარ უნდა იცოდეს, სად და როდის ჩაერთვება აღსაზრდელი აქტივობაში და რა სახის შეკითხვას დაუსვამს ერთსიტყვიანი პასუხის მისაღებად. მაგ., მასწავლებელი ზღაპარს დიდი ილუსტრირებული წიგნიდან კითხულობს, რასაც ბავშვებიც უყურებენ. რადგან ჭარბი ზეპირმეტყველებითი აქტივობა არა მარტო განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვისთვის, არამედ სხვა ბავშვებისთვისაც უინტერესო და მოსაბეზრებელია, აღმზრდელი თან სურათზე აჩვენებს იმას, რასაც უკითხავს, შემდეგ კი შეკითხვებს უსვამს ბავშვებს. ამ მომენტში მას შეუძლია სთხოვოს განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელს, დაასახელოს სურათზე მის მიერ მითითებული საგანი, ან დაუსვას მარტივი შეკითხვა, რაზეც ერთი სიტყვით უპასუხებს.

პროგრამის მოდიფიკაციის მიზნით დასაშვებია:

- ❖ **სასწავლო-სააღმზრდელი პროგრამის გამარტივება:** ბავშვის საჭიროებების გათვალისწინებით აღმზრდელს შეუძლია გაამარტივოს ნაწარმოებების (ლექსი, მოთხრობა, ზღაპარი და ა.შ) შინაარსი; შეამციროს მისი მოცულობა, რთული და უცხო სიტყვები ჩაანაცვლოს მარტივი, ბავშვისთვის ადვილად გასაგები სიტყვებით.
- ❖ **აქტივობისთვის განკუთვნილი დროის ცვლილება:** იმის გათვალისწინებით, რომ განსა-

კუთრებული საჭიროებების მქონე ბევრ ბავშვს უჭირს დიდი ხნის განმავლობაში (10-15 წთ) ერთ დავალებაზე ფოკუსირება (მაგ. ხატვა, კუბიკების აწყობა, ზღაპრის მოსმენა და ა.შ.), აღმზრდელმა მისი ყურადღება უნდა გადაიტანოს რაიმე სხვა საგანზე, რაც მას მცირე ხნით შესვენების საშუალებას მისცემს. ასევე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ რუტინული აქტივობების შესრულებისას, ჭამის, ჩაცმის დროს ან ტულეტის გამოყენებისას, განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვს უფრო მეტი დრო სჭირდება აქტივობების შესასრულებლად, ვიდრე ჯგუფის სხვა აღსაზრდელს.

❖ **აღსაზრდელის მიერ შესასრულებელი აქტივობები დაიყოს ეტაპებად:** განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვისთვის მეტად მნიშვნელოვანია იმ კონკრეტული მითითებების მიცემა, რაც უშუალოდ დაკავშირებულია ამოცანის შესრულებასთან. აღმზრდელმა დანვრილებით უნდა აღწეროს მოქმედების შესრულების თანმიმდევრობა და საჭიროების შემთხვევაში თავადაც დაეხმაროს ბავშვს მის შესრულებაში. მაგალითად: მასწავლებელს დაგეგმილი აქვს, პლასტილინისაგან გამოაქრწინოს ბავშვებს 3-4 ნაწილისგან შემდგარი ფიგურა, ვთქვათ, ვაშლი. განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვს შეიძლება გაუჭირდეს შესასრულებელი ეტაპების თანმიმდევრობის დაცვა – პლასტილინის დამრგვალება, ყუნწის, ფოთლის გამოქრწნვა, მათი ერთმანეთთან მიერთება და ა.შ. ამიტომ მასწავლებელი სიტყვიერად უხსნის ყოველ მომდევნო ეტაპზე შესასრულებელ აქტივობას და საჭიროების შემთხვევაში ეხმარება აღსაზრდელს.

სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესში მასწავლებელს შეუძლია მიმართოს დახმარების შემდეგ ფორმებს: ვერბალურ, ანუ სიტყვიერ მითითებას, მოდელირებას, ანუ ქცევის დემონსტრირებას და ფიზიკურ დახმარებას.

ვერბალური, ანუ სიტყვიერი მითითება გულისხმობს ბავშვის მიერ დავალების შესრულებისთვის დამატებითი სიტყვიერი მითითებების მიწოდებას, შეკითხვის დასმას. მნიშვნელოვანია, რომ ვერბალური მითითება იყოს მარტივი, შედგებოდეს 2-3 სიტყვისგან, რომელთა მნიშვნელობაც ესმის ბავშვს. ამასთან, მითითებები ნელი ტემპით და მკაფიო გამოთქმით უნდა მიენოდოს და მხოლოდ მაშინ, როცა ბავშვის ყურადღება უფროსისკენაა მიპყრობილი.

იმის გამო, რომ განსაკუთრებული საჭიროების მქონე აღსაზრდელს ხშირად აქვს შეკითხვასა და მოთხოვნაზე დაგვიანებული რეაქცია, აღმზრდელმა სიტყვიერი მითითების შემდეგ დამატებით უნდა მისცეს მას დრო მოქმედების დასაწყებად ან პასუხის გასაცემად და მოთმინებით დაუცადოს ბავშვის რეაქციას.

მოდელირება ანუ ქცევის დემონსტრირება: თუ ბავშვს უჭირს სიტყვიერი მითითებების შესრულება, მაშინ აღმზრდელი თვითონ ასრულებს საჭირო აქტივობას, აჩვენებს, როგორ უნდა შეასრულოს კონკრეტული მოქმედება და შემდეგ სთხოვს ბავშვს, რომ გაიმეოროს. მოდელირება უფრო ეფექტურია, თუ ქცევას თან ახლავს სიტყვიერი მითითებები.

ფიზიკური დახმარება: გულისხმობს ქცევის შესრულებისთვის ბავშვთან ერთად აქტივობაში თანამონაწილეობას ფიზიკურად ხელზე ხელის მოკიდებით (მაგალითად, გაფერადების დროს, ჭამის დროს), ან სტიმულირებისთვის პერიოდულად ბავშვის ხელზე შეხებას. იმისათვის, რომ მასწავლებელმა ამა თუ იმ მოქმედების შესრულებისას გაზარდოს აღსაზრდელის დამოუკიდებლობის ხარისხი, სასურველია, დამხმარე საშუალებების გამოყენების გზით შეამციროს ბავშვთან ფიზიკური დახმარების განევის საჭიროება.

თითოეული აღსაზრდელის საჭიროების შესახებ დეტალური ინფორმაცია მოცემულია ინდივიდუალურ სასწავლო პროგრამაში, რომელიც ითვალისწინებს კონკრეტული ბავშვის განსაკუთრებულ საჭიროებებს და საშუალებას იძლევა ზოგადი პროგრამა ადაპტირდეს და შეიცვალოს ისე, რომ ბავ-

შვი საკუთარი შესაძლებლობების ფარგლებში მაქსიმალურად ჩაერთოს დღის განმავლობაში დაგეგმილ სასწავლო-სააღმზრდელო აქტივობებში.

რა არის ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამა?

ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამა უმთავრესი წერილობითი დოკუმენტია, რომელიც იქმნება იმ აღსაზრდელებისათვის, რომლებიც ვერ სწავლობენ ჯგუფის ზოგადი სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამით და რეგულარულად საჭიროებენ განსაკუთრებულ მიდგომებს და სწავლების განსხვავებულ სტრატეგიებს.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა დგება ყოველი სასწავლო წლისთვის და ის უნდა მოიცავდეს:

- ბავშვის განვითარების მახასიათებლებს დაწესებულებაში მისი მიღების მომენტისთვის;
- სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებს, რომლის მიღწევაც რეალურად არის შესაძლებელი ბავშვის განვითარების დონისა და უნარების გათვალისწინებით;
- თარიღს, როცა უნდა მოხდეს წინსვლის შეფასება.

მშობლები ჩართულები უნდა იყვნენ ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შედგენაში და უნდა ეთანხმებოდნენ მის მიზნებსა და შეფასების მეთოდებს, რასაც ისინი წერილობით ადასტურებენ.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა და შინაარსი

არ არსებობს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის უნივერსალური ფორმა ან სქემა, რომელსაც ესა თუ ის ქვეყნები იყენებენ. საგანმანათლებლო თუ სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულება უფლებამოსილია, თავად განსაზღვროს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა, რომელიც მისთვის ყველაზე მეტად მოსახერხებელი იქნება. მთავარია, რომ შინაარსობრივად აღნიშნული დოკუმენტი აუცილებლად მოიცავდეს შემდეგ ძირითად კომპონენტებს:

- ინფორმაცია აღსაზრდელის შესახებ (დემოგრაფიული მონაცემები და ისტორია);
- აღსაზრდელის ფუნქციონირების არსებული დონე, რაც აისახება განვითარების სფეროების მიხედვით ბავშვის უნარების, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების აღწერაში;
- მისაღწევი შედეგები: გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნები;
- სწავლების მეთოდები, სტრატეგიები და მასალები;
- გუნდის წევრების ვინაობა და სპეციალობა (ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირები);
- შეფასების გეგმა და განრიგი.

ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შექმნა და განხორციელება

ინდივიდუალურ სასწავლო პროგრამას ადგენს ჯგუფის აღმზრდელი ინკლუზიური განათლების კოორდინატორისა და მშობლის აქტიური მონაწილეობით. ის იქმნება ბავშვზე წინასწარი დაკვირვებისა და შეფასების საფუძველზე და ითვალისწინებს სრულ ინფორმაციას აღსაზრდელის ქცევითი, კომუნიკაციური ჩვევების, სოციალური თუ კოგნიტური უნარების, შესაძლებლობებისა და მისთვის საჭირო მომსახურების შესახებ.

აღნიშნული დოკუმენტის შექმნისა და განხორციელების პროცესი შემდეგი ძირითადი საფეხურისგან

შედგება:

1. მიმართულების განსაზღვრა;
2. ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება;
3. ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შემუშავება;
4. ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის განხორციელება, შეფასება და მასში ცვლილებების შეტანა.

1. მიმართულების განსაზღვრა

მას შემდეგ, რაც დადგინდება, რომ აღსაზრდელი ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამით სწავლებას საჭიროებს, კონკრეტული ბავშვისთვის ადეკვატური სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესის დაგეგმვისა და განხორციელების მიზნით ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი ქმნის გუნდს, რომელშიც შედიან ბაღის როგორც ძირითადი (დილის და საღამოს ცვლის მასწავლებლები, მათი თანაშემწე, მუსიკის მასწავლებელი და ა.შ.), ისე დამხმარე სპეციალისტები და ბავშვის მშობელი.

უნდა განისაზღვროს გუნდის თითოეული წევრის როლი და პასუხისმგებლობა გეგმის შედგენის და განხორციელების პროცესში. გუნდის წევრების შემადგენლობა შეიძლება აღსაზრდელის მიზნებისა და საჭიროებების შესაბამისად იცვლებოდეს. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ მათი როლებისა და პასუხისმგებლობის გადანაწილება ინდივიდუალური გეგმის განხორციელების ყველა ეტაპზე ხდებოდეს.

2. ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება

ეს საფეხური მეტად მნიშვნელოვანი ეტაპია ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის შემუშავების პროცესში, ვინაიდან აღსაზრდელის შესახებ მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე უნდა განისაზღვროს მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის ხელმძღვანელობით გუნდის წევრები: აღმზრდელი, მისი თანაშემწე, მშობელი და, თუ ჰყავს ბაღს, დამხმარე სპეციალისტები (ლოგოპედი, ფსიქოლოგი, ექთანი და ა.შ.) თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში კითხვარების, დაკვირვებისა და ჩანაწერების საფუძველზე აფასებენ ბავშვს და აგროვებენ მასზე ყველა საჭირო ინფორმაციას.

ინფორმაციის წყაროები არიან:

- მშობლები და ოჯახის წევრები, რომლებმაც შეიძლება მნიშვნელოვანი ცნობები მოგვანოდონ ბავშვის განვითარების ისტორიისა და თავისებურებების შესახებ;
- მედიცინის სფეროს წარმომადგენლები, რომელთაც შესაძლოა ჰქონდეთ ბავშვის სამედიცინო ისტორია, სადაც მოცემულია ინფორმაცია მიმდინარე, ან უკვე ჩატარებული მკურნალობის (მათ შორის მედიკამენტოზური) შესახებ და შეუძლიათ განსაზღვრონ მისი გავლენა სწავლა-აღზრდის პროცესებზე.
- ნებისმიერი სპეციალისტი (ლოგოპედი, ფსიქოლოგი, სპეციალური განათლების პედაგოგი, ოკუპაციური თერაპევტი და ა.შ.), რომელმაც ინდივიდუალური მომსახურება გაუწია, ან კვლავაც უწევს განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვს და ჯგუფში მისი ჩართვისა და თანამონაწილეობის ხელშესაწყობად შეუძლია გასცეს რეკომენდაციები ბაღში მომუშავე სპეციალისტებისთვის;

- თავად ბავშვი გვანჯდის ინფორმაციას საკუთარი ინტერესების, შესაძლებლობების, საჭიროებების თუ სხვა ინდივიდუალური თავისებურებების შესახებ.

გუნდის შეხვედრაზე ხდება ბალის პერსონალის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის თავმოყრა და აღსაზრდელის შესაძლებლობების და სასწავლო-სააღმზრდელო საჭიროებების შესახებ ერთიანი ხედვის ჩამოყალიბება.

ამისათვის გუნდის წევრები ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის დოკუმენტის სპეციალურ გრაფაში ახდენენ აღსაზრდელის ძლიერი და სუსტი მხარეების გამოდიფერენცირებას (იხ. ნიმუში 1), რაც ყველას ნათელ სურათს უქმნის იმის შესახებ, თუ რა სფეროში სჭირდება ბავშვს განვითარება და რა რესურსები შეიძლება მათ ამისთვის გამოიყენონ.

ძლიერ მხარეებში არსებული მდგომარეობის აღწერა უნდა პასუხობდეს შეკითხვას, რისი გაკეთება შეუძლია ბავშვს თანმიმდევრულად და დამოუკიდებლად. რა აინტერესებს და მოსწონს.

გარდა ძლიერი მხარეებისა, ცალკე უნდა გამოიყოს ის უნარ-ჩვევები, რომელთა შესრულებისას აღსაზრდელი გარკვეულ სირთულეებს აწყდება.

ნიმუში 1

შეფასების შედეგები		
განვითარების სფერო/ქვესფერო	ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები/საჭიროებები

ის უნდა პასუხობდეს კითხვებს, რისი კეთება უჭირს ბავშვს, რომელი ქცევის, აქტივობის შესრულებისას აწყდება ბავშვი ყველაზე ხშირად სირთულეებს და რა დახმარება სჭირდება.

3. ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის შემუშავება

აღსაზრდელის შეფასების შედეგად მიღებული მონაცემების გათვალისწინებით, სპეციალისტთა გუნდი მშობელთან ერთად, აკეთებს ბავშვის საჭიროებების კლასიფიკაციას და გამოყოფს პრიორიტეტულ სფეროებს და მისაღწევ შედეგებს, ანუ გრძელვადიან და მოკლევადიან ინდივიდუალურ სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებს.

პრიორიტეტული სფეროების გამოყოფისთვის სპეციალისტთა გუნდმა უნდა გაითვალისწინოს

შემდეგი:

- აღსაზრდელის ინტერესები და მიდრეკილებები;
- მშობლების მოლოდინები და მიზნები შვილთან დაკავშირებით;
- სოციალური განვითარების მნიშვნელობა;
- საჭიროების განსაკუთრებული მნიშვნელობა;
- ბაღში არსებული რესურსები.

მისაღწევი შედეგები: გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სასწავლო-სააღმზრდელი მიზნები

გრძელვადიანი მიზნები განისაზღვრება, როგორც აღსაზრდელთან მისაღწევი საბოლოო შედეგი. ის ირჩევა იმ პრიორიტეტული სფეროებიდან, რომელიც სპეციალისტთა გუნდმა მშობელთან ერთად, ბავშვის საჭიროებებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვნად მიიჩნია.

ამასთან, გუნდი უნდა შეთანხმდეს მიზნების ისეთ რაოდენობაზე, რომლის მიღწევაც ბალის რესურსების გათვალისწინებით რეალური და დროში მიღწევადია (საშუალოდ 4 წლიური მიზანი).

გრძელვადიანი მიზანი მოკლევადიანი მიზნისგან განსხვავებით უფრო ზოგადია, მაგრამ მკაფიოდ განსაზღვრული. მაგალითად, გრძელვადიანი მიზნად პროგრამაში შეიძლება შევიტანოთ: დასურათებული წიგნიდან ზღაპრის მოყოლა, ლოტოს თამაშის სწავლება, ხელების დაბანის სწავლება და ა.შ.

მოკლევადიანი მიზნები ეს არის გრძელვადიანი მიზნიდან გამომდინარე სპეციფიკური მიზნები, ანუ ამოცანები, რომელიც წარმოადგენს საფეხურებს გრძელვადიანი მიზნისკენ. მაგალითად, ხელების დაბანის სწავლების საფეხურები შეიძლება იყოს: ონკანის მოშვება, საპნის ჩამობანა, ხელების გამშრალება და ა.შ. თავის მხრივ, ეს მიზნებიც შეიძლება საფეხურებად დაიყოს. მთავარია, რომ მოკლევადიანი მიზნის ყოველი შემდგომი საფეხური ეფუძნებოდეს წინა საფეხურზე მიღწეულ შედეგს, ან უკვე არსებულ უნარებს და მისი შესრულება უფრო მცირე დროში იყოს შესაძლებელი (საშუალოდ 2 კვირაში).

მნიშვნელოვანია, რომ მოკლევადიანი მიზნები, ანუ საფეხურები სპეციფიკური და ნათლად ფორმულირებული იყოს. ვინაიდან სწორედ მათზე დაკვირვებით და მისი აღწერით უნდა მოხდეს გაზომვა, ანუ შეფასება იმისა, თუ რამდენად წარმატებულად ან წარუმატებლად ასრულებს ბავშვი ყოველ მომდევნო საფეხურს, რომელსაც საბოლოოდ გრძელვადიანი მიზნამდე მივყავართ.

გრძელვადიანი მიზნების ფორმულირების რამდენიმე წესი

სპეციფიკური და ნათლად ფორმულირებული მიზანი ყოველთვის აღწერს ისეთ ქცევას და აქტივობებს, რომელიც დაკვირვებადი და თვალსაჩინოა. მოქმედების ბუნდოვანი აღწერა სხვადასხვა ადამიანის მიერ განსხვავებული ინტერპრეტაციით აღიქმება და მიზნის ობიექტურად გაზომვის საშუალებას არ იძლევა.

მაგალითისთვის იხილეთ ქვემოთ მოცემული ცხრილი:

თვალსაჩინო და მკაფიოა	ბუნდოვანია
<ul style="list-style-type: none"> - ამბობს „კიდევ მინდა“, „მოდი“. - შლის წიგნს და ათვალთვლებს. - თამაშის დროს იცავს რიგს. 	<ul style="list-style-type: none"> - შეუძლია კომუნიკაცია. - უყვარს წიგნები. - თამაშის დროს ადეკვატურია.

გარდა ამისა, გაზომვადობისთვის მოკლევადიანი მიზნის ფორმულირებისას მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს:

აქტივობის განხორციელების პირობა (თუ საჭიროა), ანუ რა საშუალებებით შეასრულებს აღსაზრდელი მიზანს, აქტივობა – რა უნდა იქნას მიღწეული.

და მიზნის მიღწევის დონის შესაფასებლად კრიტერიუმი, ანუ რა შემთხვევაში ჩაითვლება მიზანი შესრულებულად.

მაგალითად: ნიკა მსხვილტარიანი ფანქრის გამოყენებით გააფერადებს ბურთებს კონტურის დაცვით. აქ მსხვილტარიანი ფანქარი არის დამხმარე საშუალება ანუ პირობა, ბურთების გაფერადება – აქტივობა, ხოლო კონტურების დაცვა მიუთითებს აქტივობის სიზუსტეზე, რაც შეფასების ერთ-ერთ კრიტერიუმად შეიძლება ჩაითვალოს.

შესრულების კრიტერიუმი გულისხმობს, თუ რამდენად კარგად ასრულებს აღსაზრდელი ამოცანას და აღწევს დასახულ მიზანს. კრიტერიუმში შეიძლება იგულისხმებოდეს:

- შესრულების ხარისხი; მაგ., როგორ შეასრულებს ბავშვი, დამოუკიდებლად თუ დახმარებით;
- სისწრაფე: გააკეთებს 30 წამში, 2 წუთის განმავლობაში და ა.შ.
- სიზუსტე: მაკრატლით სწორად გაჭრის ხაზს ან გადასცდება ხაზს დაახლოებით 1 სმ-ით;
- სიხშირე: 5/3 – ხუთი მცდელობიდან 3-ჯერ შეასრულებს სწორად და ა.შ.

ამგვარად, გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნები სწორადაა შედგენილი თუ ისინი:

- განისაზღვრება აღსაზრდელის შეფასების შედეგად მიღებული მონაცემების საფუძველზე;
- აღსაზრდელის აქტუალური საჭიროებების შესატყვისია;
- მიღწევადია და ითვალისწინებს აღსაზრდელის შესაძლებლობებს, სასწავლო-სააღმზრდელო მიღწევებსა და პროგრესს;
- ნათლად (თვალსაჩინოდ) განსაზღვრავს, თუ რისი გაკეთება უნდა შეეძლოს ბავშვს;
- რეალურია განსაზღვრული დროისა და რესურსების გათვალისწინებით.

4. ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის განხორციელება, შეფასება და მასში ცვლილებების შეტანა

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ამ ნაწილში უნდა დაინეროს სწავლების ის მეთოდები, სტრატეგიები და მასალები, რაც აღსაზრდელის ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების მისაღწევად არის საჭირო. ასევე, იმ პირების სახელები, გვარები და თანამდებობა/სტატუსი, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან აღნიშნული მიზნების განხორციელებაზე.

სპეციალისტთა გუნდი უნდა შეთანხმდეს შემდეგ საკითხებზე:

- სად ხორციელდება დასახულ მიზანზე მუშაობა: სახლში, ბაღის ეზოში, დარბაზში, ჯგუფში და ა.შ;
- სწავლების რა მეთოდები და საშუალებები იქნება გამოყენებული;
- რა სახის მატერიალური რესურსია საჭირო, მათ შორის, დამხმარე საშუალებები და მათ მოძიებაზე, უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი პირები;
- რა სახის დახმარება და დახმარების რა ხარისხი იქნება აღსაზრდელისთვის გამართლებული, იმისათვის, რომ მისი მატერიალური ჩართულობა წახალისდეს და დაბრკოლებებმა არ მოახდინოს მისი ფრუსტრაცია;
- აღსაზრდელის ინდივიდუალური დასწრების გრაფიკი (თუ აქვს);
- ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის გადახედვის/გადაფასების თარიღი.

გარდა ზემოთ აღნიშნული საკითხებისა, მნიშვნელოვანია, რომ აღსაზრდელის საჭიროებებისა და პროგრესის პერიოდული შეფასების მიზნით, გუნდის წევრები შეთანხმდნენ, თუ რა ფორმით და რა სიხშირით მოხდება აღსაზრდელის მიღწევების მონიტორინგი.

გარკვეული პერიოდულობით (მინიმუმ კვირაში ერთხელ) მონიტორინგის განმახორციელებელი პირი (ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი, ან გუნდის სხვა წევრი) ბავშვის ქცევაზე დაკვირვებით წერილობით უნდა აღწერდეს და აფასებდეს აღსაზრდელის მიერ მოკლევადიანი მიზნის/მიზნების მიღწევის დონეს.

შეფასების შედეგად მიღებული მონაცემების საფუძველზე სპეციალისტთა გუნდმა უნდა განსაზღვროს, რამდენად უახლოვდება აღსაზრდელი განსაზღვრულ შედეგს, გრძელვადიან მიზანს, ხომ არ არის გარკვეული ცვლილებების განხორციელება საჭირო მიზნების უფრო ზუსტი შერჩევის ან მისი ფორმულირებისთვის, რამდენად ეფექტურია ის მეთოდები და სტრატეგიები, რაც მიზნის მიღწევისთვის დაისახა გუნდმა და ა.შ. აუცილებელია, რომ ყოველი განსაზღვრული ცვლილების აღნიშვნა ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტში მოხდეს.

სასწავლო წლის ბოლოს გუნდის შემადგამებელ შეხვედრაზე გუნდის წევრები განიხილავენ აღსაზრდელის პროგრესის შესახებ ყველა ჩანაწერს, გამოყოფენ ბავშვის მიერ მიღწეულ შედეგებს, შენიშვნებს და ბაღის აღმზრდელისთვის ან სკოლის პედაგოგისთვის განსაზღვრავენ რეკომენდაციებს ბავშვთან შემდგომი მუშაობის ეფექტურად წარმართვისათვის.

ტერმინთა განმარტება

ინკლუზიური განათლება - გულისხმობს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვების ჩართვას სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში სხვა ბავშვებთან ერთად.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვის იდენტიფიკაცია და შეფასება – გულისხმობს ბავშვის ფსიქიკური განვითარების დარღვევის და სწავლის სირთულეების აღმოჩენასა და დადგენას, ხოლო შეფასება გულისხმობს ამ დარღვევების ბუნების, ხარისხის და მიზეზების განსაზღვრას. ბავშვზე ფორმალურ შეფასებას და დიაგნოსტიკურებას, ანუ დასკვნას მოცემული მდგომარეობის შესახებ ახდენს ფსიქოლოგი, სამედიცინო პერსონალი, ან მათი გაერთიანებული ჯგუფები.

III. თამაშები და პრაქტიკული სავარჯიშოები

აქტივობები სახვით და გამოყენებით ხელოვნებაში

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: სახვითი ხელოვნება (ხატვა);

მიზანი: დაკვირვების, სხვადასხვა ფორმის ალქმის უნარის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება. ბავშვს გავუღვიძოთ სხვადასხვა მასალის და იარაღის (ფლომასტერების, პასტელების, საღებავების, ფანქრების, ფუნჯების) გამოყენების ინტერესი;

საჭირო რესურსი: ფანქრები, ფლომასტერები, ფუნჯები, საღებავები, პასტელები, ქაღალდი.

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს, რამდენად სწორად უჭირავთ ბავშვებს ფანქრები, ფუნჯები, ფლომასტერები, სწორად სხედან თუ არა მაგიდასთან (უნდა ისხდნენ თავისუფლად, ზედმეტად არ დაიხარონ მაგიდისკენ), ნელ-ნელა ასწავლოს მაგიდის დალაგება და მასალის და იარაღის შენახვა-მონესრიგება.

- აღმზრდელი ბავშვებს ხან ერთ და ხან მეორე ხელს აყოლებინებს სხვადასხვა საგნის კონტურებს. ამით მათ უგროვდებათ სენსორული გამოცდილება. ბავშვები ნელ-ნელა მიგვყავს ნაცნობი საგნების გამოსახვამდე;
- ბავშვებმა თვითონ უნდა აირჩიონ, რას დახატავენ. ყურადღება უნდა გავუმახვილოთ, რომ ფანქარი (ფუნჯი, ფლომასტერი და სხვ.) კვალს ტოვებს ქაღალდზე. ვასწავლოთ თვალყური გაადევნონ ფანქრის მოძრაობას. დააკვირდნენ და დაფიქრდნენ, რა გამოსახეს, რას ამსგავსებენ ხაზებს და გამოსახულებებს;
- ბავშვებმა უნდა ითამაშონ ფანქრებით, ფლომასტერებით, ფუნჯებით, გაავლონ ხაზები, გააკეთონ ლაქები, შტრიხები. აღმზრდელი სათითაოდ მიდის ბავშვებთან და ეკითხება, რა დახატეს, თხოვს დააკვირდნენ და დაფიქრდნენ, რას ამსგავსებენ მიღებულ გამოსახულებას. აღმზრდელმა უნდა გაამახვილოს მათი ყურადღება ფანქრებისა და ფლომასტერების ფერებზე და ნელ-ნელა ასწავლოს მათი დასახელება;
- ბავშვებს აღმზრდელი ურიგებს ფანქრებს, პასტელებს, ფლომასტერებს და სთხოვს, ქაღალდზე დადონ ხელი, მეორე ხელით კი კონტური შემოხაზონ (შესაძლებელია, ნებისმიერი სხვა საგნის შემოხაზვა). საჭიროების შემთხვევაში, აღმზრდელი ეხმარება მათ დავალების შესრულებაში. ამით ბავშვებს უვითარდებათ ფორმის გამოყოფის და ალქმის უნარი (3 წლ.).

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: სახვითი ხელოვნება (ძერწვა);

მიზანი: დაკვირვების უნარის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება, ბავშვს გავუღვიძოთ სხვადასხვა მასალის (პლასტილინის, თიხის) გამოყენების ინტერესი, შეექმნას წარმოდგენა, რომ ფანქრებით, ფლომასტერებით, ფუნჯებით, საღებავებით ხატავენ, პლასტილინით და თიხით კი - ძერწავენ;

საჭირო რესურსი: თიხა, პლასტილინი, დაფა.

- ბავშვებმა უნდა მოზილონ, გააბრტყელონ, დაამრგვალონ პლასტილინი/თიხა;
- დიდი ნაჭრისგან გააცალკევონ პატარა ნაჭერი და დაამრგვალონ ხელისგულებით (ბურთი, ხილი);
- ბავშვებმა ბურთი უნდა გააბრტყელონ ხელისგულებით (ნამცხვარი);
- ბურთებისგან, ხელის გულების სწორი მოძრაობით, გააკეთონ პატარა ჯოხები, შეიძლება ერთი ბოლო ძლიერი დანოლით მიამაგრონ მეორე ბოლოს (ბორბალი, ბეჭედი);
- გააკეთონ პატარა ბურთები, გააბრტყელონ და თითებით ჩაჭყლიტონ შუაგული - გააკეთონ პატარა ჩალრმავება (თეფში, ლამბაქი);
- მიაერთონ ორი ფორმა მაგ., ბურთი, ჯოხი, ორი ბურთი და სხვ. (სოკო, სათამაშო);
- მიეჩვიონ მასალის და ნაკეთობის მოფრთხილებას, მოანესრიგონ სამუშაო ადგილი, დაალაგონ ნამუშევრები დაფაზე ან წინასწარ მომზადებულ მუშამბის ნაჭერზე.

3

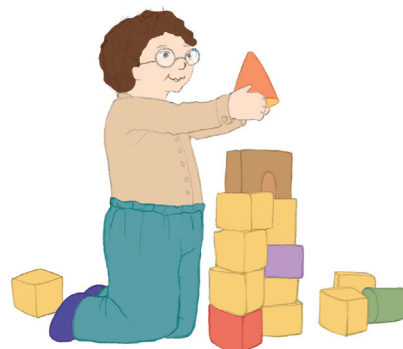
ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: კონსტრუირება;

მიზანი: ფანტაზიის, დაკვირვების უნარის, ნატიფი მოტორიკის, სივრცითი წარმოდგენების განვითარება;

საჭირო რესურსი: იატაკის, მაგიდის, საბავშვო სამშენებლო მასალა.

- მაგიდის და იატაკის სამშენებლო მასალებით (კუბიკები, კონსტრუქტორი) თამაშის დროს, ბავშვებს ნელ-ნელა უნდა გავაცნოთ დეტალები (კუბიკი, აგური, ცილინდრი, სამკუთხედი, ფირფიტა და სხვ.);
- ბავშვებმა უნდა შეძლონ სხვადასხვა მარტივი ნაგებობის აწყობა ნიმუშების მიხედვით და გაუღვივდეთ დამოუკიდებლად შენების სურვილი;
- ბავშვებს უნდა ვასწავლოთ, ისარგებლონ დამატებითი სიუჟეტური სათამაშოებით, რომლებიც შეესაბამება ნაგებობის მასშტაბებს (პატარა მანქანები პატარა ავტოფარეხისთვის და სხვ.);
- გავაცნოთ ბავშვებს უმარტივესი პლასტმასის კონსტრუქტორები;
- უფროსებთან ერთად შეძლონ მანქანების, კოშკების, სახლების კონსტრუირება;
- თამაშის დასრულების შემდეგ ისწავლონ სათამაშოების ალაგება.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: სხვადასხვა ტიპის ხაზები;

მიზანი: სივრცული აღქმის და დაკვირვების უნარის, ნატიფი და მსხვილი მოტორიკის განვითარება; ბავშვი გაეცნოს „ხაზის“ მნიშვნელობას;

საჭირო რესურსი: ქალაღი, გრაფიტის ფანქრები, ფერადი ფანქრები, ფლომასტერები, პასტელები.

მსვლელობა:

1. აღმზრდელი ბავშვებს აჩვენებს მის მიერ წინასწარ მომზადებულ ვიზუალურ მასალას, რომელზეც სხვადასხვა ტიპის ხაზია გამოსახული (ტალღოვანი, ტეხილი, წყვეტილი) და ასახელებს თითოეულს;

2. ჰაერში ხელის მოძრაობით იმეორებს ხაზების ფორმებს, თან ასახელებს. ბავშვებს თხოვს, მათაც გაიმეორონ;
3. შემდეგ სთხოვს, რიგრიგობით გამოვიდნენ, გამოსახონ ჰაერში ხაზი და დაასახელონ, რომელი ტიპის ხაზს განასახიერებენ;
4. ბავშვები მწკრივდებიან ოთახში და სხეულებით ცდილობენ სხვადასხვა ტიპის ხაზის გამოსახვას;
შენიშვნა: ამ აქტივობის ჩატარება შეიძლება ბალის ეზოში და შემდეგ ცარცებით ხაზების დახატვა.
5. აღმზრდელი ურიგებს სამუშაო მასალას: ფურცლებს, ფანქრებს, ფლომასტერებს, პასტელებს და ბავშვებს სთხოვს, დახატონ სხვადასხვა ტიპის ხაზები;
6. მუშაობის დამთავრების შემდეგ ბავშვები ათვალიერებენ ერთმანეთის ნამუშევრებს და გამოთქვამენ საკუთარ აზრს და შთაბეჭდილებებს.

რჩევა აღმზრდელს:

ამ თემასთან დაკავშირებით შეიძლება შესრულდეს შემდეგი აქტივობები:

- ხაზების ამოკანვრით ორნამენტების ან რაიმე გამოსახულების შექმნა პლასტილინით ან თიხით დაფარულ ზედაპირზე;
- ხაზების გამოსახვა ქვიშაზე;
- პლასტილინით ან თიხით წვრილი ზოლების გამოძერწვა და სხვადასხვა გამოსახულების შექმნა (გველი, ლოკოკინა, ტალღები, მთები და სხვა);
- ხაზების ამოცნობა მელოდიაში; /იხ. მუსიკის III სავარჯიშო/;
- ფერად ქაღალდებზე სწორი, ტალღოვანი, ტეხილი ხაზების დახატვა, ამოჭრა ან დახევა და სხვადასხვანაირად (ტალღებად, ზიგზაგად, ორნამენტად, მზის სხივების მსგავსად) დალაგება ან დაწებება დიდ ფორმატზე;

კავშირი მუსიკასთან:

წყვეტილი ხაზებით ხატავენ წვიმას ან ტალღოვანი ხაზებით ზღვას, ამ დროს აღმზრდელი ასმენინებს შესაბამის მუსიკალურ ნაწარმოებებს (ფ. მენდელსონი- ბარკაროლა **fis-moll**) და ეკითხება, რომელი ტიპის ხაზს აგონებთ. ასმენინებს მუსიკას და სთხოვს, რომ სხეულის მოძრაობით გადმოსცენ სხვადასხვა ტიპის ხაზები.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: ხელების შემოხაზვა ფანქრით და კონტურების შიგნით გაფერადება;

მიზანი: დაკვირვების უნარის და ნატიფი მოტორიკის განვითარება. ბავშვმა გაიგოს „კონტურის“ მნიშვნელობა;

საჭირო რესურსი: ქაღალდი, ფერადი ფანქრები, ფლომასტერები, პასტელები;

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელი სათითაოდ მიდის ბავშვებთან და აჩვენებს, როგორ იმუშაონ, როგორ შემოხაზონ ხელები. გაფერადებისას, არ დაჯღაბნონ, ნელ-ნელა შეავსონ ზედაპირი, შეეცადონ

თეთრი ადგილები არ დარჩეს, გადაკვეთის ადგილები გააფერადონ სხვა ფერად, ან ორივე ფერი გამოიყენონ, რითიც გადამკვეთი ხელებია გაფერადებული და დააკვირდნენ, რა ფერს მიიღებენ ორი ფერის შერევით.

მსვლელობა: (30 წთ)

აქტივობა I (20 წთ.)

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ ფურცელზე დადონ ხელი და ფანქრით შემოხაზონ. იმავეს გაიმეორებენ რამდენჯერმე ისე, რომ ხელები ერთმანეთს კვეთდნენ. შეიძლება დაიხატოს 3-5 ცალი ხელი. შემდეგ აღმზრდელი უხსნის, რომ ხაზს, რითიც ხელებია შემოხაზული, კონტური ეწოდება. ხელების დახატვის შემდეგ ბავშვებმა უნდა დაიწყონ გაფერადება ფერადი ფანქრებით, ფლომასტერებით ან პასტელებით. აღმზრდელი სთხოვს, ხელების გადაკვეთის ადგილები სხვა ფერით გააფერადონ. უნდა იმუშაონ სუფთად, ისე, რომ კონტურს (გარშემომწერ ხაზს) არ გადასცდნენ.

რჩევა აღმზრდელს:

3-4 წლის ბავშვებმა შეიძლება მხოლოდ ხელები შემოხაზონ და გააფერადონ. მათთვის არ არის საჭირო კონტურის ცნების გაცნობა და ასევე, არ არის აუცილებელი გადაკვეთილი ადგილების სხვა ფერად გაფერადება.

აქტივობა II (10 წთ.)

სამუშაოს დასრულების შემდეგ აღმზრდელი ეკითხება ბავშვებს, მოეწონათ თუ არა დავალება? რა გაუჭირდათ, რა - არა, რა ფერები მიიღეს გადაკვეთის ადგილებში და ა.შ.

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: ფერები და ფორმები;

მიზანი: დაკვირვების უნარის და ნატიფი მოტორიკის განვითარება; ბავშვმა შეძლოს ფორმებით, ფერებით და ხაზებით კომპოზიციის შექმნა, გაიხსენოს „კონტურის“ მნიშვნელობა;

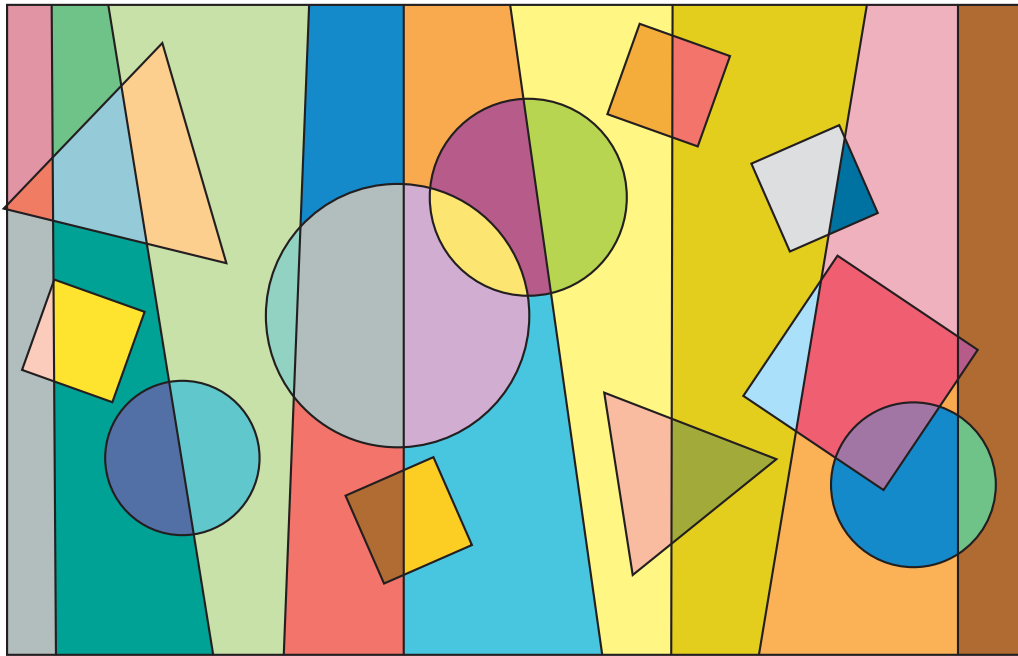
საჭირო რესურსი: ქალაღდი, ფერადი ფანქრები, ფლომასტერები, პასტელები.

მსვლელობა: (35-40 წთ.)

აქტივობა I (10 წთ.)

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს სხვადასხვა ფორმას: სამკუთხედს, ოთხკუთხედს, წრეს (ეს შეიძლება

იყოს წინასწარ გამოჭრილი ფორმები, კუბიკები, ან დაუხატოს დაფაზე). შემდეგ ასახელებს ამ ფორმებს და სთხოვს ბავშვებს, თავადაც გაიმეორონ ეს სიტყვები. შემდეგ ეუბნება ბავშვებს, რომ ჩვენ გარშემო უამრავი ფორმა არსებობს, აჩვენებს სახლებს, ნივთებს (ფანჯრიდან, ილუსტრაციებზე, ფოტოებზე) ან წინასწარ შერჩეულ სათამაშოებს, სადაც უფრო გამოკვეთილია ეს ფორმები (სამკუთხედი, ოთხკუთხედი წრე) და ეკითხება, რომელ ფორმას აგონებთ. შემდეგ, თხოვს, ჩამოთვალონ ის ფერები, რომლებიც იციან. სასურველია, ის ფერები აჩვენოს, რომელსაც ბავშვები დაასახელებენ (ფერადი ბარათებით, ჩასაცმელზე, ილუსტრირებულ წიგნებში და სხვ.).

აქტივობა II (15-20 წთ.)

1. აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ განათავსონ ფურცელი სიგანეზე (ჰორიზონტალურად) და აჩვენებს როგორ;
2. გაავლონ ხაზები ზემოდან ქვემოთ (ან პირიქით) ზოგი სწორად, ზოგი დახრილად;
3. შემდეგ დაახატონ წრეები, ოთხკუთხედები, სამკუთხედები ან ნებისმიერი სხვა ფორმა, რაც უნდათ. ბავშვებს ასევე შეუძლიათ მხოლოდ რომელიმე ერთი ფორმა დახატონ;
4. ეკითხება, ახსოვთ თუ არა, რა არის კონტური და საჭიროებისამებრ შეახსენებს (4-6 წელი);
5. ახსენებს ხელების სავარჯიშოს, თუ როგორ გააფერადეს კონტურის შიგნით ხელები და გადაკვეთილი ადგილები კი გააფერადეს სხვა ფერად (4-6 წელი).

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელი სათითაოდ მიდის ბავშვებთან და აჩვენებს, როგორ იმუშაონ. ბავშვებს შეუძლიათ სხვადასხვა ფორმა გამოიყენონ: სამკუთხედები, ოთხკუთხედები, არაორგანული ფორმები. გაფერადებას რომ დაიწყებენ, არ დაჯღაბნონ, ნელ-ნელა შეავსონ ზედაპირი, გადაკვეთის ადგილები სხვა ფერით გააფერადონ და სხვ. აღმზრდელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს, რომ ფორმატი მთლიანად იყოს შევსებული, ფორმები მთელ ზედაპირზე იყოს განაწილებული.

აქტივობა III (10 წთ.)

სამუშაოს დასრულების შემდეგ აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, სურვილისამებრ გამოვიდნენ, აჩვენონ

დანარჩენებს საკუთარი ნახატები და ისაუბრონ მის შესახებ. ეკითხება ბავშვებს, მოეწონათ თუ არა დავალება? რა გაუჭირდათ, რა - არა, რა ფერები და ფორმები გამოიყენეს და ა.შ.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: ფიგურები, გეომეტრიული ფორმები (ძერწვა);

მიზანი: დაკვირვების უნარის, სივრცული აღქმის და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, ბავშვმა შეძლოს სხვადასხვა ზომის საგნების შედარება და გარჩევა, სიბრტყეზე განაწილება;

საჭირო რესურსი: პლასტილინი, დაფა, ერთჯერადი პლასტმასის დანები.

მსვლელობა: (35-40 წთ.)

აქტივობა I (5 წთ.)

აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, გაიხსენონ წინა მეცადინეობიდან რა ახსოვთ, რა გააკეთეს, მოეწონათ თუ არა დავალება; ჩამოთვალონ, რა ფორმები ისწავლეს (სამკუთხედი, ოთხკუთხედი, წრე), გაიხსენონ და დაასახელონ ფერები და ა.შ.

აქტივობა II (15-20 წთ.)

1. აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ დაიწყონ პლასტილინისგან სხვადასხვა ზომის (აღმზრდელმა ხაზი უნდა გაუსვას, რომ ფიგურები სხვადასხვა ზომის უნდა იყოს) და ფორმის ფიგურების/ფორმების გამოძერწვა. თითოეული ფიგურა შეიძლება გამოიძერწოს როგორც ერთი, ასევე რამდენიმე ფერის პლასტილინისგან;
2. მას შემდეგ, რაც ბავშვები მორჩებიან ძერწვას, მათ ფიგურები/ფორმები უნდა განაწილონ დაფაზე და შექმნან გარკვეული კომპოზიცია.

აქტივობა III (10-15 წთ.)

აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, ვისაც სურვილი აქვს, ისაუბროს მის ნამუშევარზე გამოსახულ ფიგურებზე, ყურადღებას ამახვილებს ფიგურების/ფორმების ზომებსა და განლაგებაზე:

- რომელია უფრო დიდი ფიგურა/ფორმა? პატარა?
- რა ფერის არის ესა თუ ის ფიგურა/ფორმა?
- როგორი ფორმა აქვს?
- რომელია უფრო წინ? შუაში? უკან? ერთმანეთის გვერდით?

აღმზრდელი ბავშვებს ავარჯიშებს შემდეგ ცნებებში: დიდი-პატარა, წინ-უკან, ახლოს-შორს.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: შემოდგომის ფოთლები (აპლიკაცია);

მიზანი: შემოქმედებითობის, გემოვნების, ნატიფი მოტორიკის განვითარება; ბავშვს გაეუღვივოთ ბუნების სიყვარული, მისი სილამაზის აღქმის უნარი;

საჭირო რესურსი: ქალაღდი ან მუყაოს ნაჭერი, ნებო, ფანქარი.

მსვლელობა:

აქტივობა I

აღმზრდელს ბავშვები გაყავს ეზოში და თხოვს მათ, რომ დაასახელონ ის ფერები, რასაც გარშემო ხედავენ (ცის, ბალახის, ფოთლების, ყვავილების, ხის ტანის და სხვ.). ყურადღებას ამახვილებს შემოდგომის ფერებზე, შეუძლია უთხრას, რომ წითელს, ყვითელს, ნარინჯისფერს თბილი ფერები ქვია. ეკითხება ბავშვებს, მოსწონთ თუ არა ეს ფერები, შემოდგომა? ყვავილები? ხეები? დაასახელონ ამ ფერის სხვა საგნები და სხვ. აღმზრდელმა ასევე ყურადღება უნდა გაამახვილოს ბუნების სილამაზეზე, ფერადოვნებაზე, უნდა უთხრას, რომ ცუდია, როდესაც ადამიანები ყრიან ნაგავს, აბინძურებენ ამ სილამაზეს, არ უფრთხილდებიან გარემოს და ა.შ. ამის შემდეგ აღმზრდელი თხოვს ბავშვებს, რომ შეაგროვონ ლამაზი ფოთლები.

რჩევა აღმზრდელს:

თუ ეზოში გაყვანის საშუალება არ არის, აღმზრდელმა შეიძლება ფანჯრებიდან გაახედოს ბავშვები ან დაათვალიერებინოს შემოდგომის ამსახველი ილუსტრაციები თუ ფოტოები და ისე ჩაატაროს აქტივობა I. ამ შემთხვევაში, ბავშვებს უკვე მოტანილი უნდა ჰქონდეთ წინასწარ შეგროვებული შემოდგომის ფოთლები.

აქტივობა II (20 წთ.)

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ შეგროვებული ფოთლებით მათ შეუძლიათ გააკეთონ ხალიჩა, შემოდგომის ტყე ან უბრალოდ დაანებონ ქალაღდზე ან მუყაოზე და, სურვილისამებრ, შექმნან ნებისმიერი გამოსახულება: ფოთლები შეიძლება დახიონ და ისე დაანებონ, როგორც ხალიჩა, ასევე, გამოიყენონ ხის ვარჯად, ხოლო პლასტილინისგან გაკეთებული ვიწრო ზოლები, ხის ტანად და გააკეთონ ტყე; შეიძლება ფანქრით დახატონ ტყე, ცა ან ნებისმიერი რამ, რაც მოესურვებათ. გარკვეული მონაკვეთები გააფერადონ გუაშით ან აკვარელით, შემდეგ დარჩენილ ადგილებზე დაანებონ ფოთლები.

რჩევა აღმზრდელს:

ბავშვებმა შეიძლება იმუშაონ ინდივიდუალურად, წყვილებში ან ჯგუფურად.

აქტივობა III (10 წთ.)

ბავშვები ალაგებენ თავიანთ ნამუშევრებს და ცდილობენ ამოიცნონ, რა არის გამოსახული მეგობრების ნამუშევრებზე, რა მოსწონთ, რა - არა, მოეწონათ თუ არა ფოთლებით მუშაობა და სხვ.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: ხის შექმნა ქალაქის პარკისაგან;

მიზანი: შემოქმედებითობის, წარმოსახვის, დაკვირვების უნარების და ნატიფი მოტორიკის განვითარება. ბავშვმა გააცნობიეროს, რომ წელიწადის ყოველ დროს თავისი დამახასიათებელი ნიშანი აქვს (დაკვირვება გარემოზე). ნამუშევრის შექმნა სხვადასხვა მასალით არის შესაძლებელი, გარკვეული ამოცანის გადმოცემა სხვადასხვა ხერხით შეიძლება (მაგ. ქარის).

საჭირო რესურსი: ყავისფერი ქალაქის პარკი, ფერადი ქალაქის და/ან ქსოვილის ნაჭრები. (ფერები შეირჩევა იმის მიხედვით, თუ წელიწადის რომელ დროს გადმოსცემენ ბავშვები) მაკრატელი, ნებო, მუყაოს ნაჭერი.

რჩევა აღმზრდელს:

ეს აქტივობა შეიძლება წელიწადის ყველა დროზე გაკეთდეს. შეიცვლება ფერადი ქსოვილის და/ან ქალაქის ფერები წელიწადის დროის მიხედვით. ერთი და იმავე აქტივობის საფუძველზე, ბავშვები უკეთ გააცნობიერებენ, რომელი ფერები ჭარბობს წელიწადის ამა თუ იმ დროს. ამის გარდა, უკეთ გააცნობიერებენ თბილ და ცივ ფერებს.

მსვლელობა: (45 წთ.)

აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, გაშალონ პარკი ისე, რომ თავისით დადგეს მაგიდაზე. შემდეგ ცალი ხელით დაიკავონ პარკის ძირი და მეორე ხელით დაიწყონ შუა ნაწილის ნელ-ნელა გრეხვა.

ამის შემდეგ აიღონ მაკრატელი და პარკის წვერი დაჭრან ან დახიონ რამდენიმე ნაწილად და დაგრიბონ თითოეული ნაწილი. შესაძლებელია ორი-სამი დაგრეხილი ზოლის ერთად გადაგრეხაც.

შემდეგ ბავშვები ჭრიან ან ხევენ წვრილ ზოლებად ფერად ქსოვილებს და ქალაქებს და აწებებენ ან აბამენ დაგრეხილ ხის „ტოტებს“, როგორც ფოთლებს.

ქარის ეფექტის მისაღებად ტოტებს კიდევ უფრო დალუნავენ ან გადაანვენენ ერთი მიმართულებით. ხე შეიძლება დანებდეს პატარა მუყაოს ნაჭრებზე (სადგამებზე).

აქტივობა I (10 წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ ბავშვები ალაგებენ სამუშაო ადგილს, ინახავენ მასალას, წმენდენ მაგიდებს და იბანენ ხელებს.

აქტივობა II (15 წთ.)

ბავშვები გამოფენენ თავიანთ ნამუშევრებს და ვისაც სურვილი ექნება, გამოთქვამს აზრს მეგობრების ნამუშევრებზე, ან ისაუბრებს, რა მოეწონა მუშაობის დროს, რა-არა, რა გაუჭირდა და ა.შ.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: კოლაჟი, თავისუფალი თემა;

მიზანი: შემოქმედებითობის, ფანტაზიის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი: ქაღალდი ან მუყაოს ნაჭერი, ნებო, პლასტილინი, შეგროვებული ხელოვნური და ბუნებრივი მასალა (ფოთლები, რკო, კანფეტების ქაღალდები, ღილები, ასანთის კოლოფები, ქსოვილის ნაკუნები, წინიბურა, ლობიო, ბრინჯი და სხვ.

შენიშვნა: ბავშვებს, აღმზრდელის თხოვნით, დროთა განმავლობაში შეგროვებული აქვთ ლამაზი ფოთლები, რკო, ხავსი, კანფეტების ქაღალდები, ღილები, ასანთის კოლოფები, ქსოვილის ნაკუნები და სხვა ბუნებრივი თუ ხელოვნური მასალა.

მსვლელობა:**აქტივობა I (30 წთ.)**

შენიშვნა: ბავშვებს ხშირად უჭირთ თავისუფალ თემასთან დაკავშირებით გადანყვეტილების მიღება, თუ რა უნდა დახატონ ან გააკეთონ. ამ შემთხვევაში აღმზრდელი უნდა დაეხმაროს და თავად შესთავაზოს რამდენიმე ვარიანტი და პრობლემის (მაგ. მასალის არჩევა) გადანყვეტის გზები.

რჩევა აღმზრდელს:

ბავშვებმა შეიძლება იმუშაონ ინდივიდუალურად, წყვილებში ან ჯგუფურად.

აღმზრდელი სთავაზობს ბავშვებს, თავად გადანყვეტონ, რისი გაკეთება სურთ მოტანილი მასალით.

მაგ., წინა მეცადინეობაზე მათ დახატეს/გამოძერწეს სპილო, ახლა შეიძლება სპილო ან რაიმე სხვა ცხოველი სხვადასხვა მასალით გააკეთონ. მაგ., ასანთის კოლოფი იყოს ცხოველის ტანი, მას შეიძლება ფერადი ქაღალდი ან რაიმე ქსოვილის ნაჭერი შემოახვიონ და დაანებონ, შეიძლება ხავსიც დაწებდეს, თავი შეიძლება გაკეთდეს პლასტილინისგან, თვალი ლობიოს, ბრინჯის მარცვალი ან პატარა კენჭი იქნება, ფეხები პატარა ტოტებისგან გაკეთდება, თუ ტანი პლასტილინისგან გამოიძერწა, ხოლო, თუ ასანთის კოლოფია, მაშინ, შეიძლება პლასტილინისგან გამოიძერწოს და სხვა.

რჩევა აღმზრდელს:

კოლაჟით შეიძლება შესრულდეს მრავალფიგურიანი კომპოზიციაც:

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ შეიძლება გააკეთონ როგორც ერთი ფიგურა, ასევე, შექმნან მრავალფიგურიანი კომპოზიცია.

მრავალფიგურიანი კომპოზიცია შეიძლება ერთობლივად გაკეთდეს და მასზე რამდენიმე დღე იმუშაონ 30-30 წთ.

მაგალითად, ტყის თემა.

ბავშვები სხვადასხვა მასალით (პლასტილინი, ტოტები, ფოთლები, ხავსი და სხვ.) აკეთებენ ხეებს. მათი ნაწილი ასევე შერეული მასალით აკეთებს ცხოველებს, ზოგი ადამიანს, ფრინველს, სხვადასხვა მცენა-

რეს და ა. შ.

შემდეგ აღმზრდელი ეხმარება ბავშვებს, რომ მუყაოს ნაჭერზე დაანებონ ფერადი ქაღალდები ან ფოთლები, ბრინჯი, წინიბურა, გამხმარი ბალახი, ხავსი, პლასტილინი და სხვ. ეს იქნება საფუძველი, რაზეც დაანებებენ ან დაამაგრებენ ხეებს, ცხოველებს, ადამიანებს და სხვ.

აქტივობა II (10 წთ.)

ბავშვები გამოფენენ თავიანთ ნამუშევრებს და საუბრობენ საინტერესო, იყო თუ არა სხვადასხვა მასალით მუშაობა, რა მოეწონათ, რა - არა, რას შეცვლიდნენ, ვისი ნამუშევარი უფრო მოეწონათ და სხვა.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: შინაური ცხოველები;

მიზანი: დაკვირვების და წარმოსახვის უნარების, ნატიფი მოტორიკის განვითარება; სამყაროსადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულების ჩამოყალიბება, ინტერესის გაღვივება ხელოვნების ნიმუშებისადმი;

საჭირო რესურსი: ქაღალდი, ფერადი ფანქრები, ფლომასტერები, პასტელები, პლასტილინი.

მსვლელობა: (40-45 წთ.)

აქტივობა I (10-15 წთ.)

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს პოლ გოგენის ნატურმორტს სამი ლეკვით.

აღმზრდელი სვამს შემდეგ კითხვებს: როგორ ფიქრობთ, რა ხდება ამ ნახატში? სად არიან ლეკვები, მაგიდაზე თუ იატაკზე?

აღმზრდელი ბავშვებს ავარჯიშებს შემდეგ ცნებებში: წინ-უკან, ზემოთ-ქვემოთ, ახლოს-შორს.

თქვენი აზრით, რა მოხდება, როდესაც პატრონი დაბრუნდება და ნახავს, რომ ლეკვები მიირთმევენ მის მიერ დატოვებულ რძეს? გყავთ თუ არა შინაური ცხოველები? რა ქვიათ? როგორ ექცევიან? უვლით თუ არა? გასაჭირში თუ ჩავარდნენ, როგორ მოიქცევიან? როგორ დაიცავთ მათ? და ა.შ.

პასუხების მოსმენის შემდეგ, აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, მოიფიქრონ პატარა ამბავი ამ ლექსებზე.

რჩევა აღმზრდელს:

ბავშვები შეიძლება დაიყოს ჯგუფებად.

აქტივობა I (15-20 წთ.)

ბავშვები იწყებენ ხატვას, მათ შეუძლიათ დახატონ ან საკუთარი ცხოველი (თუკი ჰყავთ) ან ამბავი, რომელიც მათ მოიფიქრეს. ცხოველები სურვილისამებრ შეუძლიათ გამოძერწონ.

აქტივობა II (10წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ მსურველები გამოვლენ, აჩვენებენ მეგობრებს თავიანთ ნამუშევრებს და ჰყვებიან ამბებს, რომლებიც მოიფიქრეს.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: სპილო;

მიზანი: დაკვირვების უნარის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება, ბავშვმა შეძლოს სპილოს დახატვა ისეთი მახასიათებლებით, რომლებიც გამოხატავენ მის ხასიათს, გაიხსენოს კონტურის ცნება და შეძლოს საერთო პროპორციების დაცვა, შეძლოს ნახატის სასურათე სიბრტყეზე განაწილება (საზღვრებს შიგნით, მოქცევა).

საჭირო რესურსი: ქაღალდი, ფერადი ფანქრები, აკვარელი, პასტელები, გუაში, პლასტილინი, CD მაგნიტოფონი ან DVD მაგნიტოფონი, CD შესაბამისი მუსიკალური და/ან ანიმაციური ვერსიის ჩანაწერით (შეძლებისდაგვარად).

მსვლელობა: (50 წთ.)

აქტივობა I (10 წთ.)

აღმზრდელი აჩვენებს წინასწარ მომზადებულ ვიზუალურ მასალას სპილოს გამოსახულებით, ყურადღებას ამახვილებს მის ზომაზე, ფორმებზე, დეტალებზე, ხასიათზე.

ეკითხება ბავშვებს, უნახავთ თუ არა სპილო? სად უნახავთ? ტელევიზორში, წიგნებში? ყოფილან თუ არა ზოოპარკში? და სხვ.

შეძლებისდაგვარად ასმენინებს კ. სენ-სანსის - „სპილოს“ სუიტიდან „ცხოველთა კარნავალი“.

სთხოვს ბავშვებს, ვისაც სურვილი აქვს, გამოვიდნენ და განასახიერონ სპილო.

აქტივობა II (20 წთ.)

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ მათ უნდა დახატონ ან გამოძერწონ სპილო;

რჩევა აღმზრდელს:

სასურველია, ბავშვებმა თვითონ მიიღონ გადაწყვეტილება, რა მასალით იმუშაონ.

1. აღმზრდელი ბავშვების ყურადღებას ჯერ სასურათე სიბრტყეზე ამახვილებს. ეუბნება, რომ გამოსახულება ისე უნდა განაწილდეს, რომ ფურცელზე დაეტიოს;
2. შემდეგ ყურადღებას ამახვილებს სპილოს ზოგად ფორმებზე, როგორი დიდია სპილო, როგორი თავი

აქვს, რამდენი ფეხი აქვს? ოთხივე გამოჩნდება თუ არა? (5-6 წლ.) როგორი ფორმის? შემდეგ გადადის უკვე დეტალებზე, რამხელა და რა ფორმის აქვს ყური, ხორთუმი (მოლუნული აქვს ხორთუმი? წყალს ხომ არ ასხამს?) კუდი, თვალი, აქვს თუ არა ფრჩხილები? რა ადგილას უნდა მივუხატოთ ეს დეტალები?

3. აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ სპილოს ხშირად ფრინველები ასხდებიან ზურგზე და სთხოვს, დახატონ (ამით აღმზრდელი ავარჯიშებს ცნებებში დიდი-პატარა და ასწავლის ზოგადი პროპორციების დაცვას).

აქტივობა III (10 წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ ბავშვები ალაგებენ სამუშაო ადგილს, ინახავენ მასალას, წმენდენ მაგიდებს და იბანენ ხელებს.

აქტივობა IV (10 წთ.)

აღმზრდელი ეხმარება ბავშვებს ნამუშევრების გამოფენაში (შესაძლებელია, რომ ნამუშევრები პირდაპირ იატაკზე განლაგდეს). ბავშვები წარადგენენ თავიანთ ნამუშევრებს და მოჰყვებიან, რისი გადმოცემა სურდათ, რამდენად შეძლეს ჩანაფიქრის განხორციელება. აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს, გამოთქვან საკუთარი აზრი თანატოლების ნამუშევრებზე. ყურადღება უნდა მიექცეს, რომ ბავშვები კორექტულები და თავაზიანები იყვნენ მეგობრების მიმართ.

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: თბილი ფერები;

მიზანი: დაკვირვების უნარის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება. ბავშვმა გაიგოს, რომ არსებობს თბილი ფერები;

საჭირო რესურსი: აკვარელი, გუაში, ფერადი ფანქრები, პასტელები, ქაღალდი.

მსვლელობა: (35-40 წთ.)

აქტივობა I (10 წთ.)

1. აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს თბილი ფერის (წითელი, ყვითელი ნარინჯისფერი) საგნებს, ხილს, სურათებს (ფორთოხალი, მანდარინი, სტაფილო, წითელი ვაშლი, ცეცხლი, მზე, წინილა, შემოდგომის ფოთლები და სხვ.);
2. სთხოვს, რომ დაასახელონ ეს ფერები (წითელი, ყვითელი, ნარინჯისფერი);
3. შემდეგ სთხოვს, რომ შეეცადონ თქვან, როგორ ხასიათზე აყენებთ ასეთი ფერები (მხიარულზე, მონყენილზე, ინვევს სითბოსა თუ სიცივის შეგრძნებას და სხვ.);
4. ეუბნება, რომ ფერებს, რომლებიც გვაგონებს მზეს, ცეცხლს, თბილი ფერები ჰქვია;
5. შემდეგ ეუბნება, რომ ბავშვებმა საღებავებიდან და ფანქრებიდან/ პასტელებიდან/ ფლომასტერებიდან ამოარჩიონ თბილი ფერები და აჩვენონ დანარჩენებს. ვინც შეცდომით აჩვენებს, შეუსწორონ;
6. სთხოვს, რომ მიმოიხედონ გარშემო, აღმოაჩინონ და დაასახელონ თბილი ფერები (ტანსაცმელი, ნივთები და სხვ.).

აქტივობა II (10-15 წთ.)

აღმზრდელი ბავშვებს ეუბნება, რომ მათ უნდა დახატონ რაც სურთ, ოღონდ თბილი ფერებით. შეიძლება სხვა ფერების გამოყენებაც, მაგრამ თბილი ფერები უნდა ჭარბობდეს. აღმზრდელი სათითაოდ მიდის ბავშვებთან და ეხმარება მათ ამოცანის შესრულებაში.

აქტივობა III (10-15 წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ ბავშვები გამოფენენ თავიანთ ნამუშევრებს (დაალაგებენ იატაკზე ან მაგიდეზე) და მსჯელობენ ვინ როგორ შეასრულა დავალება, რომელ ნახატებში არის გამოყენებული თბილი ფერები, რა გამოსახეს, რომელი მოსწონთ და სხვ. დასასრულს, აღმზრდელმა შეიძლება დაავალოს ბავშვებს ისეთი სათამაშოების ან ნივთების მოტანა, რომლებშიც თბილი ფერები ჭარბობს.

14

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ცივი ფერები;

მიზანი: დაკვირვების უნარის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება. ბავშვმა გაიგოს, რომ არსებობს ცივი ფერები;

საჭირო რესურსი: აკვარელი, გუაში, ფერადი ფანქრები, პასტელეები, ქაღალდი.

მსვლელობა: (35-40 წთ.)

აქტივობა I (10 წთ.)

1. აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს ცივი ფერის (ცისფერი, ლურჯი, იისფერი) საგნებს, სათამაშოებს, სურათებს (ზღვა, ცა, ზამთრის პეიზაჟი და სხვ.);
2. სთხოვს, რომ დაასახელონ ეს ფერები (ცისფერი, ლურჯი, იისფერი);
3. შემდეგ სთხოვს, რომ შეეცადონ თქვან, როგორ ხასიათზე აყენებს ასეთი ფერები (მხიარულზე, მონყენილზე, ინვევს სითბოსა თუ სიცივის შეგრძნებას და სხვ.);
4. შემდეგ ეუბნება, რომ ბავშვებმა საღებავებიდან და ფანქრებიდან/ პასტელეებიდან/ ფლომასტერებიდან ამოარჩიონ ცივი ფერები და აჩვენონ დანარჩენებს. ვინც შეცდომით აჩვენებს, შეუსწორონ;
5. სთხოვს, რომ მიმოიხედონ გარშემო, აღმოაჩინონ და დაასახელონ ცივი ფერები (ტანსაცმელი, ნივთები და სხვ.);
6. აღმზრდელი ეკითხება ბავშვებს, წინა მეცადინეობაზე როგორი ფერები ისწავლეს, სთხოვს, რომ დაასახელონ ისინი და აჩვენონ, რომელია ეს ფერები (საღებავები, ფანქრები, პასტელეები, ფლომასტერები, ტანსაცმელი, ნივთები და სხვ.);

7. ბავშვებმა თუ მოიტანეს წინა მეცადინეობაზე დავალებული თბილი ფერის საგნები ან სათამაშოები, უნდა აჩვენონ ერთმანეთს და დაასახელონ ფერები.

აქტივობა II (10-15 წთ.)

აღმზრდელი ბავშვებს ეუბნება, რომ მათ უნდა დახატონ, რაც სურთ, ოღონდ ცივი ფერებით. შეიძლება სხვა ფერების გამოყენებაც, მაგრამ ცივი ფერები უნდა ჭარბობდეს. აღმზრდელი სათითაოდ მიდის ბავშვებთან და ეხმარება მათ ამოცანის შესრულებაში.

აქტივობა III (10-15 წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ ბავშვები გამოფენენ თავიანთ ნამუშევრებს (დააღაგებენ იატაკზე ან მაგიდეზე) და მსჯელობენ ვინ როგორ შეასრულა დავალება, რომელ ნახატებში არის გამოყენებული ცივი ფერები, რა გამოსახეს, რომელი მოსწონთ და სხვ. დასასრულს, აღმზრდელმა შეიძლება დაავალოს ბავშვებს სათამაშოების ან ნივთების მოტანა, რომლებშიც ცივი ფერები ჭარბობს.

15

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ფერების შეზავებით ახალი ფერის მიღება;

მიზანი: დაკვირვების უნარის, შემოქმედებითობის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი: აკვარელი, გუაში, ქაღალდი.

მსვლელობა: (20 წთ.)

აქტივობა I (5 წთ.)

აღმზრდელი ბავშვებს ეკითხება, ახსოვთ თუ არა, რომელია თბილი ფერები? ცივი ფერები? სთხოვს, რომ ჩამოთვალონ, რა არის ცივი ფერის? (ცა, ზღვა და სხ.) თბილი ფერის? (მზე, ცეცხლი და სხვ.) ბავშვებმა თუ მოიტანეს წინა მეცადინეობაზე დავალებული ცივი ფერის საგნები ან სათამაშოები, უნდა აჩვენონ ერთმანეთს და დაასახელონ ფერები.

შემდეგ ეკითხება, თუ დაკვირვებულან გარშემო რამდენი ფერია? როგორ შეიძლება მივიღოთ იმაზე მეტი ფერი, ვიდრე მათ საღებავებშია?

პასუხების მოსმენის შემდეგ აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ მოემზადონ დასახატად.

აქტივობა I (15 წთ.)

ბავშვებმა უნდა ივარჯიშონ ფერების შეზავებით ახალი ფერის მიღებაზე. აღმზრდელი სთხოვს, ჯერ დაასველონ ფუნჯი წყლის ჭურჭელში, ჩაანონ ყვითელ საღებავში და ფურცელზე გააკეთონ ყვითელი ლაქა, შემდეგ გარეცხონ ფუნჯი, ჩაანონ ლურჯ საღებავში და შეურიონ ყვითელ ლაქას. შემდეგ დააკვირდნენ, რა ფერი მიიღეს (მწვანე), ეუბნება, რომ სხვადასხვა ფერების შეზავებით შეიძლება სხვა ფერის მიღება. იმავეს იმეორებენ წითელი და ყვითელი საღებავებით და აკვირდებიან, რა ფერი მიიღეს (ნარინჯის-ფერი).

ამის შემდეგ აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს, რომ ახლა შეუძლიათ ითამაშონ ფერებით, შეაზავონ ორისამი ფერი და დააკვირდნენ, რა ფერს მიიღებენ. თუ მიღებული ფერი მოეწონებათ, აჩვენონ მეგობრებს, რომელი ფერების შეზავებით მიიღეს ეს ფერი.

აღმზრდელი ბავშვების ყურადღებას ამახვილებს გარემოში არსებულ ფერების სიმრავლეზე, შეიძლება დაათვალიერებინოს ბუნების ამსახველი ფოტოები.

რჩევა აღმზრდელს:

1. აღმზრდელმა უნდა მიაჩვიოს ბავშვები წესრიგს, ყოველი სამუშაოს შესრულების შემდეგ მათ უნდა მოანერგონ სამუშაო ადგილი, შეინახონ მასალა, აალაგონ ნახატები, გაუფრთხილდნენ ერთმანეთის ნამუშევრებს: არ დახიონ, არ დაჭმუჭნონ და სხვ.

2. აღმზრდელმა ხშირად უნდა დაათვალიერებინოს ბავშვებს ხელოვნების ნიმუშების ილუსტრაციები, გამოათქმევინოს აზრი მათ. ამით ბავშვებს უყალიბდებათ გემოვნება, უფართოვდებათ თვალსაწიერი, დაკვირვების, ანალიზის უნარები.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: ზღაპარი;

მიზანი: წარმოსახვის, შემოქმედებითი და პრაქტიკული უნარების, ანალიზის, ნატიფი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი: დასურათებული ზღაპარი, ქაღალდი, გრაფიტის ფანქარი, საშლელი, ფერადი ფანქრები, პასტელები, ფლომასტერები, აკვარელი, გუაში, პლასტილინი, ფუნჯები, მუყაო, კოლაჟის ტექნიკისთვის - ფერადი ქაღალდები, ნებო, ლილები, მაკრატელი და ა.შ. CD მაგნიტოფონი ან DVD მაგნიტოფონი, CD შესაბამისი მუსიკალური და/ან ზღაპრის ანიმაციური ვერსიის ჩანაწერით (შექმედებისდაგვარად).

შენიშვნა: მასალა უნდა შეირჩეს ინდივიდუალურად, იმის მიხედვით, თუ რა ტექნიკით ან რა მასალაში სურს ბავშვს დავალების შესრულება.

მსვლელობა:

შენიშვნა: მოცემული აქტივობების ჩატარება ნავარაუდებია მთელი დღის განმავლობაში და არა ერთი მეორეს მიყოლებით. შუალედში იგულისხმება კვება, დასვენება, გასეირნება და სხვა ყოველდღიური აქტივობები.

აქტივობა I (10 წთ.)

აღმზრდელს შერჩეული აქვს კარგად დასურათებული ზღაპარი, რომელსაც ნაუკითხავს ბავშვებს.

აქტივობა II (10 წთ.)

კითხვის დასრულების შემდეგ აღმზრდელი სვამს კითხვებს:

- რომელი გმირი უფრო მოგწონს?
- აღწერე, როგორ წარმოგიდგენია მისი გარეგნობა, ჩაცმულობა?
- შენი ნაცნობებიდან და ახლობლებიდან ვინმეს ხომ არ გაგონებს ესა თუ ის გმირი?
- გმირის უარყოფითი შეფასების შემთხვევაში - შენ როგორ მოიქცეოდი მის ადგილას?
- რა არ მოგწონს ამ ზღაპარში? რამეს ხომ არ შეცვლიდი, ვინმეს ქცევას, ხასიათს, მოვლენებს და ა.შ.
- სადაურები არიან ზღაპრის გმირები?
- რომელ ქვეყანაში ხდება მოქმედება? არსებობს ასეთი ქვეყანა თუ გამოგონილია? და ა.შ.

აქტივობა III (10-15 წთ.)

შემდეგ ბავშვები ათვალთვლებენ ილუსტრაციებს, აღმზრდელმა შეიძლება მოიძიოს ამ ზღაპრის ანიმაციური ვერსია და აჩვენოს ბავშვებს. აღმზრდელი სვამს კითხვებს:

- ისეთები წარმოგიდგინათ გმირები, როგორც მხატვარმა გადმოსცა?
- მოგწონთ თუ არა ნახატები?
- რა აცვიათ გმირებს? რა ახურავთ?
- შენ როგორ ფერებს გამოიყენებდი? და ა.შ.

აქტივობა IV (10-15 წთ.)

შესაძლებელია შესაფერისი მუსიკალური მასალის მოძიებაც. მსჯელობის შემდეგ, აღმზრდელი მუსიკის ფონზე (ან მის გარეშე), თხოვს ბავშვებს რიგ-რიგობით (3-5 ბავშვი) განასახიერონ ზღაპრის გმირები (სხეულის მოძრაობა, შესტიკულაცია, ტექსტი, ხმის ტემბრი, მიმიკა და ა.შ.). დანარჩენებმა უნდა გამოიცნონ, თუ ვინ არის წარმოდგენილი.

აქტივობა V (15-20 წთ.)

შემდეგ აღმზრდელი ბავშვებს ურიგებს სამუშაო მასალას და აძლევს დავალებას, შეარჩიონ მათთვის საინტერესო ეპიზოდი ან გმირი და დახატონ.

შესაძლებელია ნამუშევარი სხვადასხვა მასალით შესრულდეს: პლასტილინით, ფერადი ფანქრებით, კოლაჟის ტექნიკით (ფერადი ქაღალდები, ნებო, ლილვები და ა.შ.);

აღმზრდელი შეახსენებს ბავშვებს უსაფრთხოების წესებს;

ბავშვებმა შეიძლება წყვილში ან ჯგუფურად იმუშაონ, ერთად მოიფიქრონ, რას დახატავენ, რა მასალით, აღმზრდელის დახმარებით გაინაწილონ ფუნქციები.

აქტივობა VI (10 წთ.)

მუშაობის დასრულების შემდეგ ბავშვები ალაგებენ სამუშაო ადგილს, ინახავენ მასალას, წმენდენ მაგიდებს და იბანენ ხელებს.

აქტივობა VII (15 წთ.)

აღმზრდელი ეხმარება ბავშვებს ნამუშევრების გამოფენაში (შესაძლებელია, რომ ნამუშევრები პირდაპირ იატაკზე განლაგდეს). ბავშვები წარადგენენ თავიანთ ნამუშევრებს და მოყვებიან, რისი გადმოცემა სურდათ, რამდენად შეძლეს ჩანაფიქრის განხორციელება. აღმზრდელი თხოვს ბავშვებს გამოთქვან საკუთარი აზრი თანატოლების ნამუშევრებზე. ყურადღება უნდა მიექცეს, რომ ბავშვები კორექტულები და თავაზიანები იყვნენ მეგობრების მიმართ.

აქტივობები მუსიკაში

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ვგრძნობთ მუსიკის რიტმს;

მიზანი: რიტმის გრძნობის, ყურადღების, მსხვილი მოტორიკის, მუსიკალური სმენის განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- ფორტეპიანო;
- მცირე მოცულობის მუსიკალური ნაწარმოები/დასრულებული ფრაგმენტი მკვეთრად გამოხატული რიტმული ნახაზით, მაგალითად, საბავშვო სიმღერები: „ბიჭო, ბიჭო, ბიჭუკელა“, «Twinkle, Twinkle, Little Star», სანოტო ტექსტი.

მსვლელობა (5-8 წთ.):

1. ბავშვები სხედან ინსტრუმენტის გარშემო;
2. აღმზრდელი უკრავს პიესას/სიმღერას და ხმას აყოლებს მას. შემდეგ თვითონ მღერის და შესაბამის რიტმში უკრავს ტაშს, მინიშნებს ბავშვებს, სიმღერითა და ტაშით აჰყვინენ მუსიკას. მიმართულებას აძლევს ბავშვებს, როდის დაუკრან ტაში (მხოლოდ I, I-III, ან ყველა თვლაზე);
3. ცალკეული ფრაგმენტის რამდენჯერმე განმეორების შემდეგ, შესაძლებელი იქნება, ისინი გაერთიანდეს და ერთიანად შესრულდეს.

რჩევა აღმზრდელს:

- ეს დავალება გარკვეული სიხშირით უნდა განმეორდეს სხვადასხვა მუსიკალურ მასალაზე დაყრდნობით;
- მუსიკის შესრულების ტემპი ამ ასაკის ბავშვების ფიზიკურ განვითარებას უნდა შეესაბამებოდეს. აღმზრდელი მეცადინეობისას თავად შეარჩევს ტემპს რამდენიმე მოსინჯვის შედეგად.

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ხმამაღლა და ჩუმად;

მიზანი: დინამიკის ცვლილების შეგრძნების, რიტმის გრძნობის, მუსიკალური სმენის განვითარება, „სმენითი ანალიზის“ შედეგების გადმოცემა მოძრაობით, მსხვილი მოტორიკის განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- ფორტეპიანო;
- მცირე ზომის მუსიკალური ნაწარმოების, მაგალითად, ვ. ა. მოცარტის - მენუეტი F-dur - სანოტო ტექსტი.

მსვლელობა (10-15 წთ.):

1. აღმზრდელი უკრავს წრეში ჩამდგარი ბავშვებისთვის პიესას/სიმღერას. მან უნდა გაავარჯიშოს ბავშვები მუსიკის რიტმისთვის ფეხის შეწყობაში ადგილზე სიარულის დროს;
2. შემდეგ აღმზრდელი მუსიკის მოსმენისას ყურადღებას უმახვილებს ბავშვებს, რომ ჟღერადობა ხან ხმამაღალია, ხან ხმადაბალი (ჩუმი);
3. აღმზრდელი უჩვენებს ბავშვებს, როგორ ასახონ მუსიკის ჟღერადობის ცვლილება მოძრაობაში – თუ მუსიკა ხმამაღლა ჟღერს, ბავშვები თამამად, ბრაგუნით დააბიჯებენ, ხოლო როცა მუსიკა ჩუმად იმის, ფრთხილად, ფეხაკრეფით დადიან;
4. სასურველია, სავარჯიშო მეტ-ნაკლებად შეთანხმებულად შესრულდეს.

რჩევა აღმზრდელს:

- ბავშვების მონაცემებიდან გამომდინარე, შესაძლებელი იქნება, ეს სავარჯიშო ორ ეტაპად შესრულდეს. პირველ ეტაპზე ბავშვები მიეჩვევიან კონკრეტული მუსიკალური ნაწარმოების რიტმში სიარულს, მეორე ეტაპზე კი გამოხატავენ ცვლილებებს ჟღერადობის სიძლიერეში;
- ცვლილებები მუსიკის ჟღერადობაში მკვეთრად უნდა იყოს გამოხატული: **Forte** - ხმამაღლა, **Piano** – ჩუმად;
- მოძრაობებს თავდაპირველად აღმზრდელი ასრულებს შესაბამისი კომენტარებით: „აი, ახლა მუსიკა ხმამაღალია და მე ხმამაღლა, ბრაგუნით დავდივარ; ახლა კი ჩუმია და მეც უხმაუროდ ვივლი“;
- როდესაც ბავშვები შეთანხმებულად შეასრულებენ სავარჯიშოს, შესაძლებელი იქნება მისი გართულება ბავშვების წყვილებად დაჯგუფებით.

3

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ჩქარა და ნელა;

მიზანი: ტემპის ცვლილების შეგრძნების, რიტმის გრძნობის, მუსიკალური სმენის განვითარება, „სმენითი ანალიზის“ შედეგების გადმოცემა მოძრაობით, მსხვილი მოტორიკის განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- ფორტეპიანო;
- მცირე ზომის მუსიკალური ნაწარმოები, მაგალითად, გ. ცაბაძის – სიმღერა „ანა-ბანა“ – კინოფილმიდან „ვერის უბნის მელოდიები“/პ. ჩაიკოვსკის – „ჩინური ცეკვა“ ბალეტიდან „მაცნატუნა“ (გამართივებული სახით), სანოტო ტექსტი.

მსვლელობა (8-12 წთ.):

1. აღმზრდელი ასმენინებს/უკრავს წრეში ჩამდგარი ბავშვებისთვის ნაცნობ პიესას/სიმღერას და უჩვენებს, როგორც შეუწყონ ფეხი მუსიკას ჯერ ადგილზე და შემდეგ წრეზე სიარულის დროს;
2. უჩვენებს, რომ მუსიკა ნელა ან ჩქარა უღერს;
3. აღმზრდელი საკუთარ მაგალითზე უჩვენებს ბავშვებს, როგორ ასახონ ტემპის ცვლილება მოძრაობაში და მის შესაბამისად იარონ.

რჩევა აღმზრდელს:

- ტემპის ცვლილებები მკვეთრად უნდა იყოს გამოხატული, თუმცა ჩქარი ტემპი ამ შემთხვევაში მეორე – ნელ ტემპთან შედარების საფუძველზე განისაზღვრება ბავშვების ფიზიკური შესაძლებლობების გათვალისწინებით;
- ამ სავარჯიშოს დაუფლების შემდეგ, მომდევნო საფეხურზე მისი გართულება ასეა შესაძლებელი: სხვადასხვა ტემპით შესრულებულ მონაკვეთებს შორის დაემატება პაუზები, რაც, შესაბამისად, შეჩერებით უნდა აისახოს მოძრაობაში;
- სასურველია, 2-3 წლის ბავშვებისთვის გათვალისწინებული სამი სავარჯიშო მოცემული თანმიმდევრობით ჩატარდეს.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: კონცერტი;

მიზანი: აუდიტორიის წინაშე გამოსვლის, კონცერტზე დასწრების ჩვევების შემუშავება; გუნდში სიმღერის ჩვევის, მუსიკალური სმენის, მეხსიერების განვითარება.

საჭირო რესურსი:

3-4 ნასწავლი სიმღერის სანოტო ტექსტი, მაგალითად:

- მ. დავითაშვილის - „ჩიტო, ჩიტო ნაცარა“;
- მ. დავითაშვილის - „ეს სანყალი კურდღელი“;
- ლ. იაშვილის - „კრიჭი, კრიჭი“;
- ი. გურგულიას - „აჩუ, აჩუ“.

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებს შეუძლიათ, იმღერონ ან აჰყვნენ რამდენიმე, მათ შორის, ამოსაცნობ სიმღერას.

მსვლელობა (20 წთ.):

1. აღმზრდელი აფრთხილებს ბავშვებს, რომ მოისმენნენ მათთვის ნაცნობ სიმღერებს. თითოეული მათგანის მოსმენის შემდეგ უნდა ამოიცნონ და დაასახელონ ისინი: „ახლა მოისმენთ თქვენთვის ნაცნობ რამდენიმე სიმღერას. გთხოვთ, გაიხსენოთ, რომელი სიმღერებია“;
2. ფორტეპიანოზე უკრავს თითოეული სიმღერის

აკომპანემენტს იქამდე, სანამ ბავშვები არ დაასახელებენ ან არ მიანიშნებენ სიმღერაზე. აღმზრდელი თითოეულ ბავშვთან შეთანხმებით არკვევს, ვის რომელი სიმღერის შესრულება სურს; არჩეული სიმღერების მიხედვით ყოფს ბავშვებს 3-4 ჯგუფად;

3. აღმზრდელი ეუბნება, რომ სიმღერები ისე უნდა შესრულდეს, როგორც კონცერტზე – თითოეული ჯგუფი მეგობრების წინაშე გამოვა სცენაზე და იმღერებს. სიმღერის დასრულების შემდეგ მომღერლები თავს დაუკრავენ მსმენელს; დანარჩენები კი ტაშს დაუკრავენ მათ, როგორც ამას კონცერტზე მისული მსმენელი აკეთებს;
4. კონცერტის დასრულების შემდეგ აღმზრდელი შეაქებს და მადლობას გადაუხდის ბავშვებს. შეეკითხება, მოეწონათ თუ არა კონცერტზე გამოსვლა და დასწრება.

რჩევა აღმზრდელს:

- ბავშვებმა აკომპანემენტის მიხედვით (ტექსტის გარეშე) უნდა ამოიცნონ მათთვის ნაცნობი 3-4 სიმღერა. ამიტომ აკომპანემენტში აუცილებლად უნდა გატარდეს სიმღერის მელოდია;
- ბავშვებმა სიმღერაზე შეიძლება მიანიშნონ სათაურით, სიმღერის ტექსტის ფრაგმენტით, ტექსტისა და მელოდიის გამღერებით – ყველა პასუხი დადებითად ჩაითვლება. სასურველია, რომ ამოცნობის პროცესში ყველა/ბევრმა ბავშვმა მიიღოს მონაწილეობა;
- თუ ბავშვებს გაუჭირდებათ სიმღერებს შორის მათთვის სასურველის შერჩევა, მათ აღმზრდელი უნდა დაეხმაროს ბუნებრივი მონაცემებისა და რეპერტუარის ცოდნის გათვალისწინებით;
- ამ სავარჯიშოს მთავარი დატვირთვა არის „როლური თამაში“, სადაც ბავშვი შემსრულებლისა და მსმენელის როლში გამოდის. აღმზრდელი ხელმძღვანელობს როგორც ჯგუფების სცენაზე გამოსვლას, ასევე მსმენელის ქცევას. ამ სავარჯიშოში შედარებით ნაკლებად ექცევა ყურადღება შესრულების ხარისხს.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4 ;

თემა: ვუსმენთ და ამოვიცნობთ ხმებს;

მიზანი: მოსმენის ჩვევის, საგნების, მოვლენების სმენით ამოცნობის უნარის განვითარება, კონცენტრაციის უნარის გამომუშავება.

საჭირო რესურსი: რამდენიმე ნივთი ან ხელსაწყო, რომელსაც მკვეთრი ხმა აქვს, მაგალითად, ხის კოვზები, მუსიკალური ცენტრი, წყლით სავსე ჭიქა და ჯამი, ტელეფონი და სხვ.

მოსამზადებელი სამუშაო:

- მეცადინეობის დაწყებამდე ოთახის ნაწილი ფარდით ან შირმით უნდა გამოეყოს იმ სივრცეს, სადაც ბავშვები იქნებიან აქტივობის დროს და იქ განთავსდეს ის ნივთები, რომელთა გამოყენებასაც აღმზრდელი გეგმავს;
- გასათვალისწინებელია, რომ ამგვარი სავარჯიშოს დროს ბავშვებს არ უნდა ჰქონდეთ სხვა სმენითი და მხედველობითი გამლიზიანებლები.

მსვლელობა (5-8 წთ.):

1. ბავშვები სხდებიან სკამებზე, აღმზრდელი აძლევს დავალებას, ამოიცნონ, რის ხმებს მოისმენენ;
2. სავარჯიშოს დაწყების წინ აღმზრდელმა, სასურველია, თხოვოს ბავშვებს თვალების დახუჭვა;
3. 10-15 წმ-ის განმავლობაში სიჩუმის შემდეგ აღმზრდელი ასმენინებს მათ ორ ხმას, მაგალითად, 1) წყლის გადასხმა ერთი ჭურჭლიდან მეორეში; 2) ფანჯრის გამოღება და მიხურვა. რამდენიმეწამიანი

პაუზის შემდეგ, აღმზრდელი იმავე თანმიმდევრობით იმეორებს ამ ხმებს, სთხოვს ბავშვებს, გაახილონ თვალები და დაასახელონ, რა მოისმინეს;

4. პასუხის გაცემის შემდეგ აღმზრდელი იმავე თანმიმდევრობითა და ტემპით ბავშვების თვალწინ იმეორებს მოქმედებებს;

5. ბავშვების განწყობიდან გამომდინარე, აღმზრდელს შეუძლია მაშინვე შესთავაზოს შემდეგი სავარჯიშო, რომელიც შეიძლება ორ ან სამ ხმას მოიცავდეს, მაგალითად, მუსიკალურ ცენტრში CD-ის ჩადება, ხის კოვზების ბრახუნი. სამი ხმის მოსმენის შემთხვევაში, უმჯობესი იქნება ხმათა თანმიმდევრობა 3-ჯერ განმეორდეს;

6. პასუხის გაცემის შემდეგ, ბავშვები ნახავენ და მოისმენენ ამ მოქმედებებს.

რჩევა აღმზრდელს:

- ხმის წყარო ბავშვისთვის კარგად ნაცნობი უნდა იყოს და სასურველია, გარკვეულწილად, მუსიკის მეცადინეობებსაც უკავშირდებოდეს, როგორცაა მუსიკალურ ცენტრში CD-ის ჩადება, ფორტეპიანოს გახსნა/დახურვა, ბგერის აღება კლავიატურაზე და ა. შ.;
- თუ ბავშვების ნაწილს გაუჭირდება ხმის წყაროს ამოცნობა, მაშინ აღმზრდელი წინასწარ აჩვენებს მათ 4-5 ნაცნობ ნივთს და შემდეგ ამოაცნობინებს მათ მიერ გამოცემულ ორ ან სამ ხმას;
- სამომავლოდ კარგი იქნება, უფროსი ასაკობრივი ჯგუფის ბავშვებმა მასწავლებლის დახმარებით დაგეგმონ და თვითონ ჩაატარონ ეს აქტივობა.

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4/4-5;

თემა: თამაში-კიბე;

მიზანი: მუსიკალური სმენის, მეხსიერების, ვოკალური უნარების განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- ფორტეპიანო;
- კიბე/კიბის გამოსახულება სურათზე;
- სავარჯიშოს ტექსტთან დაკავშირებული სათამაშო, მუსიკასთან დაკავშირებული რაიმე ნივთი.

მოსამზადებელი სამუშაო:

მოცემული დავალების განხორციელებამდე, 3-4 წლის ბავშვებთან ტონალობაში ორიენტაციისთვის (ნაცნობი მელოდიის/მოტივის სანყისი ბგერის მოძებნა ახალ ტონალობაში, მელოდიის შესრულება მოცემულ ტონალობაში) კარგი იქნება შემდეგი სახის სავარჯიშო: ნაცნობი ტექსტი, მაგალითად, "ჩუ-ქუ, ჩუ-ქუ, გესმის? ორთქმავალი მოდის" (მ. მრევლიშვილი) რიტმულად უნდა გაიმღერონ ტონიკაზე – დო. აღმზრდელის აკომპანემენტი (I_IV_V_I, იგივე T_S_D_T), მისი სიმღერა და ამასთან ერთად ბავშვების სიმღერა დიატონური ბგერათრიგის მიხედვით (დო, რე მი, ფა, სოლ, ლა, სი) საფეხურებრივად გადადის სხვადასხვა ტონალობაში (C-dur, D-dur, E-dur, F-dur, G-dur, A-dur, H-dur – მოდულირებული სეკვენცია). მეტი თვალსაჩინოებისთვის აღმზრდელმა ეს სავარჯიშო შეიძლება კიბეზე ასვლას შეუსაბამოს. ტექსტიდან გამომდინარე, აღმზრდელს საშუალება ეძლევა ასევე, გარკვეული სცენა გაათამაშებინოს

ბავშვებს, ამ შემთხვევაში, მატარებელში ჩააბას.

მსვლელობა (15-20 წთ.):

1. ბავშვები წრიულად სხედან; აღმზრდელი უკრავს და მღერის ფორტე-პიანოზე ერთ-ერთი სიმღერის, მაგალითად, მ. დავითაშვილის „ჭუპა, ჭუპა“-ს სანყის ფრაზას - „ჭუპა, ჭუპა, წყალი მალე“, ან მთელ წინადადებას „ჭუპა, ჭუპა, წყალი მალე,/ თავი უკვე დავიბანე“; შემდეგ საფეხურებრივად გადადის სხვა ტონალობებში (დიატონური ბგერათრიგის მიხედვით) და უხსნის, რომ ამგვარ „ასვლებს“ ბავშვები თამაშის დროს თვითონ გააკეთებენ;
2. აკომპანემენტის ფონზე ბავშვები ერთი მიმართულებით გადასცემენ ერთმანეთს სათამაშოს. ბავშვმა, რომელსაც ხელში უჭირავს სათამაშო მუსიკის შეწყვეტის მომენტში, სწორად უნდა მოახდინოს ორიენტაცია ტონალობაში და მის შესაბამისად იმღეროს მუსიკალური ფრაზა; ამის შემდეგ მთელი ჯგუფი ერთად მღერის იმავე ტონალობაში. შემდეგ სათამაშო ისევ დატრიალდება წრეზე, აკომპანემენტი ახალ, საფეხურით ზევით მდებარე ტონალობაში გაიჟღერებს და ბავშვმაც, რომელსაც სათამაშო დარჩება ხელში, ამ ახალ ტონალობაში უნდა მოახერხოს სიმღერა, ამას მთელი ჯგუფის სიმღერა მოჰყვება იმავე ტონალობაში. მომდევნო რგოლები, შესაბამისად, თითო საფეხურით ზევით მდებარე ახალ ტონალობებში გაიჟღერებს.
3. აღმზრდელი ათანხმებს ბავშვებთან, მათთვის ნაცნობი რომელი სიმღერა (მუსიკალური ფრაზა) გაათამაშონ შემდეგ ჯერზე და რომელი სათამაშო შეარჩიონ წრეში ჩამოსატარებლად.

რჩევა აღმზრდელს:

- სასურველია, ყველა ბავშვმა შეასრულოს “სოლო” პარტია. თუმცა, მათი რაოდენობიდან გამომდინარე, შესაძლებელია, ყველამ ვერ მოასწროს და ნაწილი შემდეგ მეცადინეობაზე გამოვიდეს სოლისტის როლში;
- ეს სავარჯიშო გარკვეული სიხშირით შეიძლება ჩატარდეს. იგი ავითარებს მუსიკალურ სმენასა და მხსიერებას, ბავშვები იძენენ დამოუკიდებლად და ერთად სიმღერის უნარ-ჩვევებს, სწავლობენ ტონალობაში ორიენტაციას;
- თუ აღმზრდელს არა აქვს საშუალება, კიბეზე ასვლას შეუსაბამოს ტონალობებში საფეხურებრივი გადასვლა, შეიძლება, სურათზე მიანიშნოს კიბის საფეხურებზე ასვლა;
- მუსიკალური მასალის შერჩევის, ასევე სეკვენციური ჯაჭვის დიაპაზონის განსაზღვრისას, აღმზრდელმა ბავშვების მონაცემებით უნდა იხელმძღვანელოს;
- ამ სავარჯიშოს ჩატარებისას, გარკვეული ხნის განმავლობაში აღმზრდელის მიერ შესრულებულ აკომპანემენტში უნდა გატარდეს სიმღერის მელოდია. მომდევნო საფეხურზე, როცა აღმზრდელი იგრძნობს, რომ ბავშვები უკვე ადვილად ახდენენ ორიენტაციას ტონალობაში, შეუძლიათ დამოუკიდებლად იპოვონ მელოდიის სანყისი ბგერა და ახალ ტონალობაში სწორად შეასრულონ მუსიკალური ფრაზა, მელოდია, შესაძლებელია, აღარ გატარდეს აკომპანემენტში. ასევე, თანდათან გართულდეს რეპერტუარიც.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ცხოველთა სამყარო;

მიზანი: წარმოსახვის განვითარება, ასოციაციური კავშირების დამყარება ვიზუალურ და სმენით შთაბეჭდილებებს შორის.

საჭირო რესურსი:

- კ. სენ-სანსის ციკლი „ცხოველთა კარნავალი“, პიესები - „სპილო“, „აკვარიუმი“, „კენგურუ“, აუდიოჩანაწერი;
- მუსიკალური ცენტრი /კომპიუტერი;
- სათამაშოები - სპილო, თევზი, კენგურუ, ან ამ ცხოველების სურათები (სასურველია, A4 ან უფრო დიდი ფორმატის).

მსვლელობა (15-20 წთ.):

1. ბავშვები მიუსხდებიან მაგიდას, რომელზეც აწყვია სათამაშოები ან სურათები და ასახელებენ ცხოველებს, იხსენებენ, სად ან რა ვითარებაში უნახავთ ისინი;
2. ბაძავენ/განასახიერებენ ამ ცხოველებს;
3. უსმენენ მითითებულ სამ პიესას კ. სენ-სანსის „ცხოველთა კარნავალიდან“;
4. თითოეული პიესის მოსმენის შემდეგ შეთანხმდებიან, რომელი ცხოველი შეესაბამება მას.

რჩევა აღმზრდელს:

სასურველი იქნებოდა, ბავშვებს ენახათ DVD ჩანაწერი - შესაბამისი ვიდეო-კადრებით თანხლებული პიესები კ. სენ-სანსის „ცხოველთა კარნავალიდან“.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: საკრავები;

მიზანი: ტემბრული სმენის, ყურადღების, მსხვილი მოტორიკის განვითარება.

საჭირო რესურსები:

- ფორტეპიანო, ქსილოფონი (არსებობის შემთხვევაში);
- CD, რომელზეც ჩანერილია ა) ვოკალის (სიტყვების გარეშე), ბ) ფორტეპიანოს, გ) ქსილოფონის მიერ შესრულებული მელოდია ბავშვების სასიმღერო რეპერტუარიდან, მაგალითად, ქართული ხალხური სიმღერა „ლაღე“;
- მუსიკალური ცენტრი /კომპიუტერი.

მოსამზადებელი ეტაპი:

- ბავშვებს ნასწავლი აქვთ მეცადინეობაზე გამოსაყენებელი სიმღერა;
- ბავშვები იცნობენ ფორტეპიანოსა და ქსილოფონის ჟღერადობას, ამ საკრავებზე შესრულების მანერას; სასურველია, თავადაც ჰქონდეთ ამ ინსტრუმენტებზე „დაკვრის“ შესაძლებლობა. თუ საბავშვო ბაღში არ არის ქსილოფონი, აღმზრდელმა წინასწარ რამდენჯერმე უნდა აჩვენოს და მოასმენინოს ამ ან სხვა საკრავზე, მაგალითად, ვიოლინოზე შესრულების ვიდეო, აუდიოჩანაწერი. რა თქმა უნდა, უმჯობესი იქნება ცოცხალი შესრულების მოსმენა.

მსვლელობა (10-15 წთ.):

1. ბავშვები ამოიცნობენ ტექსტის გარეშე შესრულებულ სიმღერას;
2. აღმზრდელი უჩვენებს ბავშვებს ორ საკრავს – ქსილოფონსა და ფორტეპიანოს (შესაძლებელია, ფოტოზე); მათ უნდა ამოიცნონ, რომელ საკრავზე სრულდება დასახელებული სიმღერა – ფორტეპიანოზე თუ ქსილოფონზე და შესაბამისი მოძრაობით გამოხატონ ეს – აჰყვინენ მუსიკას ფორტეპიანოზე ან ქსილოფონზე/ ვიოლინოზე „დაკვრით“;
3. სასურველია, მელოდია 2-ჯერ ან 3-ჯერ შესრულდეს თითოეულ საკრავზე.

რჩევა აღმზრდელს:

- ადამიანის ტემბრი გაუადვილებს ბავშვებს სიმღერის ამოცნობას;
- ნაცნობი სიმღერა გაუადვილებს ბავშვებს საკრავთა ტემბრების ამოცნობას;
- სიმღერის ამოცნობა არ გამოიხატება მხოლოდ სათაურის დასახელებით, ამოცნობად ჩაითვლება ტექსტის რომელიმე ფრაგმენტის, მისი შინაარსის დეტალის, პერსონაჟის სახელის გახსენება ან წარმოდგენის, მულტფილმის სათაურის დასახელება, რომელსაც სიმღერა უკავშირდება და ა.შ;
- უმჯობესია, ბავშვები სიმღერითაც აჰყვნენ მუსიკას.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ორკესტრი;

მიზანი: ერთობლივ შემოქმედებით პროცესში მონაწილეობა, რიტმის გრძნობის განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- სათამაშო საკრავები: დოლი, საჩხაკუნო, საჟღარუნო, თვითნაკეთი საკრავები ან საგნები, რომელიც ამ შემთხვევაში შეიძლება გამოვიყენოთ, მაგალითად, ხის კოვზები;
- რ. ლალიძის – „საჭიდაო“/ვ. ა. მოცარტის – „ღამის პატარა სერენადა“, I ნაწილის აუდიოჩანაწერი;
- მუსიკალური ცენტრი /კომპიუტერი;
- ორკესტრის ამსახველი ფოტომასალა.

მსვლელობა (20-25 წთ.):

1. აღმზრდელი ასმენინებს ბავშვებს ნაწარმოებს და თხოვს, ხელის მოძრაობით აჰყვნენ მუსიკას;
2. აღმზრდელი დამხმარე კითხვების საშუალებით ეხმარება ბავშვებს, ჩამოაყალიბონ ინფორმაცია ორკესტრის შესახებ (რა რაოდენობის ადამიანები უკრავენ - ბევრი თუ რამდენიმე? უკრავენ ცალ-ცალკე თუ ერთად, შეთანხმებულად? ხელმძღვანელობს თუ არა მათ ვინმე?) და სთავაზობს, თავადაც სცადონ ორკესტრში მონაწილეობის მიღება;

3. ბავშვები აწყობენ სკამებს და ისე სხდებიან, როგორც ორკესტრანტები, მათ ურიგდებათ სათამაშო საკრავები ან ნივთები, რომლებიც ამ ფუნქციას შეასრულებს;
4. თითოეული მათგანი არკვევს, როგორ გამოსცემს ხმას ეს „საკრავი“, როგორ უნდა დაუკრას მასზე;
5. აღმზრდელი ავალებს ბავშვებს, მოსმენისას საკრავებით აწყვენენ მუსიკას. თხოვს, ყურადღებით მოუსმინონ მუსიკალური ფრაგმენტის დასაწყისს 1-2 წთ-ის განმავლობაში და წარმოიდგინონ, როგორ შეასრულებენ ამ დავალებას;
6. ბავშვები რამდენჯერმე - 4-6-ჯერ იმეორებენ ნაწარმოების ფრაგმენტებს. აღმზრდელი უხსნის, რომ ეს რეპეტიციაა. მან უნდა მიაღწიოს, რომ „ორკესტრის“ წევრებმა დაკვრისას გამოჰყონ ჯერ ტაქტის ძლიერი დრო, შემდეგ თითოეული თვლაც; აღმზრდელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, რომ ბავშვებმა შეთანხმებულად „დაუკრან“;
7. მეცადინეობის ბოლოს, სასურველია, ბავშვებმა მთლიანად „დაუკრან“ ნაწარმოები ან შერჩეული ფრაგმენტი.

რჩევა აღმზრდელს:

- სასურველია, „ორკესტრში“ არ იყოს 15 მონაწილეზე მეტი;
- კარგი იქნება ამ დავალების ზეიმზე ჩვენებაც.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ზღაპარი;

მიზანი: მუსიკასა და სიუჟეტს შორის ასოციაციური კავშირის დამყარება; მუსიკის გამომსახველობითი საშუალებების, ამ შემთხვევაში, მელოდიის აღქმა და მისი სხვა ფორმატში გადატანა.

საჭირო რესურსი:

- ა. პუშკინის - „ზღაპარი სალთან მეფისა, მისი ვაჟის – სახელოვანი და ძლიერი მზეჭაბუკის, თავად გვიდონ სალთანის ძისა და მშვენიერი მეფის ასულის - გედისა“, ზღაპრის ტექსტი¹;
- აუდიოჩანაწერი - „კელას გაფრენა“² ნ. რიმსკი-კორსაკოვის ოპერიდან - „Сказка о царе Салтане“;
- მუსიკალური ცენტრი/კომპიუტერი;
- სახატავი ფურცლები;
- ფანქრები.

მსვლელობა (25-30 წთ.):

1. აღმზრდელი ზღაპარს უკითხავს/უამბობს ბავშვებს და ყურადღებას ამახვილებს იმ ეპიზოდებზე, როდესაც უფლისწული სახეს იცვლის და მწერის სახით მიჰყვება სტუმრების გემს;
2. მუსიკალური ფრაგმენტის მოსმენის წინ, ბავშვებს ეძლევათ დავალება, ამოიცნონ, ზღაპრის რომელ ეპიზოდს შეესაბამება იგი;
3. ფრაგმენტის ამოცნობის შემდეგ ბავშვები სხდებიან მაგიდასთან. მათ ურიგდებათ ფურცლები, თითო ფანქარი და ეძლევათ დავალება, მოსმენის დროს მიჰყვენენ მუსიკას და ხაზით (კონტურით) გადმოსცენ, როგორ მიფრინავს კრაზანა;
4. ნახატის დასრულების შემდეგ ბავშვებმა უნდა წარადგინონ საკუთარი ნამუშევრები;
5. ბავშვები კიდევ ერთხელ ისმენენ ნაწარმოებს და აკვირდებიან თავიანთ ნახატებს.

1. *А. С. Пушкин - Сказка о царе Салтане, о сыне его славном и могучем богатыре князе Гвидоне Салтановиче и о прекрасной царевне Лебеди:* <http://www.rvb.ru/pushkin/01text/03fables/01fables/0798.htm>

2. ეს ფრაგმენტი ამ სახელწოდებითაა ცნობილი, თუმცა *“Полёт шмеля”*-ს ზუსტი თარგმანი იქნება „ბაზის გაფრენა“. შესაძლოა, ბავშვებისთვის უფრო გასაგები იყოს „კრაზანას გაფრენა“.

რჩევა აღმზრდელს:

1. შესაძლებელია, ზღაპრის გაცნობა რამდენიმე მეცადინეობაზე გადანანილდეს¹;
2. ამ ჩამონათვალთან ბავშვებმა უნდა ამოიცნონ და დაასახელონ მოსმენილი მუსიკალური ნომრის შესაბამისი ეპიზოდი ზღაპარში; თუ უჭირთ დასახელება, აღმზრდელმა უნდა ჩამოუთვალოს ზღაპრიდან რამდენიმე ეპიზოდი – მაგალითად, ციყვის სიმღერა, კრაზანას გაფრენა, თავად გვიდონის ქორნილი და სხვ. და გააკეთებინოს არჩევანი;
3. მნიშვნელოვანია, რომ ბავშვებმა მეგობრებს წარუდგინონ საკუთარი ნამუშევრები. აღმზრდელი ეხმარება ბავშვებს, თქვან, რა გადმოსცეს ნამუშევრებში ხაზით, ურჩევს, მიუთითონ ნახატზე, წაილილინონ; წარდგენისთვის საკმარისი იქნება 2-3 წინადადებაც;
4. ამგვარი სავარჯიშოს შესრულებისას, 5-6 წლის ბავშვებმა, შესაძლებელია, მეგობრის ნამუშევარი შეაფასონ.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ფერხული;

მიზანი: ერთობლივ შემოქმედებით პროცესში მონაწილეობა, მუსიკალური სმენის, რიტმის, მოძრაობითი კოორდინაციის განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- ფერხული – მაგალითად, „ჩიტის ნალი მიპოვნია“: აუდიოჩანაწერი, სანოტო და ლიტერატურული ტექსტი;
- მუსიკალური ცენტრი/კომპიუტერი;
- რეკვიზიტი: ნალი, ბარი, თოხი, ჯაჭვი (არსებობის შემთხვევაში) და ა. შ..

მოსამზადებელი სამუშაო:

- ბავშვებმა იციან ტექსტში არსებული სიტყვების მნიშვნელობა.

მსვლელობა (20-25 წთ.):

1. აღმზრდელი ბავშვებს აცნობს ლექსის სათაურს და ეკითხება, მართლა შეიძლება თუ არა ჩიტს ჰქონდეს ნალი, რა ზომისა იქნება, რითიც იმთავითვე მიანიშნებს ლექსის ხასიათზე და ა. შ., აფრთხილებს ბავშვებს, ყურადღებით მოუსმინონ ლექსს, და განსაზღვრონ, რა შეიძლება აქედან მართლა შესრულდეს, რა – არა. უკითხავს ბავშვებს ტექსტს, აჩვენებს იქ დასახელებულ ნივთებს და თითოეული ტაეპის შემდეგ ეკითხება, შესაძლებელია, თუ არა ნალისგან ამ ნივთების გაკეთება;
2. ბავშვები უსმენენ სიმღერის ფრაგმენტს და ამოიცნობენ ლექსს;
3. ბავშვები აკვირდებიან აღმზრდელის მიერ შესრულებულ მარტივ საფერხულო მოძრაობებს და ამ მომენტიდან უკვე ცდილობენ, ხმა ააყოლონ აუდიოჩანაწერს – ვერბალურად, წამღერებით;

1. იმ ბავშვებისთვის, რომლებიც სწავლობენ/ფლობენ რუსულ ენას, შესაძლებელია ზღაპრის ტექსტის ორიგინალის ენაზე გაცნობა.

4. აღმზრდელი მუსიკის თანხლებით და სიმღერით უჩვენებს მათ საცეკვაო მოძრაობებს;
5. ყველანი ადგილზე ასრულებენ ამ მოძრაობებს მუსიკის თანხლებით. აღმზრდელი სათითაოდ აკვირდება ბავშვებს;
6. ბავშვები წრიულად დგებიან და აღმზრდელის დახმარებით აბამენ ფერხულს; რამდენიმე მცდელობის შემდეგ აღმზრდელი შეახსენებს, რომ ამგვარ მეცადინეობას, გავარჯიშებას რეპეტიცია ჰქვია (იხ. სავარჯიშო „ორკესტრი“ გვ.111);
7. სასურველია, მეცადინეობა დამთავრდეს ფერხულით.

რჩევა აღმზრდელს:

- სიმღერის ტექსტის გაცნობის დროს აღმზრდელი შეკითხვების საშუალებით უვითარებს ბავშვებს წარმოსახვას; დაზუსტების მიზნით შეიძლება უჩვენოს თვალსაჩინოება;
- აღმზრდელის ამოცანაა, ბავშვებმა დაიცვან კოორდინაცია და არ დაარღვიონ საერთო რიტმული ნახაზი;
- ფერხულის სწავლა, სავარაუდოდ, ვერ მოხერხდება ერთი მეცადინეობის განმავლობაში;
- სასურველია, ფერხული შესრულდეს ზეიმზე.

ჩიტის ნალი მიპოვნია

ჩიტის ნალი მიპოვნია, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.
 ერთი ბარი გამიკეთე, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.
 ერთი თოხიც გამიკეთე, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.
 ერთი ჯაჭვიც გამიკეთე, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.
 ერთი დანაც გამიკეთე, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.
 ერთი ნემსიც გამიკეთე, ჩემო მჭედელო,
 მჭედელო, ჩემო მჭედელო, ოქრომჭედელო.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ნოტები;

მიზანი: სანოტო სისტემის, როგორც მუსიკალური დამწერლობის საფუძვლის გაცნობა; ფონემას, მუსიკალურ ბგერასა და ფერს შორის კავშირის დანახვა; სივრცის შეგრძნების, ნატიფი მოტორიკის განვითარება, საკომუნიკაციო უნარების განვითარება.

საჭირო რესურსი:

- გრძელ ფურცლებზე მსხვილი მასშტაბით (ორი სანტიმეტრის დაცილებით) ერთ რიგად ამოხეჭდილი სანოტო სისტემა;
- 2 სანტიმეტრის დიამეტრის თეთრი მუყაოს ბურთულები – მთელი ნოტები;
- ქალაქის ნებო;
- ფერადი ფანქრები;
- ფორტეპიანო.

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებმა იციან, რომ მუსიკა შეიძლება ჩავწეროთ და წავიკითხოთ, როგორც

ნიგნი და თითოეულ მუსიკალურ ბგერას შეესაბამება გარკვეული ნიშანი - ნოტი, ისევე, როგორც ასო შეესაბამება ბგერას.

მსვლელობა (20-25 წთ.):

1. წყვილებად დაყოფილ ბავშვებს ურიგდებათ თითო ფურცელი, ბურთულების გარკვეული რაოდენობა (8-10) და ქალაქის ნიშანი;
2. აღმზრდელი ავალებს მათ, რომ ბურთულების მოცემული რაოდენობა ხაზებს შორის მოათავსონ და დაანებონ. აღმზრდელი ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ ბურთულების ჩასმის რამდენიმე შესაძლებლობა არსებობს: 1) I და II, 2) II და III, 3) III და IV, 4) IV და V ხაზებს შორის.
3. ამის შემდეგ ბავშვებმა უნდა მოძებნონ ერთსა და იმავე სივრცეში განლაგებული ბურთულები და ერთნაირად გააფერადონ ისინი. მაგალითად, პირველ და მეორე ხაზებს შორის არსებული ყველა ბურთულა მწვანედ უნდა შეფერადდეს, მეორე და მესამე ხაზებს შორის არსებული „ნოტები“ ყვითელი იქნება, მესამე და მეოთხე ხაზებს შორის – ლურჯი, მეოთხე და მეხუთე ხაზებს შორის კი წითელი;
4. ამის შემდეგ აღმზრდელი ბავშვებს უხსნის, რომ სწორედ ამ „ასოებით“ – იწერება მუსიკა და ერთნაირად გაფერადებული, ანუ ერთ სივრცეში მოქცეული ნოტები ერთსა და იმავე მუსიკალურ ბგერას (ანუ ასოს) აღნიშნავს;
5. აღმზრდელი მიდის ინსტრუმენტთან და მიმდევრობით უკრავს ამ ოთხ ბგერას ფერების დასახელებით;
6. შემდეგ, რომელიმე ნამუშევრის მიხედვით, ასრულებს ბავშვების მიერ ჩანერილ ბგერებს.

რჩევა აღმზრდელს:

აღწერილი სანოტო ფურცლები, შესაძლებელია, წინასწარ დამზადდეს სახვითი ხელოვნების მეცადინეობისთვის გამოყოფილ დროს; აღმზრდელის დახმარებით ბავშვები დახაზავენ სანოტო სისტემას დაჭრილ და გადაბმულ ფურცლებზე.

აქტივობები წიგნიერებაში

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: სად არის?

მიზანი: ნახატების ამოცნობა.

საჭირო რესურსი: ასაკის შესაბამისი, კარგად დასურათებული წიგნი.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები წრეში. სასურველია, ბავშვების რაოდენობა არ აღემატებოდეს 15-ს. იმ შემთხვევაში, თუ მათი რაოდენობა აღემატება 15-ს, დასვით ბავშვები ისე, რომ ყველა კარგად გხედავდეთ. აიღეთ კარგად დასურათებული დიდი წიგნი. გადაშალეთ და დაათვალიერებინეთ ნახატები. ჰკითხეთ მათ რა არის გამოსახული ფურცლებზე. მაგალითად: „სად არის მგელი?“ „რას აკეთებს გოგონა?“ „კიდევ რა ცხოველებს ამჩნევთ ნახატზე?“ „რას აკეთებენ ისინი?“ „სად იმალება კურდღელი?“ „როგორი კუდი აქვს მაიმუნს - გრძელი თუ მოკლე?“ „როგორი კუდი აქვს დათვს?“ „აქვს თუ არა ფრთები სპილოს?“ „რომელ ცხოველს აქვს ყველაზე დიდი ყურები?“ და ა.შ.

შეიძლება ეს თამაში გადააკეთოთ და ბავშვებს მხოლოდ მიუთითოთ ნახატზე და ჰკითხოთ, რა არის ეს? აჩვენოთ და ჰკითხოთ, რა ჰქვია ამ საგანს? და ა.შ.

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ფერები;

მიზანი: ფერების ამოცნობა;

საჭირო რესურსი: წითელი და თეთრი ბარათების კომპლექტი.

მოსამზადებელი პერიოდი: წინასწარ მოამზადეთ ორი ფერისგან შემდგარი ბარათების კომპლექტი. კომპლექტის რაოდენობა უნდა შეესაბამებოდეს ბავშვების რაოდენობას.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები ისე, რომ ყველა ბავშვი კარგად გხედავდეთ. დაურიგეთ თითოეულ ბავშვს ბარათების კომპლექტი. აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ თქვენ დაასახელებთ ფერებს და ბავშვებმა უნდა მოძებნონ კომპლექტში შესაბამისი ფერის ბარათი და ანიონ მაღლა. მაგალითად: „მე მსურს, რომ ყველა ბავშვმა მოძებნოს წითელი ბარათი და ანიოს მაღლა“. ბავშვები არჩევენ და მაღლა წევენ შესაბამის ბარათს. შემდეგ თხოვეთ, რომ თავად შეამოწმონ, სწორად ანიეს თუ არა ბარათი და თქვენ აჩვენებთ წითელ ბარათს.

განაწილეთ თამაში, თხოვეთ ბავშვებს, დააკვირდნენ თავიანთ ტანსაცმელს და ნახონ, არის თუ არა წითელი ფერი. უთხარით, ადგინენ ის ბავშვები, რომელთა ტანსაცმელში წითელი ფერი ურევია.

გაიმეორეთ ეს თამაში რამდენჯერმე და როდესაც დარწმუნდებით, რომ ბავშვებმა ბარათებზე მოცემული ფერების ამოცნობა ისწავლეს, გადადით სხვა ფერის ბარათებით თამაშზე.

3

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ამბავი;

მიზანი: ლექსიკის გამდიდრება ახალი სიტყვებით;

საჭირო რესურსი: წიგნები.

მსვლელობა:

იმისთვის, რომ ბავშვებმა კარგად ისწავლონ ლაპარაკი, მათთვის მეტად მნიშვნელოვანია კითხვა. წაკითხულის მოსმენა ეხმარება ბავშვებს ისწავლონ ახალი სიტყვები. ბავშვებს უყვართ, როდესაც მათ ამბავს უყვებიან ნელა და არტიკულად. ჰკითხეთ ბავშვებს, რომელი მოთხრობა, ამბავი ან ზღაპარი სურთ, რომ მოისმინონ. ეცადეთ, ბავშვებისგან პასუხები რიგ-რიგობით მიიღოთ. უთხარით, რომ ყველა თხოვნას შეასრულებთ დროთა განმავლობაში. შეარჩიეთ ის მოთხრობა, ამბავი ან ზღაპარი, რომლის მოსმენასაც უმრავლესობა მოითხოვს. მოსალოდნელია, რომ ბავშვებმა მრავალჯერ მოსმენილი მოთხრობის წაკითხვა მოინდომონ. მათ უყვართ ერთი და იგივე ამბის მოსმენა. ამით ბავშვები იგებენ, როგორ არის აგებული ამბავი. კითხვის ან ამბის მოყოლის დასრულების შემდეგ ჰკითხეთ ბავშვებს, რითი დაინყო მოთხრობა, რა მოხდა შემდეგ და როგორ დასრულდა.

ახალი წიგნები ბავშვებში თავდაპირველად ინტერესს არ აღძრავს. მათ გარკვეული დრო სჭირდებათ, რომ მიეჩვიონ. დადეთ ახალი წიგნები ისეთ ადგილას, რომ ბავშვებს ჰქონდეთ მათი დათვალიერების საშუალება. ბავშვების ცნობისმოყვარეობის გამოსანვევად, გამოიყენეთ თქვენი არტიკულური ნიჭი და დაინტერესეთ ბავშვები სხვადასხვა მომენტის ინსცენირებით, შემდეგ კი შესთავაზეთ ახალ წიგნზე საუბარი. წაკითხულის მოსმენა უნდა იყოს მათი ყოველდღიური საქმიანობა.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: რა არის წიგნის სათაური;

მიზანი: ნაწერით ბავშვების დაინტერესება.

საჭირო რესურსი: წიგნები, რომელზეც დიდი ასოებით აწერია სახელწოდება.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები ხალიჩაზე და თქვენც მათ შორის მოთავსდით. აიღეთ ერთ-ერთი წიგნი და ისე დაიჭირეთ, რომ ყველა ბავშვი ხედავდეს. გააყოლეთ თითო სათაურს და წაიკითხეთ ნელა. წაიკითხეთ სათაური რამდენჯერმე და შემდეგ თხოვეთ გაიმეორონ. ბავშვები იმეორებენ სათაურს და თქვენ კვლავ აყოლებთ თითოს ნაწერს. შეუქმენით ილუზია, რომ ისინი კითხულობენ. ამით ბავშვები იგებენ, რომ ნაწერი გამოსატყავს აზრს. ასეთი ტიპის სავარჯიშოების შესრულების შემდეგ თქვენ შეამჩნევთ, რომ ბავშვები აყოლებენ თითოს სხვადასხვა წიგნის სათაურს და იმეორებენ მას. შესაძლებელია, ამ ასაკის ზოგიერთ ბავშვს უჭირდეს მეტყველება, მიუხედავად ამისა, ისინი ეცდებიან თითი გააყოლონ ნაწერს და თავისებურად წაიკითხონ.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: სად არის?

მიზანი: მოსმენილი ამბის გააზრება.

საჭირო რესურსი: ასაკის შესაბამისი, კარგად დასურათებული წიგნი.

მსვლელობა:

დაათვალიერებინეთ ბავშვებს ნახატებიანი წიგნი. ესაუბრეთ სურათებზე. მოუყევით წიგნის შინაარსი. ხშირ შემთხვევაში ბავშვებს ურჩევნიათ მოყოლილი ამბის მოსმენა და არა წაკითხვის. ბავშვებს უყვართ, როდესაც მათ უყურებენ და ისე ესაუბრებიან. ნუ იფიქრებთ, რომ ბავშვები არ გისმენენ, როდესაც ისინი მოძრაობენ, ირწვეიან და ა.შ. მოუყევით ამბავი არტისტულად. ესაუბრეთ ბავშვებს სასიამოვნო ტონითა და მანერით მათთვის გასაგებ ენაზე. სხვადასხვა გმირის დახასიათებისას შეცვალეთ ხმის ტემბრი და ტონი. წაკითხვის მოსმენის დროს ბავშვები სწავლობენ, თუ როგორ უნდა იმეტყველონ სწორად. თუ ბავშვი ლაპარაკის დროს უშვებს შეცდომებს, თქვენ უსწორებთ. „აბა, გავიმეოროთ, როგორ უნდა ვთქვათ სწორად“ და ყველა იმეორებს. ბავშვები, რომლებიც ისმენენ ბევრ მარტივ და საინტერესო ამბავს, აქვთ უკეთესი ლექსიკური მარაგი.

ბავშვებს უყვართ ამბების მოსმენა უფროსებზე. მაგალითად, ისეთი ამბების, როგორიც არის: „როცა მე პატარა ვიყავი“. მოუყევით ამბები თქვენი ბავშობიდან. დაიწყეთ მოყოლა: „მე რომ პატარა ვიყავი“ და ა.შ. ბავშვებს განსაკუთრებით უყვართ ამბები საკუთარ თავზე. ასეთი ამბები ბავშვებს აკავშირებს რეალობასთან. თხრობის დროს გამოიყენეთ სინონიმები, ითამაშეთ სიტყვებით. მაგალითად: „ბიჭუნა იყო მსუქანი, პუტკუნა, ბუთქუნა.“ „მელაკუნა იყო ცულლუტი, ეშმაკი, ცბიერი და სხვა.“

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: გამოიცანი;

მიზანი: სწორი მეტყველების სწავლება.

საჭირო რესურსი: სათამაშოები.

მსვლელობა:

აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ უნდა გამოიცნონ, სად არის ესა თუ ის ნივთი მოთავსებული. დადეთ თოჯინა მაგიდის ქვეშ და უთხარით ბავშვებს, რომ თქვენ ჩამოთვლით პასუხებს და როდესაც ჩათვლიან, რომ თქვენ სწორი პასუხი თქვით, ტაში შემოკრან. თქვენ ამბობთ, მაგალითად: „თოჯინა დევს მაგიდაზე“, „თოჯინა ზის მაგიდასთან“, „თოჯინა მაგიდის ქვეშაა.“ თუ ბავშვები შეცდომებს უშვებენ, გააგრძელეთ თამაში. დათუნია დასვით სკამზე და თქვით: „დათუნია სკამის ქვეშაა“, „დათუნია ზის სკამზე“ და ა.შ.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 4 – 5;

თემა: წიგნის გაცნობა;

მიზანი: წიგნის ნაწილების გაცნობა, ნახატების აღწერის სწავლა და ლექსიკური მარაგის გამდიდრება.

საჭირო რესურსი: აღმზრდელი წინასწარ არჩევს კარგად დასურათებულ დიდ წიგნს.

მსვლელობა:

შეარჩიეთ კომფორტული ადგილი თქვენთვის და თქვენი ბავშვებისთვის. დადეთ წიგნი ისე, რომ ბავშვებმა შეძლონ მისი კარგად დანახვა და ხელით შეხება. აჩვენეთ წიგნის სათაური, უთხარით ვისი დაწერილია წიგნი და ვინ არის მხატვარი.

თხოვეთ აღწერონ, რას ხედავენ გარეკანზე. მოუსმინეთ ბავშვებს და ასწავლეთ მათ დაკვირვება. თუ ისინი რაიმეს ვერ ამჩნევენ, გაამახვილებინეთ ყურადღება. ჰკითხეთ, რას ხედავენ ნახატზე ამა თუ იმ ადგილას. თუ წიგნის დათვალიერების დროს ისინი შეამჩნევენ გამომცემლობის ლოგოს, აუხსენით რა არის ეს. გადაშალეთ წიგნი და თხოვეთ ბავშვებს შეადარონ წიგნის ყდაზე და წიგნის პირველ გვერდზე არსებული წარწერა ერთმანეთს. მათ უნდა აღმოაჩინონ, რომ ეს წარწერები ერთი და იგივეა. იმისთვის, რომ ეს ორი წარწერა შეადარონ ერთმანეთს, რამდენჯერმე აჩვენეთ ხან ყდა და ხან პირველი გვერდი.

გადაშალეთ მეორე ფურცელი და თხოვეთ ბავშვებს დაათვალიერონ, დააკვირდნენ ნახატებს და აღწერონ ნახატები. მოუსმინეთ და დაეხმარეთ, თუ ამის საჭიროება იქნება. სანამ მომდევნო ფურცელს გადაშლიდეთ, დააჯამეთ ის, თუ რა დაინახეს ბავშვებმა ნახატზე.

როდესაც დაასრულებთ წიგნის დათვალიერებას, წაუკითხეთ იგი ბავშვებს. გამოიკვლიეთ, ესმით თუ არა ბავშვებს ყველა სიტყვის მნიშვნელობა. განუმარტეთ სიტყვები და გაამეორებინეთ.

კითხვის შემდეგ კიდევ ერთხელ დაათვალიერებინეთ და თხოვეთ, მოყვენ ამბავი ნახატების მიხედვით. ბავშვებს ამბის მოყოლის დროს შეახსენეთ ახალი სიტყვები და დაეხმარეთ გამოიყენონ ისინი ლაპარაკის დროს.

თხოვეთ ბავშვებს განასახიერონ ის ცხოველები, რომლებიც მოცემულია ნახატზე.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ინსცენირება;

მიზანი: წაკითხული ტექსტის შინაარსის გააზრება და საკუთარი აზრის გამოხატვა მოქმედ პერსონაჟებთან დაკავშირებით;

საჭირო რესურსი: წიგნი, თოჯინები, სცენა;

მოსამზადებელი სამუშაო:

1. აღმზრდელი, ბავშვების ინტერესებიდან გამომდინარე, არჩევს წიგნს წასაკითხად.
2. ამზადებს მარტივ თოჯინებს ან მოიძიებს არსებულ სათამაშოებში წიგნის პერსონაჟების შესაბამის თოჯინებს.
3. ამზადებს პატარა სცენას თოჯინების გასათამაშებლად.

მსვლელობა:

აღმზრდელი კითხულობს წიგნს. კითხვის დასრულების შემდეგ აწყობს პატარა ინსცენირებას. თოჯინებით თამაშის დროს იყენებს სხვადასხვა ინტონაციას და ასრულებს როლებს სხვადასხვა ხასიათის ჩვენებით.

დასასრულს, აღმზრდელი ეკითხება ბავშვებს, რა მოსწონთ და რა არ მოსწონთ წიგნის პერსონაჟებში და რატომ?

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ასოების ამოცნობა;

მიზანი: ბავშვებისთვის იმის სწავლება, რომ სიტყვები შედგება ასოებისგან და ეს ასოები მეორდება სხვადასხვა სიტყვებში.

საჭირო რესურსი: ბარათები ნახატებით და შესაბამისი წარწერებით, ფერადი ფურცლებისგან გამოჭრილი ასოები.

მოსამზადებელი სამუშაო:

მოიმარაგეთ ანბანის ბარათები, რომელზეც მოცემულია ნახატი და ნახატის ამსახველი სიტყვის პირველი ასო. ბარათებზე მოცემული ასოები გამოჭერით ფერადი ფურცლებისგან და მიამაგრეთ დაფაზე.

მსვლელობა:

ბავშვებს დაურიგეთ ბარათები. თხოვეთ, გითხრან, რა არის გამოსახული ნახატზე. აუხსენით, რომ ბარათზე წერია ამ სიტყვის პირველი ასო. ბავშვები უნდა დააკვირდნენ ასოებს, იპოვონ შესაბამისი ასოები დაფაზე და მოხსნან ისინი. ბავშვები ადარებენ ერთმანეთს ასოებს და ერთნაირი ასოების მქონე ბავშვები ერთად ჯგუფდებიან. აღმზრდელი თხოვს ჯგუფებს ჩამოთვალონ სიტყვები, რომელიც ჯგუფის მიერ შერჩეული ასოთი იწყება.

ბავშვები ჩამოთვლიან სიტყვებს. ჯგუფებში გაერთიანებული ბავშვები ერთმანეთს უნევენ დახმარებას.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: მოვიგონოთ მოთხრობა;

მიზანი: შემოქმედებითი უნარის განვითარება მოთხრობის შექმნით და მისი დაკავშირება აღმზრდელის მიერ წაკითხულ მოთხრობასთან.

საჭირო რესურსი: ნიგნი.

მოსამზადებელი სამუშაო: აღმზრდელი წინასწარ არჩევს ისეთ ნიგნს, რომლის სათაურიც მიანიშნებს ნიგნის შინაარსზე. მაგალითად: „ჯიუტი თხები“, „ემმაკი მელია“, „დაბნეული კაცი“ და სხვა.

მსვლელობა:

აღმზრდელი აძლევს დავალებას თამაშის სახეს. ეუბნება ბავშვებს, რომ ისინი არიან მწერლები და უნდა მოიგონონ მოთხრობა, რომლის სათაურიც არის . . . .

ბავშვები იწყებენ მუშაობას მცირე ჯგუფებში. აღმზრდელი მიდის თითოეულ ჯგუფთან და კითხვების დასმით ეხმარება მათ მოთხრობის აგებაში. ჯგუფებში მუშაობა არ უნდა გაგრძელდეს 15 წუთზე დიდხანს.

თითოეული ჯგუფიდან მსურველები გამოდიან და ყვებიან მოთხრობას.

შემდეგ აღმზრდელი კითხულობს მოთხრობას. აღმზრდელი უსვამს ბავშვებს შეკითხვას — ჰგავდა თუ არა ეს მოთხრობა მათ მოგონილს? თუ ჰგავდა, რითი? აღმზრდელი ეხმარება ბავშვებს, მოძებნონ მსგავსება და განსხვავება.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: წარმოსახვა;

მიზანი: შინაარსის უკეთ გასაგებად და გასააზრებლად მოთხრობის წარმოსახვა ნახატებად.

საჭირო რესურსი: დასურათებული ნიგნი პატარა მოთხრობებით.

მსვლელობა:

წაუკითხეთ ბავშვებს პატარა მოთხრობა ისე, რომ ნახატები არ დაათვალიერებინოთ. შემდეგ სთხოვეთ, თავად მოიფიქრონ, მოთხრობის რომელ ნაწილს შეარჩევდნენ გასაფორმებლად, რომელ გმირებს დახატავენ და რამდენ ნახატს გააკეთებენ ნიგნისთვის. ბავშვები გამოხატავენ თავიანთ მოსაზრებებს. სთხოვეთ ბავშვებს ახსნან, რატომ აარჩიეს მოთხრობის ესა თუ ის ნაწილი ან გმირი დასახატად.

გაიმეორეთ თითოეული ბავშვის მიერ გამოთქმული მოსაზრება. მაგალითად: „გიომ თქვა, რომ დახატავს მელიას, რადგან მოსწონს მისი გრძელი კუდი“. „ნინოს უყვარს ყვავილები და სურს, რომ მინდორი დახატოს გვირილებით.“ და აშ.

დასასრულს ბავშვებთან ერთად ნიგნი დაათვალიერეთ, გამოაკვლევიანეთ ბავშვებს, ემთხვევა თუ არა მათი იდეები ნიგნში მოცემული ნახატების შინაარსს. რა მოსწონთ ნიგნში მოცემულ ნახატებში და რა არ მოსწონთ.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ნაკითხულის დაკავშირება ბავშვების გამოცდილებასთან;

მიზანი: ნაკითხულის უკეთ გასააზრებლად მისი დაკავშირება ბავშვების გამოცდილებასთან.

საჭირო რესურსი: დასურათებული წიგნი.

მსვლელობა:

კითხვის დროს მოთხრობის შინაარსი შეძლებისდაგვარად დაუკავშირეთ რეალობას. მაგალითად: თუ მოთხრობაში საუბარია წელიწადის რომელიმე დროზე, ჰკითხეთ ბავშვებს, რა იციან ამის შესახებ და დაუკავშირეთ იგი ბავშვების გამოცდილებას. ყოველთვის, როდესაც რამეს უკითხავთ, ბავშვებს დაანახეთ, როგორ უკავშირდება ის რეალობას.

კითხვის დროს გამოკითხეთ ბავშვებს მოთხრობის გმირის ხასიათი, ხომ არ ჰგავს სხვა მოთხრობების რომელიმე გმირს და თუ ჰგავს, რითი. მაგალითად, მხიარული, მონყენილი, ეშმაკი, ცბიერი, გულკეთილი და ა.შ.

ზღაპრის ან მოთხრობის კითხვის დასრულების შემდეგ ჰკითხეთ ბავშვებს:

- ნაკითხული ზღაპრის ან მოთხრობის შინაარსი რომელი ნახატი ფილმის შინაარსს აგონებთ?
- რითი ჰგავს ნაკითხული ნანახ ზღაპარს; არის თუ არა შინაარსი შეცვლილი და თუ შეცვლილია, როგორ?
- მოსწონთ თუ არა გმირები ისეთები, როგორებიც არიან წარმოდგენილები ნახატ ფილმში?
- რომელ გმირს შეცვლიდნენ და რატომ?
- რა მოხდებოდა, ზღაპრის რომელიმე გმირს ხასიათი რომ შეეცვალა. (ვთქვათ ბოროტი გამხდარიყო, კეთილი ან მხიარული, სევდიანი და ა.შ.)
- შეცვლიდნენ თუ არა დასასრულს ზღაპარში და ნახატ ფილმში?
- თუ შეცვლიდნენ, როგორ?
- თუ არ შეცვლიან, რატომ?

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: კითხვების დასმის თავისებურებები;

მიზანი: კითხვების დასმა ნაკითხული მასალის უკეთ გასაგებად და კრიტიკული აზროვნების საწყისი უნარ-ჩვევების გამოსამუშავებლად.

საჭირო რესურსები: წიგნი;

მსვლელობა:

დაუსვით ბავშვებს კითხვები წიგნის კითხვის დასრულების შემდეგ. ეცადეთ, ყველა ბავშვი ჩართოთ კითხვა-პასუხის პროცესში.

ზოგიერთი ბავშვი მორცხვია და ამიტომ თავს იკავებს პასუხისგან. ბავშვებს არ უნდა ეშინოდეთ იმის, რომ სწორ პასუხს ვერ გასცემენ. ამიტომ, არ დაუსავთ მხოლოდ ისეთი კითხვები, რომელსაც ერთი სწორი პასუხი აქვს. დაუსვით ღია კითხვები, რაც ბავშვებს საშუალებას მისცემს გაბედულად გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები. მაგალითად, არ ჰკითხოთ, რა ფერის კაბა ეცვა ფერიას. ამ კითხვას მხოლოდ ერთი სწორი პასუხი აქვს. შესაძლებელია, ყველას არ ახსოვდეს. ამის მაგივრად ჰკითხეთ, რატომ ჩააცვს ფერიას ცისფერი კაბა. რამეს ხომ არ ნიშნავს ეს ფერი? იმის მაგივრად, რომ ჰკითხოთ, რამდენი ბაჭია ჰყავდა კურდღელს, ჰკითხეთ, როგორი ხასიათი ჰქონდათ ბაჭიებს, და ა.შ. ღია კითხვები გაზრდის ბავშვების ჩართულობას კითხვა-პასუხის პროცესში და განუვითარებს მათ კრიტიკული აზროვნების საწყის უნარ-ჩვევებს.

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: საბავშვო ჟურნალი;

მიზნები:

1. ბავშვებმა დაინახონ განსხვავება ტექსტსა და ნახატს შორის;
2. ტექსტი იწერება მარცხნიდან მარჯვნივ;
3. ასოები ქმნიან სიტყვებს.

საჭირო რესურსი: რვეულები. ფერადი საბავშვო ჟურნალები, მაკრატელი, ფანქრები, ფლომასტერები, პასტელები, ნებო.

მსვლელობა:

დაურიგეთ ბავშვებს რვეულები. უთხარით, რომ მათ უნდა შექმნან საკუთარი ჟურნალი, რომელიც შეუძლიათ გააფორმონ, როგორც სურთ. შეუძლიათ, გადანერონ თავიანთი სახელები, ჩააკრან სასურველი სურათები, გააკეთონ ნებისმიერი წარწერა სიტყვების გადანერით, გააფერადონ ჟურნალის ნაწილები და ა.შ.

თხოვეთ, მოიფიქრონ, როგორ გააფორმებენ საკუთარ ჟურნალს. უპასუხეთ მათ შეკითხვებს და ნახალისეთ, რომ მათი ჟურნალი იყოს განსაკუთრებული და უნიკალური.

არ ჩაერიოთ მათ სამუშაოში. დაეხმარეთ იმ შემთხვევაში, თუ მოგმართავენ. დაუწერეთ ჟურნალში ის, რასაც ბავშვები მოითხოვენ. ნუ შეცვლით მათ ნათქვამს. აგრძობინეთ,

რომ ისინი თავად არიან ამ საქმის დამოუკიდებლად შემსრულებლები. ბავშვებმა თავად აირჩიონ, რითი დახატავენ ან გადანერენ: პასტელით, ფანქრით, ფლომასტერით, პასტით. ნუ შეაწუხებთ ბავშვებს შენიშვნებით. მიეცით უფლება გადანერონ, დახატონ და ჩაანებონ რაც, სადაც და როგორც სურთ. მთავარია, ეს პროცესი იყოს სახალისო ბავშვებისთვის.

შეასრულებინეთ ეს სამუშაო ბავშვებს რეგულარულად ერთსა და იმავე დროს. მაგალითად, გამოყავით სპეციალურად დრო - კვირაში ერთი საათი.

მას შემდეგ, რაც ბავშვები დაასრულებენ ჟურნალებზე მუშაობას, დააწყვილეთ ისინი. წყვილებში ბავშვებმა ერთმანეთს უნდა დაათვალიერებინონ ჟურნალები. მათ შეუძლიათ, თავად აირჩიონ ადგილი, სადაც ისინი ერთმანეთს გააცნობენ ჟურნალებს.

ეს პროცესი დაანახებთ მათ, რომ ყველა ადამიანს სიამოვნებს გაუზიაროს სხვებს საკუთარი ნამუშევარი. წიგნის ავტორებიც იმიტომ წერენ, რომ მათი ნაწარმოებები სხვებმა წაიკითხონ.

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: გააფერადე ასოები;

მიზანი: ასოების ამოცნობა და დამახსოვრება;

საჭირო რესურსი: დიდი შრიფტით დაბეჭდილი ასოები (მაგ. გაზეთებიდან ამოჭრილი) მარკერები, ფურცლები, ფანქრები, ფლომასტერები.

მსვლელობა:

დაურიგეთ ბავშვებს წინასწარ გაზეთებიდან ამოჭრილი დიდი შრიფტით დანერილი ასოები. სთხოვეთ ბავშვებს ამოარჩიონ ერთი რომელიმე ასო, დახატონ დიდ ფურცელზე ამორჩეული ასო. უთხარით, დაათვალიერონ ერთმანეთის ასოები და ვინც ერთნაირი ასოები შეარჩია, ერთად დასხდნენ. თითოეული ჯგუფი გამოფენს თავის დახატულ ასოებს. თუ რომელიმე ბავშვი მარტო აღმოჩნდება, აუცილებლად გახდით მისი მეწყვილე. ჰკითხეთ ჯგუფებს, იციან თუ არა იმ ასოების ამოცნობა, რომელიც აარჩიეს. ბავშვები ამოიცნობენ ასოებს და ასახელებენ მათ. დაეხმარეთ ბავშვებს, თუ ამის საჭიროება იქნება.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: აარჩიე რომელიც მოგწონს;

მიზანი: მოთხრობის გმირების არჩევა და მისი დახასიათება.

საჭირო რესურსი: ორი პატარა მოთხრობა.

მსვლელობა:

წინასწარ გააცანით ბავშვებს დავალების შინაარსი. უთხარით, რომ წაუკითხავთ მოთხრობას და ყურადღებით უნდა მოისმინონ, რადგან უნდა დაასახელონ გმირი, რომელიც ყველაზე მეტად მოეწონათ. მოთხრობის წაკითხვის შემდეგ, დაუსვით ბავშვებს კითხვები, რათა უკეთ გაერკვნენ მოთხრობის შინაარსში.

ჰკითხეთ, რომელი გმირი მოეწონათ ყველაზე მეტად?

რა მოეწონათ ამ გმირში?

ჰგავეს თუ არა ის რომელიმე სხვა მოთხრობის ან ზღაპრის გმირს?

რომელი გმირი არ მოეწონათ?

რატომ არ მოეწონათ?

და ა.შ.

ყველა ბავშვს მიეცით საშუალება გამოთქვას თავისი მოსაზრება.

17

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: გამოიცანი სანყისი ბგერები;

მიზანი: იმის სწავლება, რომ სიტყვები შედგება ბგერებისგან. ვარჯიში ბგერების ამოსაცნობად.

საჭირო რესურსი: ფურცელზე დანერილი სიტყვების კომბინაციები.

მოსამზადებელი სამუშაო: აღმზრდელი წინასწარ იგონებს და წერს სიტყვათა შეთანხმებას, სადაც სამი სიტყვა ერთი და იმავე ბგერით იწყება. მაგალითად: 1.პური, პეპელა, პინგვინი; 2.კატა, კაბა, კუ და ა.შ.

მსვლელობა:

ჩამოთვალეთ სიტყვები, მაგ.: პური, პეპელა, პინგვინი. უთხარით ბავშვებს: „მე ჩამოვთვალე სამი სიტყვა. შეგიძლიათ მითხრათ, რომელი ბგერებით იწყება სიტყვები?“ „**დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ ამ ბგერას გამოიცნობთ.**“ გამოცნობის შემდეგ გადადით სხვა სავარჯიშოზე: კატა, კაბა, კუ და ა.შ.

18

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: გამოიცანი სანყისი ბგერები;

მიზანი: იმის სწავლება, რომ სიტყვები შედგება ბგერებისგან. ვარჯიში სხვადასხვა ბგერების ამოცნობაზე.

საჭირო რესურსი: ფურცელზე დანერილი სიტყვების კომბინაციები.

მოსამზადებელი სამუშაო: აღმზრდელი წინასწარ იგონებს და წერს სიტყვათა შეთანხმებას, სადაც სამი სიტყვიდან ორი ერთი და იმავე ასოთი იწყება. მაგალითად: 1. ბუ, მგელი, ბურთი. 2. დათვი, სკამი, დევი. 3. ჩანგალი, გემი, ჩიტი და ა.შ.

მსვლელობა:

ჩამოთვალეთ სიტყვები, მაგ.: ბუ, მგელი, ბურთი. უთხარით ბავშვებს: „მე გავიგონე ორი სიტყვა, რომელიც იწყება ერთი და იმვე ასოთი. შეგიძლიათ გამოიცნოთ ეს სიტყვები?“ „მე დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ ამ სიტყვებს გამოიცნობთ.“ გამოთქვით ის ბგერა, რომლითაც ეს სიტყვები იწყება. გაამეორებინეთ ბავშვებს და კვლავ სთხოვეთ, გამოიცნონ ის სიტყვებში.

ჰკითხეთ ბავშვებს: „ვინ გაიგონა ის სიტყვა, რომელიც განსხვავებული ბგერით იწყება?“ „ვინ იტყვის ამ სიტყვას?“ „რომელი ბგერით იწყება იგი?“ და ა.შ. თუ ბავშვები ვერ გამოიცნობენ სიტყვებს და ბგერებს, გაამეორებინეთ სიტყვები რამდენჯერმე.

19

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ციფრების გამოცნობა;

მიზანი: ციფრების გამოცნობა და მათი დაკავშირება რაოდენობასთან.

საჭირო რესურსი: რვეულები, ჟურნალებიდან ამოჭრილი ნახატიები, ნებო ან „სტიკერები“.

მოსამზადებელი სამუშაო: აღმზრდელი წინასწარ წერს ბავშვების რვეულში თითოეულ ფურცელზე თითო ციფრს. წერს ერთ ფურცელზე 1-ს, მეორეზე 2-ს, მესამეზე 3-ს.

მსვლელობა:

ბავშვებს ურიგებთ რვეულებს. თითოეულ ფურცელზე წერია 1, 2 და 3 ციფრებიდან ერთ-ერთი. ბავშვებმა თითოეულ ფურცელზე დანერილი ციფრის შესაბამისად უნდა მიანებონ ნახატი ან მიაკრან სტიკერი.

ბავშვები თავიანთ ნამუშევარს განიხილავენ და ამბობენ, ვინ რამდენი ნახატი ან სტიკერი ჩააკრა თითოეული ციფრის შესაბამისად.

დროთა განმავლობაში, ბავშვების მომზადების დონიდან გამომდინარე, შეგვიძლია გავართულოთ დავალება.

20

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: დახასიათება;

მიზანი: მსგავსებისა და განსხვავების მოძებნა მოთხრობის გმირებს შორის. მეტის და ნაკლების მნიშვნელობის გააზრება.

საჭირო რესურსი: შეარჩიეთ დიდი ზომის, კარგად დასურათებული წიგნი. ფლომასტერები და დიდი ფორმატის ფურცელი.

მსვლელობა:

წაუკითხეთ ბავშვებს მოთხრობა. მოთხრობის წაკითხვის შემდეგ, განიხილეთ მოქმედი გმირების თვისებები. ყოველი გმირის დასახასიათებლად გადაშალეთ წიგნი და აჩვენეთ გმირი. განიხილეთ მისი ხასიათი ნახატიდან გამომდინარე. არის თუ არა იგი მონყენილი, მხიარული, ზარმაცი, საქმიანი, მსუქანი, გამხდარი, მაღალი, დაბალი და ა.შ.

პირველი გმირის განხილვის შემდეგ, დაახასიათეთ მეორე გმირი ისევე ნახატის განხილვის საფუძველზე. დახაზეთ დიდ ფურცელზე ორი გრაფა. ერთში ჩაწერეთ მსგავსება და მეორეში განსხვავება. წაუკითხეთ ბავშვებს სიტყვები და აუხსენით მათი მნიშვნელობა. უთხარით, რომ უნდა აღმოაჩინონ ორ გმირს შორის მსგავსება და განსხვავება. უთხარით, რომ ყოველ მსგავსებას და განსხვავებას, მათი მითითების შესაბამისად, აღნიშნავთ გრაფაში. თხოვეთ ბავშვებს გაიხსენონ მოთხრობის გმირები. კვლავ აჩვენეთ წიგნში მოცემული ნახატები და სთხოვეთ შეადარონ ერთმანეთს. დაეხმარეთ ბავშვებს კითხვების საშუალებით.

არიან თუ არა მოთხრობის გმირები მხიარულები?

არიან თუ არა გმირები ზარმაცები?

არიან თუ არა გმირები მსუნაგები?

არიან თუ არა მონყენილები?

და ა.შ.

მსგავსება	განსხვავება
	
5	9

განსხვავების და მსგავსების გამოვლენისა და ცხრილის შევსების შემდეგ, სთხოვეთ ბავშვებს დააკვირდნენ ცხრილს და აღმოაჩინონ, რომელ გრაფაში უფრო მეტი აღნიშნაა. პასუხის შესამოწმებლად ბავშვებთან ერთად დათვალეთ თითოეულ გრაფაში მოცემული აღნიშვნების რაოდენობა და გრაფებში ჩაწერეთ შესაბამისი ციფრი. გაამახვილეთ ყურადღება რაოდენობაზე და იმაზე, თუ რომელი ციფრია მეტი და რომელი - ნაკლები.

21

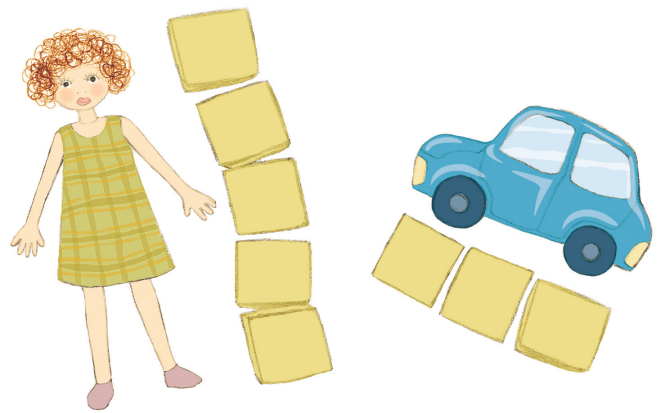

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;
თემა: რაოდენობის დათვლა;
მიზანი: თვლის სწავლება პრაქტიკული სავარჯიშოს დახმარებით.
საჭირო რესურსი: კალათა და ფერადი ფურცლები; ყუთი.
მსვლელობა:
 ბავშვებთან ერთად დაამზადეთ 5 წითელი, 5 ყვითელი და 5 მწვანე ქალაქის ბურთი. ბურთის დასამზადებლად საჭიროა მხოლოდ ქაღალდის დაკუჭვა. ჩაყარეთ ბურთები ყუთში. დაახლოებით ერთი-ორი მეტრის მოშორებით დადგით კალათა. აურიეთ ქალაქის ბურთები და ბავშვებს სთხოვეთ დადგნენ რიგში. თითოეული ბავშვი გამოდის და აგდებს ნებისმიერი ფერის ქალაქის ბურთს კალათაში.
 ყველა ქალაქის ბურთის გამოყენების შემდეგ, ბავშვები აღმზრდელთან ერთად იწყებენ კალათაში ჩავარდნი-

ლი და არჩავარდნილი ბურთების რაოდენობის დათვლას. ისინი ადგენენ, რამდენი წითელი, ყვითელი და მწვანე ბურთი არ ჩავარდა ან ჩავარდა კალათაში.

22

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;
თემა: გაზომვა;
მიზანი: გაზომვის მნიშვნელობის სწავლება და მისი პრაქტიკული გამოყენება.
საჭირო რესურსი: თოჯინები, მანქანები და კუბიკები;
მსვლელობა:

ამუშავეთ ბავშვები წყვილებად ან სამწევრიან ჯგუფებად. გოგონებმა უნდა გაზომონ თოჯინების სიგრძე, ხოლო ბიჭებმა – მანქანების სიგრძე. მიეცით ბავშვებს ერთი ზომის კუბიკები. სთხოვეთ, იატაკზე დაანვინონ თოჯინა და დადონ მანქანა. თოჯინას და მანქანას მიულაგონ გვერდით კუბიკები. გააკეთეთ ცხრილი დიდი ფორმატის ფურცელზე. ერთ ნაწილში ჩახატეთ თოჯინა და მეორეში – მანქანა. თითოეულ წყვილს სთხოვეთ დაასახელონ კუბიკების რაოდენობა, ანუ რამდენი კუბიკი გამოვიდა თოჯინა ან მანქანა. შესაბამისი რაოდენობის კუბიკები ჩახატეთ ცხრილში. გამოაკვლევინეთ ბავშვებს თოჯინების და მანქანების სიგრძე, ანუ რომლის გაზომვას დასჭირდა მეტი კუბიკი და რომელს – ნაკლები.

23

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: გადახტი სიგრძეზე;

მიზანი: ციფრების მნიშვნელობის სწავლება.

საჭირო რესურსი: ნებოვანი ლენტი, ბარათებზე დაწერილი ციფრები.

მოსამზადებელი სამუშაო: წინასწარ მოამზადეთ ბარათები, რომელზეც დიდად დაანერო ციფრებს შვიდამდე. იატაკზე დაალაგეთ ბარათები ერთმანეთისგან 15 სანტიმეტრის დაშორებით და მიანებეთ იატაკზე ნებოვანი ლენტის დახმარებით ისე, რომ ციფრები კარგად ჩანდეს.

მსვლელობა:

ბავშვებს დაათვალიერებინეთ იატაკზე გაკეთებული ციფრების რიგი. უთხარით, რომ თითოეული ბავშვი უნდა გადახტეს იმ ციფრამდე, რომელსაც თქვენ დაასახელებთ. სხვა ბავშვები ამონებენ სწორად შეარჩია თუ არა ბავშვმა ციფრი გადახტომის დროს.

24

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: დაჯგუფდით ციფრების მიხედვით;

მიზანი: ციფრების მნიშვნელობის სწავლება და მათი ამოცნობა.

საჭირო რესურსი: ბარათებზე დაწერილი ციფრები, ყუთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: წინასწარ მოამზადეთ ბარათები, რომელზეც ორიდან ექვსამდე დიდად დაანერო ციფრებს. თითოეული ციფრის რაოდენობას უნდა შეესაბამებოდეს ბარათების რაოდენობა. მაგალითად: 3 ბარათი, რომელსაც ანერია 3; 4 ბარათი, რომელზეც ანერია 4 და ა.შ.

მსვლელობა:

ჩაყარეთ ბარათები ყუთში და აურიეთ. სთხოვეთ მათ, დააკვირდნენ

ბარათზე მოცემულ ციფრებს და იპოვონ სხვა ბავშვები, რომლებსაც შეხვდათ იგივე ციფრები. ერთი და იგივე ციფრების მქონე ბავშვები აყალიბებენ ჯგუფებს.

თითოეულმა ჯგუფმა უნდა დაადგინოს, რამდენი ბავშვია ჯგუფში და ნახოს, ემთხვევა თუ არა ბავშვების რაოდენობა ბარათზე დაწერილ ციფრს. ჯგუფები ასახელებენ თავიანთ ციფრებს.

აუხსენით ბავშვებს, რომ დათვალონ ტაშის რაოდენობა და გამოიცნონ, რომელ ციფრს შეესაბამება. მაგალითად: უკრავთ ტაშს სამჯერ და ბავშვები, რომლებსაც აქვთ ბარათები, რომლებზეც 3 ანერია, ბარათებს მალლა წევენ. აგრძელებთ ტაშის დაკვრას იქამდე, სანამ ყველა ჯგუფი არ მიიღებს მონაწილეობას.

25

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ამოცნობა;

მიზანი: ასო-ბგერების, სიტყვების ამოცნობა.

საჭირო რესურსი: ნახატები ან სურათები, რომლის შესაბამისი სიტყვები ერთი და იგივე ბგერით იწყება, დიდი ფორმატის ფურცელი და ფლომასტერი.

მსვლელობა:

მიაკარით დიდ ფორმატის ფურცელზე, მაგალითად, ბუს გამოსახულება. ჰკითხეთ ბავშვებს, რა არის ეს? პასუხის მიღების შემდეგ მიაწერეთ ბუს გამოსახულების ქვეშ სიტყვა „ბუ“. ჰკითხეთ ბავშვებს, რა დაწერეთ? დაეხმარეთ, თუ ამის საჭიროება იქნება. ყველას ერთად გაამეორებინეთ დაწერილი სიტყვა. შემდეგ იგივე გაიმეორეთ ორი სხვა ნახატის საშუალებით. შემდეგ სთხოვეთ ბავშვებს, გაიმეორონ სამივე სიტყვა მიმდევრობით. სიტყვების წარმოთქმისას მიუთითეთ ნახატზე და შესაბამის ნაწერზე. შემდეგ ჰკითხეთ ბავშვებს, რა ბგერით იწყება ბუ, ბუდე და ბატი.

შეცვალეთ იგივე პრინციპით შერჩეული ნახატები და გაიმეორეთ ეს თამაში გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ.

26

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: კავშირი;

მიზანი: დაწერილი სიტყვების დაკავშირება ნათქვამ სიტყვებთან.

საჭირო რესურსი: ფლომასტერები, ფურცლები, „სკოჩი“;

მსვლელობა:

დაწერეთ დიდი ასოებით თითოეული ბავშვის სახელი ფურცელზე და მიაკარით მის პირად ადგილზე „სკოჩით“. აუხსენით ბავშვებს, რომ ფურცელზე მათი სახელები აწერია. ჩამოიარეთ და წაიკითხეთ ყველას სახელი. ეს გააკეთეთ დღეში რამდენჯერმე. რამდენიმე დღის შემდეგ დაწერეთ ბავშვების სახელები ბარათებზე და ჩაყარეთ ყუთში. თითოეული ბავშვი იღებს ბარათს, ამოიცნობს სახელს, რომელიც მასზე წერია.

27

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: გამოიცანი ასო;

მიზანი: სანყისი, ბოლო ბგერების ამოცნობა, ბგერების სიტყვებად გაერთიანება და სიტყვების ბგერებად დაშლა.

საჭირო რესურსი: ნახატები ან სურათები, ფლომასტერები, ფურცლები, ნებო, მაკრატელი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოიძიეთ 4-5 ნახატი, რომელზეც გამოსახულია მხოლოდ ერთი ობიექტი. ეს შეიძლება იყოს ცხოველი, მცენარე და რომელიმე ბავშვებისთვის ნაცნობი, საგანი. მიაწებეთ თითოეული ნახატის ქვემოთ დიდად დაწერილი, შესაბამისი სიტყვის პირველი ასო. მაგალითად: ნახატზე, რომელზეც გამოსახულია ბურთი, მიაწებეთ ასო ბ და ა.შ. თავიდან გამოიყენეთ ერთ-ორმარცვლიანი სიტყვები. მას შემდეგ, რაც ბავშვები ადვილად მოახერხებენ ასეთ სიტყვებში პირველი და ბოლო ბგერის ამოცნობას, გადადით უკვე სამმარცვლიან სიტყვებზე.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები ხალიჩაზე. აიღეთ ერთ-ერთი ნახატი, აჩვენეთ და ჰკითხეთ, რა არის გამოსახული ნახატზე. ასევე გამოიკვლიეთ, რა იციან ნახატზე ასახული ობიექტის შესახებ. ჰკითხეთ, რომელი ბგერით იწყება და უთხარით, რომ ეს ასო წერია სწორედ ნახატის ქვეშ. შემდეგ აჩვენეთ ისევ ნახატი და დაიწყეთ სიტყვის დამარცვლა. თქვით კა- და სთხოვეთ ბავშვებს დაასრულონ სიტყვა „კატა“. მიანიშნეთ ნახატზე. სასურველია ამ თამაშის განვრცობა შემდეგნაირად:

ჰკითხეთ ბავშვებს, რომელი ბგერით მთავრდება სიტყვა.

გამოთქვით ცალ-ცალკე ბგერა (მაგ. თ-ი-თ-ი) და სთხოვეთ ბავშვებს, გამოიციონ რომელი სიტყვაა.

თავად ბავშვებს, სთხოვეთ დაშალონ სიტყვა ბგერებად, მაგ.: მ-ა-გ-ი-დ-ა.

28

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: წინადადებების შედგენა;

მიზანი: სიტყვების ამოცნობა და წინადადებების შედგენა.

საჭირო რესურსი: დიდი ფორმატის ფურცელი, ფლომასტერი და ნახატები.

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს ნახატი, რომელზეც გამოსახულია, მაგალითად, მზე. (შეგიძლიათ თავად დახატოთ მზე დიდი ფორმატის ფურცელზე). ჰკითხეთ რა ხატია ნახატზე. პასუხის მიღების შემდეგ, დაწერეთ სიტყვა „მზე“ და წაიკითხეთ ბავშვებთან ერთად. სთხოვეთ ბავშვებს, დაწყვილდნენ და ამ სიტყვით შეადგინონ წინადადება. მიდით თითოეულ წყვილთან და მოუსმინეთ რამდენად სწორად ასრულებენ დავალებას. დაეხმარეთ, თუ ამის საჭიროება იქნება.

წყვილებიდან ერთ-ერთი ბავშვი ამბობს წინადადებას. სურვილის შემთხვევაში, მეორე ბავშვსაც გაამეორებინეთ. ჰკითხეთ ბავშვებს, იყო თუ არა შერჩეული სიტყვა ამ წინადადებაში. გააგრძელეთ პროცესი და ყველა წყვილს ათქმევინეთ წინადადება.

შესაძლებელია თამაშის გართულება. აჩვენეთ ბავშვებს, მაგალითად, კატის სურათი და ჰკითხეთ, რა ხატია სურათზე. შემდეგ დაწერეთ სიტყვა კატა და წაიკითხეთ ბავშვებთან ერთად. იგივე გაიმეორეთ თავის ნახატით. სთხოვეთ ბავშვებს წყვილებში შეადგინონ წინადადება ამ სიტყვების გამოყენებით. გაიმეორეთ იგივე პროცედურა, რაც ზედა აბზაცებშია მოცემული.

29

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვების ამოცნობა;

მიზანი: ტექსტში სიტყვების ამოცნობა.

საჭირო რესურსი: წიგნი, მარკერები, ფურცლების ქსეროასლები.

მოსამზადებელი სამუშაო: გადაიღეთ რომელიმე საბავშვო წიგნის ერთი გვერდის ქსეროასლები. იმდენი ქსეროასლი იქონიეთ, რამდენ წყვილდაც არის შესაძლებელი ბავშვების დაყოფა. ამოარჩიეთ რომელიმე ერთმარცვლიანი სიტყვა, რომელიც მეორდება ტექსტში და იპოვეთ ამ სიტყვის ამსახველი ნახატი. წინასწარ გააფერადეთ მთელ ტექსტში ეს სიტყვა.

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს ერთმარცვლიანი სიტყვის ამსახველი ნახატი (მაგალითად, თხა, მზე, ბუ, კუ და ა.შ.) ჰკითხეთ რა არის გამოსახული ნახატზე. შემდეგ დაწერეთ ეს სიტყვა დიდი ფორმატის ფურცელზე ისე,

რომ ყველასთვის თვალსაჩინო იყოს და კიდევ ერთხელ წაიკითხეთ ბავშვებთან ერთად. დაურიგეთ წყვილებს წიგნის გვერდების ქსეროასლები, რომელშიც მარკერით არის მონიშნული თქვენს მიერ შერჩეული ერთმარცვლიანი სიტყვა. დაურიგეთ ფანქრები. სთხოვეთ წყვილებმა ტექსტში იპოვნონ შესაბამისი სიტყვა და შემოხაზონ ფანქრით. დაეხმარეთ წყვილებს გაცვალონ ფურცლები და შეამოწმონ ერთმანეთის ნამუშევრები. წყვილები ერთად სხდებიან მაგიდის გარშემო და ამოწმებენ ფანქრით აღნიშნულ სიტყვებს. თუ აღნიშვნა სწორად არ არის გაკეთებული, ასწორებენ და ამის შესახებ ერთმანეთს უცვლიან ინფორმაციას.

30

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ნივთებისა და ცხოველების გამოცნობა;

მიზანი: მოსმენის უნარ-ჩვევის გამომუშავება.

მსვლელობა:

აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ მათ ყურადღებით უნდა მოუსმინონ თქვენს მონათხრობს, რათა შემდეგ გამოიცნონ ის ნივთი, რომელსაც ახასიათებთ. თავდაპირველად დაიწყეთ ბაღში არსებული რომელიმე ნივთის დახასიათება. შემდეგ გაართულეთ და დაახასიათეთ ის ნივთები, რომელიც ბავშვებისთვის ნაცნობია, მაგრამ ბაღში არ არის. შეგიძლიათ დაახასიათოთ ცხოველები. ბავშვი, რომელიც გამოიცნობს, იწვეს ხელს და ასახელებს ნივთს. შეამოწმეთ, ეთანხმებიან თუ არა სხვა ბავშვები მის ნათქვამს. შეცდომის შემთხვევაში დასვით კითხვები დახასიათებიდან გამომდინარე. ეს დაგეხმარებათ გაიგოთ, რამდენად კარგად მოისმინეს ბავშვებმა თქვენი მონაყოლი.

31

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვების დაჯგუფება;

მიზანი: ერთნაირი სიტყვების დაჯგუფება და წაკითხვა.

საჭირო რესურსი: ბარათები, ფლომასტერები, ყუთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: შეარჩიეთ ანბანის ისეთი ორი შეკვრა, რომელიც ბარათებით არის წარმოდგენილი. თითოეულ ბარათზე წერია ასო და მოცემულია ამ ასოთი დაწყებული სიტყვის გამოსახულება. ორი შეკვირიდან აარჩიეთ ბარათების იმდენი წყვილი (მაგალითად, ასო ზ-ს ორი ბარათი, ასო დ-ს ორი ბარათი), რამდენ წყვილსაც შექმნიან ბავშვები.

მსვლელობა:

ჩაყარეთ ყუთში ბარათები და სთხოვეთ ბავშვებს რიგრიგობით ამოიღონ ბარათები. თამაშის წესი კრძალავს საუბარს. ბავშვები ჩუმად დადიან და ერთმანეთს აჩვენებენ ბარათებს. ბავშვებმა უნდა იპოვონ თავიანთი მენწყვილე ანუ ის ბავშვი, რომელსაც იგივე გამოსახულება აქვს ბარათზე. თუ ბავშვების რაოდენობა კენტიია, მიიღეთ მონაწილეობა თამაშში. დაუშვებელია, რომელიმე ბავშვი დარჩეს მენწყვილის გარეშე. წყვილები ამოიცნობენ, თუ რა არის გამოსახული ბარათზე და ასახელებენ. მათ უნდა თქვან, ეს არის

ცხოველი, მცენარე თუ რაიმე ნივთი. ასევე უნდა დაასახელონ ბგერა, რომლითაც იწყება სიტყვა. ყველა მენწყილის გამოსვლის შემდეგ, სთხოვეთ, ბარათები ჩაყარონ ყუთში. აურიეთ და გაიმეორეთ თამაში.

32

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: აბლაბუდა;

მიზანი: ამბის მოგონება და მისი დამახსოვრება.

საჭირო რესურსი: ძაფის გორგალი და მოგონილი ამბავი.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები წრეზე და დაიწყეთ მათთვის ნაცნობი პატარა მოთხრობის კითხვა ან მოყევით მოგონილი ამბავი ნაწილობრივ. აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ ვისაც გორგალს გადაუგდებთ, მოთხრობა უნდა გააგრძელოს. შემდეგ გადაუგდოს რომელიმე ბავშვს, რომელიც ისევე მოიქცევა; იტყვის ერთ წინადადებას და გადაუგდებს გორგალს მომდევნოს. ასე გაგრძელდება, სანამ ყველა ბავშვი არ მიიღებს მონაწილეობას. დასასრულს, თქვენ მიიღებთ აბლაბუდას. ბავშვები რჩებიან ადგილზე. მათ წინასწარ უნდა იცოდნენ და კარგად დაიმახსოვრონ მიმდევრობა, თუ ვინ გადაუგდო მათ ძაფის გორგალი და რა თქვა.

იმისთვის, რომ არ აგერიოთ მიმდევრობა, გააკეთეთ ჩანანერები თამაშის მსვლელობის დროს. ბავშვები იწყებენ აბლაბუდიდან გამოსხნას, ამბავს რიგრიგობით ყვებიან და იწყებენ ბურთის გადაგდებას აბლაბუდის გამოსახსნელად.

ეს თამაში ასევე შეგიძლიათ გამოიყენოთ ბავშვების სოციალურ-ემოციური განვითარებისთვის. ბავშვებმა ერთმანეთს ბურთის გადაგდების დროს უნდა უთხრან რამე პოზიტიური. მაგალითად, მე მომწონს ჩემი

მეგობარი იმიტომ, რომ მასთან ერთად კარგად ვთამაშობ ან მე მომწონს მისი ნახატები, ჩვენ ერთად კარგად დავრბივართ და ა.შ. ჩაინერეთ, რათა არ აგერიოთ, ვინ რა თქვა და როდის. დაეხმარეთ ბავშვებს გაიხსენონ ნათქვამი აბლაბუდას გამოსხნის დროს.

აქტივობები სოციალური და ემოციური სფეროს განვითარებისთვის

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ნახალისება;

მიზანი: სხვადასხვა ფორმების დახარისხება და წარმატების მილოცვა.

საჭირო რესურსი: ქალაქებისგან გამოჭრილი ყვავილები და ბურთები.

მოსამზადებელი სამუშაო: წინასწარ გამოჭერით ფურცლებისგან ყვავილებისა და ბურთის ფორმები. რაოდენობა უნდა იყოს იმდენი, რომ თითოეულ ბავშვს 10 ფიგურა შეხვდეს.

დაურიგეთ ბავშვებს ფიგურები და სთხოვეთ გადაარჩიონ. ერთ მხარეს დააწყონ ყვავილები და მეორე მხარეს ბურთები. შეაქეთ ყველა ბავშვი სამუშაოს დასრულების შემდეგ. ნუ გამოიყენებთ ყველასთვის ერთსა და იმავე სიტყვებს შექების დროს. მაგალითად: „ყოჩაღ, კარგია“. ეცადეთ მოუძებნოთ თითოეულ ბავშვს რაღაც განსაკუთრებული, ინდივიდუალური და ამის მიხედვით შეაქოთ. მაგალითად: „ნინი კარგია, რადგან არ გაერთე მეგობართან საუბარში და ყველაფერი სწორად გააკეთე“, „გუგა დავინახე როგორ გულდასმით მუშაობდი“, „ანი კარგია, რომ სხვასაც გაუწიე დახმარება“ და ა.შ.

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: დახმარება;

მიზანი: სხვისთვის დახმარების განწევა და საგნების აღწერა;

საჭირო რესურსი: სათამაშოები და კალათა.

მსვლელობა:

აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. სთხოვეთ, რომ დაგეხმარონ ნივთების ამოცნობაში. მოათავსეთ დიდ კალათში სხვადასხვა სათამაშოები. დადგით მაგიდაზე. უთხარით ბავშვებს, რომ თქვენ დახუჭავთ თვალს, ამოიღებთ სათამაშოს, დაუსვამთ ბავშვებს კითხვებს და მათი პასუხების მიხედვით ეცდებით მიხვდეთ, თუ რომელი სათამაშო ამოიღეთ.

დახუჭული თვალებით აიღეთ ხელში სათამაშო. შემდეგ ჰკითხეთ ბავშვებს აქვს თუ არა სათამაშოს ფეხები, აქვს თუ არა ხელები, თმები, ყურები, კუდი, ბენვი, ა. შ. ბავშვების დახმარებით თქვენ უნდა ამოიცნოთ სათამაშო და შემდეგ გადაუხადოთ მადლობა დახმარებისთვის.

სათამაშო შეიძლება რომელიმე ბავშვსაც ამოაღებინოთ თვალდახუჭულს, ან აუხვიოთ თვალები, თუ ბავშვი ამის წინააღმდეგი არ იქნება.

3

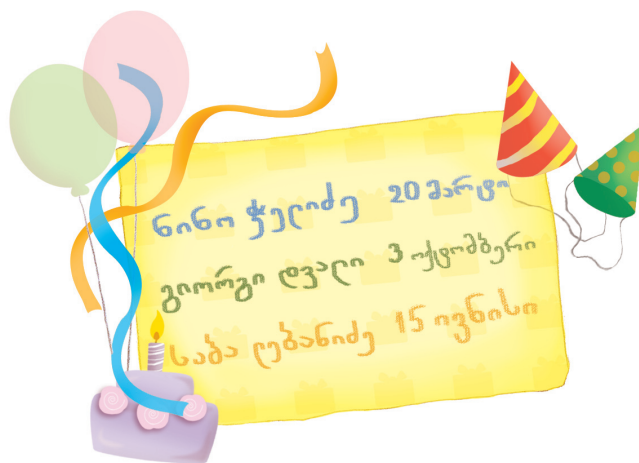
ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: განსაკუთრებული დღე;

მიზანი: საკუთარი პიროვნებისადმი დადებითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება.

გამოაკარით კედელზე დიდი ასოებით დაწერილი სია ბავშვების სახელებით და მათი დაბადების დღეებით. უთხარით ბავშვებს, რა წერია ფურცელზე და ეს იმიტომ გააკეთეთ, რომ არ დაგავინწყდეთ არცერთი ბავშვის დაბადების დღე.

მოუყევით ამბავი ბავშვის დაბადების შესახებ, როგორ გაუხარდათ ოჯახის წევრებს. იქონიეთ იუმორის გრძნობა და მოყევით, მაგალითად, როგორ ახტა სიხარულით მამა ძალიან მაღლა; ბაბუას ისე გაუხარდა, რომ ეზოში სკამზე გაზეთი დარჩა; ბებომ სიხარულისგან იმდენი იტირა, რომ მეზობლებთან წყალი ჩავიდა; დედიკომ გულში ჩაიხუტა და უმღერა; სახლში სტუმრები მოვიდნენ და საჩუქრები მიუტანეს და სხვა. ნაუკითხეთ ამბები, სადაც მოთხრობილია ბავშვის დაბადებით გამოწვეულ სიხარულზე.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ჩვენ ვეხმარებით ერთმანეთს;

მიზანი: სხვისთვის დახმარების განწევა და თანაგრძნობა.

საჭირო რესურსი: სათამაშო.

მსვლელობა:

აუხსენით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ ერთი ბავშვი დაიხუჭება და თქვენ დამალავთ სათამაშოს. დანარჩენი ბავშვები დაეხმარებიან თავიანთ მეგობარს იპოვოს სათამაშო. ბავშვი, რომელიც დაიხუჭა, მხოლოდ უფლების მიცემის შემდეგ იწყებს ოთახში სიარულს. ბავშვებმა იციან, რომ თუ ის დამალულ ნივთს მიუახლოვდება, უნდა დაიძახონ ცხელა და თუ დაშორდება, ცივა.

სანამ თამაშს დაიწყებდეთ, გაარკვიეთ, იციან თუ არა ბავშვებმა ამ სიტყვების მნიშვნელობა. ბავშვებს ერთად რამდენჯერმე გაამეორებინეთ ეს სიტყვები და ამის შემდეგ დაიწყეთ თამაში. გამოიყვანეთ ის ბავშვი, რომელსაც სურვილი ექნება. შეპირდით ბავშვებს, რომ დროთა განმავლობაში ყველა ბავშვი, რომელსაც მოუნდება სათამაშოს მოძებნა, მიიღებს მონაწილეობას თამაშში.

მას შემდეგ, რაც ბავშვი მეგობრების დახმარებით მიაგნებს სათამაშოს, გადაუხადეთ ყველას მადლობა იმისთვის, რომ მეგობარს დახმარება გაუწიეს. შეაქეთ ასევე სათამაშოს მპოვნელი ბავშვიც, რომელმაც კარგად შეასრულა მეგობრების მითითებები.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

მიზანი: ვინ არის საიდუმლო პიროვნება;

საჭირო რესურსი: დიდი ფორმატის ფურცელი და ფერადი ფლომასტერები.

მსვლელობა:

მოუყევით ბავშვებს თამაშის წესები. უთხარით, რომ თქვენ დაახასიათებთ ერთ-ერთ ბავშვს და დანარჩენებმა უნდა გამოიცნონ. აუხსენით, რომ სანამ არ დაასრულებთ დახასიათებას, ამოცნობის უფლება არ აქვთ. შემდეგ იწყებთ მოყოლას. „მას აქვს ცისფერი თავლები“ და ხატავთ ცისფერ თავლებს. „მას აქვს გრძელი ნაბლისფერი თმა“. აგრძელებთ ხატვას. „მას ძალიან უყვარს წიგნები“. ხატავთ წიგნს. ეცადეთ დახასიათების დროს სიმბოლოებით გამოხატოთ, რასაც იტყვით. რასაც ვერ გამოხატავთ სიმბოლოთი, დაწერეთ და წაიკითხეთ. თითოეული ბავშვის დახასიათება უნდა მოხდეს მხოლოდ პოზიტიური ნიშნებით.

დახასიათების დასრულების შემდეგ, სთხოვეთ ბავშვებს გამოიცნონ, ვინ დაახასიათეთ. შემდეგ სთხოვეთ, გამოვიდეს ის ბავშვი, რომელიც დაახასიათეთ. დანარჩენი ბავშვები რიგს იცავენ და ყველა სათითაოდ ართმევს ხელს. დროთა განმავლობაში ყველა ბავშვი უნდა დაახასიათოთ. შეიძლება ეს თამაში კვირის მანძილზე გაგრძელდეს.

არ დაახასიათოთ ყველა ბავშვი ერთ დღეს. ეს ბავშვებისთვის მოსაბეზრებელი და უინტრესო იქნება. არცერთი ბავშვი არ უნდა დარჩეს პოზიტიური დახასიათების გარეშე. გაატანეთ ბავშვებს დიდ ფორმატის ფურცელზე დახატულ - დანერილი დახასიათება და სთხოვეთ, რომ აჩვენონ მშობლებს.

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: შევაფასოთ ნიჭი;

მიზანი: გაიაზრონ პირადი ძლიერი მხარეები და უნარები.

საჭირო რესურსი: სადღესასწაულო მუსიკა, ნებო, მარკერები, ქალაქის ნრე, ბრჭყვიალა ვარსკვლავები, ფერადი ფურცლები, მაკრატელი.

მსვლელობა:

დაეხმარეთ თქვენს ბავშვებს აღმოაჩინონ თავიანთი ნიჭი და უნიკალური თვისებები. მაგალითად: კარგად ხტუნავს ცალ ფეხზე, უყვარს სიმღერა, კარგად ხატავს ყვავილებს და ა.შ. მიდით თითოეულ ბავშვთან და გაესაუბრეთ. ჰკითხეთ ყველაზე მეტად რა ეხერხება.

დაწერეთ თეთრი ფურცლისგან გამოჭრილ ნრეზე, დიდი ასოებით ბავშვის ნათქვამი. მაგალითად: მხიარული, სწრაფი, მომღერალი, კარგი მორბენალი და ა.შ. უთხარით ბავშვს, რომ ეს იქნება მისი ჯილდო.

მიეცით ბავშვებს თავიანთი ჯილდოები და სთხოვეთ მორთონ და გააფერადონ, როგორც მათ სურთ. შეუძლიათ გამოიყენონ მარკერები, ფერადი ფურცლები, ბრჭყვიალა ვარსკვლავები და სხვა.

მოაწყვეთ ჯილდოების გადაცემის ცერემონიალი. ჩართეთ მუსიკა და მოინვიეთ ბავშვები ჯილდოების მისაღებად. ხმამაღლა გამოაცხადეთ, რა ჯილდოს გადასცემთ.

აუხსენით ბავშვებს, რომ ყველა არის რაღაცით ძლიერი და ამიტომ, ყველას შეუძლია იამაყოს, როდესაც საკუთარ ნიჭს აღმოაჩენს.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: მე ვაფასებ;

მიზანი: სხვადასხვა ტიპის საქციელის გაანალიზება და დადებითი განწყობის გამომუშავება პოზიტიური ქცევის მიმართ.

საჭირო რესურსი: ბარათები, ფლომასტერები, ფანქრები, ფურცლები.

მსვლელობა:

დაელაპარაკეთ ბავშვებს და სთხოვეთ იფიქრონ იმ ადამიანებზე, რომლებიც მათთვის განსაკუთრებულნი არიან. აუხსენით, რომ განსაკუთრებულში მათ უნდა იგულისხმონ ის ადამიანები, ვისაც ისინი აფასებენ. განუმარტეთ, თუ რას ნიშნავს ვინმეს დაფასება. ახსენით ეს სიტყვა მაგალითების გამოყენებით. დაასახელეთ მიზეზები, რის გამოც თქვენ ბავშვებს აფასებთ: დათო არის მეგობრული, ნინო ყოველთვის ცდილობს, დაეხმაროს სხვას, ნიკა ყოველთვის ყურადღებით ისმენს, ნუცა იცავს თამაშის წესებს, გუგა მხიარულია და აქვს იუმორის გრძნობა ა.შ. მოიყვანეთ მაგალითები თქვენი ცხოვრებიდან, განიხილეთ სხვადასხვა შემთხვევები და ბავშვებს ნათლად დაანახეთ, თუ რას აფასებთ ადამიანებში.

დასასრულს სთხოვეთ, გააფორმონ თავიანთი ბარათები. გასაფორმებლად გამოიყენონ ფანქრები, ფლომასტერები და სხვა. დასრულებული ბარათები მიუძღვნან ერთ-ერთ ადამიანს, რომელსაც ისინი აფასებენ. ეს შეიძლება იყოს თანაკლასელი, მეგობარი, ოჯახის წევრი და ა.შ. თითოეული ბავშვი გამოდის, აჩვენებს და ნარჩენებს თავის გაფორმებულ ბარათს და ასახელებს მიზეზს, თუ რატომ აირჩია ეს ადამიანი და რატომ მიუძღვნა მას ბარათი.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ჩემი ჰობი;

მიზანი: ბავშვების ინტერესების განვითარება.

საჭირო რესურსი: მაგიდა გამოფენისთვის.

მსვლელობა:

გამოიკვლიეთ ჯგუფში, რა ინტერესები აქვთ ბავშვებს. ჰკითხეთ მათ, რამეს ხომ არ აგროვებენ? ხომ არ ჰყავთ სახლში ცხოველები? რისი კეთება უყვართ? რომელი მულტფილმი მოსწონთ? რომელი გმირი მოსწონთ? ხომ არ უვლიან ოთახის მცენარეებს? და ა.შ.

ინტერესების დადგენის შემდეგ, დაიწყეთ მათი ინტერესებისადმი ყურადღების გამოჩენა:

- ბავშვებს, რომლებიც არიან ნივთების კოლექციონერები, სთხოვეთ მოიტანონ თავიანთი კოლექციები ბაღში და გააცნონ მეგობრებს;
- მოაწყვეთ გარემო საყვარელი სათამაშოების ნარდგენისა და გამოფენისთვის;

- მოატანიეთ ბავშვებს თავიანთი ცხოველების ფოტოები. თითოეულმა ბავშვმა უნდა გააცნოს მეგობრებს თავისი ცხოველი და მოუყვეს ისტორიები, თუ როგორ უვლის მას;
- მოაწყვეთ ბავშვებისთვის საყვარელი გმირების კარნავალი. სთხოვეთ მოვიდნენ გმირის მახასიათებელი რაიმე დეტალით ან გმირის ფორმით. ისაუბრონ ამ გმირზე და აუხსნან სხვებს, თუ რატომ მოსწონთ ეს გმირი.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: არქეოლოგიური გათხრები;

მიზანი: აღმოჩენის გაკეთება და სხვისთვის მისი გაზიარება.

საჭირო რესურსი: ქვიშიანი სათამაშო მოედანი; სხვადასხვა ნივთები (ძველი გასაღებები, ბოქლომები და სხვა); პატარა, ძველი სათამაშოები (დინოზავრები, მანქანები, თოჯინები და სხვა); მუყაოს ყუთები, ნიჩბები, მისანებებელი პატარა ფურცლები.

მოსამზადებელი სამუშაო: ეზოში დახაზეთ ქვიშიანი მოედანი ისე, რომ შეიქმნას იმდენი კვადრატი, რამდენი ბავშვიც გყავთ ჯგუფში. ჩაფალით ძველი ნივთები და სათამაშოები ქვიშის თითოეულ კვადრატში. ოთახში მოამზადეთ მაგიდები. დადეთ მაგიდაზე თითოეული ბავშვისთვის სუფთა პატარა ნაჭერი და ფუნჯები.

მსვლელობა:

ესაუბრეთ ბავშვებს იმ საქმიანობის შესახებ, რომელიც მათ უნდა შეასრულონ. აუხსენით, რომ ისინი მონაწილეობენ მუზეუმის მოწყობაში. განუმარტეთ რა არის მუზეუმი. უთხარით, რომ ისინი იქნებიან არქეოლოგები და მიიღებენ მონაწილეობას არქეოლოგიურ გათხრებში. განუმარტეთ თითოეული სიტყვის მნიშვნელობა. აუხსენით, რომ ისინი მონაწილეობას მიიღებენ გათხრებში, აღმოაჩენენ სხვადასხვა ნივთებს, შეაგროვებენ, შეისწავლიან და გამოფენენ მათ.

ბავშვებს დაურიგეთ ნიჩბები და მუყაოს ყუთები. უთხარით, რომ საჭიროების შემთხვევაში შეუძლიათ ხელითაც იმუშაონ ქვიშაში. აუხსენით, რომ ნაპოვნი ნივთები მოათავსონ მუყაოს ყუთში. მიუჩინეთ ყველა ბავშვს თავისი კვადრატი ქვიშიან მოედანზე. გაიზიარეთ თითოეული ბავშვის სიხარული აღმოჩენილ ნივთებთან დაკავშირებით.

გათხრების დასრულების შემდეგ, ყველა ბავშვს ოთახში შემოაქვს ყუთში მოთავსებული ნაპოვნი ნივთები. ბავშვები სხდებიან მაგიდასთან და იწყებენ ნივთების გასუფთავებას ნაჭრით და ფუნჯით. გააფრთხილეთ ბავშვები, რომ იმუშაონ ფრთხილად, რათა არ დააზიანონ აღმოჩენილი ნივთები. აუხსენით, რომ ეს მეტად მნიშვნელოვანია არქეოლოგებისთვის.

ჩამოიარეთ და შეჩერდით მაგიდებთან. ჰკითხეთ თითოეულ ბავშვს, რა აღმოაჩინა. პატარა, მისანებებელ ფურცელზე გააკეთეთ პასუხის შესაბამისი წარწერა და მიაკარით ნივთს.

მოიწვიეთ თითოეული ბავშვი თავისი ნივთებით, სთხოვეთ წარმოადგინოს აღმოჩენილი ნივთები და შემდეგ განათავასოს სპეციალურად გამოყოფილ მაგიდაზე. დღის ბოლოს დაპატიჟეთ მშობლები ბავშვების მიერ მოწყობილი მუზეუმის დასათვალიერებლად.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: საერთო ნახატი;

მიზანი: თანამშრომლობის საწყისი უნარ-ჩვევების გამომუშავება.

საჭირო რესურსი: დიდი ფორმატის ფურცლები და ფლომასტერები.

მსვლელობა:

დადეთ იატაკზე დიდი ფორმატის ფურცელი. შეათანხმეთ ბავშვებთან რომელიმე თემა. უთხარით, რომ ერთობლივად უნდა შექმნათ ნახატი არჩეულ თემასთან დაკავშირებით და ყველანი ერთი გუნდი ხართ. დასვით ბავშვები ფურცლის გარშემო და თქვენც მათ შორის მოთავსდით. დაუსვით კითხვები არჩეულ თემაზე: რა სურთ რომ დახატონ ფურცელზე? სად სურთ, რომ დახატონ? რა ფრად სურთ, რომ გააფერადონ? და ა.შ. წაახალისეთ ბავშვები, რათა გამოთქვან თავიანთი იდეები. ხატვის დროს გამოიყენეთ ფერადი ფლომასტერები. დახატეთ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ბავშვები შეთანხმდებიან რა, როგორ, სად, და ა.შ. უნდა იყოს გამოსახული ნახატზე.

სამუშაოს დასრულების შემდეგ გააკარით ფურცელი კედელზე და ჰკითხეთ ბავშვებს, როგორ მოეწონათ ერთობლივი ნამუშევარი; რა პრობლემები ჰქონდათ ერთად მუშაობის დროს; ხომ არ აწყვეტინებდნენ ერთმანეთს პასუხს; უსმენდნენ თუ არა ერთმანეთს და ა.შ.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: თავსატეხი (ფაზლები);

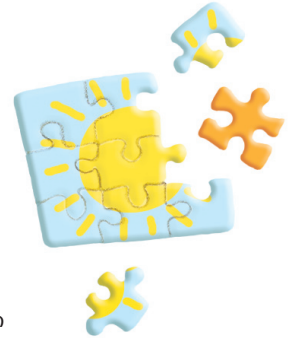
მიზანი: ჯგუფებში თავსატეხის (ფაზლების) აწყობა თანამშრომლობის უნარ-ჩვევების გამომუშავების მიზნით.

საჭირო რესურსი: თავსატეხები (ფაზლები);

მსვლელობა:

დაყავით ბავშვები სამ ან ოთხნევრიან ჯგუფებად. დაურიგეთ თითოეულ ჯგუფს ექვს ან რვანაწილიანი თავსატეხი (ფაზლი). სთხოვეთ ჯგუფებს ააწყონ თავსატეხი. იარეთ ჯგუფებში და შეამოწმეთ, როგორ მუშაობენ ბავშვები ერთად. დააკვირდით თანამშრომლობის პროცესს, დაეხმარეთ მათ პრობლემის გადაჭრაში და ურთიერთობის გამოსწორებაში.

სამუშაოს დასრულების შემდეგ ჯგუფები საუბრობენ იმის შესახებ, თუ რა გამოვიდა თავსატეხის აწყობის შედეგად. იყო თუ არა რთული ერთად თავსატეხის აწყობა? როგორ იმუშავეს ჯგუფში? ხომ არ ჰქონდათ კონფლიქტი? როგორ დაძლიეს პრობლემები? და ა.შ.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ემოციების გამოხატვა;

მიზანი: მიმიკითა და სხეულის ენით სხვადასხვა ემოციების გამოხატვა;

მსვლელობა:

განიხილეთ ბავშვებთან ერთად სხვადასხვა ემოცია. სახის მიმიკით და სხეულის ენით განასახიერეთ სხვადასხვა ემოცია და სთხოვეთ ბავშვებს ამოიცნონ ემოციები. (სიხარული, სევდა, გაბრაზება, გაოცება, შეწუხება და ა.შ.)

წახალისეთ ბავშვები თავად გამოხატონ ემოციები მიმიკით და სხეულის ენით. სთხოვეთ, ყველამ ერთად მიმიკით და სხეულის ენით გამოხატოს: გაბრაზება, სიხარული, შიში, სიამაყე და ა.შ. ბავშვები ვარჯიშობენ სხვადასხვა ემოციების გამოხატვაში. სთხოვეთ ბავშვებს, გამართონ მხიარული მსვლელობა. ბავშვები დადიან ოთახში, იღებენ სასაცილო სახეებს და აცინებენ ერთმანეთს.

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: მიუღებლობა;

მიზანი: ბავშვების დარწმუნება იმაში, რომ ნებისმიერისთვის ძალიან მტკივნეულია, იყოს გარიყული და მიუღებელი თავისი მეგობრების მიერ.

საჭირო რესურსი: თოჯინა;

მსვლელობა:

წარმოუდგინეთ ბავშვებს თოჯინა, დაასახელეთ იგი. თქვით, რომ თოჯინა ძალიან გულნატკენია. ის ტირის და მონყენილია. განუმარტეთ ბავშვებს, რით არის გამოწვეული თოჯინის ასეთი მდგომარეობა. მოუყევით ამბავი იმის შესახებ, თუ როგორ გარიყეს მეგობრებმა და არ დაპატიჟეს დაბადების დღეზე,

რომელზეც ყველა იყო მიწვეული. სთხოვეთ ბავშვებს, დაელაპარაკონ თოჯინას, გაამხნევონ და დაეხმარონ, რათა მან უკეთესად იგრძნოს თავი. ბავშვებს შეუძლიათ, თოჯინის მეგობრებსაც მისცენ რჩევა.

14

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: მე მიყვარს;

მიზანი: დადებითი ემოციების გამომწვევი საქმიანობების დასახელება და გამომწვევ მიზეზებზე საუბარი;

საჭირო რესურსი: ბურთი.

მსვლელობა:

დასვით ბავშვები წრეზე და აუხსენით თამაშის წესი. უთხარით, რომ ითამაშებთ ბურთით. ბავშვი, რომელსაც გადაუგდებთ ბურთს, პასუხობს კითხვებს და გიბრუნებთ ბურთს. გადაუგდეთ ბავშვს ბურთი და ჰკითხეთ, რა არის მისი საყვარელი თამაში და რატომ? რომელი საჭმელი უყვარს და რატომ? სად უყვარს ყველაზე მეტად მისვლა და რატომ? წრეში მსხდომი ბავშვებიდან თამაშში მონაწილეობა უნდა მიიღოს ყველა ბავშვმა.

15

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: მე მიხარია, როცა;

მიზანი: საკუთარი მონყენილობისა და მხიარულების მიზეზების გარკვევა;

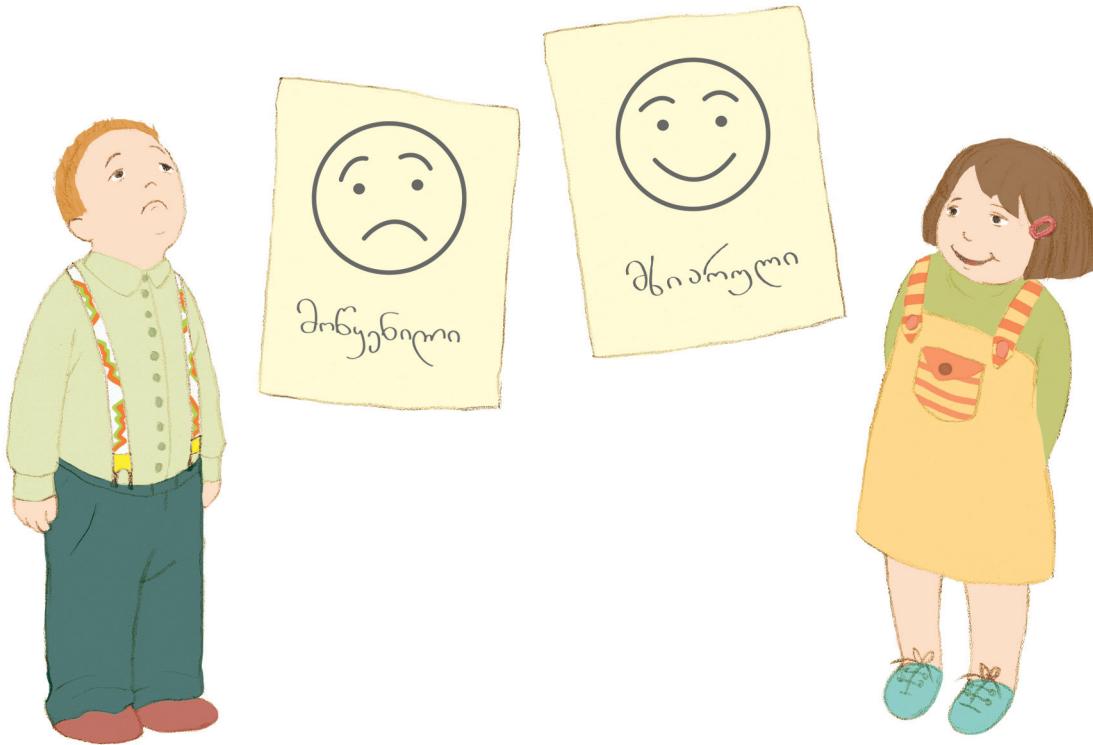
საჭირო რესურსი: 2 დიდი ფორმატის ფურცელი და ფლომასტერი.

მსვლელობა:

დახატეთ ერთი ფორმატის ფურცელზე მონყენილი და მეორეზე მხიარული სახე. გააკარით ფურცლები ერთმანეთისგან მოშორებით. ჰკითხეთ ბავშვებს, რომელია მონყენილი გამოსახულება და რომელია მხიარული. გააკეთეთ შესაბამისი წარწერა გამოსახულებების ქვეშ.

სთხოვეთ ბავშვებს დაჯგუფდნენ მხიარული სახის მქონე გამოსახულებასთან და მიიღონ მხიარული სახეები. ჰკითხეთ თითოეულ ბავშვს, როდის გრძნობენ თავს მხიარულად და რატომ. პირველად მაგალითი თქვენ მიეცით: „მე მიხარია თქვენთან ერთად თამაში“

თითოეული ბავშვის პასუხის მოსმენის შემდეგ, სთხოვეთ მათ გადაინაცვლონ და დაჯგუფდნენ მონყენილ სახესთან. ბავშვებმა უნდა მიიღონ მონყენილი სახეები. ჰკითხეთ თითოეულ ბავშვს, როდის არის მონყენილი და რატომ. მიეცით მაგალითი: „მე მონყენილი ვარ ხოლმე, როდესაც მატყუებენ“. დაყავით ბავშვები წყვილებად. ისინი უნდა შეთანხმდნენ და მიმიკით გამოხატონ მონყენილობა ან მხიარულება.

წყვილები გამოდიან და იღებენ მონყენილ ან მხიარულ სახეებს. ბავშვებმა უნდა მიუთითონ, კედელზე გამოკრულ რომელ გამოსახულებას შეესაბამება წყვილების მიმიკა. წყვილები დგებიან ამ გამოსახულების ქვეშ. თამაშის დასრულების შემდეგ ბავშვებთან ერთად დათვალეთ რამდენმა ბავშვმა განასახიერა მონყენილი და რამდენმა მხიარული სახე.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ჩვენ ვიცნობთ ერთმანეთს;

მიზანი: ბავშვების საუკეთესო თვისებების გამოვლენა და მათი მეგობრობის ხელშეწყობა;

საჭირო რესურსი: თოჯინა.

მსვლელობა:

დაყავით ბავშვები წყვილებად. უთხარით ბავშვებს, რომ მათ უნდა დაახასიათონ თავიანთი მენწყვილე მხოლოდ დადებითი მხრიდან. თავდაპირველად, თავად გააკეთეთ ამ თამაშის ინსტრუქცია. აიღეთ თოჯინა და უთხარით ბავშვებს, რომ თქვენ თოჯინას დაახასიათებთ. მაგალითად: „მე მინდა გაგაცნოთ ჩემი მეგობარი, რომელსაც ქვია ტასო. ის არის 5 წლის და აქვს ლამაზი თმა. მას უყვარს თმის ლამაზი სარჩები. ის ყოველთვის იღიმება და უფროსებს ზრდილობიანად პასუხობს. ჰყავს ძაღლი - ბიბო, რომელიც ძალიან უყვარს და ყოველთვის ზრუნავს მასზე. ის ბიბოს ყოველ საღამოს ასეირნებს და აჭმევს“.

წყვილები ახასიათებენ ერთმანეთს მხოლოდ პოზიტიური თვისებების მიხედვით. ბავშვები წარადგენენ თავიანთ მენწყვილეს ისევე, როგორც თოჯინის წარდგენა მოხდა.

17

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ვიზრუნოთ ერთმანეთზე;

მიზანი: ერთმანეთის მიმართ მზრუნველი დამოკიდებულების გამომუშავება;

საჭირო რესურსი: ფართო გაუმჭვირვალე ნებოვანი ლენტები, კუბიკები, ქალაღები და სხვა ნივთები.

მოსამზადებელი სამუშაო: იატაკის მთელ სიგრძეზე დაანებეთ ერთმანეთის პარალელურად ნებოვანი ლენტი. ზოლებს შორის მანძილი იყოს ისეთი, რომ ბავშვებმა ვერ შეძლონ გადახტომა.

მსვლელობა:

დაყავით ბავშვები წყვილებად. უთხარით, რომ ნებოვანი ლენტებით შემოსაზღვრული ფართობი წარმოადგენს მდინარეს. აუხსენით ბავშვებს, რომ წყვილებმა უნდა მოიფიქრონ მდინარის გადალახვის საშუალება და ერთმანეთს დაეხმარონ მდინარის გადასერვაში.

ბავშვებს შეუძლიათ გამოიყენონ სხვადასხვა რესურსი, მაგალითად, კუბიკები, ქალაღები და სხვადასხვა ნივთი, რასაც მოიძიებენ ოთახში. მიეცით წყვილებს დრო მოიფიქრონ, თუ როგორ გადალახავენ მდინარეს. შემდეგ თითოეულ წყვილს სთხოვეთ გაითამაშოს მდინარეზე გადასვლის სცენა. ბავშვებისთვის მთავარი ამოცანა უნდა იყოს ერთმანეთის დახმარება და ერთმანეთზე ზრუნვა. წყვილები ისე უნდა გადავიდნენ მდინარეზე, რომ არცერთი მენწყვილე არ ჩავარდეს მდინარეში და არ დასველდეს.

18

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: დაბადების დღე;

მიზანი: დაბადების დღისთვის მომზადება და მისი ორგანიზება;

საჭირო რესურსი: თოჯინები და რბილი სათამაშოები;

მსვლელობა:

ბავშვები დაყავით რამდენიმე მცირე ჯგუფად. სთხოვეთ შეთანხმდნენ ჯგუფში და შეარჩიონ ერთი თოჯინა ან რბილი სათამაშო, რომელსაც გადაუხდინან დაბადების დღეს. ჯგუფებში ბავშვებმა უნდა მოიფიქრონ, როგორ გადაუხდინან შერჩეულ სათამაშოს დაბადების დღეს და როგორ მოემზადებიან ამისთვის. ჩამოიარეთ ჯგუფებში და მოუსმინეთ ბავშვების საუბარს. კონფლიქტის წარმოშობის შემთხვევაში დაეხმარეთ მის გადაჭრაში.

სთხოვეთ თითოეული ჯგუფიდან მსურველებს წარმოადგინონ დაბადების დღის გეგმა.

19

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: მე ვზრუნავ;

მიზანი: ზრუნვის უნარ-ჩვევებისა და თანაგრძნობის განვითარება.

საჭირო რესურსი: თოჯინები და რბილი სათამაშოები;

მსვლელობა:

სთხოვეთ ბავშვებს აარჩიონ რომელიმე თოჯინა ან რბილი სათამაშო, დაარქვან სახელი. ბავშვებმა უნდა მოიფიქრონ, როგორი ხასიათი აქვს შვილობილს და რა დასჭირდებათ მის მოსავლელად. სთხოვეთ თითოეულ ბავშვს დაახასიათოს თავისი სათამაშო. მაგალითად: არის თუ არა ის ცელქი და მოუსვენარი, უყვარს თუ არა ჭამა, იძინებს თუ არა დროზე, უყვარს თუ არა ნაკითხულის მოსმენა და ა.შ. ასევე ბავ-

შვებმა უნდა ისაუბრონ, თუ როგორ აპირებენ მოუარონ თავიანთ სათამაშოს და რას გააკეთებენ ამისთვის. ჰკითხეთ ბავშვებს, რას უმღერებენ და რას ეტყვიან თავიანთ თოჯინებს ძილის წინ.

20

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: როგორ გადავჭრათ პრობლემა;

მიზანი: კონფლიქტური სიტუაციების განხილვა და კონფლიქტის გადაჭრის გზების მოძიება;

საჭირო რესურსი: თოჯინები.

მსვლელობა:

შექმენით პატარა სცენა და თოჯინები გაათამაშეთ. ისაუბრეთ ერთ-ერთი თოჯინის სახელით და თქვით, რომ ხანდახან მოგდით უსიამოვნება ბავშვებთან.

სიტუაცია: ერთი თოჯინა ხატავდა წითელი ფანქრით. მეორე თოჯინასაც მოუნდა იგივე ფანქარი. ამის გამო მათ მოუვიდათ უსიამოვნება და იჩხუბეს.

ერთი თოჯინა ამბობს, რომ არ მისცემს წითელ ფანქარს მეგობარს, რადგან თვითონ უნდა, რომ დახატოს ამ ფანქრით.

მეორე თოჯინა ამბობს, რომ მასაც უნდოდა წითელი ფანქრის აღება, მაგრამ დაასწრეს და ახლა ითხოვს, რომ მისცენ.

სთხოვეთ ბავშვებს მისცენ რჩევები თოჯინებს. ბავშვების პასუხების მიღების შემდეგ, ჰკითხეთ, როგორ იგრძნობდნენ თავს თავად ასეთ შემთხვევაში. გაამახვილეთ ყურადღება იმაზე, რომ ჯერ იფიქრონ და მერე იმოქმედონ.

დააჯილდოვეთ ბავშვები, რომლებიც მშვიდობიანად გადაჭრიან პრობლემას.

შესთავაზეთ პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი გზა. ერთი თოჯინა ეუბნება მეორეს: „მე მალე მოვრჩები ხატვას და მერე შენც შეგიძლია იხმარო იგივე ფანქარი“ და ჰკითხეთ, რას ფიქრობენ ამ ვარიანტზე.

21

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: მე მაქვს კარგი მანერები;

მიზანი: ზრდილობიანი ქცევისა და კარგი მანერების გამომუშავება.;

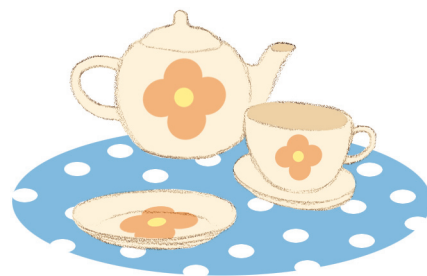
საჭირო რესურსი: სათამაშო ჭურჭელი, სავარცხლები, თმის სამაგრები, ქუდები და სხვა აქსესუარები.

მსვლელობა:

გაყავით ბავშვები ორ ჯგუფად. პირველმა ჯგუფმა უნდა დაპატიჟოს მეორე ჯგუფი წვეულებაზე. პირველი ჯგუფი ემზადება სტუმრების დასაპატიჟებლად და აწყობს „სუფრას“.

მეორე ჯგუფი ემზადება სტუმრად წასასვლელად. ინესრიგებს თავს, ივარცხნის თმას, იკეთებს სხვადასხვა აქსესუარს. პირველი ჯგუფი პატიჟებს მეორე ჯგუფს. ბავშვები მიდიან სტუმრად. პირველი

ჯგუფის წარმომადგენლები იღებენ სტუმრებს და იწვევენ სუფრასთან. გაითამაშეთ მიღების სცენა: მისალმება, მოკითხვა: „გამარჯობა, როგორ ხართ? თქვენი შვილები, მშობლები როგორ არიან?“ სუფრასთან ბავშვები გაითამაშებენ სხვადასხვა საჭმლისა და სასმელის შეთავაზების პროცესს. მაგალითად: „ჩაის ხომ არ ინებებთ? ხომ არ გსურთ ნამცხვარი მოგაწოდოთ?“ პასუხებიც შესაბამისი უნდა იყოს: „დიახ, დიდი მადლობა“ ან „დიდი მადლობა, უკვე გეახელით“ და აშ. დააკვირდით ბავშვების ქცევას, სთხოვეთ იყვნენ თავაზიანები მიმართვის დროს და გამოიყენონ შესაბამისი ლექსიკა.

აქტივობები ფიზიკური განვითარებისთვის

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: სიარული, სირბილი. მოძრავი თამაში: „მზე და წვიმა“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება, ყურადღების განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სკამები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 5-6 წუთი):

ბავშვები სხედან სკამებზე. აღმზრდელი იძახის: „მზე ამოვიდა! წავიდეთ სასეირნოდ!“ ბავშვები დადიან ან დარბიან მთელ მოედანზე. აღმზრდელის სიტყვებზე „წვიმა მოდის, ჩქარა სახლებში!“ - ისინი მირბიან თავიანთ ადგილებზე. როდესაც აღმზრდელი კვლავ დაიძახებს: „მზეა! შეიძლება სასეირნოდ წავიდეთ!“ თამაში განახლდება.

რჩევა აღმზრდელს:

პირველ ხანებში თამაშში მონაწილეობს ბავშვების მცირე რაოდენობა, ხოლო შემდგომ მათი რაოდენობა იზრდება 10-12-მდე. სკამების („სახლების“) მაგივრად შეიძლება გამოვიყენოთ დიდი ფერადი ქოლგა, რომლის ქვეშ ბავშვები იმალებიან აღმზრდელის ძახილზე „წვიმა მოდის!“. სეირნობის დროს შეიძლება ბავშვებს შევთავაზოთ „ყვავილების კრეფა“, წყვილებად სიარული, ნახტომები და სხვ.

გამეორებისას თამაში შეიძლება გავართულოთ: სახლები (3-3, 4-4 სკამი) განვალაგოთ ოთახის სხვადასხვა კუთხეში. ბავშვებმა უნდა დაიმასხოვრონ თავიანთი სახლი და აღმზრდელის ნიშანზე მოძებნონ (დასხდნენ სკამებზე).

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: სიარული. მოძრავი თამაში: „ბილიკით“;

მიზანი: წონასწორობისა და მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

მოსამზადებელი სამუშაო: ერთმანეთისგან 20-30 სმ დაშორებით გაივლება ორი პარალელური ხაზი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 5-6 წუთი):

აღმზრდელი იხმობს ბავშვებს და აჩვენებს, თუ რა ლამაზი, სწორი ბილიკი დახაზა. შემდეგ იგი ბავშვებს სთავაზობს ამ ბილიკით გასეირნებას, ოღონდ აფრთხილებს, რომ არ გადააბიჯონ ხაზებს. ბავშვები მიდიან ერთმანეთის მიყოლებით ერთი მიმართულებით და ამავე წესით ბრუნდებიან უკან.

რჩევა აღმზრდელს:

ამ თამაშის ჩატარება უკეთესია ეზოში, მოედანზე. ერთდროულად უნდა ვათამაშოთ 5-6 ბავშვი, რომ მათ ერთმანეთს ხელი არ შეუშალონ. შემოდგომით ბილიკი უნდა დაიხაზოს ხის მიმართულებით, რომ ბავშვებს დავალება მიეცეს აკრიფონ ორ-ორი ან სამ-სამი ფოთოლი, რაც გაახალისებს თამაშს. ოთახში ბილიკის ბოლოს შეიძლება მოვათავსოთ სათამაშოები, რათა ბავშვებმა უკან მოიტანონ ისინი.

3

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3 ;

თემა: გასართობი თამაში: „ბუშტი“;

მიზანი: მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, წრეზე წყობის შესწავლა;

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 5-6 წუთი):

ხელიხელჩაკიდებული ბავშვები ერთმანეთთან ახლოს დგანან წრეზე და აღმზრდელთან ერთად გაიძახიან:

„გაიბერე, ბუშტო,
გაიბერე დიდი,
გახდი ბურთის ხელა,
ვითამაშოთ ყველამ“.

ამ სიტყვებთან ერთად ბავშვები თანდათან აფართოებენ წრეს. აღმზრდელის სიტყვებზე „ბუშტი გასკდა!“ - მკლავებს ძირს უშვებენ, ერთად იძახიან „ბახ!“ და ჩაცუცქედებიან. აღმზრდელი მათ სთავაზობს, გაბერონ ახალი ბუშტი, ბავშვები დგებიან, ხელახლა კრავენ პატარა წრეს და განაახლებენ თამაშს.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ნახტომები. მოძრავი თამაში: „ჩემო მხიარულო ბურთო“,

მიზანი: ნახევარწრედ მოწყობის შესწავლა, ნახტომების შესწავლა;

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 6-8 წუთი):

ბავშვების მცირე ჯგუფი (5-6 მოთამაშე) დგას აღმზრდელთან ნახევარწრედ. ერთი ბავშვი „ბურთის“ როლშია: ის ხტის ადგილზე, აღმზრდელი კი თავზე ადებს მას ხელს და იძახის:

„ნეტავ საით მიხტუნავ,
მხიარულო ბურთო?
გიყვარს წინ-წინ წანევა,
ვერავინ დაგენევა!“

მის შემდეგ „ბურთი მირბის“, აღმზრდელი და ბავშვები იჭერენ მას. ირჩევენ ახალ ბურთს და თამაში მეორდება. როცა ბავშვები თამაშს აითვისებენ, აღმზრდელი ყველას სთავაზობს, იხტუნაონ ბურთებივით.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ხტომები. მოძრავი თამაში: „გადაახტი ზონარს“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, ხტომების შესწავლა;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სკამები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით, 3-4 მ სიგრძის ფერადი ზონარი.

მოსამზადებელი სამუშაო: იატაკზე დაიდება 3-4 მ. სიგრძის ზონარი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

ბავშვები სხედან სკამებზე. 6-8 მათგანი დგება იატაკზე დადებულ ზონართან და აღმზრდელის ნიშანზე ცდილობს მას გადაახტეს.

რჩევა აღმზრდელს:

შეიძლება იატაკზე 0.5 მ დაშორებით დაიდოს 2-3 სხვადასხვა ფერის ზონარი. ბავშვები რიგ-რიგობით გადაახტებიან ჯერ ერთ, შემდეგ - მეორე და მესამე ზონარს.

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ცოცვა, ძრომა. მოძრავი თამაში: „კრუხი და წინილები“;

მიზანი: მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება, ძრომის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 3-4 მ სიგრძის თოკი, 2 დგარი;

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედნის ან ოთახის ერთ მხარეზე „ხეებს“ (დგარებს) შორის 0.4-0.5 მ სიმაღლეზე გაიჭიმება თოკი. ეს შემოფარგლული ადგილი - „სახლია“, სადაც იმყოფება აღმზრდელი - „კრუხი“ და ბავშვები - „წინილები“.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

„კრუხი“ მიდის საკენკის საძებრად, ცოცვა ხნის შემდეგ ეძახის წინილებს: „კრუხ, კრუხ, კრუხ“. ამ სიგნალზე წინილები გაძვრებიან თოკის ქვეშ, მირბიან კრუხთან და მასთან ერთად სეირნობენ მოედანზე. მას შემდეგ, რაც ყველა ბავშვი გაძვრება თოკის ქვეშ და ცოცვა ხანს ირბენს მოედანზე, აღმზრდელი იძახის: „ქორი!“ წინილები მირბიან შინ. თამაში მეორდება რამდენჯერმე.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3;

თემა: ბურთის გაგორება. მოძრავი თამაში „გააგორე ბურთი“;

მიზანი: მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): საშუალო ზომის ბურთი;

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

ბავშვები სხედან იატაკზე წრეზე და ერთმანეთს უგორებენ ბურთს. აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს, თუ როგორ უნდა ბურთის გაგორება არჩეული მიმართულებით, ორივე ხელით.

შენიშვნა: თამაში უფრო ხალისიანად ჩატარდება, თუ მონაწილეობას მიიღებს 6-8 ბავშვი.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 2- 3 ;

თემა: ბურთის ტყორცნა. მოძრავი თამაში „დაიჭირე ბურთი“;

მიზანი: მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის ფერადი ბურთი, სკამები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე გაივლება 3-4 მ სიგრძის სასტარტო ხაზი, ბავშვები სხედან სკამებზე.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი დგება სასტარტო ხაზიდან 1 მ. დაშორებით და 2-3 ბავშვს სთავაზობს, ითამაშონ ბურთით. ბავშვები დგებიან აღმზრდელის პირდაპირ სასტარტო ხაზთან. აღმზრდელი რიგ-რიგობით უგდებს მათ ბურთს და იძახის: „დაიჭირე!“ ბავშვები იჭერენ ბურთს და უკან უბრუნებენ აღმზრდელს. თუ მოთამაშემ ბურთი ვერ დაიჭირა, აღმზრდელმა ხელმეორედ უნდა გადაუგდოს.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: ცოცვის შესასწავლი ვარჯიშები;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, მოძრაობითი კოორდინაციის განმტკიცება, ძალის განვითარება, ცოცვის შესწავლა (ფორთხვა, ხოხვა, ძრომა);

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სატანვარჯიშო კედელი, სატანვარჯიშო სკამი, კიბე, დვირი, კუბურები, კეგლები, თოკი, რკალი, ეჟენები.

მსვლელობა:

აქტივობა 1. ფორთხვა 3-4 მ მანძილის გავლით;

აქტივობა 2. იატაკზე დადებულ დვირზე (ან სატანვარჯიშო სკამზე) გადაცოცება;

აქტივობა 3. ფორთხვა სწორ ხაზზე განლაგებულ საგნებს შორის (კუბურები, კეგლები და სხვ.), მანძილი არანაკლებ 6 მ, საგნებს შორის მანძილი – 1.5 – 2 მ.

აქტივობა 4. ფორთხვა დახრილ სატანვარჯიშო სკამზე (დახრის კუთხე 20°);

აქტივობა 5. გაძრომა 40 სმ სიმაღლის საგნების ქვეშ (თოკი, რკალი, სკამი და სხვ.);

აქტივობა 6. ოთხზე გავლა ხელებსა და ტერფებზე დაყრდნობით („დათვურად“);

აქტივობა 7. ნებისმიერი ხერხით ცოცვა დახრილ კიბეზე (დახრის კუთხე 20°);

აქტივობა 8. ცოცვა სატანვარჯიშო კედელზე (3-4 საფეხურზე).

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელი უჩვენებს ბავშვებს იმ ადგილს, საიდანაც მოძრაობა უნდა დაიწყონ და დაამთავრონ. ორიენტირებად იყენებს ერთი მხრიდან თოკს ან ლარტყას, ხოლო მეორე მხრიდან განლაგებს ეჭვნებს ან რაიმე საჩხარუნოებს ბავშვების რაოდენობის მიხედვით. აღმზრდელი უჩვენებს, როგორ დანვინენ მუცელზე ან დადგნენ ოთხზე (ხელებსა და ტერფებზე, „დათვურად“). შემდეგ უხსნის, რომ ნიშანზე ყველა ერთად ფორთხვით ან ხოხვით უნდა მივიდეს საჩხარუნოებთან, ყველამ აილოს თითო და დააჩხარუნოს (აქტივობა მეორდება 3-4-ჯერ).

აღმზრდელი უჩვენებს ბავშვებს, რომ ფორთხვა უნდა დაიწყონ დაბრკოლებამდე არანაკლებ 2-3 ნაბიჯის მანძილიდან და გაფორთხდნენ დაბრკოლების შემდეგ იგივე მანძილზე.

აღმზრდელი ბავშვებს უჩვენებს და უხსნის, როგორ ჩაავლონ მანას ხელები (დატაცით - ცერი ქვევიდან, ოთხი თითი ზემოდან) და როგორ დაადგან სწორად მანაზე ფეხები (თალით). სატანვარჯიშო ან სხვა კედელზე ასვლის სიმაღლეს აღმზრდელი საზღვრავს ნიშნით (ლენტით, სხვა საგნით). ბავშვები ცოცავენ ზევით განსაზღვრულ სიმაღლეზე, ხელებს ავლებენ შემდეგ მანას, მერე ფეხებს გადაინაცვლებენ. ჩამოცოცდებიან სანინააღმდეგო მოძრაობით: ჯერ ორივე ფეხს დგამენ ერთ მანაზე, შემდეგ ხელები გადააქვთ მომდევნო მანაზე. აღმზრდელი, ამ დროს, ბავშვების გვერდითაა და ეხმარება ვარჯიშის შესრულებაში, ამხნეებს მათ.

დახრილ სატანვარჯიშო სკამზე ფორთხვისთვის სკამს საკიდურებით ამაგრებენ სატანვარჯიშო კედლის პირველ ან მეორე მანაზე (დახრის კუთხე 20°). აღმზრდელი უჩვენებს, როგორ უნდა გაცოცდეს და ჩამოცოცდეს ძირს სატანვარჯიშო სკამის ბოლომდე მისული ბავშვი.

ფორთხვა უნდა შევეუხამოთ გამმართველი ხასიათის ვარჯიშებს, მაგალითად, ადგომა და გაჭიმული მკლავის ოდნავ მაღლა დაკიდებული ზანზალაკის ხელით შეხება და სხვ.

ამ ასაკის ბავშვების ცოცვის სიჩქარე ძალზე დაბალია, ყველა ბავშვი ცოცავს თავისუფლად, როგორც მას ემარჯვება, თავისი ინდივიდუალური ტემპით. რადგან ცოცვის ვარჯიშის შესრულება რამდენიმე ბავშვს ერთდროულად არ შეუძლია და აღმზრდელისგან მეტ ყურადღებას მოითხოვს, ამიტომ ეს ვარჯიშები

ნელა სრულდება. მიზანშეწონილია ისინი დამოუკიდებელი საქმიანობის დროს ჩავატაროთ.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში: „გაცოცდი ეჭვნამდე“;

მიზანი: სისწრაფის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): ეჭვნები, სკამები;

მოსამზადებელი სამუშაო: მოთამაშეები სხედან სკამებზე. სკამებიდან 2-3 მ დაშორებით გავლებულია სასტარტო ხაზი, ხოლო მისგან 6-8 მ მანძილზე მონიშნულია ფინიშის ხაზი, რომელზედაც ერთმანეთისგან 1 მ დაშორებით დადებულია ეჭვნები მოთამაშეების რაოდენობის მიხედვით.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი აყენებს 3-4 ბავშვს სასტარტო ხაზთან. აღმზრდელის ნიშანზე ბავშვები გაცოცდებიან ფინიშის ხაზამდე, აიღებენ თითო ჟღარუნას და თავს ზემოთ დააჟღარუნებენ. გამარჯვებულია ბავშვი, რომელიც პირველი შეასრულებს დავალებას. თამაში განახლდება.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში: „იბაჯბაჯე დათვივით, გაცოცდი თავივით“;

მიზანი: სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციისა და ცოცვის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 2 ნახევარკალი - სიმაღლე 50 სმ, 2 ნახევარკალი - სიმაღლე 35 სმ.

მოსამზადებელი სამუშაო: ოთახის ერთ კედელთან სხედან ბავშვები. მათ პირდაპირ 1-2 მ მანძილზე გაავლებენ ხაზს, რომლისგან 3-3 მ დაშორებით დადგამენ 2 ნახევარკალს (ჯერ მაღალი, შემდეგ დაბალი სიმაღლის).

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი იძახებს 2 ბავშვს და სთავაზობს, გაძვრნენ პირველი ნახევარ კალის ქვეშ ოთხით, „დათვივით“ (ხელის გულებზე და ტერფებზე დაყრდნობით), ხოლო მეორის ქვეშ - „თავივით“ (ხელის გულებზე და მუხლებზე დაყრდნობით). შემდეგ წამოდგნენ და სირბილით დაუბრუნდნენ თავის ადგილებს. გამარჯვებულია ბავშვი, რომელიც ადრე დაიკავებს თავის ადგილს.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: ვარჯიშები წონასწორობაში;

მიზანი: წონასწორობისა და მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სატანვარჯიშო სკამი, სალტეები (5-6 ცალი), კუბურები (5-6 ცალი);

მსვლელობა:

აქტივობა 1. ცერებზე აწევა და მთელ ტერფზე დაშვება, ცერებზე ნელი ბრუნვა ადგილზე რიგ-რიგობით ორივე მხარეს;

აქტივობა 2. გავლა სწორ ბილიკზე (იხაზება 2 პარალელური ხაზი: სიგანე 15-20 სმ, სიგრძე 2-3 მ);

აქტივობა 3. მიდგმითი ნაბიჯით (ცალი ფეხის ქუსლის მიდგმით მეორე ფეხის ცერთან) გავლა იატაკზე;

აქტივობა 4. გავლა სატანვარჯიშო სკამზე, რომლის ერთი ბოლო აწეულია იატაკიდან 15-20 სმ სიმაღლეზე (სატანვარჯიშო სკამს საკიდურებით ამაგრებენ სატანვარჯიშო კედლის პირველ ან მეორე მანაზე);

აქტივობა 5. გადაბიჯება იატაკზე ერთ ხაზზე დალაგებულ სალტიდან სალტეში (სალტის დიამეტრი 25-30 სმ);

აქტივობა 6. გადაბიჯება 10-15 სმ სიმაღლის 5-6 კუბურაზე;

აქტივობა 7. სატანვარჯიშო სკამზე ასვლა (სიმაღლე 25 სმ), ზედ დადგომა – განმკლავი, ზემკლავი - ჩამოსვლა;

აქტივობა 8. რბენის დროს ნიშანზე (სასტვენნი, ტაში და ა.შ.) სწრაფი შეჩერება, ბუქნი, რბენის გაგრძელება.

რჩევა აღმზრდელს:

წონასწორობის ვარჯიშების შესწავლისას, სასურველია, აღმზრდელმა გამოიყენოს თამაშის მეთოდი. ბავშვებს შესთავაზოს გაიარონ „ხიდზე“ (სატანვარჯიშო სკამი), „ბინიდან ბინაში“ (სალტეები) და ა.შ.

ბავშვები სკამიდან ჩამოდიან ნაბიჯით, დგამენ ჯერ ერთ, შემდეგ მეორე ფეხს. თუ ბავშვებს სატანვარჯიშო სკამიდან ჩამოხტომას დავავალებთ, ბოლოში აუცილებლად ლეიბი უნდა დავაგოთ.

სატანვარჯიშო სკამზე ვარჯიშისას აღმზრდელი ბავშვს გვერდით უნდა მიჰყვებოდეს, ხელი შეაშველოს, დაეხმაროს წონასწორობის შენარჩუნებაში.

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში „ნაკადული“;

მიზანი: წონასწორობისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება, ყურადღების განვითარება;

მოსამზადებელი სამუშაო: 1.5 – 2 მ მანძილზე იხაზება ორი პარალელური ხაზი – „ნაკადული“.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

მოთამაშეები დგანან ნაკადულის ერთ ნაპირზე, მათ უნდა გაიარონ კენჭებზე (მკაფიოდ დახაზული წრეები) ისე, რომ ფეხი არ „დაისველონ“. კენჭებს შორის მანძილი ისეთი უნდა იყოს, რომ ბავშვებს შეეძლოთ ერთიდან მეორეზე გადახტომა.

ერთდროულად ნაკადულზე გადადის 2-3 ბავშვი, დანარჩენები კი აღმზრდელთან ერთად თვალ-ყურს ადევნებენ. ბავშვი, რომელმაც დაისველა ფეხები, მიდის სკამებთან, რომ „მზეზე“ გაშრეს. შემდეგ ეს ბავშვი უერთდება დანარჩენ მოთამაშეებს. აღმზრდელი ყოველნაირად ახალისებს მათ, ეხმარება მეორე ნაპირზე გადასვლაში.

14

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში: „ასკინკილა ბილიკზე“;

მიზანი: წონასწორობისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 2-3 მეტრი სიგრძის ორი ზონარი ან ლარტყა.

მოსამზადებელი სამუშაო: იატაკზე პარალელურად, 0.5-0.6 მეტრის დაშორებით დადებენ ორ ზონარს ან გაავლებენ ორ ხაზს.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი რამდენიმე ბავშვს სთავაზობს ბილიკზე ცალი ფეხით ხტუნვას. ბავშვები რიგრიგობით დგებიან ბილიკის ერთ ბოლოში და ცდილობენ, მეორე ბოლომდე იხტუნონ ცალი, მარჯვე ფეხით. ბავშვები უკან ბრუნდებიან ნაბიჯით ან სირბილით.

რჩევა აღმზრდელს:

თამაშის გასახალისებლად ბილიკის ბოლოში შეიძლება დავდგათ სკამი, რომელზეც დადებენ ეჟვანს ან სხვა სათამაშოს.

15

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში: „ჩამუხლობანა“.

მიზანი: სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, წონასწორობისა და მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება, ყურადღების განვითარება;

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი ირჩევს ერთ-ერთ მოთამაშეს – იგი დამჭერია. დანარჩენები გაიფანტებიან ოთახში (ეზოში ან მოედანზე). აღმზრდელის ნიშანზე (სასტვენნი, ტაში და სხვ.) დამჭერი გამოუდგება ბავშვებს. თუ მოთამაშეს დაჭერის საფრთხე მოეღის, მან სწრაფად უნდა ჩაიმუხლოს. თუ მოასწრო ჩამუხლვა (ჩაცუცქება), დამჭერი ხელს ვერ ახლებს და ამიტომ სხვას გამოედევნება. ასე გრძელდება მანამ, სანამ დამჭერი ხელით არ შეეხება რომელიმეს. შემდეგ დამჭერი იცვლება.

რჩევა აღმზრდელს

თუ დამჭერმა 1 წუთის განმავლობაში ვერ ჩაჭრა მოთამაშე, იგი იცვლება.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: მოძრავი თამაში: „გააგორე სალტე“;

მიზანი: მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): საშუალო ზომის 1 სალტე;

მოსამზადებელი სამუშაო: 3-4 ბავშვი 1.5-2 მ მანძილზე დგება სახით აღმზრდელისკენ.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელი რიგ-რიგობით უგორებს სალტეს ყოველ ბავშვს, რომელიც იჭერს მას და უბრუნებს აღმზრდელს. როდესაც ბავშვები კარგად ისწავლიან სალტის გაგორებას და დაჭერას, ისინი დამოუკიდებლად თამაშობენ ერთმანეთთან.

17

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: ხელბურთი; სპორტული თამაში: „ნააქციე კეგლი“;

მიზანი: მოძრაობათა სიზუსტის, კოორდინაციისა და თვალზომის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 6 დიდი ზომის კეგლი, 6-8 დიდი ზომის ბურთი, 3-4 მ სიგრძის თოკი, 1 კალათა.

მოსამზადებელი სამუშაო: იატაკზე ან მიწაზე გაავლებენ ხაზს. 1-1.5 მ დაშორებით დგამენ 5-6 კეგლს, მანძილი კეგლებს შორის 15-20 სმ.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

ორ-ორი ბავშვი რიგ-რიგობით დგება აღნიშნულ ხაზთან, კალათიდან იღებს თითო-თითო ბურთს და ცდილობს გაგორებით ნააქციოს კეგლი. 3 ბურთის გაგორების შემდეგ ბავშვი მირბის, დგამს ნაქცეულ კეგლებს, აგროვებს ბურთებს და აწყობს კალათში. თამაშს აგრძელებს შემდეგი წყვილი.

შენიშვნა: როდესაც ბავშვები ისწავლიან ბურთის ენერგიულად გაგორებას და კეგლის ნაქცევას, შეიძლება მივცეთ უფრო პატარა ზომის ბურთები და გავადიდოთ გაგორების მანძილი კეგლებამდე.

18

ასაკობრივი ჯგუფი: 3- 4;

თემა: გასართობი თამაში: „გასწიე თოკი“;

მიზანი: სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 2-3 მ სიგრძის თოკი, 2 სკამი.

მოსამზადებელი სამუშაო: იატაკზე 2-3 მ დაცილებით დგას 2 სკამი. სკამების ქვეშ დადებულია თოკი. სკამებთან ზურგმექცევით დგას 2 ბავშვი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის ნიშანზე (სასტეგნი, ტაში, შეძახილი) ბავშვები სწრაფად უნდა დასხდნენ სკამებზე და გასწიონ თოკი. ვინც მოასწრებს - გამარჯვებულია. შემდეგ სათამაშოდ გამოდის მეორე წყვილი და ა.შ.

შენიშვნა: ჯგუფის გამარჯვებულის გამოსავლენად საჭიროა შეჯიბრება ჩატარდეს წყვილებში გამარჯვებულთა შორის.

რჩევა აღმზრდელს:

ამ თამაშის ჩატარება შეიძლება გუნდური წესითაც (5-6 წლის ბავშვებისთვის). უნდა დაიხაზოს წრე (1.5-2 მეტრი რადიუსით). წრის მოპირდაპირე მხარეებზე იდგმება სკამები. მათ შორის იატაკზე დადებულია თოკი. აღმზრდელის ნიშანზე და მისი მითითებით (რომელ მხარეს და რამდენ წრეს უნდა შემოუარონ) სკამებზე მჯდომი ორივე გუნდის ბავშვები შემოურბენენ წრეს (ან 2 წრეს), სხდებიან თავ-თავიანთ სკამებზე და ვინც მოასწრებს თოკის განწევა, ამოძრობას, იგი თავის გუნდს ქულას შემატებს. შემდეგ თამაშს განაგრძობს შემდეგი წყვილი და ა.შ.

გამარჯვებულია ის გუნდი, რომელიც მეტ ქულას დააგროვებს.

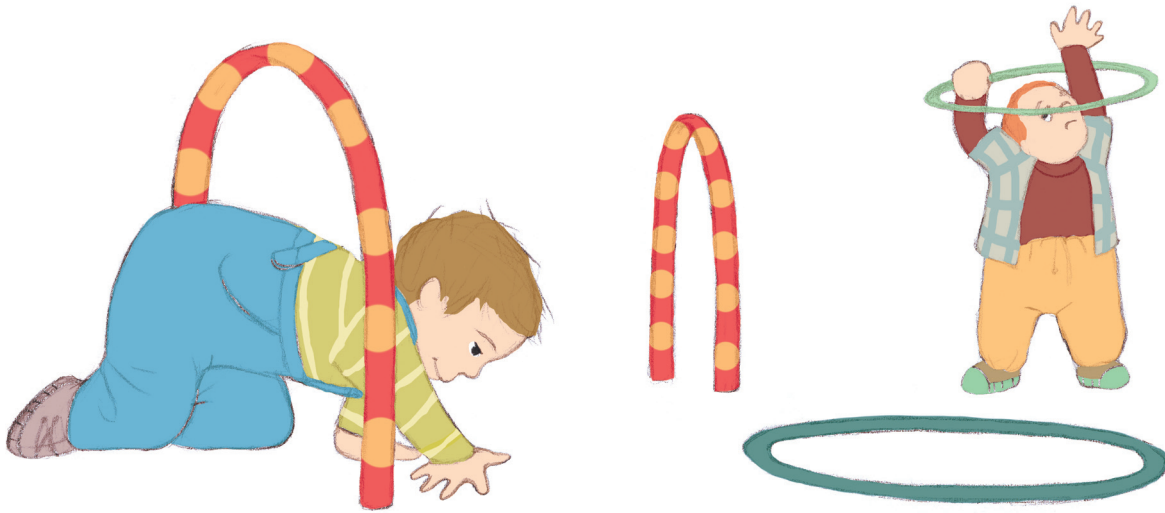
შენიშვნა: არ შეიძლება სკამზე დაჯდომამდე თოკის განწევა.

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: მოძრავი თამაში: „ესტაფეტა გაძრომით“;

მიზანი: სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 40-45 სმ. სიმაღლის 2 რკალი, იგივე დიამეტრის 2 სალტე;

მოსამზადებელი სამუშაო: 2 გუნდად გაყოფილი მოთამაშეები რიგებად მოეწყობიან მოედნის შუაში გავლებულ ხაზთან, ერთმანეთისგან 3-4 მ დაცილებით. მათ პირდაპირ, 4-6 მ დაშორებით, დაიდგება თითო რკალი, ხოლო რკალებიდან 4-6 მ. იქით, იატაკზე, დაიდება თითო სალტე.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის სათანადო ნიშანზე (სასტვენნი, ტაში) ორივე გუნდის დამწყები მოთამაშეები გარბიან რკალებისკენ, გაძვრებიან მათში, იმავე ადგილზე ტოვებენ სალტეს და სირბილით ბრუნდებიან უკან. დაბრუნებისას ხელმეორედ გაძვრებიან რკალში, ხელით შეეხებიან თავის მომდევნო მოთამაშის გამომვერილ ხელს და დგებიან თავისი გუნდის ბოლოში. ასევე აგრძელებენ თამაშს დანარჩენებიც.

გამარჯვებულია ის გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს.

წესები:

1. თუ გაძრომისას რკალი გადაადგილდა, მოთამაშემ იგი საწყის ადგილზე უნდა დადგას;
2. სანამ დაბრუნებული მოთამაშე ხელზე არ შეეხება, მომდევნო მოთამაშეს, უფლება არა აქვს განაგრძოს თამაში.

რჩევა აღმზრდელს:

სალტეში გაძრომა (წინასწარი შეთანხმებით) შეიძლება ნებისმიერი წესით: სალტის თავზე ჩამოცმით ან პირიქით, სალტეში ჩადგომით და თავზემოდან გადაძრობით.

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: მოძრავი თამაში „ჭაობი“;

მიზანი: წონასწორობისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება, ყურადღების განვითარება.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე ერთმანეთისგან 7-8 მეტრის დაშორებით გაავლებენ 2 პარალელურ ხაზს. ამ ხაზებს შორის ერთმანეთისგან 25-30 სმ. დაშორებით ჩაიხაზება სხვადასხვა კონფიგურაციისა და ზომის წრეები („ბორცვები“). დანარჩენი ადგილები „ჭაობია“ და გავლებული 2 ხაზი მის ნაპირებს აღნიშნავს.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის ძახილზე: „გადაირბინეთ!“ – ბავშვები რიგ-რიგობით ხტებიან ბორცვიდან ბორცვზე. ვინც ჩავარდება „ჭაობში“, დროებით გადის თამაშიდან და მიდის ნაპირზე ფეხების „გასაშრობად“.

გამარჯვებულია ის მოთამაშე, რომელიც უვნებლად გადალახავს „ჭაობს“ და მეორე მხარეზე გადავა.

რჩევა აღმზრდელს:

- თამაშს შეიძლება მიეცეს გუნდური ხასიათი;
- თამაშის გართულების მიზნით „ბორცვები“ შეიძლება განლაგდეს არასწორხაზოვნად და ერთმანეთისგან სხვადასხვა დაშორებით;
- მოთამაშეებს შეუძლიათ „ბორცვებზე“ დახტნენ როგორც ცალი, ისე ორივე ფეხითაც.

21

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: მოძრავი თამაში „ასკინკილა“;

მიზანი: წონასწორობისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 2 კუბურა.

მოსამზადებელი სამუშაო: სათამაშო მოედანზე აღინიშნება საწყისი ხაზი, რომლისაგან 4-5 მეტრის დაშორებით იდგმება 2 კუბურა.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

მოთამაშეები ორ გუნდად გაიყოფიან და ერთმანეთისგან 2-3 მეტრის დაშორებით მოენწყობიან რიგებად საწყის ხაზთან. ორივე გუნდის დამწყები მოთამაშეები „ასკინკილით“ მიხტიან მარჯვე ფეხით საწყისიდან კუბურებისკენ. აქ ისინი ორივე ფეხზე დგებიან, უვლიან კუბურებს, გამორბიან უკან, ხელით შეეხებიან მომდევნო მოთამაშის მიერ გამოწვდილ ხელს და დგებიან თავისი გუნდის ბოლოში.

გამარჯვებულია ის გუნდი, რომლის მოთამაშეებიც უფრო ადრე დაამთავრებენ თამაშს.

წესები:

1. ყოველი მომდევნო მოთამაშე ასკინკილას იწყებს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც დაბრუნებული თანაგუნდელი მას ხელზე შეეხება.

2. თუ მოთამაშე წაიქცა, იგი დგება და აგრძელებს თამაშს.

რჩევა აღმზრდელს: თამაშის გართულების მიზნით ბავშვები უკან ბრუნდებიან ასკინკილით მეორე ფეხით.

22

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: ვარჯიშები ბურთებით (დიამეტრი 15-20სმ);

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება: კისრის, მხრის სარტყლის, ტანის, მუცლის პრესის და ქვედა კიდურების კოორდინირებული მოძრაობების შესრულება ბურთთან;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): ბურთები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით.

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებს ვურიგებთ ბურთებს, ვანყობთ გაფანტულად.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აქტივობა 1. ს.მ. /საწყისი მდგომარეობა/ ბურთი მკერდთან. თვლაზე 1-2 მარჯვენა ფეხით ცერზე წინ, ბურთის აწევა ზევით, თვლაზე 3-4 ს.მ. 5-8 იგივე მეორე ფეხით [გამეორება 6-8 ჯერ].

აქტივობა 2. ს.მ. იგივე. თვლაზე 1-2 წინხნეკი, ბურთი ეხება იატაკს. თვლაზე 3-4 ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 6-8 ჯერ].

აქტივობა 3. ს.მ. ფეხშლით დგომი. თვლაზე 1-2 ბუქნი, ბურთი წინ ეხება იატაკს, თვლაზე 3-4 ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 4-6 ჯერ].

აქტივობა 4. ს.მ. ფეხშლით დგომი, ბურთი ზევით (ზემკლავი). თვლაზე 1-2 დრეკადი ზნეკი მარცხნივ. თვლაზე 3-4 იგივე მარჯვნივ [გამეორება 4-6 ჯერ].

აქტივობა 5. ს.მ. ფეხშლით ჯდომი, ბურთი ზემკლავში. თვლაზე 1-2 ზნეკი მარცხენა ფეხთან, თვლაზე 3-4 ზნეკი მარჯვენა ფეხთან [გამეორება 4-6 ჯერ].

აქტივობა 6. ბურთი მკერდთან. თვლაზე 1-8 ნახტომები ორ ფეხზე, თვლაზე 1-8 ნახტომები ცალ ფეხზე, ბურთი ზევით. თვლაზე 1-8 იგივე მეორე ფეხზე. ბურთი მკერდთან.

აქტივობა 7. ადგილზე სიარული ტემპის შენელებით.

23

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: ხელბურთი, სპორტული თამაში: „ბურთის გადაცემა წყვილებში“;

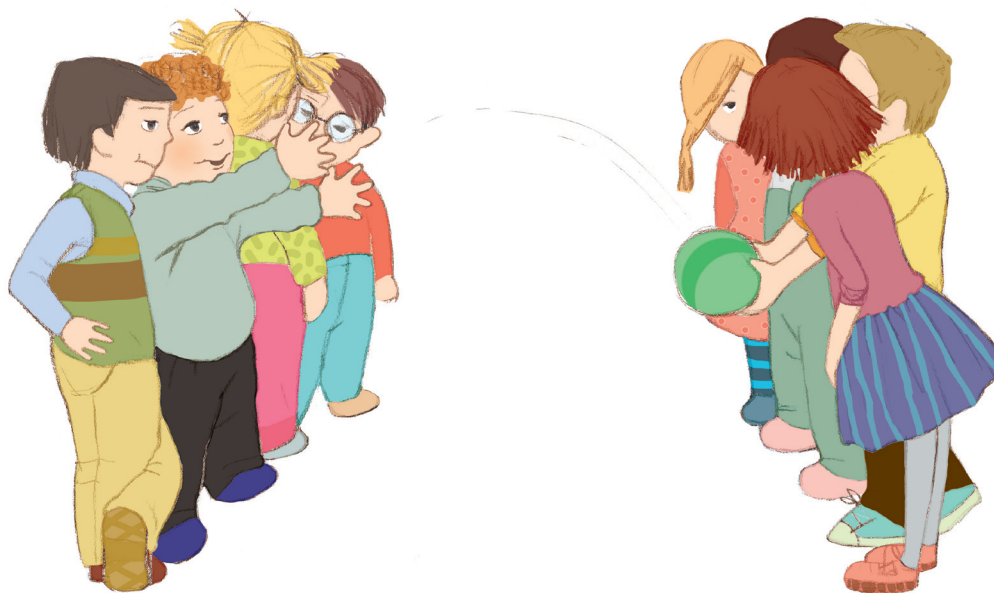
მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება.

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): საშუალო ზომის რეზინის 2 ბურთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოთამაშეები იყოფიან 2 გუნდად და ეწყობიან 2 მწკრივად სახით ერთმანეთისკენ გაშლილი მკლავების მანძილზე (მწკრივებს შორის მანძილი 2-3 მ).

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

გუნდის წამყვან მოთამაშეებს ხელში აქვთ ბურთი. აღზრდელის ნიშანზე ისინი ბურთს აწვდიან მოპირდაპირედ მდგომ მოთამაშეს. ეს უკანასკნელი გადასცემს ბურთს გვერდზე მდგომს და ა.შ. როცა ბურთი მიაღწევს მწკრივში მდგომ უკანასკნელ წყვილს, ის აბრუნებს ბურთს იმავე წესით საწინააღმდეგო მიმართულებით. როცა ბურთი დაუბრუნდება წამყვან მოთამაშეს, იგი ბურთს თავს ზევით სწევს. თუ მოთამაშემ შეცდომა დაუშვა, იგი იღებს საჯარიმო ქულას.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს (ბურთის გადაცემას) და ნაკლებ შეცდომას დაუშვებს.

წესები:

1. ბურთის გადაცემა შეიძლება მხოლოდ განსაზღვრული ხერხით: იატაკიდან არეკვლით, ცალი ხელით მხრიდან, ორი ხელით მკერდიდან;

2. თუ მოთამაშეს ბურთი ხელიდან გაუვარდა, იგი უნდა აილოს, დაბრუნდეს თავის ადგილზე და მხოლოდ ამის შემდეგ განაგრძოს თამაში;
3. გამარჯვებული გუნდის განსაზღვრისას, მხედველობაში მიღებული უნდა იქნას გუნდის მიერ დაგროვილი საჯარიმო ქულები;
4. არ შეიძლება მოთამაშის გამოტოვება.

24

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: ფეხბურთი, სპორტული თამაში: „კლაკნილი ბილიკით“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 2 ბურთი, 10 ალამი დგარებზე.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედნის ბოლოში გაივლება სასტარტო ხაზი, მისგან 2-3 მ დაშორებით 2 რიგად დაიდგება 5-5 ალამი. ალმების პირდაპირ რიგებში განლაგდება 2 გუნდი, თითოეული 6-8 მოთამაშის რაოდენობით.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

გუნდის პირველი მოთამაშეები დებენ ბურთს სასტარტო ხაზის წინ დახაზულ წრეებში (დიამეტრი 25-30 სმ) და აღმზრდელის ნიშანზე იწყებენ ბურთის ტარებას. უვლიან ალმებს ხან მარჯვენა, ხან მარცხენა მხრიდან, შემდეგ იმავე კლაკნილი ბილიკით და იმავე წესით ბრუნდებიან უკან. დებენ ბურთებს დახაზულ წრეებში და იკავენ ადგილებს თავისი გუნდების ბოლოში. შემდეგ იგივეს ასრულებენ გუნდების დანარჩენი მოთამაშეები.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს.

წესები:

1. ბურთის ტარებისას არ შეიძლება ალმების გამოტოვება;
2. თუ ალამი წაიქცა, მოთამაშემ უნდა დადგას იგი თავის ადგილზე და აქედან განაგრძოს ბურთის ტარება;
3. ბურთის ტარების დაწყება მოთამაშეებს შეუძლიათ მხოლოდ მაშინ, როცა ბურთი დადებული იქნება დახაზულ წრეში.

25

ასაკობრივი ჯგუფი: 4- 5;

თემა: გასართობი თამაში: „მარჯვე ფეხბურთელი“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება.

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის ბურთი; 4-5 ხილაბანდი.

მოსამზადებელი სამუშაო: 2-3 მ. რადიუსით იხაზება წრე, რომლის ცენტრში დევს ბურთი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

თვალახვეული 4-5 მოთამაშე წრეზე დგას. აღმზრდელის ნიშანზე ისინი რიგ-რიგობით შემოტრიალდებიან, ცდილობენ მივიდნენ ბურთთან და ფეხი დაარტყან.

გამარჯვებულია ის, ვინც მოახერხებს ამის შესრულებას.

თამაშს აგრძელებს შემდეგი 4-5 ბავშვი და ა.შ.

26

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ვარჯიშები ცოცვაში;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, მოძრაობითი კოორდინაციის განმტკიცება, ძალის განვითარება, ცოცვის შესწავლა (ფორთხვა, ხობვა, ძრომა);

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სატანვარჯიშო კედელი, სატანვარჯიშო სკამი, კუბურები, კეგლები, ტენილი ბურთები (1 კგ.), რკალები.

მსვლელობა:

აქტივობა 1. ხობვა იატაკზე 5-6 მ მანძილზე;

აქტივობა 2. ფორთხვა 3-4 მ მანძილზე თავის კვრით ბურთის წინ გორებით;

აქტივობა 3. სატანვარჯიშო სკამზე ჯდომისას (ფეხები სკამზეა) წინ გადაადგილება ხელებისა და ფეხების დახმარებით;

აქტივობა 4. სატანვარჯიშო სკამზე იდაყვებითა და მუხლებზე ფორთხვა;

აქტივობა 5. სატანვარჯიშო სკამზე მუცელზე ხობვით ხელებზე მიზიდვა;

აქტივობა 6. სატანვარჯიშო კედლის ჩარჩოს ერთი მანიდან მეორე ჩარჩოს მანაზე გადასვლა (მარჯვნივ, მარცხნივ);

რჩევა აღმზრდელს:

თავის კვრით ბურთის გორებით ვარჯიშის დროს წინასწარ უნდა განვალაგოთ რკალები, რათა ბავშვებმა აგორონ ბურთი და იფორთხონ განსაზღვრული მიმართულებით. ამ ვარჯიშებისთვის მოსახერხებელია 1 კგ-იანი ტენილი ბურთები (რეზინის ბურთები მსუბუქია და ოდნავ შეხებაც კი საკმარისია, რომ გაგორდნენ).

სატანვარჯიშო სკამზე ბავშვები ფორთხავენ ისე, რომ ხელებით ეჭიდებიან სკამის კიდეებს (დატაცით – ცერი ზევიდან, ოთხი თითი ქვემოდან).

სატანვარჯიშო კედლის ერთი ჩარჩოს მანიდან მეორეზე გადასვლა სრულდება მიდგმითი ნაბიჯით ორივე მხარეს. თავდაპირველად მოძრაობა ხდება მცირე სიმაღლეზე (ქვევიდან პირველ-მეორე მანაზე). ცოცვის დროს აღმზრდელი ყოველთვის ბავშვთანაა, რათა საჭირო მომენტში დაეხმაროს.

აღმზრდელი ბავშვებს აცნობს შენაცვლებითი ნაბიჯით ცოცვას თანამოსახელე და ნაირმოსახელე ხერხებით. იგი უხსნის, რომ ნაირმოსახელე ხერხის გამოყენების დროს მოძრაობას იწყებს მარჯვენა მკლავი და მარცხენა ფეხი, მათ ენაცვლება მარცხენა მკლავი და მარჯვენა ფეხი და ა.შ. თანამოსახელე ხერხით მოძრაობას ასრულებს მარჯვენა მკლავი და მარჯვენა ფეხი, შემდეგ კი – მარცხენა მკლავი და მარცხენა ფეხი. დავალების მიხედვით ბავშვმა ფეხი უნდა დააბიჯოს თითოეულ მანას. იმისთვის, რომ ბავშვებმა ადვილად აითვისონ ეს ხერხები, აღმზრდელი ჯერ მოსამზადებელ ვარჯიშებს ატარებს: 1) ერთდროულად მარჯვენა მკლავისა და მუხლში მოხრილი მარცხენა ფეხის ზევით აწევა, შემდეგ კი იგივე მარცხენა მკლავითა და მარჯვენა ფეხით; 2) ერთდროულად მარჯვენა მკლავისა და მუხლში მოხრილი მარჯვენა ფეხის ზევით აწევა, შემდეგ კი იგივე მარცხენა მკლავითა და მარცხენა ფეხით. ეს ვარჯიშები შეიძლება ბავშვმა შეასრულოს იატაკზე კედელთან დგომში ან ოთხზე დამდგარმა. ასეთი ტიპის ვარჯიშები ბავშვს ეხმარება აითვისოს ცოცვის საჭირო კოორდინაცია.

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ვარჯიშები წონასწორობაში;

მიზანი: წონასწორობისა და მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): სატანვარჯიშო სკამი, 2-3 სილიანი პარკი (20X12 სმ, წონა 100 გ), 5-6 ტენილი ბურთი (წონა 1 კგ).

მსვლელობა:

აქტივობა 1. სიარული გავლებულ ხაზზე განმკლავით, თავზე დადებული სილიანი პარკით.

აქტივობა 2. „მერცხალას“ შესრულება (ცალ ფეხზე დგომა, მეორით – უკუფეხი, წინზნექი და განმკლავი).

აქტივობა 3. სატანვარჯიშო სკამზე ცერებით სიარული დოინჯით და ჩამოხტომა.

აქტივობა 4. სატანვარჯიშო სკამზე გავლა 5-6 ტენილ ბურთზე გადაბიჯებით.

აქტივობა 5. სატანვარჯიშო სკამზე მიდგმითი ნაბიჯით გავლა (ცალი ფეხის ქუსლის მიდგმით მეორე ფეხის ცერთან).

აქტივობა 6. სატანვარჯიშო სკამზე მიდგმითი ნაბიჯი გვერდზე; იგივე თავზე დადებული სილიანი პარკით.

აქტივობა 7. სატანვარჯიშო სკამზე ფეხის ცერებზე აწევა და დაშვება მთელ ტერფზე, ზურგისაკენ ნელი ბრუნვა (180°).

აქტივობა 8. რბენისა და ხტომის შემდეგ, ნიშანზე (სასტვენნი, ტაში და სხვ.) სწრაფი შეჩერება, ბუქნი ფეხის ცერებზე განმკლავით.

აქტივობა 9. სატანვარჯიშო სკამზე ცალ ფეხზე დგომა – დოინჯი.

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელი თვალს ადევნებს, რათა ყველა ბავშვს სწორად ეჭიროს ზეტანი, იცქირებოდეს წინ და არა ქვევით.

აღმზრდელი ითვალისწინებს, რომ სკოლამდელი ასაკის ბავშვი უფრო იღლება სტატიკური მდგომარეობით, ვიდრე მოძრაობით. ამიტომ წონასწორობაში ვარჯიშის დროს ხშირად უცვლის მკლავების მდგომარეობას, ყურადღებას აქცევს მკლავების თავისუფალ ბალანსირებას.

აღმზრდელი ცდილობს ბავშვებმა ახალი ვარჯიშები ისწავლონ შემსუბუქებულ პირობებში. მაგალითად, მიზანშეწონილია, როცა ბავშვები ვარჯიშს ითვისებენ ჯერ იატაკზე, ხოლო შემდეგ გადადიან ამაღლებულ ან შევიწროვებულ ფართობზე.

28

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: მოძრავი თამაში „ესტაფეტა კეგლებით“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 10 კეგლი და იმავე რაოდენობის რგოლი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედნის ბოლოებში ერთმანეთისგან 8-10 მ. დაშორებით გაავლებენ სასტარტო და ფინიშის ხაზებს. ბავშვები გაიყოფიან ორ გუნდად და 2-3 მ. დაშორებით დგებიან სასტარტო ხაზთან კოლონებად. გუნდების წინ, 1.5-2 მ. ინტერვალით, ერთი მეორეს მიყოლებით, რიგებში დაიდგმება 5-5 კეგლი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის ნიშანზე გუნდის კაპიტნები 5-5 რგოლით ხელში გარბიან კეგლების გასწვრივ ფინიშისკენ, თან თითო რგოლს ჩამოაცვამენ თითო კეგლზე. სასტარტო ხაზზე დაბრუნებისას ბავშვები გარბიან იმავე გზით და აგროვებენ რგოლებს. შემდეგ გადასცემენ მათ გუნდის მომდევნო მოთამაშეებს და დგებიან თავისი კოლონის ბოლოში. გუნდის მომდევნო მოთამაშე აგრძელებს თამაშს და ა.შ.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს.

წესები:

1. კეგლების გამოტოვება არ შეიძლება;
2. თუ მოთამაშემ კეგლი წააქცია, უნდა დადგას იგი თავის ადგილზე, ისევე ჩამოაცვას მას რგოლი, რის შემდეგაც გააგრძელებს თამაშს.

29

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ზოგადგანმავითარებელი ვარჯიშები ბურთით;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება: კისრის, მხრის სარტყლის, ტანისა და ქვედა კიდურების კოორდინირებული მოძრაობების შესრულება ბურთით;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): საშუალო ზომის ბურთები (დიამეტრი 10-12სმ) ბავშვების რაოდენობის მიხედვით (15-20 ბურთი).

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებს ვურიგებთ ბურთებს, ვანცობთ გაფანტულად.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აქტივობა 1. ს.მ. ბურთი წელს ქვემოთ გვიჭირავს ორი ხელით: თვლაზე 1-2 ბურთის ზევით აწევა (მზერა ბურთისკენ), თვლაზე 3-4 - ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 6 -ჯერ].

აქტივობა 2. იგივე, თვლაზე 1-4 ბურთის მარცხნივ და მარჯვნივ განევა, თვლაზე 5-6 იგივე, წინ და უკან ზნექები [გამეორება 6 -ჯერ].

აქტივობა 3. „ხელები დაიღალა“: თვლაზე 1-2 ბურთის მუხლებს შუა მოთავსება, 3-4 ხელების ჩვენება - წინმკლავი, 5-6 ბურთის აღება, 7-8 ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 6 -ჯერ].

აქტივობა 4. ბურთი მუხლებს შუაა. „ბაყაყის ხტომები“ მუხლებში მოთავსებული ბურთით. თვლაზე 1-4 ხტომა მარცხნივ, 5-8 იგივე მარჯვნივ [გამეორება 4 -ჯერ].

აქტივობა 5. ს.მ. დონჯი, ბურთი იატაკზე, ფეხი ბურთზე. 1-4 ბურთის წინ და უკან გორება, 5-8 იგივე მეორე ფეხით [გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 6. ს.მ. ფეხშლით დგომი, ბურთი თავს ზევით. თვლაზე 1-2 წინწინეკი, ბურთი კისერზე, თვლაზე 3-4 ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 7. ს.მ. ბურთი მკერდთან. თვლაზე 1-4 წახტომი ორ ფეხზე, ბურთი ზევით, თვლაზე 5-8 წახტომი - ბურთი მკერდთან [გამეორება 6 -ჯერ].

აქტივობა 8. ს.მ. ბურთი მარჯვენა თეძოზე დაყრდნობით, ადგილზე სიარული ტემპის თანდათანობითი შემცირებით.

30

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: მოძრავი თამაში „არ გაგივარდეს ბურთულა!“

მიზანი: წონასწორობის, სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 3-4 კოვზი და ამდენივე პატარა ბურთულა.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე 8-10 მეტრის დაშორებით გაივლება სასტარტო და ფინიშის ხაზები.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

3-4 ბავშვი მოეწყობა სასტარტო ხაზთან. აღმზრდელის ნიშანზე მოთამაშეებმა კოვზებზე დადებული ბურთულებით ხელში უნდა გადაკვეთონ ფინიშის ხაზი ისე, რომ არ გადმოუვარდეთ ბურთულები. გამარჯვებულია ის მოთამაშე, რომელიც გზაში არ დაკარგავს ბურთულას და უფრო მალე მივა ფინიშთან.

რჩევა აღმზრდელს:

გართულების მიზნით თამაში შეიძლება შესრულდეს სირბილითაც (ძუნძულით).

31

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ვარჯიში ჩოგბურთის ბურთებით;

მიზანი: მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება, ბურთით ვარჯიშის დროს წონასწორობის შენარჩუნება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): ჩოგბურთის ბურთები ბავშვების რაოდენობის მიხედვით (15-20 ბურთი).

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებს ვურიგებთ ბურთებს, ვანყობთ გაფანტულად.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აქტივობა 1. ს.მ. ბურთი მარჯვენა ხელში. თვლაზე 1 - განმკლავის გადაცილებით ზემკლავი, 2 - ბურთი გადაეცემა მარცხენა ხელს, 3-4 იგივე და ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 2. ს.მ. განმკლავი, ბურთი მარჯვენა ხელში. თვლაზე 1-2 ნახევრადბუქნი, ქვემკლავი, ზურგსუკან ბურთი გადაეცემა მარცხენა ხელს. თვლაზე 3-4 ს.მ. დაბრუნება [გამეორება 4-6 -ჯერ].

აქტივობა 3. ს.მ. ფეხშლით დგომი, განმკლავი, ბურთი მარჯვენა ხელში. თვლაზე 1 - ფეხის აქნევით, ბურთი მუხლისქვეშ გადაეცემა მარცხენა ხელს, თვლაზე 2 - ს.მ [გამეორება 4-4 -ჯერ].

აქტივობა 4. ს.მ. იატაკზე ჯდომი, ხელებით უკან დაბჯენი, ბურთი ტერფებს შუა. თვლაზე 1-2 იხრება ფეხები უარამდე (სანამ შესაძლებელია) ბურთთან ერთად, თვლაზე 3-4 ს.მ. [გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 5. ს.მ. ბურთი მკერდთან. თვლაზე 1-8 წახტომები ორ ფეხზე. 1-8 ადგილზე სიარული ტემპის შენელებით.

32

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ძირითადი მოძრაობები ბურთით;

მიზანი: მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, კოორდინაციის განმტკიცება, მოძრაობის რიტმის გრძნობის გაუმჯობესება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 4-5 საშუალო ზომის ბურთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: ბავშვებს ვსვამთ სატანვარჯიშო სკამზე (ან სკამებზე), რიგ-რიგობით გამოგვყავს 4-5 ბავშვი, ვურიგებთ ბურთებს.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 10-15 წუთი):

აქტივობა 1. ბურთის მიწაზე (იატაკზე) დარტყმა და მისი ორი ხელით დაჭერა [გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 2. ბურთის ზევით აგდება და მისი ორი ხელით დაჭერა [გამეორება 4-6 -ჯერ].

აქტივობა 3. ბურთის მიწაზე (იატაკზე) დარტყმა და მისი დაჭერა ხან მარჯვენა, ხან მარცხენა ხელით

[გამეორება 6-8 -ჯერ].

აქტივობა 4. ბურთის კედელზე მირტყმა და მისი ორივე ხელით დაჭერა მინაზე (იატაკზე) დაცემის შემდეგ [გამეორება 8-10 -ჯერ].

აქტივობა 5. ბურთის კედელზე მირტყმა და მისი ორივე ხელით დაჭერა [გამეორება 4-6 -ჯერ].

აქტივობა 6. ბურთის ტარება ადგილზე 5-5-ჯერ მარჯვენა და მარცხენა ხელით; შემდეგ იგივე მოძრაობაში.

რჩევა აღმზრდელს:

აღმზრდელი ასწავლის ბავშვებს, რომ არა მარტო სწორად ააგდონ ბურთი, არამედ სათანადოდ იმოძრაონ კიდეც ბურთის დასაჭერად (ჩაბუქნონ, ახტნენ, ბურთთან მიიღებინონ, თუ ის არც ისე ზუსტად არის ნასროლი). ბავშვებმა ბურთი უნდა ააგდონ და დაიჭირონ ზედიზედ 8-10-ჯერ.

ბურთის ტარება სრულდება ოდნავ მოხრილი თითებით, ხელის მოძრაობა უფრო ბიძგსა ჰგავს, ვიდრე დარტყმას. ბავშვებს ბურთის ტარება თავდაპირველად უნდა ვასწავლოთ ადგილზე, შემდეგ კი მოძრაობაში. ბავშვებმა ბურთი უნდა ატარონ ზომიერი სიჩქარით პირდაპირი მიმართულებით, შემდეგ უკვე წრეზე, ბილიკზე, გაფანტულად. ბურთი უნდა ატარონ მარჯვენა და მარცხენა ხელით.

33

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: მოძრავი თამაში „ბურთი კალათში“;

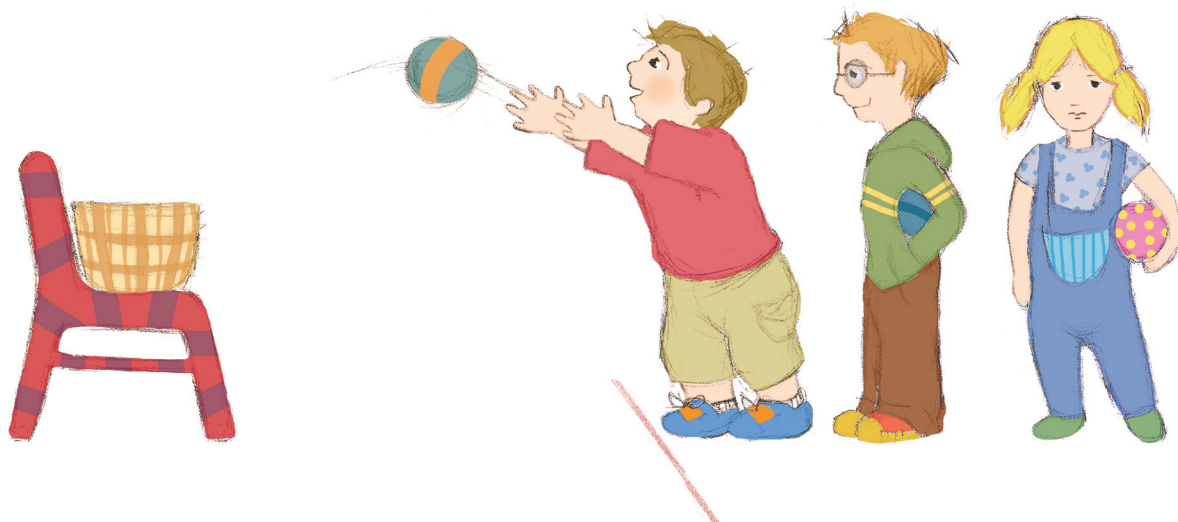
მიზანი: ფიზიკური თვისებების (სიმარდე, სისწრაფე), თვალზომის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, ყურადღების განვითარება.

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 9 საშუალო ზომის ბურთი, სამი კალათა, სამი სკამი.

მოსამზადებელი სამუშაო: სკამებზე (შეიძლება იატაკზეც) დაიდგმება კალათები, საიდანაც 2-3 მ. დაშორებით გაივლება ტყორცნის ხაზი. ტყორცნის ხაზზე დგება 3-3 მოთამაშე. თითოეულს აქვს 3 ტყორცნის უფლება.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის ნიშანზე ბავშვები იწყებენ ბურთების კალათაში ტყორცნას. ყოველი ჩაგდებული ბურ-

თი იძლევა თითო ქულას. იგებენ ის მოთამაშეები, რომლებიც უფრო მეტ ქულას დაგროვებენ. პირველ სამეულს ცვლის მეორე სამეული და ა.შ.

წესები:

1. მოთამაშე ბურთს ტყორცნის მისთვის მარჯვე ხერხით;
2. ნატყორცნი ბურთების მოსატანად გამოყოფენ 1-2 მოთამაშეს (ბურთებს აგროვებენ სამეულების ცვლისას).

რჩევა აღმზრდელს:

თამაში შეიძლება ჩატარდეს გუნდურად: ამ შემთხვევაში ბავშვები თავიდანვე ეწყობიან 3 რიგად.

34

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: მოძრავი თამაში: „მხიარული მატარებელი“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკისა და სისწრაფის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): 2-2.5 მ. სიგრძის ორი თოკი (ჯოხი), 50 სმ სიმაღლის 4 რკალი, 4 დგარე-ბიანი ალამი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე გაივლება სასტარტო ხაზი, რომლის ბოლოებში დაიდგმება თითო ალამი. სასტარტო ხაზთან 3-4 მ. დაშორებით ორი გუნდის მოთამაშეები, 5-6 ბავშვის რაოდენობით, რიგებად მოეწყობიან. ყოველი გუნდის მოთამაშე მარჯვენა ხელს კიდებს თოკს, ვითომ „მატარებლის ვაგონებია“. გუნდების წინ, 3-4 მ. დაშორებით ჯერ დაიდგმება თითო რკალი, ხოლო შემდეგ, მისგან 5-6 მ. ინტერვალით, მოთავსდება თითო ალამი.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის სათანადო ნიშანზე (სასტვენნი, ტაში) გუნდების მოთამაშეები ჩაცუცქედებიან და „ბატის“ ნაბიჯით მიემართებიან რკალებისკენ, გაძვრებიან მათში, გაიმართებიან და გაიქცევიან ალმებისკენ, შემდეგ შემოუვლიან მას შიგნითა მხრიდან და გაიქცევიან სასტარტო ხაზისკენ. გუნდის ბოლო მოთამაშე, ამ ხაზის გადაკვეთისას, მარცხენა ხელით აიღებს და თავს ზემოთ ასწევს ალამს. ვინც შეინარჩუნებს „მატარებლის“ მთლიანობას და უფრო ადრე ასწევს ალამს, ის გუნდი გამარჯვებულია.

შენიშვნა: ალამთან მობრუნების დროს „ვაგონები“ ახლოს უნდა იყვნენ ერთმანეთთან, რომ „მატარებელი“ არ განყდეს.

რჩევა აღმზრდელს:

თამაშის გასართულებლად, თოკზე მოკიდების ნაცვლად, ბავშვები ხელებს ადებენ წინ მდგომის წელს.

35

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: მოძრავი თამაში: „გადაეცი-ჩაჯექი“;

მიზანი: ფიზიკური თვისებების (სიმარდე, სისწრაფე), თვალზომის განვითარება, ყურადღების განვითარება, გუნდური გრძნობის გაღვივება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის 2-4 ბურთი (რიგების რაოდენობის მიხედვით).

მოსამზადებელი სამუშაო: დარბაზის გასწვრივ, ერთმანეთისგან 2-3 მ. დაშორებით, გაავლებენ 2 პარალელურ ხაზს. მოთამაშეები იყოფიან 2-4 გუნდად (5-6 ბავშვის შემადგენლობით) და განლაგდებიან რიგებად ერთმანეთის პარალელურად (მანძილი 2-3 მ). ყოველი გუნდი ირჩევს კაპიტანს, რომელიც დგება თავისი გუნდის პირდაპირ მე-2 ხაზთან.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

აღმზრდელის ნიშანზე კაპიტნები გადაუგდებენ ბურთს (ორი ხელით ქვემოდან) თავიანთი გუნდის წინ მდგომ მოთამაშეს, რომელიც დაჭერილ ბურთს იმავე ხერხით უბრუნებს თავის კაპიტანს, თვითონ კი ჩაიცუცქება. შემდეგ კაპიტანი გადასცემს ბურთს დანარჩენ მოთამაშეებს, რომლებიც ბურთის დაბრუნებისას ასევე უნდა ჩაიცუცქდნენ. როცა რიგში მდგომი უკანასკნელი მოთამაშე დაუბრუნებს ბურთს კაპიტანს, იგი აღმართავს ბურთს თავს ზემოთ და მთელი რიგი სწრაფად წამოდგება.

წესები:

1. მოთამაშეს უფლება არა აქვს გამოტოვოს გადაცემის რიგი;
2. თუ მოთამაშემ ვერ დაიჭირა ბურთი, უნდა აილოს იგი, დაბრუნდეს თავის ადგილზე და მხოლოდ შემდეგ განაგრძოს თამაში.

რჩევა აღმზრდელს:

მიზანშეწონილია რიგების ბოლოში უფრო მოზრდილი და ძლიერი, ხოლო დასაწყისში ნაკლებად მომზადებული მოთამაშეების დაყენება.

36

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: კალათბურთი; საორტული თამაში: „შემხვედრი ესტაფეტა“;

მიზანი: მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, სიმარდისა და სისწრაფის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება, რიტმის გრძნობის გამომუშავება.

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 2 ბურთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: ერთმანეთისგან 6-8 მ. დაშორებით მოედანზე გაავლებენ 2 პარალელურ ხაზს. მოთამაშეები იყოფიან 2 გუნდად (8-10 ბავშვის რაოდენობით). ყოველი გუნდი გაითვლება პირველ-მეორეზე. ერთ-ერთ ხაზთან რიგებად დგებიან ორივე გუნდის პირველი ნომრები, მეორე ხაზთან კი - მეორე ნომრები. მანძილი გუნდებს შორის 2-3 მ.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

პირველი ნომრები დებენ ბურთებს სასტარტო ხაზის წინ დახაზულ წრეებში (დიამეტრი 25-30 სმ.) და აღმზრდელის ნიშანზე იწყებენ ბურთის ტარებას თავისი გუნდის მეორე ნომრებისკენ. როცა მივლენ დახაზულ წრეებთან, აჩერებენ ბურთებს, თვითონ კი რიგის ბოლოში დგებიან. ახლა მეორე ნომრები იწყებენ ბურთის ტარებას და ა.შ.

ყოველი გუნდის პირველმა ნომრებმა უნდა გადაინაცვლონ მეორე ნომრების ადგილზე და პირიქით. გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს.

წესები:

1. ბურთის ტარების დანყება შეიძლება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ბურთი დაუბრუნდება წრეს;
2. ბურთის ტარებისას საჭიროა მასზე არანაკლებ 6-8 შეხება.

37

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: კალათბურთი; საორტული თამაში: „ესტაფეტა ბურთის ტარებით და კალათში ტყორცნით“;

მიზანი: მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, სიმარდისა და სისწრაფის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება, რიტმის გრძნობის გამომუშავება;

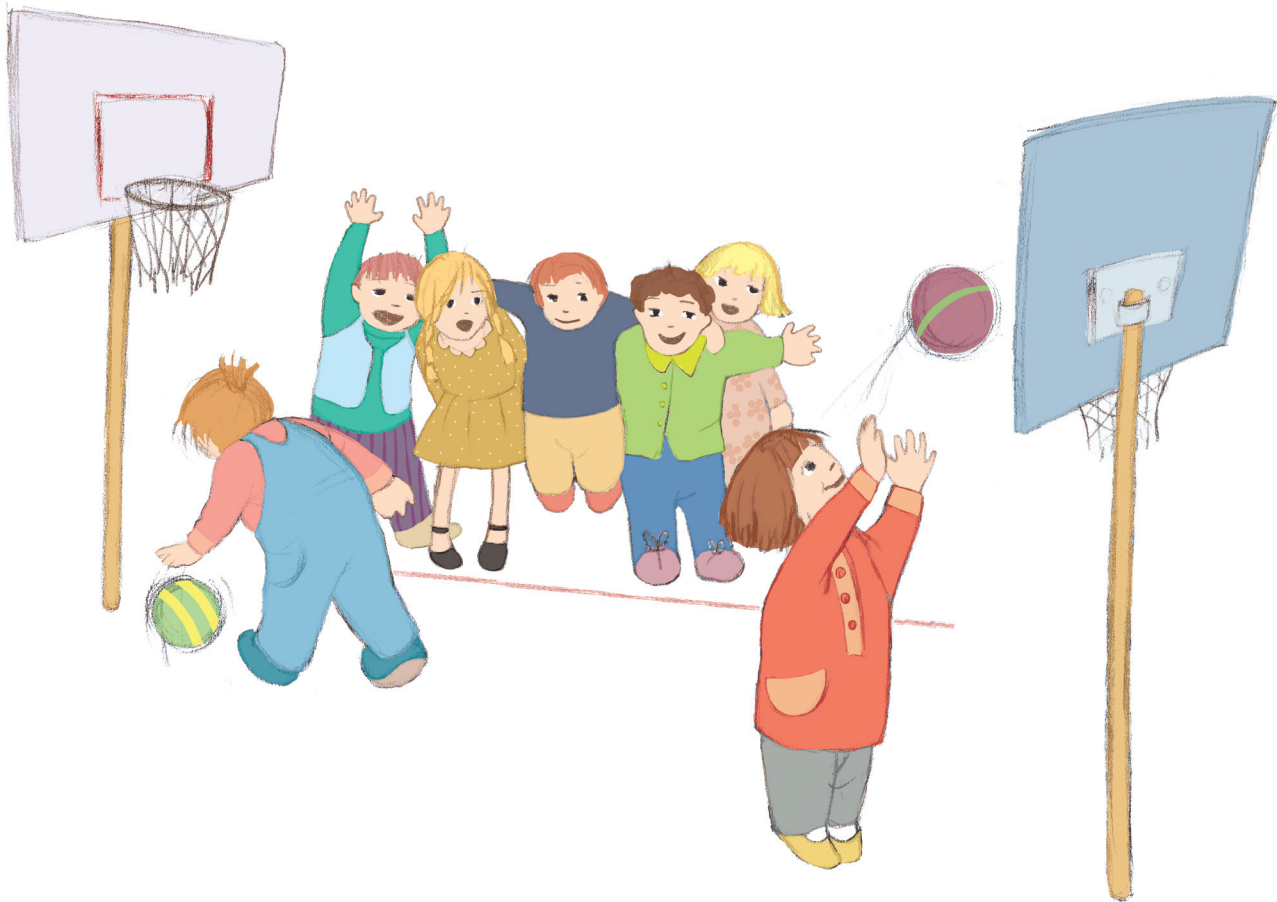
საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 2 ბურთი, 90 სმ. სიგრძისა და 60 სმ. სიგანის 2 ფარი, 2 კალათა დიამეტრით 45 სმ, დაკიდების სიმაღლე - 150 სმ. ფარის ქვედა კიდემდე.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოთამაშეები დაიყოფიან 2 თანაბარ გუნდად (6-8 ბავშვის რაოდენობით) და მოეწყობიან მოედნის საკუთარ ნახევარზე, გვერდითი ხაზების გასწვრივ.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

გუნდის პირველი მოთამაშეები დგებიან სასტარტო ხაზთან, იღებენ ბურთს და აღმზრდელის ძახილზე: „ყურადღება, წინ!“, იწყებენ ბურთის ტარებას ცალი ხელით (იატაკზე მისი დარტყმით) მოწინააღმდეგის ფარისკენ. მისვლისას ესვრიან ბურთს ფარს (ან აგდებენ კალათში წინასწარი შეთანხმებით), ბრუნდებიან უკან ისევ ბურთის ტარებით და გადასცემენ მას სასტარტო ხაზზე მყოფ თავისი გუნდის შემდგომ მოთამაშეს და ა.შ. თამაში გრძელდება, სანამ ყველა მოთამაშე არ შეასრულებს მოცემულ დავალებას.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც ადრე დაამთავრებს თამაშს და ამავე დროს ნაკლებ შეცდომას დაუშვებს.

წესები:

1. პირველ მოთამაშეებს უფლება არა აქვთ დაიწყონ თამაში, სანამ აღმზრდელი დაიძახებდეს „წინ!“, ხოლო დანარჩენ მოთამაშეებს - სანამ ბურთს არ მიიღებენ ხელიდან ხელში.
2. ბურთით ხელში სირბილი აკრძალულია, მისი ტარება საჭიროა ცალი ხელით იატაკზე დარტყმით;
3. თუ გათვალისწინებულია ბურთის კალათში ტყორცნა (ერთი ჩაგდება არაუმეტეს სამი ტყორცნიდან) და მოთამაშემ ვერ მოახვედრა ბურთი კალათში, გუნდს 1 საჯარიმო ქულა ეწერება;
4. გუნდის მიერ დაშვებული შეცდომისთვის მიღებული საჯარიმო ქულები უნდა დათვალოს აღმზრდელმა და გაითვალისწინოს გამარჯვებულის განსაზღვრისას.

შენიშვნა: თუ გუნდმა უფრო გვიან დაამთავრა თამაში, მაგრამ ნაკლები შეცდომა დაუშვა, იგი გამარჯვებულია (თითოეული შეცდომისთვის - თითო საჯარიმო ქულა).

38

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: კალათბურთი; სპორტული თამაში: „ჩამჭრელი ბურთით“;

მიზანი: მსხვილი და ნატიფი მოტორიკის განვითარება, სიმარდის, სისწრაფისა და მოძრაობათა კოორდინაციის განვითარება, ყურადღების განმტკიცება.

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 8-10 ბურთი.

მოსამზადებელი სამუშაო: სიგრძით 13 მ, სიგანით 7 მ. მოედანზე (დარბაზში) ბავშვები (8-10 მოთამაშის რაოდენობით) თავისუფლად მოძრაობენ ბურთის ტარებით. ერთ-ერთი მათგანი - ჩამჭრელია.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

ჩამჭრელი ბურთის ტარებისას, ჩამჭრელმა ხელით უნდა ჩაჭრას რომელიმე მოთამაშე. ეს უკანასკნელი თვითონ ხდება ჩამჭრელი, ხოლო ადრინდელი ჩამჭრელი უერთდება დანარჩენ მოთამაშეებს.

წესები:

1. არ შეიძლება მოედნიდან გასვლა;
2. აკრძალულია ბურთის ორი ხელით ტარება;

შენიშვნა: ყურადღების მოსაპყრობად ჩაჭრილმა მოთამაშემ უნდა ასწიოს ხელი და დაიძახოს: „მე ვარ ჩამჭრელი!“

რჩევა აღმზრდელს:

თამაშის გართულების მიზნით შეიძლება გამოვყოთ 2 ჩამჭრელი.

39

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ფეხბურთი; სპორტული თამაში: „ვინ უფრო ზუსტად“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სისწრაფის, სიმარდისა და თვალზომის განვითარება, მოძრაობათა კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 2 ბურთი, 2-2.5 მ. სიგრძისა და 1-1.2 მ. სიმაღლის ორი კარი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე ერთმანეთისგან 8-10 მ. დაშორებით გაავლებენ სასტარტო და საჯარიმო ხაზებს. საჯარიმო ხაზიდან 2-3 მ. მანძილზე დაიდგმება 2 კარი, რომლის პირდაპირ სასტარტო ხაზთან მწკრივებად განლაგდება 2 გუნდი, 6-8 მოთამაშის რაოდენობით.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

წამყვანი მოთამაშეები აღმზრდელის ნიშანზე იწყებენ ბურთის ტარებას ფეხით კარის მიმართულებით. საჯარიმო ხაზთან მისვლისთანავე ურტყამენ კარში. კარში ბურთის მოხვედრისას გუნდს 1 ქულა ეწერება. შემდეგ მოთამაშეები იღებენ ბურთებს, სირბილით ბრუნდებიან უკან, ბურთებს დებენ დახაზულ წრეებში და დგებიან თავის ადგილებზე. იგივეს ასრულებს გუნდის ყველა მოთამაშე.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც მეტ ქულას მოაგროვებს.

წესები:

1. ბურთის ტარებისას სავალდებულოა ბურთზე არანაკლებ 6-8 შეხება;
2. ბურთის ტარების დაწყება შეიძლება მაშინ, როცა მას დადებენ წრეში.

შენიშვნა: ბავშვებს უნდა ეცვათ კედლები, ბურთის ტარება და კარში დარტყმა შეიძლება ფეხის წვერით, შიდა ნაწილით ან ფეხის ზურგით.

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ფეხბურთი, სპორტული თამაში: „მოახვედრე მიზანში“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სისწრაფისა და სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): დიდი ზომის რეზინის 2 ბურთი; 2 ფარი დახაზული სამ-სამი რკალით 50 სმ, 75 სმ, 100 სმ დიამეტრით.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე შენობის ერთ-ერთ კედელთან მიადგამენ ფარებს (ან დახაზავენ სამიზნეებს კედელზე), რომლისაგან 2-3 მ. დაშორებით გაავლებენ საჯარიმო ხაზებს. ამ ხაზებიდან 1-2 მ.

მანძილზე სასტარტო ხაზთან მწკრივებად განლაგდება 2 გუნდი (4-5 მოთამაშის რაოდენობით).

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

წამყვანი მოთამაშეები მიიღებენ საჯარიმო ხაზებთან დახაზულ წრეებში დადებულ ბურთებთან და აღმზრდელის ნიშანზე ფეხით ურტყამენ სამიზნეებში. შემდეგ მოთამაშეები იღებენ ბურთებს, დებენ დახაზულ წრეებში და იკავენ თავიანთ ადგილებს. იგივეს ასრულებს გუნდის ყველა მოთამაშე.

დიდ რკალში ბურთის მოხვედრა გუნდს 1 ქულას აძლევს, საშუალო რკალში - 2 ქულას, ხოლო პატარაში - 3 ქულას.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც მეტ ქულას მოაგროვებს.

წესები:

1. სამიზნეში ბურთის დარტყმა შეიძლება ნებისმიერი ან წინასწარ დათქმული ხერხით (ფეხის წვერით, ტერფის შიდა ნაწილით, ფეხის ზურგით);
2. ბურთის დარტყმის შემდეგ მოთამაშე ვალდებულია იგი დახაზულ წრეში დააბრუნოს.

ასაკობრივი ჯგუფი: 5- 6;

თემა: ხელბურთი, სპორტული თამაში: „სწრაფად და ზუსტად“;

მიზანი: მსხვილი მოტორიკის განვითარება, სიმარდის განვითარება, მოძრაობათა სიზუსტისა და კოორდინაციის განმტკიცება;

საჭირო რესურსი (ინვენტარი): საშუალო ზომის რეზინის 2 ბურთი; 1.5 მ. სიგრძისა და 1.2 მ. სიმაღლის 2 კარი.

მოსამზადებელი სამუშაო: მოედანზე ერთმანეთისგან 6-8 მ. დაშორებით გაივლება 2 პარალელური ხაზი: სასტარტო და ტყორცნისთვის. სასტარტო ხაზის გასწვრივ მწკრივებში განლაგდება 2 გუნდი, თითოეული 6-8 ბავშვის რაოდენობით. ყოველი გუნდის პირდაპირ ტყორცნის ხაზიდან 2-3 მ. დაცილებით დაიდგმება 2 კარი, რომელსაც იცავენ მეკარეები.

მსვლელობა (ხანგრძლივობა 8-10 წუთი):

გუნდის კაპიტნები ბურთით ხელში დგებიან სასტარტო ხაზთან. აღმზრდელის ნიშანზე მირბიან ტყორცნის ხაზთან და აქედან მოძრაობაში ტყორცნიან ბურთს კარში. შემდეგ იღებენ ნატყორცნ ბურთებს, მირბიან თავიანთ გუნდებთან, გადასცემენ ბურთს შემდგომ მოთამაშეს, თვითონ კი თავის ადგილს იკავებენ. თამაში გრძელდება ბოლო მოთამაშემდე. თუ მოთამაშემ დაუშვა შეცდომა, იგი იღებს საჯარიმო ქულას. კარში მოხვედრილი ყოველი ბურთი გუნდს აძლევს 1 ქულას.

გამარჯვებულია გუნდი, რომელიც მეტ ქულას დააგროვებს.

წესები:

1. ბურთის ტყორცნა უნდა შესრულდეს დათქმული წესით (ცალი ხელით მხრიდან, ორი ხელით თავსუკნიდან);
2. მეკარეს უფლება აქვს ნებისმიერი ხერხით მოიგერიოს ბურთი (დაიჭიროს, უკუაგდოს ფეხით, ხელით, ტანით);
3. გამარჯვებული გუნდის განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული გუნდის მიერ დაგროვილი საჯარიმო ქულები.

აქტივობები შემეცნებით უნარებში

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: სათამაშოების დაჯგუფება ფერების მიხედვით;

მიზანი: ფერების იდენტიფიკაცია;

საჭირო რესურსი: 1 წითელი, 1 ლურჯი და 1 ყვითელი ფერის ყუთი; იმავე ფერის სათამაშოები (კუბიკები, პირამიდის რგოლები, საშუალო ზომის ბურთები...);

მომზადება: დადეთ ყუთები ერთმანეთისგან მოშორებით; ცალკე მოაწყვეთ ერთმანეთში არეული სხვადასხვა ფერის სათამაშოების „გორა“.

მსვლელობა:

სთხოვეთ ბავშვებს რიგ-რიგობით მივიდნენ ფერად გორასთან, აიღონ ნებისმიერი სათამაშო და ჩადონ შესაბამისი ფერის ყუთში.

რჩევა აღმზრდელს:

თავიდან თქვენ აჩვენეთ მაგალითი და გაახმოვანეთ: წითელი კუბიკი ჩავდით წითელ ყუთში, ეს ლურჯი რგოლია და ჩავდით ლურჯ ყუთში. ამის შემდეგ ბავშვებმა უნდა დაახარისხონ სათამაშოები. მიუხედავად იმისა, რომ მათ არ მოეთხოვებათ ფერების დასახელება, თქვენ მაინც ყოველ ჯერზე გაახმოვანეთ „ანამ ლურჯი ბურთი ჩადო ლურჯ ყუთში“ და ა.შ

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: დავეხმაროთ თევზებს;

მიზანი: ფერების იდენტიფიკაციისა და საგნების ფერების მიხედვით კლასიფიკაციის უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: დიდი ფორმატის ქალაქი, 3 დიდი და 18 პატარა, წითელი, ყვითელი, მწვანე ფერის ქალაქის თევზები, ორმაგი ნებოვანი ლენტი.

მომზადება: დიდი ფორმატის ქალაქზე დახატეთ ცისფერი და ლურჯი ტალღები. ფერადი მუყაოსგან გამოჭერით თევზები და მეორე მხრიდან მიამაგრეთ ორმაგი ნებოვანი ლენტი.

მსვლელობა:

კედელზე გააკარით დიდი ფორმატის მოხატული ქალაქი, მიანებეთ 3 ცალი დიდი ზომის თევზი და ბავშვებს უამბეთ: „ერთ დღეს დედა თევზებმა შვილებთან ერთად სასეირნოდ გაცურეს, სეირნობისას ზღვაზე ქარი ამოვარდა, ზღვა აღელდა და ახმაურდა. პატარა თევზებს შეეშინდათ, აქეთ-იქით გაცურეს, გაიფანტნენ და დაიკარგნენ. მოდით, დავეხმაროთ პატარა თევზებს თავიანთი დედიკოების პოვნაში. რა ფერიც პატარა თევზია, იმ ფერისაა მისი დედიკოც.“ აიღეთ პატარა წითელი თევზი და მიანებეთ დიდ წითელ თევზთან — „აი პატარა წითელმა თევზმა უკვე იპოვა თავის დედა, ახლა თქვენ მიეხმარეთ“. ბავშვები მოქმედებენ რიგ-რიგობით.

3

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ფერების სათავსო;

მიზანი: ფერების იდენტიფიკაციის და საგნების საერთო ნიშნის მიხედვით დაჯგუფების უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: სხვადასხვა კატეგორიის ბარათები (ცხოველები, ფრინველები, ტანსაცმელი, საკვები, სათამაშოები და ა.შ.) სხვადასხვა ფერის საგნების სურათებით (წითელი, ყვითელი, ლურჯი, მწვანე, შავი, თეთრი, ყავისფერი, იისფერი, ნარინჯისფერი), ამავე ფერებით დაწერილი ფერების სახელწოდებები, მუყაოს დიდი ფურცელი, რომელსაც ექნება დანაყოფების ან გამჭირვალე „ჯიბების“ 9 რიგი (იხ. ილუსტრაცია).

მომზადება: გააკარით მუყაო კედელზე, თითოეული რიგის პირველ დანაყოფში ჩადეთ ბარათი ფერის დასახელებით, დანარჩენი ბარათები ცალკე დაალაგეთ კატეგორიების მიხედვით.

მსვლელობა:

ბავშვებმა უნდა ჩაალაგონ ბარათები შესაბამისი ფერის გასწვრივ — ჯერ ერთი კატეგორიის საგნები, შემდეგ მეორე კატეგორიის და ა.შ.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: წრე ცისარტყელას ფერებით;

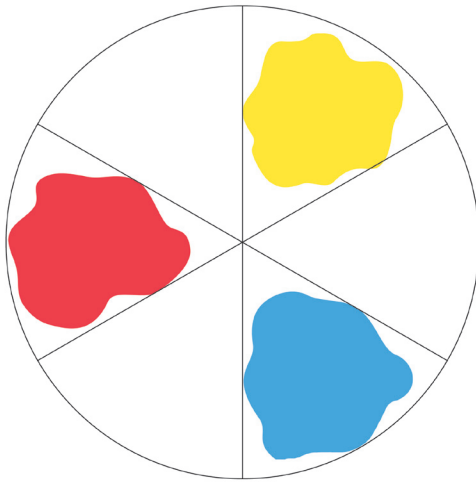
მიზანი: ფერების შესწავლა;

საჭირო რესურსი: თითების საღებავები, მუყაოს ქაღალდი, ფანქარი;

მომზადება: ფურცელზე წინასწარ დახატეთ წრე და დაყავით 6 ნაწილად;

მსვლელობა:

დაურიგეთ ბავშვებს მუყაოს ფურცლები, რომელზეც წინასწარ დახატულია 6 ნაწილად დაყოფილი წრე და თითების საღებავები. სთხოვეთ ბავშვებს თქვენთან ერთად წაუსვან დანაყოფებში, ერთის გამოტოვებით, თითების საღებავის 3 ძირითადი ფერი ანუ ერთ დანაყოფში ლურჯი, შემდეგ ცარიელი დანაყოფია, შემდეგ წითელი, ისევ სუფთა დანაყოფი, ბოლოს ყვითელი. უთხარით ბავშვებს ბოლომდე გააფერადონ ის დანაყოფები, რომელზეც საღებავი წაუსვეს, ხოლო ცარიელ დანაყოფებში შეურიონ მეზობელი ფერები და ნახონ, რა ფერს მიიღებენ (ნარინჯისფერი, მწვანე და იისფერი).

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ფორმების დაფა;

მიზანი: ფორმის იდენტიფიკაციის, ვიზუალური გარჩევისა და ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ფორმებიანი დაფა. თუ ასეთი არ მოგეპოვებათ, მაშინ ფურცლები, ფანქარი, მაკრატელი;

მომზადება: დახაზეთ ფურცლებზე სამკუთხედი, კვადრატი და წრე. ასეთი ფურცლების რაოდენობა 2-ჯერ მეტი უნდა იყოს ბავშვების რაოდენობაზე. აქედან ნახევარს ფორმებად გამოჭერთ, დანარჩენს თითოეულ ბავშვს დაურიგებთ.

მსვლელობა: ბავშვებმა უნდა მოათავსონ ფიგურები შესაბამის ადგილზე: სამკუთხედი-სამკუთხედზე, კვადრატი-კვადრატზე, წრე – წრეზე.

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: წვიმას დავემალეთ;

მიზანი: ფორმის და ფერის იდენტიფიკაცია;

საჭირო რესურსი: მუყაოს გეომეტრიული ფიგურები, ქაღალდზე დახატული 1 წითელი, 1 ყვითელი და 1 ლურჯი ქოლგა;

მომზადება: წინასწარ დახატეთ ცალ-ცალკე ფურცლებზე ქოლგები, მუყაოსგან გამოჭერთ სამკუთხედები, კვადრატები და წრეები.

მსვლელობა:

აღმზრდელი თითოეულ ქოლგასთან დებს თითო ფიგურას. ეს ნიმუშია ბავშვებისთვის, დანარჩენ დაჭრილ ფიგურებს არეულად ალაგებს ბავშვების წინ და უყვება ამბავს: „გაზაფხულის ერთ მზიან დღეს, გეომეტრიული ფიგურები წავიდნენ სასაიროდ. ეს სამკუთხედი, ეს კვადრატი, ეს კი წრეა. უცებ მოიღრუბლა და წვიმა წამოვიდა. სამკუთხედები, კვადრატები და წრეები უნდა დაემალონ წვიმას, რომ არ დასველდნენ. რას შეაფარონ თავი? მართალია, ქოლგას, მაგრამ ნახეთ, წითელი ქოლგის ქვეშ ვმალავთ მხოლოდ

წრეებს, ყვითელი ქოლგის ქვეშ — კვადრატებს, ხოლო ლურჯი ქოლგის ქვეშ — სამკუთხედებს”.
ბავშვებმა რიგ-რიგობით უნდა იმოქმედონ.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: აპლიკაციები გეომეტრიული ფიგურებისგან;

მიზანი: გეომეტრიული ფიგურების შესწავლა; ფერის, ფორმის და სიდიდის აღქმა, სივრცითი მიმართებების წვდომა (ზევით, ქვევით, გვერდით); ნატიფი მოტორიკის განვითარება;

საჭირო რესურსი: ფერადი ქაღალდები, მაკრატელი, თეთრი ქაღალდები, ქაღალდის წებო, ფლომასტერები;

მომზადება: ფერად ქაღალდებზე წინასწარ დახაზეთ სხვადასხვა გეომეტრიული ფიგურა, დასვით ბავშვები მაგიდასთან;

მსვლელობა:

ფერადი ქაღალდებისგან მასწავლებელი ქრის სხვადასხვა ფერის გეომეტრიულ ფიგურებს (სამკუთხედები, ოთხკუთხედები, წრეები, ოვალი), თან ახმოვანებს: „ეს სამკუთხედი, აი კიდევ ერთი სამკუთხედიც გამოვჭერი, ნახეთ, ეს მწვანე სამკუთხედი, ახლა გამოვჭრათ ოთხკუთხედი, ეს კი ოვალია..” შემდეგ იღებს თეთრ ფურცელს, წებოს და აჩვენებს ბავშვებს, როგორ შეიძლება გეომეტრიული ფიგურებისგან სხვადასხვა აპლიკაციის გაკეთება; „ნახეთ, ოთხკუთხედს ვანებებთ, ოთხკუთხედის ზემოთ კი სამკუთხედს და ნახეთ რა გამოვიდა? — სახლი. ახლა თქვენ იპოვეთ ასეთი ოთხკუთხედი (აჩვენებთ გამოჭრილ ფიგურას), მეორე მხრიდან წაუსვით წებო და აი ასე დაანებეთ ფურცელზე. ახლა ასეთი სამკუთხედი იპოვეთ, ყორჩალ, სამკუთხედსაც მეორე მხრიდან წავესვამთ წებოს და აი აქ, ოთხკუთხედის ზემოთ დავანებებთ, აი უკვე თქვენც გამოგივიდათ სახლი, ახლა შეგვიძლია პატარა ოთხკუთხედებით ფანჯრები გავუკეთოთ, (აჩვენებთ პატარა კვადრატებს და ეხმარებით დანებებაში), შესაძლებელია სახლის გვერდით სამკუთხედებით ნაძვის ხის დანებება, ფურცლის ზედა კუთხეში ყვითელი წრით მზე შეიძლება გააკეთოთ და ა.შ.

აპლიკაციები შეინახეთ და შემდეგ მეცადინეობაზე გაიხსენეთ, რომელი ფიგურებისგან არის დამზადებული სახლი, ნაძვის ხე, მზე და ა.შ გარდა ამისა, ესა თუ ის ფიგურა შეიძლება ვეძებოთ ოთახშიც.

აღმზრდელი: მოდით ჩვენს ოთახში ვიპოვოთ სხვადასხვა ფიგურა. ნახეთ, ჩვენი კარი ოთხკუთხედი, კიდევ რა არის ამ ოთახში ოთხკუთხედი? (კარადა, ფანჯარა, წიგნი, ფურცელი და ა.შ); ნახეთ ეს მაგიდა მრგვალია წრესავით, მოდით ვნახოთ კიდევ რა არის მრგვალი, კიდევ რას აქვს წრის ფორმა? (საათი, თეფში, მოზაიკის დაფა.) და ა.შ.

8

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

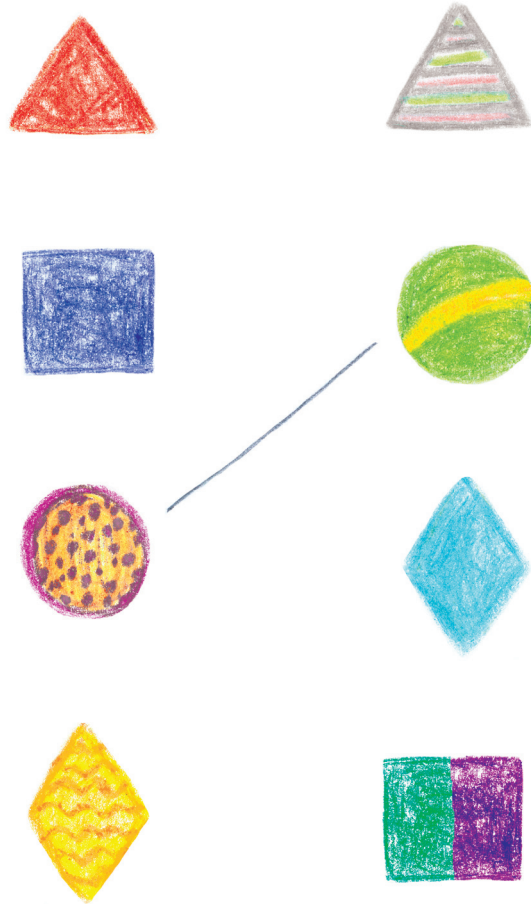
თემა: ვიპოვოთ მსგავსი ფიგურები;

მიზანი: ფორმის იდენტიფიკაციის უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: დახატეთ რამდენიმე წყვილი სხვადასხვა ფორმის გეომეტრიული ფიგურა. მსგავსი ფიგურები უნდა განსხვავდებოდეს ფერით, ზედაპირის მოხატულობით ან/და მდებარეობით (ორიენტაციით), ფანქრები.

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს მწკრივებად განლაგებული ფიგურები და სთხოვეთ, ერთმანეთის მსგავსი (მსგავსი ფორმის) ფიგურები შეაერთონ ხაზით.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

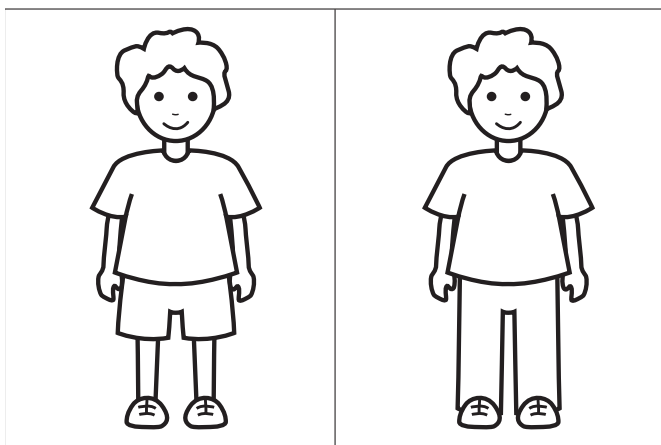
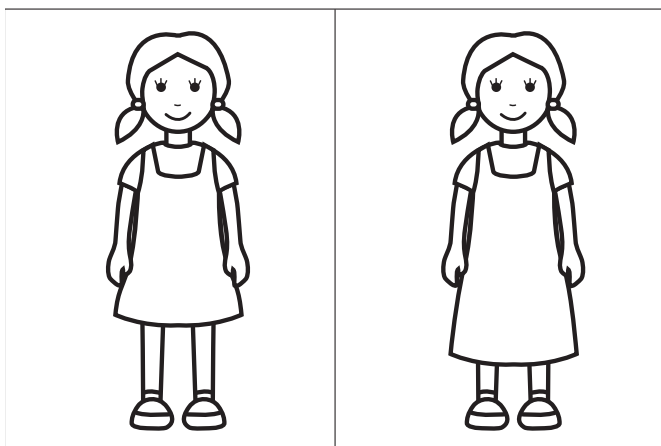
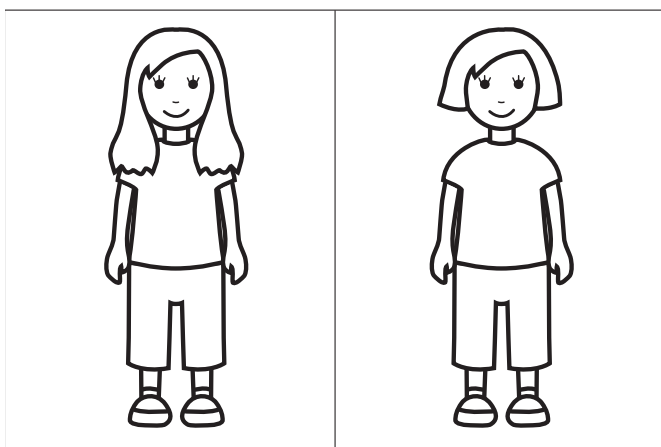
თემა: დიდი და პატარა;

მიზანი: დიდი და პატარა საგნების გარჩევა;

საჭირო რესურსი: ერთნაირი, მაგრამ ზომით განსხვავებული სათამაშოები, მაგ., დიდი და პატარა ბურთები, დიდი და პატარა კუბიკები, დიდი და პატარა ბუშტები, ისე, რომ მათ შორის სხვაობა თვალსაჩინო იყოს;

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს ორი ერთმანეთისგან ზომით განსხვავებული საგანი და უთხარით: „ნახეთ, ეს რგოლი დიდია, ეს რგოლი კი პატარა“, შემდეგ იგივე გააკეთეთ სხვა საგნებზე, „ეს ბურთი დიდია, ეს ბურთი პატარა, ეს ბუშტი დიდია და ეს ბუშტი როგორია?“ თუ პასუხს არ გაგცემენ, თქვენ თვითონ უპასუხეთ: „ეს პატარაა“ და სხვა სათამაშო შესთავაზეთ.

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: გრძელი და მოკლე;

მიზანი: გრძელი და მოკლე საგნების გარჩევა;

საჭირო რესურსი: ფურცლები, რომელზეც ხატია გოგონები გრძელი და მოკლე თმით, გრძელი და მოკლე კაბით, ბიჭები გრძელი და მოკლე შარვლით; ფერადი ფანქრები.

მომზადება: ამობეჭდეთ ილუსტრაცია; დასვით ბავშვები მაგიდასთან, დაურიგეთ ფურცლები და ფერადი ფანქრები.

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს ნახატები და უთხარით: „შეხედეთ, ამ გოგოს მოკლე კაბა აცვია, ამას კი გრძელი. ამ ბიჭს როგორი შარვალი აცვია?“ დაელოდეთ პასუხს 2-ნამი, თუ ვერ პასუხობენ, განაგრძეთ: „მოკლე, ამას კი..“ „ამ გოგოს როგორი თმა აქვს?“ „გრძელი თუ მოკლე?“

სთხოვეთ ბავშვებს დააკვირდნენ ნახატებს, მოკლე კაბა და შარვალი გააფერადონ წითელი ფერის ფანქრით, ხოლო გრძელი - ლურჯი ფერით.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: მაღალი და დაბალი;

მიზანი: მაღალი და დაბალი საგნების გარჩევა;

საჭირო რესურსი: ფურცელი და ფერადი ფანქრები;

მომზადება: დაუხატეთ ბავშვებს სხვადასხვა სიმაღლის სახლები და ხეები.

მსვლელობა:

დაურიგეთ ბავშვებს ფურცლები და სთხოვეთ მაღალი სახლები გააფერადონ ლურჯად, დაბლები კი ყვითლად; მაღალ ხეებს მიახატონ მწვანე ვაშლები, დაბლებს კი წითლები.

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: „სამი დათვი“;

საჭირო რესურსი: სამი დათვის ზღაპარი, 12 ბარათი: დედა, მამა და შვილი დათვის; დიდი, პატარა და საშუალო ზომის თევზის; დიდი, პატარა და საშუალო ზომის სკამების; დიდი, პატარა და საშუალო ზომის სანოლების ილუსტრაციებით;

მსვლელობა:

აღმზრდელი უკითხავს ბავშვებს ზღაპარს, ათვალე რებინებს წიგნის ილუსტრაციებს, შემდეგ იღებს ბარათებს დათვების გამოსახულებით და სვამს შეკითხვებს:

„რომელია ყველაზე პატარა დათვი? – მართალია, შვილი დათვი ყველაზე პატარაა. დედა დათვი უფრო დიდია თუ შვილი დათვი? – მართალია, დედა დათვი უფრო დიდია. რომელი დათვია ყველაზე დიდი? – მამა დათვი ყველაზე დიდია, ესე იგი შვილი დათვი პატარაა, დედა დათვი უფრო დიდი, ხოლო მამა - ყველაზე დიდია“

შემდეგ აღმზრდელი იღებს სხვა ბარათებს და ისევ სვამს შეკითხვებს:

„რომელია ყველაზე პატარა სკამი? სანოლი? რომელ თევზზე უფრო ბევრი ფაფა ასხია? რომელზე უფრო ცოტა? დაეტევა მამა დათვი შვილი დათვის სკამზე? რატომ?“ და ა.შ.

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: გადაფარული სურათები;

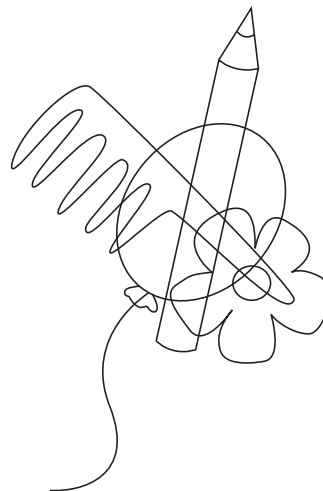
მიზანი: ვიზუალური ანალიზის უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: გადაფარული, კონტურული სურათები;

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს გადაფარული სურათები და სთხოვეთ დაასახელონ, რა საგნებს ხედავენ.

საგნების რაოდენობა თანდათან შეგიძლიათ გაზარდოთ.

14

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ნაცნობი გამოსახულების ამოცნობა დეტალის მიხედვით;

მიზანი: ვიზუალური ანალიზის უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბავშვებისთვის ნაცნობი საგნების გამოსახულებები, ქაღალდი, მაკრატელი.

მსვლელობა:

სურათს, რომელზეც დახატულია ბავშვისთვის ნაცნობი, ნებისმიერი გამოსახულება (მაგ. ცხოველის) დააფარეთ ამოჭრილი სუფთა ფურცელი. ამონაჭერი ისეთი უნდა იყოს, რომ გამორჩედს დაფარული ობიექტის რაიმე მნიშვნელოვანი დეტალი, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია მოცემული ობიექტის ამოცნობა. აჩვენეთ ბავშვებს დაფარული სურათი და სთხოვეთ, ხილული დეტალის მიხედვით გამოიცნონ, რა იმალება ფურცლის ქვეშ.

15

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: იპოვე განსხვავება;

მიზანი: ვიზუალური ანალიზის უნარისა და ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ორი ერთნაირი ნახატი განსხვავებული დეტალებით (ნახატი იცვლება ასაკობრივი ჯგუფის მიხედვით. 2-3 წლიანებთან ის მარტივი აღსაქმელია, შედგება მცირე რაოდენობის ელემენტებისგან და განსხვავებული დეტალი მეტად თვალსაჩინოა, 3-4 წლიანებთან იზრდება ელემენტების რაოდენობა, თუმცა განსხვავებული დეტალები ამ შემთხვევაშიც ძალზე თვალსაჩინო უნდა იყოს, 5-6 წლიანებთან კი ნაკლებად თვალსაჩინო.)

მსვლელობა:

უჩვენეთ ბავშვებს ორი მსგავსი ნახატი. სთხოვეთ შეადარონ ისინი ერთმანეთს და იპოვონ განსხვავება.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: „რა აკლია?“

მიზანი: ყურადღებისა და მეხსიერების განვითარება;

საჭირო რესურსი: 5-6 ცალი საშუალო ზომის ერთმანეთისგან განსხვავებული სათამაშო (ან ნებისმიერი საგანი), დიდი ფორმატის მუყაოს ქაღალდი ან ნაჭერი (ან ნებისმიერი საგანი, რომელიც შირმად გამოდგება);

მსვლელობა:

დაწყვეთ საგნები მაგიდაზე ისე, რომ ყველა ბავშვმა შეძლოს მათი დანახვა და სთხოვეთ ბავშვებს თქვენთან ერთად ჩამოთვალონ, რასაც ხედავენ, ამის შემდეგ ჩამოაფარეთ დიდი ფორმატის ქაღალდი, გადადეთ ერთი სათამაშო ისე, რომ ბავშვებმა ვერ დაინახონ, აიღეთ ქაღალდი და სთხოვეთ ბავშვებს გამოიცნონ, თუ რომელი სათამაშო აღარ დევს მაგიდაზე.

თუ ბავშვები ვერ ასახელებენ, თქვენ აჩვენებთ და უსახელებთ ამ საგანს, აბრუნებთ ისევ მაგიდაზე და ახლა სხვა სათამაშოს მალავთ.

შესაძლებელია ამ თამაშის გართულება სათამაშოთა რაოდენობის გაზრდით, ასევე შესაძლებელია შეიცვალოს საგნების მდებარეობა და ერთმანეთთან მიმართება და ვკითხოთ „რა შეიცვალა?“ მაგ: თოჯინა მანქანაში ჩაჯდა. ან დათუნია კუბიკზე დადგა, ან ბურთი ქოლგის ქვეშ შეგორდა და ა.შ

17

ასაკობრივი ჯგუფი: 3 -6;

თემა: სწორი და მცდარი აზრები;

მიზანი: ყურადღებისა და მეხსიერების განვითარება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს ეუბნება სწორ და მცდარ ცნებებს. თუ წარმოთქმული შეესაბამება სიმართლეს, ბავშვები ტაშს უკრავენ, ხოლო თუ მცდარია, მაშინ ფეხებს აბაკუნებენ. ცნებების სირთულე დამოკიდებულია ასაკობრივ ჯგუფზე.

მაგალითები სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფისთვის:

3-4 წელი: ბანანი ნითელი ფერისაა, თოვლი ცხელია, მანქანას ბორბლები აქვს, ლომი ცხოველია, მგელი ფრინველია.

5-6 წელი: ზაფხულში ყოველთვის თოვს, ძალი გარეული ცხოველია, დედამინა მრგვალია, ზამთარში ფოთოლი ყვითლდება, წყალი იყინება და ა.შ

18

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვების ჩამონათვალი;

მიზანი: ყურადღების კონცენტრაციისა და გადართვის უნარის განვითარება, მოსმენის უნარის განვითარება;

მსვლელობა:

უთხარით ბავშვებს: „მე გეტყვით სხვადასხვა სიტყვას, თქვენ მისმინეთ ყურადღებით და როდესაც გაიგებთ ცხოველის აღმნიშვნელ სიტყვას, დაუკარით ტაში“. ინსტრუქციის გაცნობის შემდეგ ჩამოთვალეთ სიტყვები (მაგიდა, ვაშლი, ძალი, ბურთი, კარადა წიგნი, კატა, ხე, სკამი გოგო, მანქანა, დათვი, შარვალი). მას შემდეგ რაც ბავშვები სწორედ შეასრულებენ დავალებას, შესთავაზეთ ახლა ფეხზე წამოდგნენ ავეჯის აღმნიშვნელი სიტყვის გაგებისას. ხოლო ბოლოს გააერთიანეთ ეს ორი დავალება და თხოვეთ ტაში დაუკრან ცხოველის აღმნიშვნელი სიტყვის გაგების დროს და ფეხზე წამოდგნენ, როდესაც მოისმენენ ავეჯის აღმნიშვნელ სიტყვას.

19

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

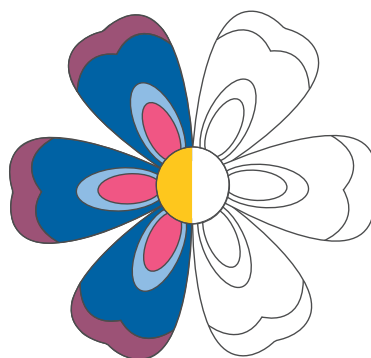
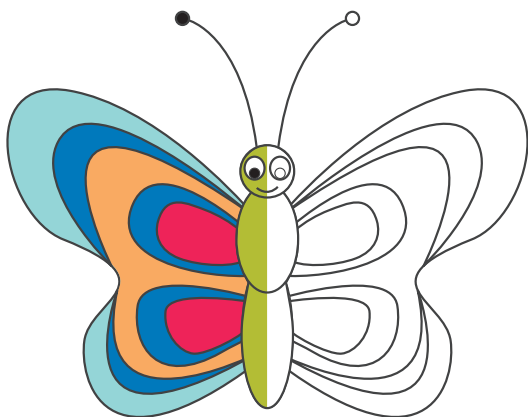
თემა: დავასრულოთ გაფერადება;

მიზანი: დაკვირვებისა და კონცენტრაციის უნარის განვითარება;

საჭირო რესურსი: ფერადი ფანქრები, ფურცლები ნახევრად გაფერადებული ნახატებით;

მსვლელობა:

დაურიგეთ ბავშვებს ფურცლები ნახატებით, რომელთა ერთი ნახევარი გაფერადებულია და თხოვეთ ზუსტად ასევე გააფერადონ მეორე ნახევარიც.

20

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: აკრძალული მოქმედება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი დგება ბავშვების წინ ისე, რომ ყველას შეეძლოს მისი დანახვა და ეუბნება: „ახლა მე გავაკეთებ რაღაც მოძრაობებს და თქვენ ზუსტად უნდა გაიმეოროთ. აი ნახეთ, მე ავწევ ხელებს და თქვენც უნდა აწიოთ, ახლა ჩავიკუზები და თქვენც უნდა ჩაიკუზოთ. თქვენ იმეორებთ ყველაფერს, გარდა ერთი მოქმედებისა (მაგ. ტაშის დაკვრა, ან ხელის ყურზე მოკიდება, ან ჩაკუზვა)“ და აჩვენებს ამ მოქმედებას. „აი ამას არ გაიმეორებთ, დანარჩენს ყველაფერს აკეთებთ ჩემთან ერთად, მოდით, დავინწყოთ“.

21

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: რა დაფრინავს;

მიზანი: ყურადღების გადართვისა და მოძრაობის ნებისმიერი შესრულების უნარის განვითარება;

მსვლელობა:

ბავშვები სხდებიან ან დგანან ნახევარწრეზე, აღმზრდელი უსახელებს სხვადასხვა საგანს, ბავშვები ყურადღებით ისმენენ და თუ დასახელებული საგანი დაფრინავს, მაშინ ხელებს მაღლა წევენ, თუ არა, მაშინ ხელები ჩამოშვებული აქვთ.

აღმზრდელს შეუძლია შეგნებულად, არასწორად ასწიოს ხელები, ამ დროს ბევრი ბავშვი ხელებს უნებლიედ, მიბაძვით ასწევს. შეცდომის დაფიქსირების შემდეგ უფრო მობილიზებულნი იქნებიან, თავს შეიკავებენ და არ ასწევენ ხელებს, თუკი დასახელებული საგანი არ დაფრინავს.

22

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: იპოვე ერთნაირი;

მიზანი: ვიზუალური ანალიზის, ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი: დიდი ზომის სიუჟეტური სურათი, ბარათები, რომელზეც გამოსახულია დეტალები იგივე სიუჟეტური სურათიდან.

მსვლელობა:

აღმზრდელი კიდებს სიუჟეტურ სურათს ისე, რომ ყველას კარგად შეეძლოს მისი აღქმა, აჩვენებს ბავშვებს თითო-თითო ბარათს სურათის დეტალებით და თხოვს მათ იპოვონ იგივე გამოსახულება დიდ სურათზე.

23

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: ხელები მაგიდის ქვეშ, ვაკაკუნებთ მაგიდაზე;

მიზანი: სმენითი ყურადღების და მოქმედებების ნებისმიერი განხორციელების უნარის განვითარება;

მსვლელობა:

ბავშვები სხედან მაგიდასთან და ასრულებენ აღმზრდელის ინსტრუქციებს. ამასთან უფროსი ცდილობს მათ „დაბნევას“. თავიდან აღმზრდელი ამბობს მითითებას და თვითონვე ასრულებს. მაგალითად: აღმზრდელი ამბობს: „მაგიდის ქვეშ!“ და ხელები მაგიდის ქვეშ მიაქვს, ბავშვები იმეორებენ მოქმედებას. „ვაკაკუნებთ!“ და იწყებს მაგიდაზე დაკაკუნებას, ბავშვებიც იმეორებენ. „მაგიდაზე“ — ხელებს მაგიდაზე დებს, ბავშვებიც იგივეს აკეთებენ და ა.შ როდესაც ბავშვები ერჩევიან მოძრაობების გამეორებას, აღმზრდელი იწყებს მათ დაბნევას: ამბობს ერთ მითითებას და ასრულებს სხვა მოქმედებას. ბავშვებმა უნდა შეასრულონ ის, რასაც აღმზრდელი ამბობს.

24

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ვსწავლობთ ლექსებს;

მიზანი: მეხსიერებისა და ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: მარტივი ერთ ან ორსტროფიანი საბავშვო ლექსები;

მსვლელობა:

პირველ მეცადინეობაზე მასწავლებელი უკითხავს ბავშვებს ლექსს და უხსნის მის შინაარსს. შინაარსის მოყოლის შემდეგ, კიდევ ერთხელ უკითხავს ლექსს.

მეორე მეცადინეობაზე მასწავლებელი ისევ კითხულობს ლექსს და სვამს კითხვებს: სად ახტა კატა? ვინ ახტა მაგიდაზე? რა გადმოაგდო? ვინ გაბრაზდა? და ა.შ.

მესამე მეცადინეობაზე ბავშვები მასწავლებელთან ერთად იმეორებენ ლექსს.

მეოთხე მეცადინეობაზე მასწავლებელი ამბობს სტრიქონის პირველ სიტყვას, ხოლო მეორე სიტყვას ბავშვები ამბობენ.

25

ასაკობრივი ჯგუფი: გამოიყენება როგორც 3-4 წლიანთა, ისე 5-6 წლიანთა ასაკობრივ ჯგუფებში, იცვლება მხოლოდ დასამახსოვრებელ ობიექტთა რაოდენობა;

თემა: ვიმახსოვრებთ ნაცნობ საგნებს;

მიზანი: მხედველობითი მეხსიერების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბავშვებისთვის ნაცნობი საგნების სურათები (ჭიქა, მანქანა, სახლი, ყვავილი, ლომი, ბურთი); დიდი ზომის მუყაოს ქაღალდი;

მომზადება: დიდი ზომის მუყაოს ქაღალდზე დაანებეთ სხვადასხვა საგნის სურათები;

მსვლელობა:

აღმზრდელს ხელში უჭირავს მუყაოს ქაღალდი შემობრუნებული ისე, რომ ბავშვები ვერ ხედავენ სურათებს და ეუბნება ბავშვებს: „ამ ქაღალდზე მეორე მხრიდან ხატია თქვენთვის კარგად ნაცნობი საგნები. მე ახლა შემოვაბრუნებ და გაჩვენებთ. კარგად დააკვირდით და დაიმახსოვრეთ, რა ხატია. შემდეგ ისევ შევაბრუნებ, თქვენ კი უნდა გაიხსენოთ, რა ეხატა. მზად ხართ? მაშინ დააკვირდით და დაიმახსოვრეთ“,

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს საგნებს 20 წამის განმავლობაში, შემდეგ სთხოვს გაიხსენონ, რომელი საგნები იყო გამოსახული.

26

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

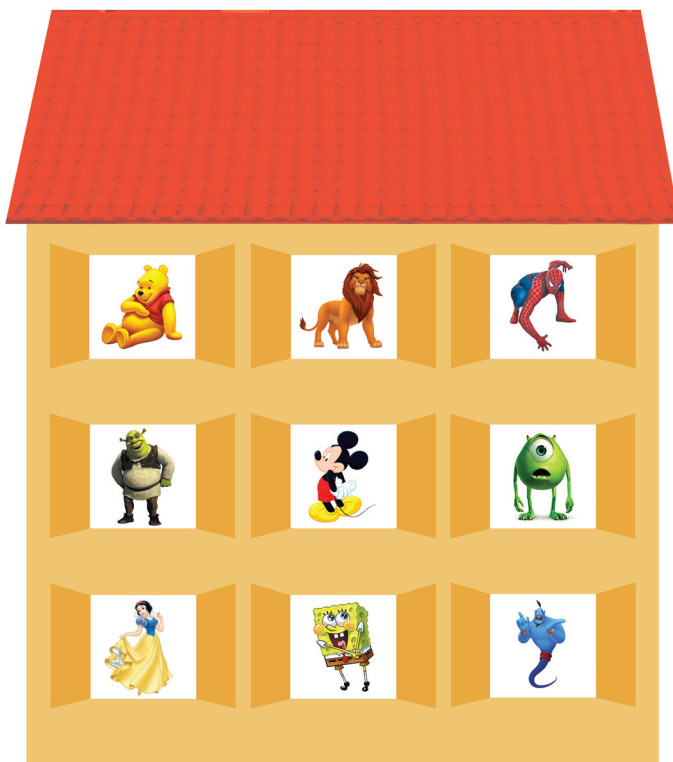
თემა: აქ ვინ ცხოვრობს?

მიზანი: მხედველობითი მეხსიერების განვითარება;

საჭირო რესურსი: დიდი ზომის ქაღალდზე დახატული სახლი ცხრა ფანჯრით (3X3), თითოეულ ფანჯარაში ჩახატულია ცნობილი პერსონაჟები. კარგი იქნება, თუ ყველა ფანჯარას გაუკეთდება მოძრავი დარაბა ან ფარდა;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს აჩვენებს სახლს დახურული დარაბებით და ეუბნება: „ბავშვებო, ეს ზღაპრული სახლია, სადაც ცხოვრობენ ყველასათვის კარგად ცნობილი ზღაპრის და მულტფილმების პერსონაჟები. (მიკი მაუსი, სპანჯბობი, სპაიდერმენი, ფიფქია). თქვენ უნდა დაიმახსოვროთ ვინ სად ცხოვრობს.“ მასწავლებელი ადებს თითოეულ დარაბას და თან ეკითხება: „ეს ვინ არის?“ „მიკი მაუსი, მართალია,“ „აქ ვინ ცხოვრობს?“ მას მერე, რაც ყველა ფანჯარა გაიღება, მასწავლებელი სთხოვს კარგად დაიმახსოვრონ ვინ სად ცხოვრობს, შემდეგ ხურავს ფანჯრებს და სთხოვს ბავშვებს, გაიხსენონ, რომელი ფანჯრიდან რომელი პერსონაჟი მოჩანდა.

27

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

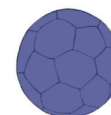
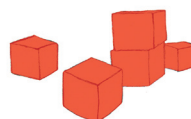
თემა: რომელი სათამაშო რა ფერია;

მიზანი: მხედველობითი მეხსიერების განვითარება;

საჭირო რესურსი: დიდი ზომის ქაღალდზე გამოსახული სხვადასხვა ფერის სხვადასხვა სათამაშო (წითელი კუბიკები, ლურჯი ბურთი, ყვითელი დათუნია, მწვანე ველოსიპედი, ცისფერი მანქანა);

მსვლელობა:

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს ქაღალდზე გამოსახულ სათამაშოებს და ეუბნება: „ნახეთ, აქ სხვადასხვა სათამაშო ხატია: კუბიკები, ბურთი... მოდით კარგად დააკვირდით, რომელი სათამაშო რა ფერით არის დახატული და დაიმახსოვრეთ, მერე მე შეგეკითხებით, თქვენ კი უნდა გაიხსენოთ“. 10 წამის შემდეგ აღმზრდელი გადადებს სათამაშოებიან ქაღალდს და ბავშვებს თხოვს გაიხსენონ, რა ფერი იყო, მაგალითად, მანქანა, ველოსიპედი და ა.შ.

28

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვობანა;

მიზანი: სმენითი მესხიერებისა და სმენითი აღქმის მოცულობის განვითარება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ამბობს სიტყვას, ბავშვები იმეორებენ, შემდეგ აღმზრდელი ამბობს მეორე სიტყვას; ბავშვები იმეორებენ ჯერ პირველ სიტყვას, შემდეგ მეორეს; შემდეგ აღმზრდელი ამბობს სხვა სიტყვას, ბავშვები იხსენებენ ჯერ წინა ორ სიტყვას და ამატებენ ახალსაც; მაგალითად:

აღმზრდელი ამბობს: წიგნი;

ბავშვები იმეორებენ: წიგნი;

აღმზრდელი: ვაშლი;

ბავშვები: წიგნი, ვაშლი;

აღმზრდელი: ქოლგა;

ბავშვები: წიგნი, ვაშლი, ქოლგა;

აღმზრდელი: გემი;

ბავშვები: წიგნი, ვაშლი, ქოლგა, გემი;

სიტყვების მაქსიმალური რაოდენობა შეიძლება იყოს 5-6.

29

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: მოქმედებათა ჯაჭვი;

მიზანი: სმენითი მესხიერების განვითარება.

მსვლელობა:

აღმზრდელი სთხოვს ბავშვებს შეასრულონ 3 სხვადასხვა მოქმედება გარკვეული თანმიმდევრობით. მაგ., „ანით ხელები მაღლა, დატრიალდით და ჩაიკუზეთ“.

30

ასაკობრივი ჯგუფი: 3—6;

თემა: გაიხსენე და განასახიერე;

მიზანი: მესხიერების განვითარება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი სთავაზობს ბავშვებს განასახიერონ ნაცნობი ცხოველის ან ადამიანის მოძრაობები: “მოდით, გავიხსენოთ, როგორ აქნევს ფრთებს ჩიტი, როგორ დაბაჯბაჯებს დათვი, როგორ ამოძრავებს ხელს მოკრივე, ბალერინა და ა.შ.).

31

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ვინ რას ჭამს?

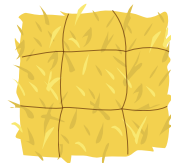
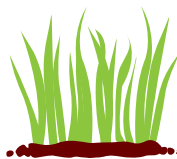
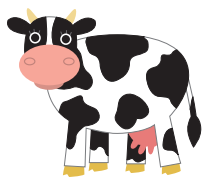
მიზანი: აზროვნების, აღქმის, ყურადღების განვითარება;

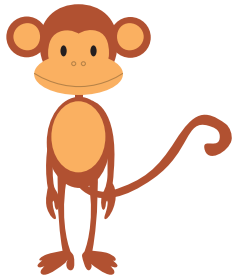
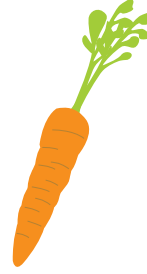
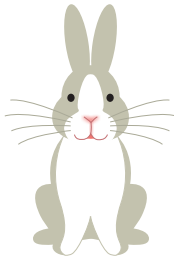
საჭირო რესურსი: ბარათები, რომელზეც გამოსახულია სხვადასხვა ცხოველი და ცალკე მათი საყვარელი საკვები. .მაგალითად, ერთი მაიმუნის გამოსახულებიანი ბარათი და ერთი ბანანის გამოსახულებიანი ბარათი, (კურდღელი - სტაფილო; ძაღლი - ძვალი, კატა — რძე; დათვი—თაფლი; ძროხა – ბალახი და ა.შ.); „სკოჩი“;

მომზადება: მცირე ჯგუფში შესაძლებელია ბავშვები დავსვით მაგიდის გარშემო, ეს ბარათები დავანყოთ მაგიდაზე და ისე ვათამაშოთ; თუ ჯგუფი დიდია, მაშინ უკეთესი იქნება, თუ ცხოველის და მათი საკვების სურათებს გავაკრავთ ისე, რომ ყველას შეეძლოს მათი დანახვა.

მსვლელობა:

აღმზრდელი, მას შემდეგ რაც გააკრავს ცალკე ცხოველების და ცალკე საჭმელების სურათებს, მიმართავს ბავშვებს: „ნახეთ აქ გავაკარი ცხოველების სურათები, ნახეთ რამდენი ცხოველია, მათ ყველას სხვადასხვა საჭმელი უყვართ, აი აქ გავაკარი მათი საკვები (და ხელით აჩვენებს), მოდი ვაჭამოთ ცხოველებს, კარგი? თქვენ უნდა დამეხმაროთ. რისი ჭამა უყვარს მაიმუნს? მართალია, ბანანის“. აღმზრდელი ხსნის ბანანის სურათს და ანებებს მას მაიმუნთან, „აი მაიმუნმა ჭამოს ბანანი. მოდი ახლა კატას ვაჭამოთ“.. და ა.შ.

32

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: კლასიფიკაცია;

მიზანი: აზროვნების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბარათები სხვადასხვა კატეგორიის ობიექტებით, მაგ: ხილი, ბოსტნეული, ცხოველები, ტრანსპორტი, ავეჯი, სათამაშოები.

მსვლელობა:

1. მასწავლებელი აჩვენებს ბავშვებს ბარათებს ერთი კატეგორიის ობიექტებით, მაგ. ცხოველების გამოსახულებით და ეუბნება: „ნახეთ აქ რა ხატია? მგელი. აქ? აქ ლომია, ეს კი კურდღელია. როგორ შეიძლება ყველა ერთი სიტყვით მოვიხსენიოთ?“ თუ ბავშვები ვერ პასუხობენ, მასწავლებელი ეუბნება: „ესენი ცხოველებია: მგელი, ლომიც და კურდღელიც ცხოველებია, კიდევ რომელი ცხოველი იცით?“ იგივე გაიმეორეთ სხვა კატეგორიაზეც. მაგალითად სათამაშოები, (თუმცა ერთ ჯერზე მხოლოდ ორი კატეგორია განიხილეთ.)

2. მასწავლებელი ურევს ორი კატეგორიის ბარათებს და ბავშვებს სთხოვს, მოეხმარონ მათ დალაგებაში. „ბავშვებო, მოდით, ცხოველები ცალკე, აქ დავანყოთ, სათამაშოები კი იქით დავდოთ. მე გაჩვენებთ ბარათებს სათითაოდ, თქვენ კი მითხარით სად დავდო“.

33

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: ერთი ზედმეცია;

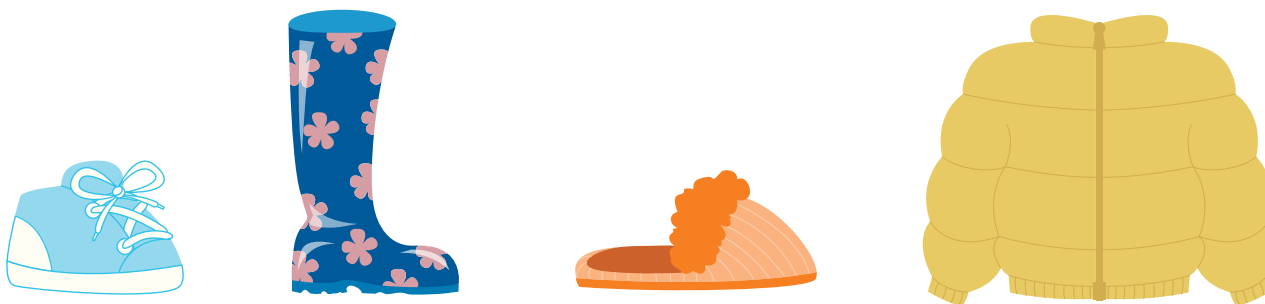
მიზანი: ლოგიკური აზროვნების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბარათები სხვადასხვა კატეგორიის ობიექტებით. მაგ. ხილი, ბოსტნეული, ცხოველები, ტრანსპორტი, ავეჯი და ა.შ.

მომზადება: დააკომპლექტეთ ბარათები ოთხ-ოთხად ისე, რომ თითოეულ კომპლექტში შემავალი სამი ობიექტი რაიმე ნიშნით ერთიანდებოდეს ერთ ჯგუფში, ხოლო მეოთხე ზედმეტი იყოს.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ამბობს: „აქ არის 4 საგანი, ამათგან 3 რაღაცით ჰგავს ერთმანეთს, რაღაც საერთო აქვთ, ხოლო ერთი ზედმეცია, თქვენ უნდა იპოვნოთ ის ზედმეტი“. მას შემდეგ, რაც ბავშვები იპოვნენ ზედმეტს, უფროსი ეკითხება, თუ რატომ ფიქრობენ ასე, რითი ჰგვანან ერთმანეთს დანარჩენი ობიექტები და ა.შ.

34

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

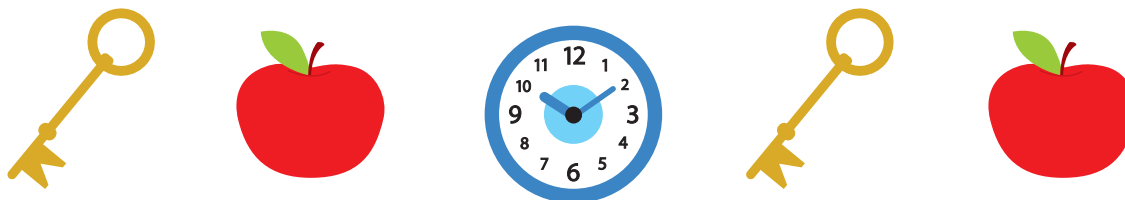
თემა: რომელია შემდეგი;

მიზანი: ლოგიკური აზროვნების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ფურცელზე დახატულია მწკრივები, თითოეული მწკრივი შედგება 3 ობიექტისგან, რომელიც გარკვეული მიმდევრობით მეორდება. მწკრივში, ერთ-ერთ ადგილას, ერთი ობიექტი აკლია.

მსვლელობა:

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს მწკრივებს და სთხოვს მათ, გამოიცნონ, რომელი ობიექტია გამოტოვებული.

35

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-6;

თემა: დავებმართო დაკარგულის პოვნაში;

მიზანი: აზროვნების, აღქმის, ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი: სურათი, რომელზეც ხატია ფეხბურთელი, ექიმი, პოლიციელი, მზარეული, მომღერალი, მხატვარი; ბარათები, რომლებზეც გამოსახულია ბურთი, ფონენდოსკოპი, პოლიციელის ქუდი, დიდი კოვზი, მიკროფონი, ფუნჯი.

მომზადება: გააკარით ფურცელი, რომელზეც გამოსახულია ფეხბურთელი, ექიმი, პოლიციელი, მზარეული, მომღერალი და მხატვარი. ცალკე დაანყვეთ, ან რაიმე ყუთში ჩაალაგეთ ბარათები.

მსვლელობა:

აღმზრდელი მიმართავს ბავშვებს: „ნახეთ, აქ ხატია ფეხბურთელი, ექიმი, პოლიციელი, მომღერალი. ყველამ თითო ნივთი დაკარგა და მოდით, მივებმართო მათ დაკარგულის პოვნაში, კარგი? აი, აქ არის დაკარგული ნივთები, მოდით, ვნახოთ ეს ვისი ქუდია“.

36

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: დაანყვილე;

მიზანი: ლოგიკური აზროვნების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ფურცლები, რომელზეც ორ მწკრივად ხატია ერთმანეთთან ლოგიკურად დაკავშირებული საგნები;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს ურიგებს ფურცლებს, ფანქრებს და სთხოვს, ხაზებით შეაერთონ ერთმანეთთან დაკავშირებული ობიექტები და აჩვენებს მაგალითს.

37

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: შეუსაბამობები;

მიზანი: ყურადღების, ვიზუალური ანალიზის, ლოგიკური აზროვნების განვითარება;

საჭირო რესურსი: სიუჟეტური სურათი, რომელზეც გარკვეული შეუსაბამობებია გამოსახული. იხ.ილუსტრაცია.

მსვლელობა:

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს ნახატს და ეუბნება: „ნახეთ, მხატვარმა ხუმრობით რაღაცეები არასწორად დახატა, მოდით, კარგად დააკვირდით და იპოვნეთ შეცდომები.“

38

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: შევადაროთ ერთმანეთს;

მიზანი: აზროვნების განვითარება;

მსვლელობა:

ბავშვებმა უნდა წარმოიდგინონ ის საგნები, რომლებიც მათ უნდა შეადარონ ერთმანეთს. შეეკითხეთ მათ: „გინახავთ ბუზი? პეპელა?“ შემდეგ სთხოვეთ, შეადარონ ისინი ერთმანეთს. ისევ შეეკითხეთ: „რითი

ჰგავს პეპელა და ბუზი ერთმანეთს? რით განსხვავდება?“ მაგიდა-სკამი; წიგნი – რვეული; წყალი – რძე; პიანინო—გიტარა; მანქანა – ველოსიპედი;

39

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიუჟეტური სურათების თანმიმდევრული დანყოფა;

მიზანი: აზროვნების, ყურადღების, ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: სიუჟეტური თანმიმდევრული სურათების სერია.

მსვლელობა:

თითოეულ ბავშვს ურიგდება სიუჟეტური სურათების სერია არეული თანმიმდევრობით. აღმზრდელი ეკითხება: „ბავშვებო, თქვენ ყველას წინ გიძევთ სამი ნახატი, ამ ნახატებით რაღაც ამბავია გადმოცემული, თქვენ კარგად უნდა დააკვირდეთ და დაალაგოთ სწორი თანმიმდევრობით. თავდაპირველად რა მოხდა, რითი გაგრძელდა და როგორ დასრულდა.“ მას შემდეგ, რაც დაალაგებენ, თანმიმდევრობით მოაყოლეთ სიუჟეტი.

40

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: გამოიცანი, რა არის ჩაფიქრებული;

მიზანი: აზროვნების განვითარება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ეუბნება: „ბავშვებო, მე ჩავიფიქრებ რაღაცას, ვეცდები მიგახვედროთ, თუ რა ჩავიფიქრე, თქვენ კი უნდა გამოიცნოთ. აი მაგალითად: „ჩავიფიქრე ბოსტნეული, წითელი ფერის, მრგვალია და წვნიანი.“ თუ ბავშვებს უჭირთ პასუხის გაცემა, მაშინ აჩვენეთ ბარათები სხვადასხვა ბოსტნეულის გამოსახულებით და სთხოვეთ, ამ ბარათებიდან იპოვნონ.

აქტივობები მეტყველების განვითარებისთვის

1

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: რა დევს ტომარაში;

მიზანი: ექსპრესიული და რეცეფტული მეტყველების, ყურადღების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ტომარა, პატარა ზომის სათამაშოები (კატა, ძაღლი, ცხენი, ცხვარი, ძროხა, მატარებელი, საათი, სათამაშო ჭურჭელი; მანქანა, ბურთები და ა.შ.);

მომზადება: მოათავსეთ მცირე ზომის საგნები ტომარაში, დასვით ბავშვები წრეზე.

მსვლელობა:

აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს ტომარას და ეუბნება: „ნახეთ ეს ტომარა“; თან ანჯღრევს და ამბობს: „რა ხმაურობს? ვნახოთ რა არის ამ ტომარაში?“ ხელს ყოფს და იღებს ერთ სათამაშოს: „ეს რა არის? კატა, ნახეთ კატა ამოვიღე, მიაუ-მიაუ; როგორ ამბობს კატა? – „მიაუ“; მოდით ყველამ ერთად ვთქვათ „მიაუ“. მოდით ახლა თქვენ ამოიღეთ“. აღმზრდელი მიდის სათითაოდ ყველა ბავშვთან, ბავშვები იღებენ სათამაშოებს და პასუხობენ კითხვებს. მაგ: „ეს რა არის?“ თუ ბავშვი, ან ბავშვები არ პასუხობენ, აღმზრდელი ისევ სვამს შეკითხვას: „ეს კატაა?“ დაელოდეთ პასუხს (პასუხი შესაძლოა მხოლოდ არავერბალური იყოს) და განაგრძეთ: „არა, ეს არ არის კატა, ეს ძაღლია. ძაღლი როგორ ამბობს? „ავ-ავ“. მოდით, ერთად ვთქვათ ავ- ავ.“ და ა.შ.

2

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: ყოველდღიური ობიექტების ჩვენება, დასახელება;

მიზანი: რეცეფტული და ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: 10 ყოველდღიური ობიექტის სურათი (კატა, ქუდი, ჭიქა, ჩიტა, ბურთი, მანქანა, კოვზი, ხე, ვაშლი, საწოლი);

მომზადება: გააკარით სურათები ისე, რომ ბავშვებს კარგად შეეძლოთ მათი დანახვა.

მსვლელობა:

1. აღმზრდელს გამოყავს ბავშვები სათითაოდ და ეუბნება მაჩვენებელს .... (კატა, ქუდი და ა.შ)
2. აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვს სურათებს და თითოეულ სურათზე მითითებით (რიგ-რიგობით) ეკითხება: „რა არის ეს?“

3

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: თანდებულების გამოყენება;

მიზანი: მიმართული მეტყველების გაგება, სივრცითი მიმართების აღმნიშვნელი თანდებულების გაგება და მათი გამოყენება;

საჭირო რესურსი: კუბიკები და სკამები;

მომზადება: დაურიგეთ ბავშვებს თითო-თითო კუბიკი.

მსვლელობა:

ბავშვები დგანან სკამებთან, აღმზრდელი ეუბნება: „დადეთ კუბიკი“...

1. „სკამზე“;
2. „სკამის ქვეშ“;
3. „სკამის წინ“;
4. „სკამის გვერდზე“;
5. „სკამის უკან“.

4

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-3;

თემა: სურათის აღწერა;

მიზანი: დასახელების, ფრაზული მეტყველების განვითარება, ლექსიკური მარაგის გაზრდა;

საჭირო რესურსი: მარტივი სიუჟეტური სურათი;

მომზადება: განათავსეთ სიუჟეტური სურათი თვალსაჩინო ადგილას.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს მიუთითებს სურათზე და ეუბნება: „მოდით ვნახოთ, აქ რა ხდება“. ჯერ აღმზრდელი სვამს შეკითხვებს: „აქ რა დგას? ეს ვინ არის? ხელში რა უჭირავს?“ და ა.შ. ამის შემდეგ აღწერს სურათს 2-3 სიტყვიანი წინადადებებით. შემდეგ მეცადინეობაზე უკვე ეკითხება ბავშვებს: „აქ რა მოხდა? რა ქნა ბიჭმა? მელიამ რა გააკეთა?“

კითხვები უნდა იყოს აღწერითი ხასიათის. თავიდან შესაძლოა ბავშვებმა ვერ უპასუხონ, ამ შემთხვევაში კითხვას თვითონ აღმზრდელი გასცემს პასუხს.

5

ასაკობრივი ჯგუფი: 2-4;

თემა: ლექსში გამოტოვებული სიტყვის შევსება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ამბობს ბავშვებისთვის ნაცნობ ლექსს და გამოტოვებს ზოგიერთ სიტყვას. ბავშვები ყურადღებით უსმენენ და ამბობენ გამოტოვებულ სიტყვას.

მაგალითად:

კიკლი კიკლი ----(კიბესა);

ყურცქვიტების ---- (ციხესა);

ბაჭები ---- (სკუპიან);

მელა კბილებს --- (ილესავს);

სტაფილო მაქვს ---- (ჩანთითო);

აქეთ ——— (ჩამობრძანდითო).

რჩევა აღმზრდელს:

თუ ლექსის სტრიქონი ორზე მეტ სიტყვიანია, მაშინ თავიდან გამოტოვეთ სტრიქონის მხოლოდ ბოლო სიტყვა, ხოლო მას შემდეგ, რაც ბავშვები ადვილად შეასრულებენ დავალებას, უთხარით მხოლოდ სტრიქონის პირველი სიტყვა. მაგალითად, ჯერ ეუბნებით:

ვარადა ბიჭო --- (ვარადა);

უკვე აღარ ვარ --- (ავადა);

დედიკომ ძალით --- (შემასვა);

წამლები მთელი --- (კარადა).

შემდეგ ეუბნებით: ვარადა --- --

უკვე -----

დედიკომ --- ----- (და ა.შ.)

6

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: ზღაპრის მოყოლა სურათებიანი წიგნით;

მიზანი: ექსპრესიული მეტყველების, ვერბალური მეხსიერების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბავშვებისთვის ნაცნობი ზღაპრის დასურათებული წიგნი;

მომზადება: დასვით ბავშვები წრეზე ისე, რომ კარგად ხედავდნენ სურათებს.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ათვალიერებინებს ბავშვებს დასურათებულ ზღაპარს, უსვამს შეკითხვებს და პასუხებს განაცხობს. მაგალითად:

აღმზრდელი: “მოდით, დავათვალიეროთ ამ ზღაპრის სურათები, ვინ არის ეს გოგო?”

ბავშვები: წითელქუდა.

აღმზრდელი: რატომ ეძახიან ამ გოგონას წითელქუდას?

ბავშვები: წითელი ქუდი ახურავს.

აღმზრდელი: გოგონას იმიტომ ეძახიან წითელქუდას, რომ სულ წითელი ქუდი ეხურა. ვინ მოუქსოვა ეს ქუდი?

ბავშვები: ბებია.

აღმზრდელი: წითელქუდას ეს ქუდი ბებია მოუქსოვა. რა მოუვიდა ერთხელ წითელქუდას ბებიას?

ბავშვები: ავად გახდა.

აღმზრდელი: ერთხელ წითელქუდას ბებია ავად გახდა. და ა.შ.

7

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: სურათის აღწერა;

მიზანი: სახელდების, თხრობითი მეტყველების განვითარება, ლექსიკური მარაგის გაზრდა;

საჭირო რესურსი: სიუჟეტური სურათი;

მომზადება: წინასწარ გაამზადეთ ისეთი შეკითხვები, რომელზე საპასუხოდაც ბავშვებს მოუნევთ ზმნების (რას აკეთებს? — გარბის, ჭამს, მანქანას ატარებს), თანდებულების (სად არის?) -ზე, -ში -სთან), ზედსართავების (როგორია?) გამოყენება.

მსვლელობა:

აღმზრდელი თვალსაჩინოდ ადგილას განათავსებს სურათს და მოკლედ უხსნის, თუ რა არის სურათზე გამოსახული, შემდეგ, სთხოვს ბავშვებს, ყურადღებით დააკვირდნენ და უპასუხონ დასმულ შეკითხვებს.

8

ასაკი: 3-4;

თემა: ჭოგრიტით ვათვალიერებთ;

მიზანი: ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: თაბახის ფურცელი;

მსვლელობა:

მასწავლებელი ახვევს ქაღალდს და ბავშვებს ეუბნება: „ნახეთ, ბავშვებო, ეს ვითომ ჩვენი ჭოგრიტია, მე გავიხედები და დავათვალიერებ ჩვენს ოთახს, (თვალთან მიაქვს) აი, ჭალი დავინახე, საათი... ვის უნდა აქედან გახედვა?“ მასწავლებელს სათითაოდ გამოჰყავს ბავშვები, ახედებს „ჭოგრიტით“ და სთხოვს დაასახელონ, რასაც დაინახავენ.

9

ასაკობრივი ჯგუფი: 3-4;

თემა: მრავლობითის წარმოება;

მიზანი: ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ნებისმიერი საგანი, რომელიც ჯგუფში რამდენიმე ცალია (ფანქრები, ბურთები, კუბიკები, ჩხირები).

მსვლელობა:

აჩვენეთ ბავშვებს ერთი ფანქარი და ჰკითხეთ: „რა მიჭირავს ხელში?“ შემდეგ აიღეთ რამდენიმე ფანქარი ერთად და ისევ შეეკითხეთ: „ახლა რა მიჭირავს ხელში?“

იგივე გააკეთეთ სხვა საგნებითაც.

10

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ანტონიმები;

მიზანი: ლექსიკური მარაგის გაზრდა;

საჭირო რესურსი: სურათები, სადაც ხატია საპირისპირო მნიშვნელობის ამსახველი საგნები, მოვლენები, მაგ. დიდი და პატარა ბურთი, მაღალი და დაბალი სახლი, მსუქანი და გამხდარი ადამიანი, მოწყენილი და გახარებული სახე და ა.შ.

მომზადება: წინასწარ გაამზადეთ კითხვები;

მსვლელობა:

აქტივობა 1: აღმზრდელი აჩვენებს ბავშვებს სურათებს და ეკითხება: „ეს ბურთი დიდია, ეს ბურთი როგორია?“ და ა.შ.

აქტივობა 2: ახლა უკვე თვალსაჩინო მასალის გარეშე უნდა დაასახელონ ბავშვებმა ერთმანეთის საპირისპირო სიტყვები: აღმზრდელი მიმართავს ბავშვებს: „ბავშვებო, ახლა უნდა ვითამაშოთ „გამოცნობა-ნა“. მე წაგიკითხავთ წინადადებებს და თქვენ უნდა გამოიცნოთ ბოლო სიტყვა. აი მაგალითად, „ზაფხულში ცხელა, ზამთარში კი ...“

1. ნაყინი ცივია, ცეცხლი –
2. სპილო დიდია, ჭიანჭველა ———
3. კურდღელი სწრაფია, კუ---
4. ბალიში რბილია, ქვა ---

და ა.შ.

11

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: სინონიმები;

მიზანი: ლექსიკური მარაგის გაზრდა;

მომზადება: წინასწარ ჩამოწერეთ სიტყვები, რომელსაც სინონიმები აქვს;

მსვლელობა:

ჰკითხეთ ბავშვებს: „როგორ შეიძლება სხვანაირად მოვიხსენიოთ ადამიანი რომელიც სევდიანია? (ნაღვ-

ლიანი, მონყენილი).
როგორია მამაცი ადამიანი? (უშიშარი, გაბედული).
როგორია ლამაზი?

12

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ჩამოვთვალოთ სიტყვები;

მიზანი: ლექსიკური მარაგის გაზრდა;

მსვლელობა:

აღმზრდელი მიმართავს ბავშვებს: „ჩამოვთვალეთ რაც შეიძლება მეტი სიტყვა, რომელიც აღნიშნავს ხილს (ბოსტნეულს, შინაურ და გარეულ ცხოველებს, ავეჯს, პროფესიებს და ა.შ).“

13

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვების გართმვა;

მიზანი: ექსპრესიული მეტყველების განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბარათები, რომელზეც გამოსახულია გასართმ სიტყვათა ნახატები და მათი დასახელებები (ბარი, ფარი, ქარი, კარი, ხარი, ზარი, კუ, ბუ, რუ, ღორი, ორი, ქორი, პური, ყური, ჭური), სკოჩი.

მომზადება: ცალკე სიგრძეზე გააკარით გასართმ სიტყვების თითო-თითო ბარათი (მაგ: ბარი, კუ, ღორი) და იქვე გააკარით დანარჩენი ბარათები არეულად.

მსვლელობა:

აღმზრდელი მიმართავს ბავშვებს: „ახლა ჩვენ უნდა გავრითმთ სიტყვები, იცით რას ნიშნავს გართმვა? როდესაც სიტყვები ერთნაირად ჟღერს. აი მაგალითად, გული - სული - ცული - ეს სიტყვები ერთნაირად ჟღერს, სამივე ერთნაირად მთავრდება, ბარი, ფარი - ესენიც ერთნაირად ჟღერს;“ აღმზრდელი იღებს ბარათებს, რომელზეც გამოსახულია „ბარი“ და „ფარი“ და ერთმანეთის გვერდით ამაგრებს, „მოდით ვნახოთ ამ სიტყვებს კიდევ რომელი სიტყვა ერითმება?“ მას შემდეგ, რაც ბავშვები იპოვნენ შესაბამის რითმას და მასაც მიამაგრებენ, მასწავლებელი ახალი სიტყვის გართმვას სთავაზობს.

14

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: რამდენი სიტყვაა წინადადებაში;

მიზანი: წინადადების სიტყვებად დაშლა;

მომზადება: წინასწარ ჩამოწერეთ წინადადებები მოცემული სავარჯიშოსთვის; ბავშვები დასვით წრიულად.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს: „მე თქვენ გეტყვით წინადადებებს და რამდენი სიტყვაა იქნება, იმდენჯერ უნდა დაუკრათ ტაში. მაგალითად: „ბურთი გაგორდა“ (სიტყვების წარმოთქმასთან ერთად, მასწავლებელი ტაშს უკრავს), რამდენი სიტყვა ვთქვი? -ორი და ტაშიც ორჯერ დავუკარი. კიდევ მომისმინეთ: „დილით ბაღში მოვდივართ (მასწავლებელი ისევ სიტყვების წარმოთქმასთან ერთად ტაშს უკრავს). ახლა რამდენი სიტყვა ვთქვი? მართალია, სამსიტყვიანი წინადადება იყო და სამჯერ დავუკარი ტაში, ახლა მე წავიკითხავ წინადადებებს და თქვენ დაუკრავთ ტაშს.“

რჩევა აღმზრდელს:

დაიწყეთ ორ-სამ სიტყვიანი წინადადებებით.

15

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: გრძელი და მოკლე სიტყვები;

მიზანი: ფონემატური სმენის, ფონემატური ანალიზისა და სინთეზის განვითარება;

მომზადება: წინასწარ გაამზადეთ გრძელი და მოკლე სიტყვების ჩამონათვალი.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს ერთ გრძელ და ერთ მოკლე სიტყვას; ბავშვებმა უნდა დაასახელონ, რომელია გრძელი და რომელი მოკლე სიტყვა.

16

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: წამლერებული და დამარცვლული სიტყვები;

მიზანი: ფონემატური ანალიზისა და სინთეზის განვითარება;

მომზადება: წინასწარ ჩამონერეთ მოკლე 2-4 ასოინი სიტყვები.

მსვლელობა:

აღმზრდელი ეუბნება ბავშვებს მოკლე სიტყვებს ჯერ განელვით, წამლერებით, შემდეგ დამარცვლით. ბავშვებმა უნდა თქვან, რა სიტყვა გამოვიდა. მას შემდეგ, რაც ასე ნათქვამი სიტყვის გამთლიანებისა და გამოკლების პრობლემა აღარ ექნებათ, შესაძლებელია, სიტყვები უკვე ასო-ასო ვუთხრათ. ბგერებს შორის დროითი ინტერვალი თანდათანობით უნდა გაიზარდოს;

17

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: პირველი ბგერა;

მიზანი: ფონემატური ანალიზის განვითარება;

საჭირო რესურსი: ბარათები, რომელზეც გამოსახულია მოკლე სიტყვების სურათები (მაგ. კატა, თითი, იხვი, ბალი, გემი);

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს აჩვენებს მოკლე სიტყვის, მაგ., კატის სურათს და ეუბნება: „აი, კატა, პირველი ასო, რაზეც იწყება ეს სიტყვა არის კ; კ-ატა“. შემდეგ ისევ აჩვენებს სხვა მოკლე სიტყვის გამომსახველ სურათს და ეუბნება: „აი გემი, რა ასოზე იწყება?“ თუ ბავშვები ვერ პასუხობენ, აღმზრდელი ეუბნება პირველ ასოს და აჩვენებს შემდეგ ბარათს.

მას შემდეგ, რაც ბავშვები მოახერხებენ მოკლე სიტყვებში პირველი ბგერის გარჩევას, გადავდივართ გრძელ სიტყვებზე.

18

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-5;

თემა: ჩვენი სახელები;

მიზანი: ფონემატური ანალიზის უნარის განვითარება;

მომზადება: დასვით ბავშვები წრეზე;

მსვლელობა:

ბავშვები სათითაოდ უნდა ადგნენ, წარმოსთქვან თავისი სახელი და ასო-ბგერა, რომლითაც ეს სახელი იწყება. შემდეგ დამარცვლონ და დათვალონ, რამდენი მარცვლისგან შედგება.

აღმზრდელი მიმართავს ბავშვებს: ბავშვებო, ახლა ყველამ უნდა ვთქვათ ჩვენი სახელი რა ასოზე იწყება და რამდენი მარცვლისგან შედგება. მე მქვია ნინო, რა ასოზე იწყება ჩემი სახელი? ჩემი სახელი იწყება ასო-ბგერა ნ-ზე, ახლა დავმარცვლოთ: ნი-ნო. ნახეთ, 2 მარცვალი ყოფილა - ნი-ნო; მოდი, ახლა აქედან დავინწყოთ, აბა გვითხარი შენი სახელი? -ლუკა. ლუკა, რომელ ასოზე იწყება შენი სახელი? --„ლ-ზე“. მოდი ახლა დამარცვლე: ლუ-კა, რამდენი მარცვალი ყოფილა? და ა.შ.

19

ასაკობრივი ჯგუფი: 5-6;

თემა: სიტყვების ჩამოთვლა;

მიზანი: ფონემატური ანალიზის განვითარება;

მსვლელობა:

აღმზრდელი ბავშვებს აძლევს დავალებას და მიუთითებს, თუ ვინ უბასუხებს.

1. დავალება: დაასახელეთ რაც შეიძლება მეტი სიტყვა რომელიც იწყება ასო-ბგერა ა-ზე (ი, კ, ლ, -ზე);
2. დავალება: გაიხსენეთ სიტყვები, რომლებიც მთავრდება ასო-ბგერა ა-ზე (ო, ი, ე);
3. დავალება: გაიხსენეთ სიტყვები რომლებშიც გვხდება ასო- ბგერა ტ, კ, ზ.

20

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: სიტყვების ბგერითი ანალიზი;

მიზანი: ფონემატური სმენის განვითარება;

მომზადება: გააკეთეთ სიტყვების ჩამონათვალი, სადაც სხვა სიტყვებთან ერთად, იქნება სიტყვები, მაგალითად, შემდეგ ნწყვილებზე „კ-გ“, „დ-ტ“, „ბ-ფ“, „ჯ-ჭ“ და ა.შ.

მსვლელობა:

აღმზრდელი უკითხავს ბავშვებს სიტყვების ჩამონათვალს, ბავშვები როცა გაიგებენ ასო „კ“-ს, დაუკრავენ ტაშს, ხოლო როცა „გ“-ს, დგებიან.

რჩევა აღმზრდელს:

თავიდან შეიძლება მხოლოდ ერთი ინსტრუქციის შესრულება მოსთხოვოთ, მაგ. „როცა გაიგებთ „კ“-ს, დაუკარით ტაში“. შემდეგ მხოლოდ მეორე ინსტრუქცია. „როცა გაიგებთ „გ“-ს, ადექით“ და მხოლოდ მესამე ჯერზე გააერთიანოთ ორივე ინსტრუქცია.

21

ასაკობრივი ჯგუფი: 4-6;

თემა: ციფრების და სიტყვების გამეორება;

მიზანი: სმენითი აღქმის მოცულობის გაზრდა, ყურადღებისა და სმენითი მეხსიერების განვითარება;

მომზადება: წინასწარ ჩამონერეთ ორმარცვლიანი სიტყვები და ციფრები.

(მაგალითად:

28	ან: მზე, ჯიბე,
537	თოხი, ლომი, ნემსი.
6192	
8247	

მსვლელობა:

1. აღმზრდელი უკითხავს ბავშვებს ციფრების რიგს. (მაქსიმალური რაოდენობა 4 ციფრი). ბავშვებმა ზუსტი თანმიმდევრობით უნდა გაიმეორონ.

ინსტრუქცია: “ბავშვებო, მე წაგიკითხავთ ციფრებს გარკვეული თანმიმდევრობით, თქვენ ზუსტად ასევე

უნდა გაიმეოროთ. თუ წავიკითხავ 3- 5 -1 თქვენც ასე უნდა გაიმეოროთ: „3-5-1“.
(იგივეს იმეორებთ ორმარცვლიან სიტყვებზეც).

2. მას მერე რაც ბავშვები შეძლებენ თანმიმდევრულ გამეორებას, აღმზრდელი ისევ უკითხავს ბავშვებს ციფრების რიგს. ამჯერად ბავშვებმა შებრუნებულად უნდა გაიმეორონ. რასაც მასწავლებელი ამბობს პირდაპირ, იმას ბავშვები იმეორებენ ბოლოდან.

ინსტრუქცია: “ბავშვებო, ახლა ისევ წავიკითხავთ ციფრებს გარკვეული თანმიმდევრობით, ოღონდ თქვენ უკუდმა უნდა გაიმეოროთ, თუ წავიკითხავ 3 -5, თქვენ უნდა თქვათ 5- 3“.
(იგივეს იმეორებთ ორმარცვლიან სიტყვებზეც).

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბერძენიშვილი, თ., ხერხეულიძე, მ., მელაძე, ნ., კანდელაკი, ე., ლაბარტყავა, ნ., აფთარაშვილი, ი. (2010) ადრეულ ასაკში სწავლისა და განვითარების სტანდარტები. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, გაეროს ბავშვთა ფონდი;
2. გაგოშიძე, თ., ჭინჭარაული, თ., ფილაური, ქ., ბაგრატიონი მ. (2008);
3. გოგებაშვილი, ი. (1878) მცირე შენიშვნა ახალ საქმეზედ. გაზეთი „დროება“, 161.
4. გობეჯიშვილი, ო. (2005) ქართული ხალხური საბავშვო თამაშობანი. თბილისი;
5. თაყაიშვილი, რ. (2006) მუსიკა თანამედროვე სასწავლო პარადიგმაში. ვანო სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის შრომები, სერია — მუსიკისმცოდნეობის საკითხები (35 გვ.);
6. იმედაძე, ნ. (1964) სკოლამდელი ასაკის ბავშვის ემოციური განვითარება. ბავშვის ფსიქოლოგია. სკოლამდელი ასაკი. თბილისი;
7. კოტეტიშვილი, ი. (1964) სიმბოლური ფუნქციის განვითარებისათვის სკოლამდელ ასაკში. ბავშვის ფსიქოლოგია. სკოლამდელი ასაკი. თბილისი;
8. კუტალაძე, ი. (2006) წიგნიერება PIRLS – 2006 საქართველოში;
9. ლალიძე, ა., ბაგრატიონი, მ., პაჭკორია, თ. (2009) ინკლუზიური განათლება. გზამკვლევი მასწავლებლებისათვის. თბილისი;
10. მგალობლიშვილი, გ., ოსიტაშვილი, ქ., ფალავანდიშვილი, მ. (2005) ადრეული ასაკის ბავშვის აღზრდა-განათლების შინაარსი და ორგანიზაცია ბაგა-ბაღში. თბილისი;
11. სამხარაძე ნ. (2005) თამაში და მისი ადგილი ბავშვის ცხოვრებაში. თბილისი;
12. უზნაძე, დ. (2005) ბავშვის ფსიქოლოგია. სასკოლო ასაკის ფსიქოლოგია. თბილისი;
13. უზნაძე, დ. (1967) შრომები, ტ. V. თბილისი;
14. ფალავანდიშვილი მ. (2010) სკოლამდელთა ფიზიკური აღზრდა. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი;
15. ფალავანდიშვილი, მ. (1994) მოძრავი თამაშობანი ბავშვებისთვის. თბილისი;
16. ქავთარაძე, თ. (2010). სკოლამდელი აღზრდის დანესებულების ფიზიკური გარემო. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, გაეროს ბავშვთა ფონდი;
17. ყოლბაია, მ. (1998) ბავშვის ფსიქოლოგია ;
18. ჩხარტიშვილი, შ. (1975) პედაგოგიური ფსიქოლოგია. 2 ტომად– თბილისი: განათლება.ინკლუზიური განათლების პრინციპები. თბილისი, "ნეკერი";
19. Анастаси А. (1982) Дифференциальная психология. М.: Педагогика;
20. Божович Е. (2000) Психологические и методические аспекты исследования позиции субъекта учения // Психолого-педагогические проблемы развития школьника как субъекта учения. - Москва – Воронеж;
21. Выготский Л. (1982) Лекции по психологии. Собрание сочинений: В 6-ти т.2 – М.: Педагогика.
22. Выготский Л. (1956) Динамика умственного развития школьника в связи с обучением. М.: изд-во АПН РСФСР;
23. Выготский, Л.С. (1997) Вопросы детской психологии. СПб;
24. Выготский, Л.С. (2000) Психология, СПб;
25. Дикман Л. (1998) Гармоничный ребёнок. СПб;
26. Козлова С.А., Куликова Т.А. (2010) Дошкольная педагогика. Академия. Москва;
27. Кравцова Е. (1991) Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. М.: АПН СССР;
28. Крайг Г. (2000) Психология развития. СПб;
29. Люблинская А.А. (1971) Детская психология. Москва;
30. Миллер С. (1999) Психология игры. СПб;
31. Павлова Л.Н. (2000) Раннее детство: развитие речи и мышления. М;
32. Пиаже Ж. (1969) Избранные психологические труды. М;

33. Пиаже Ж. (1997) Речь и мышление ребёнка. СПб;
34. Петрова В., (2004) Раннее развитие музыкальных способностей.
<http://www.7ya.ru/print/article.aspx?id=5498> (02.22.2011);
35. Снаберг, Дж. (2004) Здоровый и умный ребёнок. 500 пятиминутных развивающих игр для детей от 3 до 6 лет;
36. Эльконин Д. 1981. Некоторые вопросы диагностики психического развития детей // Диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей - М;
37. Эриксон Э. Г. (2000) Детство и общество. СПб.
38. Стратегия дошкольного образования в XXI веке: проблемы и перспективы. (2001) МПГУ, Москва;
39. Berk, L. E. (1993), *Infants, Children, and Adolescents*, Allyn and Bacon;
40. Berk, L. E. (2009). *Child Development*. 8th ed. United States of America: Pearson Education, Inc;
41. Berk, L. E. (2009). *Child Development*. 8th ed. United States of America: Pearson Education, Inc;
42. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press;
43. Brown S., Parsons L., (2008) *The Neuroscience of Dance*. *Scientific American Magazine*.
44. Clements, S., Evans, J., Tomlinson, F. (2007) *100 Literacy Framework Lessons 1 Year*. Published by LTD Scholastic;
45. Cryer, D. Harms, T. Riley, C. (2004). *All about the ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale)*. PFG Children Development Institute, New York: Teachers Collage Press. 389-406.
46. Fountion, S. (1990) *Learning to Together*. *Global Education 4-7*. Great Britain at the Bath Press, Avon;
47. Gopnik A., (2010) *How Babies Think*. *Scientific American Magazine*, 9.
48. Masheder, M., (1993) *Windows to Nature. A Book for Teachers of Children from 3 to 8 Years of Age*. WWF UK Panda House;
49. Quist D. (2000) *Primary Teaching Methods*. Published by Macmillan Education LTD.
50. Smith, D. J. (2004) *Inclusion – Schools for All Students*. An international Thomson Publish company, <http://www.thomson.com/wadsworth.html>;
51. Takaishvili R. (2006) *Music as the Means of Humanization of Education*. *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, 174, #2.
52. Thompson J. G. (2007) *The First-year Teacher’s Survival Guide*. Jossey-Bass Teacher Publishers.
53. Weinberger N., (2004) *Music and the Brain*. *Scientific American Magazine*.
54. Wolozin, L. (1999). *Learning Disabilities, Diagnosis and Teaching Strategies*. Boston, Houghton Mifflin Company;
55. Young, C. (2008). *Entertaining and Educating Young Children*. Usborne Publishing, London.
56. Zentner, M., Eerola, T. (2010), *Rhythmic engagement with music in infancy*, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107.
57. *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. (1994)Salamanca, 4-7 June, 1994, UNESCO.